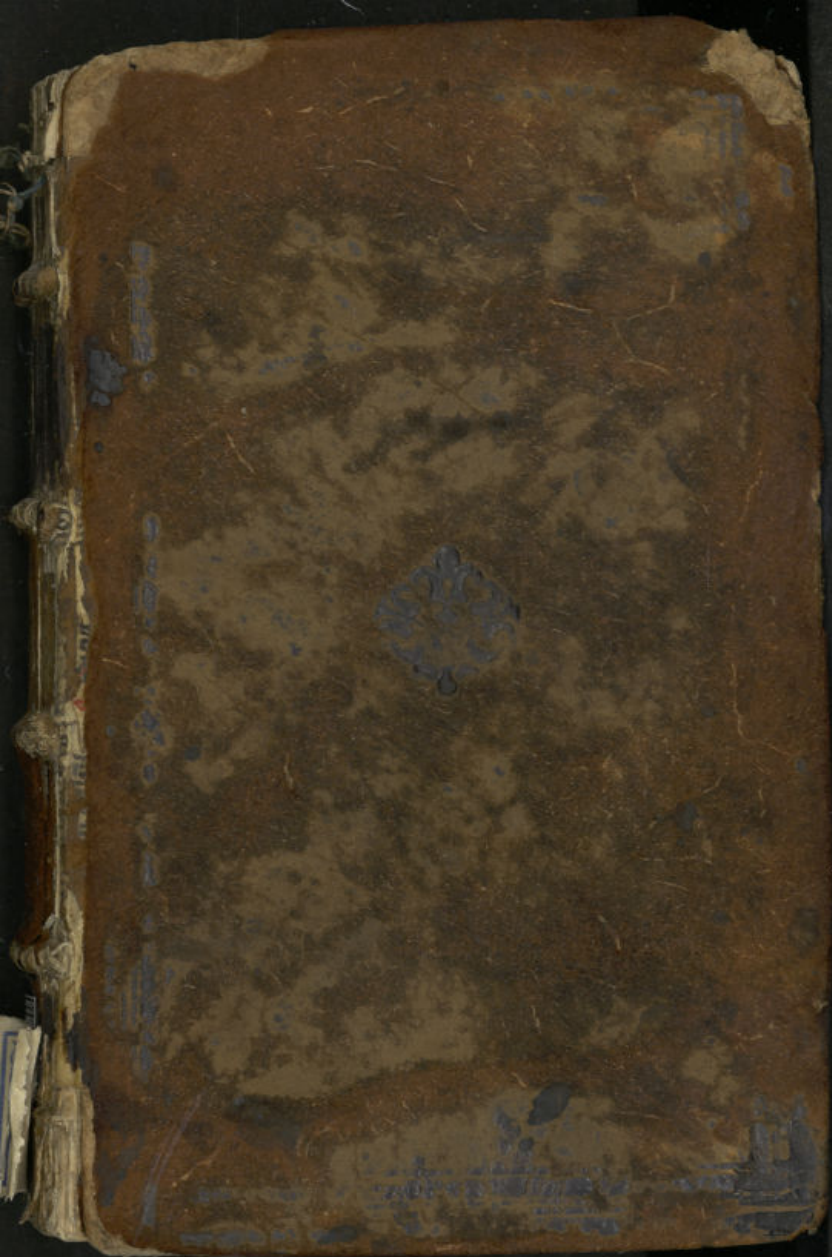

Fragment of an ancient papyrus scroll with several columns of text. The text is written in a dark ink, likely black or dark brown, and is arranged in vertical columns. The papyrus is heavily damaged, with significant portions of the surface missing, particularly in the middle section where the text is obscured by large, irregular holes and tears. The remaining text is faint and difficult to decipher, but appears to be organized into distinct columns. Some faint markings, possibly in blue ink, are visible at the top of the fragment.

A
40
508

~~134~~

121

~~26. a. 8.~~

16.

205-0-29

248679842

~~B
36
140~~

BIBLIOTECA Hospiti
GRANADA
Sala: A
Fante: 40
Numero: 508

del Colegio de la Comp. de Jesus de Granada. B.
R. 29947

HISTORIA

DE GENTIBVS

SEPTENTRIONALIBVS,

Authore Olao Magno, Gotho, Archie-
piscopo Vpsalensi, Suetiæ &
Gothiæ Primate.

*A Cornelio Scribonio Grapheo, præclaræ vrbi Antuer-
piæ a secretis, sic in Epitomen redacta, ut non mi-
nus clarè quàm breuiter quicquid apud Se-
ptentrionales scitu dignum
est, complectatur.*

ANTVERPIÆ.

*Apud Ioannem Bellerum, sub insigni
Falconis. M. D. LXII.*

17. 2114 X

DE GENTIBVS

SEPTENTRIONALIBVS

Auctore Olao Magno Gotho Archiep.

Episcopo Vobiscum Summo &

Gothic Prælati.

1. Cetero de gentibus septentrionalibus tractatum est in
primis libris in scriptura sacra et hoc est
nunc de gentibus septentrionalibus tractatum
quod est in scriptura sacra et hoc est
est completum.

ANTWERPIÆ

Apud Ioannem Bellinum sub signo

Belconis. M. D. LXII.

CLARISSIMO

VIRO D. VIGLIO ZVI-

chemo, Frisio, in supremo Sereniss. Philippi

Hispaniarum, &c. Regis consilio

Præsidi equis.

Christophorus Plantinus.

S. D. P.

 Blata est mihi nuper
a D. Cornelio Scribo-
nio Grapheo, præclaræ
huius vrbis à secretis,
viro antiquorum monumento-
rum peritissimo, Historiæ rerum
Septentrionalium ab Olao Ma-
gno Gotho, Archiepiscopo Vpfa-
lensi conscriptæ, Romæ circa an-
num Domini M. D.LV. satis in-
commodo volumine excusæ, ma-
gnoque ab omnibus propter in-
auditam variarum rerum noui-
tatem applausu exceptæ Epitome,

A 2 non

EPISTOLA

non minùs fidelis, quòd ne verbo
quidem à suo prototypo differat
(ne sit, in quo iniuriam sibi vllam
Autor in oratione factã esse queri
possit) quàm graui iudicio facta,
quòd & omnia, & sola ea, quæ ad
Septentrionalium rerum cogni-
tionẽ faciebant, magno compen-
dio complectatur, sublatis sum-
ma modestia iis, quas aliunde ci-
tat historiis, fabulosis narrationi-
bus, & veris quidẽ illis, sed tritis,
atque adeò otiosis Physicis, Geo-
metricis, Astrologicis, Meteorolo-
gicis, ac nonnunquam Theologi-
cis rationibus, tũ superfluis quo-
rundam Autorum citationibus,
& aliquot non admodum neces-
sariis ipsius Autoris præfationi-
bus: prætereà ritibus, moribus, cõ-
suetudinibus non Septentriona-
libus

DEDICATORIA.

libus modò , sed & aliis gentibus
plerisque communibus.

Hanc Epitomè vt typis excude-
rem , etsi doctissimorum virorū,
rei que literariæ imprimis fauen-
tium , qui hoc à me cupidè effla-
gitabant, autoritas consilij, cui me
non obtemperare nefas esset, loco
esse debebat: ratione tamen vna,
quòd studiosis omnibus propter
characterum elegantiam, in excu-
dendo diligentiam (quæ vt à me
sperabant, sic, an ex voto eorum
præstiterim, ipsorum esto iudiciū)
& commoditatem voluminis sic
gestando aptioris , & emendo vi-
lioris , gratum me facturum esse
confirmarent, facilè, vt opus aggre-
derer, persuaserunt.

Omnibus itaq; ad eam rem in-
structis, reliquum erat, vt quem-

SINE

EPISTOLA

admodum ex Olai Magni Archiepiscopi operis huius Autoris nomine gratissima hæc multis prodijt historia, sic illius Epitome vniuersis per se, vt speramus, placitura, audaciùs tamen clari alicuius viri patrociniò freta in lucem emitteretur. Quòd autem te potissimùm mihi proposuerim, Præses æquissime, cuius sub auspiciis hanc Epitomen edendam esse ducerem, multis, iisque grauissimis rationibus omisis, duas duntaxat (vt breuior sim) hîc adscribam.

Efficiet profectò celeberrima eruditionis, iudicij, prudentiæ tuæ fama, vt ab omnibus, qui non eò me temeritatis & impudentiæ processurum fuisse iudicabunt, vt, nisi lectione dignissima

DEDICATORIA.

fima esset, eam amplitudini tuæ dicarem, fide certiore legatur.

Accedebat recens humanitatis, gratiæ, fauoris, quo me his paucis diebus, quibus Antuerpiæ fuisti, complexus es, memoria: cuius ego testimonium, quum non modò priuatim, qua potero semper obseruantia, obsequio, industria: sed etiam publicè, vt & magnitudo tuorum in me meritorum, & meum erga te officium notius esset, edere vehemensimè cuperem: nullum mihi præsentius nunc occurrebat, quàm vt hunc artis nostræ impressoriæ fructum, Amplitudini tuæ dicarem.

A te igitur etiam atque etiam peto, primùm, vt audaci gratitudinis meæ omnibus testandæ

EPIST. DEDICAT.

studio cum eorum, qui Epitomen
hanc legent, & voluptate & utili-
tate coniuncto, pro humanitate
tua ignoscas: tum vt eo animo o-
pellam hanc nostram accipias, pa-
trocinioq; tuo tueare, vt me pro-
penfa voluntate tua in poste-
rum reddas alacrio-
rem. Vale.

Ordo

Ordo Librorum & ar- gumenta capitum Septent. Historiæ.

EPITOME LIBRI I.

DE ritu gentium, & natura rerum, ac vsu bellandi
populorum Septentrionalium. fol. 1.

ARGVMENT.

Biarmia: descriptio.
Finmarchiæ descriptio.
Scricfinniæ descriptio.
De vehementia venti Circij.
De Septentrionalium ventorum violentia.
Diuersi effectus tonitruum, fulminum, & coruscatio-
num in locis Septentrionalibus.
De frigoris asperitate.
De pruinis, & casu niuium.
De niuium & vitrorum varietate.
De castellis niualibus iuuenum.
De cursu glaciali equorum pro palliis.
De cursu glaciali hominum pro brauiis.
De glacialibus hospitiis itinerantium.
De transitu glaciali inter voragines.
De glacialibus instrumentis.
De bellicis Gothorum obeliscis, & erectis saxis.
De obeliscis sepulchralibus.
De saxis figuratis, &c.
De horologiis vmbrosis.
De baculis temporum designatoribus.
De Alphabeto Gothorum.

LIB. II.

De mira natura rerum Septentrional. fol. 12.

ARGVMENT.

De venis sulphureis, & combustione aquarum.

I N D E X.

- De quorundam montium admirabili natura.
 Islandiæ, & eius gentis descriptio.
 De sonitu horribili littoralium cauernarum.
 De rupe Monachi marini.
 De rupe Coronata, & multitudine piscium.
 De fluxu & refluxu Oceani.
 De charybdi, & mira natura glacierum.
 De scorteis, seu coriariis nauibus piratarum Grunlandiæ.
 De inscrutabili profunditate littorum Noruegiæ.
 De portubus annulorum ferreorum.
 De periculoso transitu montium Scars & Sula, inter Suetiam & Noruegiam.
 De statutis viarum in montibus niuosis.
 De transitu tenebroso.
 De luminibus & tedis piceis.
 De irruptione aquarum stagnatarum.
 De tribus famosis lacubus Gothorum.
 De specubus infidiosis.
 De excellenti antiquitate Regiæ arcis Vestrogothorum Aaranes.
 De mirabili horto montis Kindaberg prope prædictam arcem.
 De pulchritudine & ybertate insulæ Gothorum Elan diæ.
 De famosissima insula Gothorum Gothlandia dicta.
 De clypeis principum montibus Hangæ insculptis.
 De rupibus galeatis.
 De angustiis portuum lapidosorum.
 De scopulis lapidosis, & via per Idebenkia periculosa.
 De torrentibus rapidis.
 De diuersis formis littoralium saxorum.
 De faxis gigantum, & scaturigine fontium.

L I B. I I I.

De superstitiosa cultura dæmonum populorum Aquilonarium. fol. 30.

A R G V M E N T.

De superstitiosa cultura Lituanorum paganorum.
 De sup-

I N D E X.

- De suppolarium hominum superstitiosa cultura.
- De tribus diis maioribus Gothorum.
- De tribus diis minoribus.
- De magnifico templo Deorum Septentrionalium.
- De sacris & sacrificiis Gothorum.
- De superstitionibus Gothorum circa tonitrua.
- De impugnatione Deorum.
- De fatalibus fororibus & nymphis.
- De Eluarum, id est, spectrorum nocturna chorea.
- De pugna contra Faunos.
- De diuinatione.
- De arte magica Erici ventosi pilei, & aliorum.
- De magicis mulieribus.
- De magis & maleficis Finorum.
- De magicis instrumentis Bothniæ.
- De magis marinis.
- De mago ligato.
- De castigatione maleficarum.
- De damnis à dæmonibus datis.

L I B. I I I I.

- De bellis & moribus syluestrium paganorum, ac vicinorum. fol. 42.

A R G V M E N T.

- De infelici pugna Regis Danorum Regneri.
- De Finorum lignipedum agilitate in bello.
- De immanitate syluestrium incolarum.
- De ergastulis piscium ossibus constructis.
- De quintuplici lingua Septentrionalium Regnorum.
- De commutationibus mercium sine nummis.
- De nudinis glacialibus.
- De nuptiis Lapponum per ignem & filicem.
- De choreis luctuosis.
- De exercitiis sublunaribus.
- De nauibus, neruis, & radicibus colligatis.
- De instructione sagitrandi.
- De venatione Lapponum.
- De transitu equorum super montes niuosos.
- De periculoso transitu intra montes,

De lege

I N D E X.

De lege coruorum necandorum.
 De baptizandis pueris syluestrium incolarum.
 De conuersione Finlandiæ Septentrionalis, & Orientalis, ac maxima hospitalitate.

L I B. V.

De Septentrionalium Gigantibus.

A R G V M E N T.

De Gigantibus.
 De diuersitate Gigantum & pugilum,
 De sobrietate Gigantum, ac pugilum.
 Starchateri carmen de frugalitate.
 Starchateri discipuli.
 De virtutibus fortissimi Starchateri.
 De patrociniis quod tulit oppressis.
 De exercitiis eiusdem Starchateri.
 De summa gestorum Starchateri.
 De maximo & terribili bello Suecorum ac Gothorum
 cui Starchaterus præfuit contra Danos.
 De morte Starchateri.
 De Haldano, aliisque pugilibus ab eo deuictis.
 De alio quodam Haldano, & gestis eius.
 De Olone Vegeto.
 De eodem pro pudicitia victorioso pugnante.
 De Arngrimi, & Aruarodi pugilum gestis.
 De occisione vrsi, & epotatione sanguinis eius.
 De Regnero Pilosa barba dicto.
 De Alfone pudicitiae defensore.
 De stratagematibus Fridleui.
 De eiusdem stratagematibus per aues.
 De pugna Haraldi Regis contra draconem domest.
 De pugna Frothonis & Fridleui contra serpentem.
 De eodem Fridleuo.
 De piratica illustrium virginum.

L I B. VI.

De mineris & metallis.

fol. 70.

A R G V M E N T.

De mineris, & earum inuentione.
 De situ mineralium venarum.

De mode

I N D E X.

- De modo cauandi metalla.
- De distinctione Mineralium venarum.
- De rotis, instrumentis, & periculis laboratorum.
- De arte & ingenio fabrorum.
- De distinctione fusilium metallorum.
- De metallicis daemionibus.
- De fulgure montium metallicorum.
- De Aurificibus.
- De argenteo ornatu virginum.

L I B. V I I.

- De bellicis instrumentis, ritu, causa, & cautelis præliandi, fo. 74.

A R G V M E N T.

- De artificibus ballistarum & telorum.
- De sagittis & telis bellicis.
- De subita conuocatione communitalis ad arma.
- De custodia viarum & exploratorum.
- De directione multitudinis conuocatæ.
- De littoralibus præliis.
- De fundis lapidum, & igniti ferri.
- De velis centurionum & modo adducendi veltas.
- De sudibus, telis, & foueis insidiosis.
- De stratagemate Regis Hachonis per frondes.
- De hostilibus incendiariis puniendis, &c.
- De custodia riparum circa lacum Meler in Suetia.

L I B. V I I I.

- De statu Regentium & Officiorum, ac exercitio militari. fol. 81.

A R G V M E N T.

- De electione Regis, & adopt. illustrium per arma.
- De militari educatione nobilium puerorum.
- De tyrannica seueritate præfeclorum.
- De causa perpetuæ discordiæ, quâ Sueci & Gothi contra Danos gerunt.
- De seueritate Regis Christierni secundi.

L I B. I X.

- De bellis campestribus. fol. 90.
- A R-

I N D E X.
A R G V M E N T.

- De gladiis versatilibus in rotis.
De curribus falcatis.
De Septentrionalium bombardis.
De crudelitate adulatorum, proditorum, & aduenarū,
sæpius in regia ciuitate Holmensi perpetrata.
De aquarum & panum defectu subleuando.

L I B. X.

De bellis naualibus.

A R G V M E N T.

- De præliis palustribus, & ruptis pontibus.
De forma & vsu antiquarum nauium Septentrional.
De natatione equestrium & pedestrium.

L I B. X I.

De bellis glacialibus. fol. 100.

A R G V M E N T.

- De conflictu glaciali, & machinis glacialibus.
Modus penetrandi rupturas glacierum, & de impedi-
enda aquarum congelatione, &c.
De onagris & rangiferis in glacie currentibus.

L I B. X I I.

De structuris Aquilonarium. fol. 115.

A R G V M E N T.

- De domibus fabricandis, varia forma saxorum, & mul-
titudine & magnitudine arborum Septentrion.
De Gummi abietino, & origine Succini.

L I B. X I I I.

De agricultura, & humano victu. fol. 119.

A R G V M E N T.

De mensibus, pane, sale, butyro, & caseis.

L I B. X I I I I.

De variis conditionibus Aquilon. populorum. fo. 122.

A R G V -

INDEX.
ARGUMENT.

- De diuersitate habituum.
De benedictione catholicorum Regum, &c.
De nuptiis plebeiorum, & adulterorum poena.

LIB. XV.

- De diuersis hominum exercitiis. fol. 126.
ARGUMENT.

- De ritu fugandæ hyemis, & receptione æstatis.
De Maialibus, lusu aleæ & Schacorum.
De chorea gladiatoria, & armifera saltatione.
De arcuali, & piratica saltatione.

LIB. XVI.

- De Ecclesiasticis disciplinis. fol. 129.
ARGUMENT.
De ritu orandi in Ecclesiis, & Principi. funeribus.

LIB. XVII.

- De Animalibus domesticis. fol. 131.
ARGUMENT.
De Arietibus, agnis, bobus, vaccis, equis, &c.
De Rangiferis, & eorum vtilitate.

LIB. XVIII.

- De animalibus syluestribus. fol. 135.
ARGUMENT.

- De Onagris, Ceruis, Damulis, Castoribus, Gulo ni-
bus, Leporibus, Lynceis, Lupis, &c.
De Marduris, Zebellis, Hermelinis, Taxis, Vrsis, & He-
rinaceis.

- De doloso ingenio vulpium, &c.

LIB. XIX.

- De Auibus. fol. 151.
ARGUMENT.

- De accipitre, Aquila, Anate, Anser, Coruo, Falcone,
hirundine, vrpupis, niualibus auiculis, &c.

LIB.

INDEX.
LIB. XX.

De piscibus. fol.161.

ARGUMENT.

De triplici Bothnia, & abundantia eius piscatura.
De vitulis marinis.

LIB. XXI.

De piscibus monstrosis. fol.174.

ARGUMENT.

De Physetere, Balena, & vario genere Cetorum.
De monstroso pisce in litore Septentrionalis Angliæ
Anno M.D.XXXI I. reperto.
De Noruagico serpente.

LIB. XXII.

De infectis animalibus. fol.190.

ARGUMENT.

De Culicibus & cimicibus.
De margaritis, & earum generatione.

FINIS.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de ritu Gentium & natura rerum ac vsu bellandi
populorum Septentrionalium.

EPITOME LIBRI PRIMI.

Biarmie descriptio. Cap. 1.

Biarmia est regio Septentrionalis, cuius
zenith est in ipso polo Arctico, eiusq;
Orizon est idem cum circulo aequino
ctiali: qui Zodiacum in duas partes
æquales interfecās, efficit, vt vna me
dietas totius anni sit vnus dies artifi
cialis, & altera medietas vna nox: &

ita totus annus effecit ibi vnus dies naturalis. Diuidi
tur vterque Biarmia, secundum Saxonem Sialandicum,
in vberiore, & citeriore. In hac citeriore sunt mōtes
perpetuis, sed innocuis niuibus offusi, a striuūque ardo
ris expertes, inter quos inuijs nemoribus & saltibus
abundat, pascuorum feracissima, inuiscatisq; alibi be
stijs frequens. Crebri in ea fluuij, ob insitas alueis cau
tes, strilulo, spumantiq; volumine perferūt. In vl
teriore verò Biarmia sunt quidā monstrōse nouitatis
populi, a quos aditus inuijs & insuperabilibus peri
culis obtusus est, nec facile mortalibus patere potest.
Maior siquidem itineris pars præaltis niuibus perēni
ter obsideur: quas si quis superare velit, ceruis iugali
bus (quorū maxima copia illic est, vt apud Italos as
inorum) circū instruit, cuius incredibili celeritate, ex
imio gelu rigētia iuga transcendat. Meminit Saxo, Mē
mingum iuendā sylvarum Satyrum, insignibus diui
tijs prædium, illic mansionem tenuisse, ad quem Ho
therus Suetiæ Rex dormitorum ceruorum cursu perue
niens, maximorum spoliū, opumq; adeptione di
tatus, & felix euasit. Vtraque tamen hæc terra vallibus
campisque distincta, fruges, si seminarentur, haud ne
garet: sed inexhausta piscium vbique copia, & ferarum

*Biarmia
duplex.*

*Memmi
us Saty
rus.*

A

frequen

DE RITV GENT. SEPTEN.

frequentissima venatio, efficit, ne ibi panis vsus magnopere concupiscatur. Pugnari Biarmienfes, armatibus plerunq; permutant, carminibusq; in nimios soluere cœlum, ac lætam aëris faciem tristi imbriũ aspergine confundere cõsueuerunt. Sunt Biarmi idolo latræ & Amaxobij, Scytharũ more, atq; in fascinandis hominibus instructissimi. Quippe aut oculorum aut verborum, aut alicuius alterius rei maleficio, homines ita ligant, vt liberi non sint, nec mentis compotes, sæpeq; ad extremam maciem deueniant, & tabescendo dispareant.

Finmarchiæ descriptio. Cap. 2.

Finmarchia regio est Septentrionalis, partis Noruegiæ, olim ob sui amplitudinẽ Regio titulo decorata. Hæc rigidior orbis parte, culturam ac mansionẽ sortita est, attamen homines robustis corporibus, & animo magno habet, qui ab hostium incurfu se strenuè defendere solent. Aër illius regionis, sicuti & Scyrenarum, semper frigidus est & serenus, innocuus amen humanis corporibus, rarissimas pluuias tempore æstiuo admittens: tantaq; est illic aëris temperies vt pisces nullo sale conditi, sed solo aëre siccati, toto decennio à putrefactione durèt. Ab octauo Calend. prileis, vsq; ad sextum Idus Septembreis, est illic continuus dies, nullis inueniẽtibus tenebris, videturq; 61 à 1111. Nonas Maij vsq; ad Calend. Augusti, nulla intercedente nocte. Ab hac Finmarchia Septentrionali ad Australiora Gothorum ultra CCCL. miliarium Gothorum est distantia: vbi medijs noctibus solstitij æstiuales in distinctis locis, Lincopiæ videlicet, & Scaris, minutissima litera sine lumine legi, ac scribi, imò pecuniæ numerari possunt. Quibus etiam in hęc sub elevatione poli Arctici gradibus 60. à principio Maij ad initium Augusti, nullæ penitus cõspiciuntur stellæ, præter lunare corpus, quod in plenilunio velut ardens rubus, penes terræ superficiem paululum, eo temporis interuallo (omnium admiratione, & horrore) peruidetur.

*Dies quin-
que mēsiũ
continuus.*

Scien

Scriffinnia descriptio. Cap. 3.

Scriffinnia regio est inter Biarmiā, ac Finmarchiā
 sita, angulum tamen longiorem versus Austrum, &
 mare Bothnicum emitens. Estque cauda principali-
 ter appellata, quia incolæ eius admirabili quadam ce-
 leritate, certis planis lignis instar arcuum in anteriori
 parte curuatis, ac pedibus affixis, directione manuali
 baculi veñtur, quibus sese arbitraria volūtate sursum,
 deorsumq̄, vel obliquè, super niuium cacumina trāsfe-
 runt: eo tamen modo seruato, vt vnū lignum altero sit
 longius mensura vnus pedis, iuxta virorū, vel mulie-
 rum proceritatē: vt pote si vir, vel mulier sit octo pedū
 longitudine, lignum vnus pedis totidem habebit pe-
 des in longitudine iusta, reliquum verò nouem. Præ-
 terea provident, quòd ligna illa subducta sint tenerri-
 ma pelle vituli Rangiferorum: cuius forma & color
 ceruino colori assimilatur, sed longè procerior, & ma-
 ior est. Cur autem pellibus tam teneris hæc ligna sub-
 ducantur, variæ redditur causæ, vt videlicet celeriori lu-
 bricitate sese transferant p̄ altas niues, vt expeditiùs ru-
 piū voragine, et precipitia trāsuerso motu euitēt, vt sur-
 sum dirigentes cursum, retrorsum nō excidāt: quia pili
 instar sudiū, aut echinorū se erigunt, mira que natura
 potentia, ne relabatur, obsistunt. Talibus igitur instru-
 mentis cum ingenio currēdi instructi, montiū in accel-
 sa, valliumque ima, hyberno præsertim tempore asse-

*Mira, celer-
 ritate currē-
 di ratio, in
 Scriffinnia*

DE RITV GENT. SEPTEN.

quuntur. Sed non æquè facilè in æstate, licet habeant niues: quia impressiõni lignorù citissimè cedunt. Neque enim vlla rupes adedè prominēt, quin ad eius fastigium callida cursus ambage perueniāt. Primò siquidè valliù profunda relinquentes, scopulorum radices tortuosa gyratio ne perlabuntur sicquè meatù crebræ declinationis obliquitate perfectūt, donec per sinuosos collium anfractus destinatù loci cacumen exuperent: id ipsum interdum venationis ardore facientes, nõnunquam de ingenio, & artis magisterio contendentes, veluti stadiorum cursores constitutù brauiù suscepturi.

De vehementia venti Circij. Cap. 4.

PORRUS est in Islandia (terra scilicet mari glaciali vicina, sub dominio regni Noruegiæ, vulgari sermone Vestrabord) Occidentalis dictus, penes què in litoralibus spatijs & campis, obequitantes armati, potenti statu huius venti Circij quasi stuppa prosternuntur in terram. Similiter penes portucrypticos, id est, in cauernosis rupibus, & antris habitantes, eo præcipuè tẽpore brumæ, quo sol regreditur ad solstitialia signa, quãdo in marinis fluctibus venti sunt temperationes. Sunt præterea montes in Hybernia mediocri sublimitate in pluribus locis eminentes: in quibus, si quis iter hoc Circio vento flante perficere tentauerit, nedù periculum, & ruinam expectare cogetur, sed spiritus suffocationem in præcipitijs voraginosi. Præterea quàm formidabiles & noxijs sint venti, in Occidentalioribus Noruegiæ ripis, ipsi incolæ, imò & alienigenæ eò confluentes, nõ ignorant. Nullum enim lignum, neq; fruticem, ob violentiam huius venti, ibidem germinare intuentur. Quo fit, vt ob eorum defectum, in ignibus instruendis cibusque coquendis, ossibus magnorù piscium vtantur. Quantum etiã sauiat ventus iste in Occidentalioribus Bothniæ littoribus ipsi habitantes magno incommodo suo sæpiùs experiuntur. Rapit enim integra tecta domorum, eaquè per immensa terrarum spatia dissoluta dispergit.

De Septentrionalium ventorum violentia. Cap. 5.

TVRBINES ac tempestates Septentrionalium locorum, vim habere terribilè ac periculosam, nemo qui

qui secreta naturæ didicit aut scrutatur, ignorat: præfertim cum multiplex ac indeficiens eius originis causa materiaque reperiatur. Ex mari itaque sæpe auferunt aquas sub nauibus, nauisque subuehunt in sublime: etiam ex terra lapides ac alia animalia, & paululum eripra dimittunt. Nec solum ea, sed plumbea testæ templorum ac ædiū diuersarum, imò & fortissima tigna, quæ ac aëra rapiunt, atque alio accedente spiritu vehementiore, transuehunt in spatia longiora. Sapissimè etiam integra molendina ventorum, cum ingentibus saxis turbine inuoluta, saluis hominibus in loca remota uehuntur: imò ad eò ingens turbo descendit, ut vrbes, castella, & villas inuoluens, testæ longius (ut dictum est) ad campos dispergat. Aestate ab Occidente, Septentrioneque, perflant tanta vi, impetuque venti, ut lapides, quântos manus possit continere, à terra rapiant, ac veluti arenæ, lapillorum aceros haud paruos cumulent: & ut aliquando ab hominibus arma, & vestes, quandoque ascensorem vi ab equo auferant. Quinimò in Vichia Noruegiæ aliquando accidit, ut aëre, soleque maximi pisces torrendi, è perticis instar tabularum vi turbinum, in magna congerie à diuitum piscatorum locis in aedes pauperum eiectione, tanquam donum diuinitus datum recipiantur.

Diuersi effectus tonitruum, fulminum, & coruscationum in locis Septentrionalibus. Cap. 6.

Formidabilem vim, & effectum habent tonitrua, fulmina, atque coruscationes in Septentrionalibus terris, præsertim versus loca opposita Meridiei. Appareent sæpissimè in partibus Aquilonis, sub sereno celo, totis noctibus, in Septembri, clara atque continua fulmina, quæ magis minantur, quàm lacerant inspectores. Fulmen verò natura nubium exortum, tonitruque elapsum, grauissima dâna mortalibus, aliisque rebus ibidem inter. Plures etenim homines sublimiora loca inhabitantes, cum iumentis interimit: excelsas etiam turres, & aedificia dura pice linitas (quod mirum non est) inextinguibili flamma consumit, altas arbores, vel ex summo vertice directè findit: vel obliqua corrosione contundit.

DE RITV GENT. SEPT.

De frigoris asperitate. Cap. 7.

Quantam potentiam gelu, seu frigus, in Septentrione tanquam proprio loco possideat, multis rationibus potius, quam autoritatibus, per sensum ostendi potest. Sentit enim vim & vredinem eius, trepida animantium multitudo pluribus stadiorum millibus inde distans, corpusque, & reliqua membra modico eius al-lapsu comprimit, & perhorret. Quid non faceret, vbi propriis viribus, & naturae legibus imperat ipsum frigus? Sub quo quia natus, & versatus sum (etiam circa eleuationem graduū poli Arctici 86.) arbitror me posse hoc, & multis sequentibus capitulis, non nihil ceteris vaga opinione scribentibus, clarius demonstrare, quam vehemens, & horrendum sit illic frigus: quod inde successiue veluti radij, ex centro tandem per totum orbem ampliat, quemadmodum omnes vartones, quas penetrat, eius asperitate commoratae attestantur.

*Author com-
perta nar-
rat.*

De pruinis, & casu niuium. Cap. 8.

Tanta est plerumque in Aquilonaribus terris vis pruinæ, & casus niuium, tamquam dira repestas, vehementesque caligines aëra obscurantes, ut viatores proximam quemque obuiam etiam si amicus, vel inimicus sit, agnoscere, vel euitare non possint. Quod omnimodam parit difficultatem, eod quod in utroque latere, vel alta precipitia imminet, vel condensatae niues tam eleuatae sunt, ut ferentes sarcinas dextrorsum, vel sinistrorsum vix sese extricare possint. Attamen quia contra precipitia raro conceditur optabile remedium, pro statione iumentorum mutuo labore niues exoluunt, plaustraque super eas euerunt, ut institutum iter absoluant: hocque ea celeritate faciunt, quasi rapido incendio, molestissimoque periculo celerissime auertendo vrgerentur: ne longiore interueniente mora, ex subito casu niuium, & pruinarum, repletio fiat itinerum, & sylvarum: ut quae sit via, vel capus, difficiliter agnosci possit. In glacie vero nulla, vel rara difficultas occurrit, eod quod omnia placabili aequalitate itinerantibus offeruntur, saluo quod caueant a ruptura glacierum per apposita signa ad os rupturae. Quae signa, vel crustatis glaciæ particulis ad os aperturae relictis, vel vireribus abietum, seu iuniperorum ramis in glaciæ congelatis,

Aer maxime caliginosus, & periculosis ple-nus.

EPITOME LIBRI I.

gelatis, & eminentibus ostenduntur: idque lōgo ordine, & miliaribus multis, sumptu & diligentia piscatorum, ne viatores aberrare contingat, fideliter obseruatur. In syluis autem non leuia quandoque mutud sibi obuiantibus obstacula ē ruptura, seu motione arborum occurrunt. Stant enim præsertim populæ arbores, ob densitatem niuium, veluti arcus extenti, niuibus oneratae: quarū leuissimo motu maxima niuiū moles in viatores descendens, eos nō parum retardat: imò & ipsę arbores cācellato casu, grauitate niuis, abruptæ, viā omnino immeabilē faciunt, vt nō nisi securibus ad eū vsū cōportatis, sibi exitum parare possint, prout mihi, meoq; comitatui sæpius accidisse cōtestor.

Itineris pericula.

Author expertus loquitur.

De niuium & vitrorum varietate. Cap. 9.

VNo eodemq; die, ac nocte, X V. vel XX. aut plures quandoque distinctæ niuium formæ reperiuntur. Præterea non minor varietas in vitris contingit, quæ arcendi frigoris causa, æstuariorum fenestris imponuntur. Dum enim loca huiusmodi, caloribus contra immensum gelu tepidius instaurantur, forinsecō frigore, atque miro naturæ artificio sub diuersis imaginibus ita depicta videntur illa vitra, vt quouis artifex talibus inspectis, naturæ excellentiam potius possit admirari, quàm imitari. Ingenio tamen adhibico, plurima ex his pro domestico ornatu, ac decore, artificum industria excogitatur, ac perficiuntur, qualia ab alijs nationibus prece, vel pretio vix acquiruntur. Vnde euenerat, vt eo ingenio plurimi argentei crateres excellenter fabricati viderentur. Præterea laneæ, lineæq; texturæ pretiosæ, atque picturæ mirabiles, & decentes, quemadmodum inferius nonnihil dicitur de pictoribus, ac texturis.

De castellis niualibus iuuenum. Cap. 10.

Mos est Septentrionaliū populorū, prouida quadā sagacitate adolescētes, diuersis bellandi exercitijs & artibus castella impugnandi exercere, & excitare, quibus præsertim tyrocinia sine cæde, & sanguine, ac quouis vitę periculo, hæc aggredi putat voluptuosum:

Tyromna exercitia.

DE RITV GENT. SEPT.

& ob id quotannis hyeme durâtibus niuibus, loco ali quo eminenti turmatim à maioribus excitati congregiuntur adolefcêtes, cõformi labore immêfas niuiû moles comportantes: è quibus propugnacula ad formam castrenlium mœniorum, feriatîs saltẽm diebus sollicitè fabricant, aqua structuram huiusmodi fenestris distinctam, continuò aspergentes, vt nix cû aqua taliter congesta, accedête frigore validius induretur. Qua diligẽtia adedò fortificantur, vt non solùm leues ictus, sed areos globos, atq; impulsum testudinû (quatenus opus esset) possent sustinere. Quibus paratis, adolefcẽtes prædicti in diuersas turmas segregati, pars mœnia ingreditur contuêda, pars foris remanet eadẽ impugnanda. Nec desunt in cãdidis castris atra, seu fusca vexilla, aut virides Iuniperorû rubi: sub quibus nõn pecunia, sed solius laudis appetitu, voluptuosum ingrediuntur certamen: quod alijs armis vtrobique non committitur, nisi niueis globis in alterutrû è manibus proiectis. Statuta enim pœna est nudi corporis in gelidam aquã immergêdi, ne quis globis huiusmodi niualibus saxû, ferrum, lignum, aut glaciẽm proiecturus inuoluat. Sũt prætercã inter oppugnantes, qui more cuniculorum inferiores niuium basẽs perforant, ac ingrediuntur, vt propugnaculi defensores coërceant à stationibus suis. Nec segnior intercudit mora, qua pugnis certatur cominus, donec vexillo raptò pars victa succumbat, alio tempore restaurato prælio cõtra partem victricem in eisdẽm castellis (si poterit) triũphatura. Neq; segnius, aut debilius ludos huiusmodi committunt, aut perferunt, quã si pro patria, pro legibus, pro focis (vt dicitur) & aris, publico spectaculo in agone certarêt. Profugos verò, & meticulosos pugnã excedentes, niuibus dorsotenus inter cutẽ, vestêque immisiss, vbi deprehẽsi fuerint, insolentibus verbis, ac vocibus punitos absolunt, vt aliàs fortius reuersuri persistant, & acrius defendant castra. Quosdã aquis cõgelatis in caput & collũ tẽpore horrêdi frigoris guttatim dimissis, castigãt, prout inferius, de pœnis glacialibus manifestius exponetur. Et hæc omnia veluti voluptuosa spectacula ad irrogandum rebellibus, & stupidis mitiores pœnas.

De cursu glaciali equorum pro palliis. Cap. 11.

Olim apud veteres Gothos mos erat, brumali tēpore ad finem mensis Decembris (dū niuidus, & frigore lacus, stagna, atq; terræ omnes validissima glacie constringerentur), optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis prouincijs ad edenda publica spectacula colligere: quantum verò ad voluptuosa spectacula attinet, die 26. Decēbris super stagna, ac flumina congelata, instar speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qualibet prouincia (distinctis licet communitaribus) pro brauiō, ac gloria in agilibus equis certaturi congregiuntur. Terminus verò, seu meta cursus huiusmodi, longitudinem quatuor, aut sex miliarium continet Italicorum. Brauium autem aliquot mensuræ, seu modij annonæ seminandæ, & noua vestimenta apponuntur, & denique, vt equus metâ non attingēs, victori cedat. Verùm hæc spectacula nullibi frequentius in toto Septentrione super glaciem, quàm apud Ostrogothos, ac Vestrogothos committuntur. Abundat enim terra eorum vberissimis pascuis pro equitijs ad multa millia in electissimis herbis naturaliter conuenientibus equis enutriendis, licet valde spatiosis, & dispersis campis, & non in vno prato.

De cursu glaciali hominum pro brauiō. Cap. 12.

Duo genera hominū ad stadia, & brauia celerrimè sub præsignatæ artis cōpēdio currētium, superiori figura mōstrantur. Primū syluestre, seu Lapponicū, q̄

DE RITV GENT. SEPTEN.

pandis trabibus, siue longis stipitibus plantis pedū af-
 fixis, supra niues in vallibus, ac montibus flexuoso, ac
 arbitrario motu cursum præcipitem dirigendo se trās-
 fert: idque perfectissima arte facit, siue aduersis casibus
 congregiendum sit, siue venationibus voluptuosis, qua-
 rum quæstu viuūt, & fortunas assequuntur vberiores,
 siue brauij, aut gloriæ causa hoc ipsum sit attendandū.
 Hocq; genus præcipuum inter Scricinnos. Hic satis
 est, dixisse, eos homines talem, tamq; celerē in percur-
 rendis cacuminibus niuosorū montiū, etiam pro bra-
 uio, habere agilitatem, qualē vix reliqui planioribus,
 ac breuioribus instrumentis innixi, in plana, & lubrica
 glacie pertingere valent. Quinimō qui niuens calcant,
 & constitutam metā attingunt, ferā occurrentē sagit-
 tis occidunt. Qui verò seruat glaciale cursum, vix ab
 hiatibus subtus latentibus est securus, prout infra de
 glacialibus bellis dicitur. Aliud verò genus, quod ferro
 plano, & polito, siue planis ossibus ceruinis, vel bo-
 uinis scilicet tibijs, naturalem lubricitatem, ob innatā
 pinguedinem habētibus, pedali lōgitudine sub plātis
 affixis, in sola glacie lubrica cursum intendit velocissi-
 mum, quēq; in glaciali æqualitate semper currēdo con-
 tinuat. In quo etiam genere vbiq; reperiūtur homines
 voluptuose pro brauo cursitātes: quorum meta super
 congelatos lacus instar speculi glaridos, spatio VIII.
 vel XI I. miliariū Italicorū ab vtrisq; partibus est con-
 stituta, vel minus. Brauiū verò cochlearia argentea, am-
 phoræ æreæ, gladij, & nouæ vestes, ac iuuenes equi: sed
 hi frequentius, cæteris brauium lucraturi, currēdo præ-
 ueniūt, qui ceruinās tibias latē limatas plātis affigūt,
 porcina axungia perūctas, quia gelidis aque guttis ve-
 lut per poros glaciei, in vehemēti frigore surgentibus,
 tibias sic vnctæ impediri, aut cōstringi non possunt, ti-
 cuti ferrum quantumcunq; politum, aut vnctum. Nul-
 la nempe vnctio ferro cōformior est, quā ossium ri-
 biarum ceruinarū, aut taurinarum, connaturalem ha-
 bentium lubricitatem. Eoq; modo quotiescunq; gla-
 cies clara fuerit, ac niuibus discooperta, duobusq; vel
 tribus digitis spissa, tūc huiusmodi spectacula facilius,
 securiusque exercentur. Sed aliās nequaquā, quia nun-
 quam

quam periculosior, mortique vicinior casus est, quam cursum intendere, dum glacies tenuissima niue sit co-
 operata. Amas etenim, seu niuuli tacita celeritate è lit-
 toribus lacuum intrâtes, corrosione, & motu cōtinuo
 agunt, ne glacies inspissari solidarique possit, nisi gelu
 fortissimo constringatur. Sed interim contingit teme-
 rarios cursores glacierum, naturam ignorantes vel cō-
 temnentes, audacius quàm cautius accurrentes, glacie
 cōfracta (corpore deorsum, atq; capite sursum, acumi-
 ne glaciei velut securi absciso, miserè derelicto) submer-
 gi. Veruntamē eo periculo, vel simili, rarè pereūt indi-
 gena, sed peregrini terrarū exploratores: qui dū celerius
 proditiōib; perficiēdis cōpendioso itinere inseruiūt,
 subita glacierū dolo sitate, ac fragilitate absumuntur.

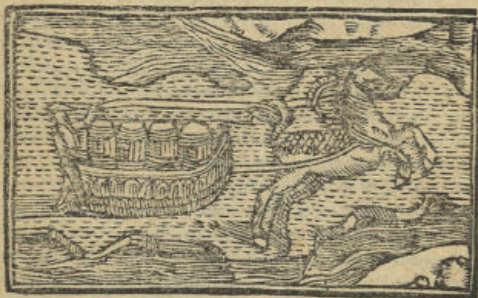
De glacialibus hospitii itinerantium. Cap. 13.

VSus habet, vt publicæ viæ tempestatibus lignorū
 sylvarumque casu obstructæ, communi sumptu,
 & labore, dolabris ac securibus reficiantur: densi-
 tate verò niuium oclusæ, iumentorum vehiculorum-
 que niualium transitu viritim aperiantur, vel penes lit-
 tora marina, aut super ipsum mare congelatum signis
 in glacie constitutis viæ generales deducantur, è qui-
 bus ad humanas habitaciones pateat apertum iter. Ne
 autem simili ratione, inferiores Germani Vandalicas
 vrbes, ac regiones inhabitantes, magnitudine niuium
 syluestres seu campestres vias replentium, in maximis
 commerciis negotiatorum impediātur, hospitia super
 lictus maris, & planis scopulis, vel ipsa aperta glacie
 mira quadam industria collocant. Trabes enim oblon-
 gas duorum vel triū pedū super glaciē eleuatas ad fon-
 damentorū, & ædiū distinctionem ordināt, ac desuper
 domos necessarias, hasque tabulatas lateraliter impo-
 nunt, foco carbonario in æstuariis abundanter (quem-
 admodum omnibus aliis ad lata conuiuia requisitis)
 vtentes, nulliusq; exploratoris, aut latronis, insidiatoris
 uel versutias formidantes, quoniā plus securitatis in
 glacie quā palatio gaudēt, se adeptos: eoque securiores
 alacrioresq; permanēt, quo frigora surrexerint acriora
 & vti fortiores: qui fundamēta hospitiōrū sub? per-
 flātes, firmiora efficiūt, atq; solidāt, & cōseruāt, donec
 calidis

DE RITV GENT. SEPTEN.

calidis austri spiraculis tota hæc domorū machina circa vernale equinoctiū dissoluta, incōtinentē terrā, nulla pēsiōne localis hospitij persoluta, deportetur. De frigore autē illius Germanici, seu Getici maris, plura meminit Albertus Crätzius diligētiss̄ omnū regionū scriptor. Ait enim Anno M. CCC. XXIII, gelidissimo frigore constringebatur mare, vt pedestri itinere per glaciem de littore Lubicensi in Daniam, & in prusiā mare trāfiretur, dispositis per loca opportuna in glacie hospitij Anno Domini M. CCC. XCIX. per brumā gelu terras, ac maria constrinxit, vt sicco vestigio è Lubeca per mare in urbem Sundensem, & inde in Daniā perueniretur. Anno Domi. M. CD. XXIII. gelu fuit per brumam incomparabile & inauditum, quodd equites è Gedano Prusiæ in Lubecā, per viam nauigatiūm transirent incolumes, & deinde à Magnopoli per mare in Daniam, hospitia habentes in glacie. Anno M. CC. XCIII. congelatum est mare Cimbricū, vt à luthia in Astlogiā equitaretur. Praterèa, etsi multis seculis postea secuta sunt asperrima frigora, & marinorū fluminum congelationes, tamen quia frequentius acciderant, vix annotata reperiuntur.

*Ingehs
frigus.*

De transitu glaciali inter voragine. Cap. 14.

CVM superiore capitulo de glacialibus hospitij minus expressum sit, quibus signis viatores niuo fo aut pruinoso tēpore dirigātur, vt hospitia pertingāt
desti-

destinata: ex quo tā amplus & planus vndique immi-
 net transitus, vt nihil præter cælū, & glacies, ac niues,
 plerunque inspiciatur, vtputa dum eodem itinere sub
 brumæ rigore iumentorū agilitate cōtendūt incedere,
 vbi æstiuo tempore maxime classes ventorum im-
 pulsū celerrimè nauigarunt. Idcirco aduertēdū est,
 quod glacie paululūm perforata, arbores Juniperorū,
 seu Abietum, singulo stadiorum spatio, vt erectæ stan-
 tes congelentur, mari secus viam imponi solent, maxi-
 mē vbi fortior sit glacies à viarum scrutatoribus ex-
 plorata. Et vbi hæc signa non essent, non minor formi-
 do, aut vitæ periculū inter glaciales voragines im-
 mineret, quam in aperto mari inermibus nautis inter
 crudeles piratas, aut in horrida soletudine inter beluas
 truculentas. Lege ergo seuerissima cautū est, ne quis
 eiusmodi signa, nisi tēpore hostili, propter proditores,
 ac exploratores, alteret aut exportet. Quā præterea
 periculosus sit hominum transitus inter voragines
 glaciales superiūs annotatas, sequentibus causis osten-
 detur. Ante omnia tamen præmittendū est, quod ge-
 neraliter omnes lacus, & stagnales aquæ in mēse Octo-
 bri incipiunt cōgelari, glaciesq; aucto frigore in ple-
 risque locis tantū cōdensari, vt vbi venæ lacus, & sta-
 gna viuētis aque nō intrant, pisces soffacati tempore
 resolutionis glaciei inspiciantur. Verūm ne hæc suffo-
 catio tam dispendiosa fiat, diligentia piscatorum con-
 tinuè glacies ipsa perfringitur, ne cōgeletur, prout in-
 feriūs libro de piscaturis hyemalibus ostendetur. Gla-
 cies itaq; primæ, ac mediæ hyemis adeo fortis, & tenax
 est, vt spissitudine seu densitate duorū digitorū, suffe-
 rat hominē ambulātem: trium verò digitorū, eque-
 strē amatū: vnius palmæ, & dimidiæ, turmas, vel exer-
 citus militares: trium vel quatuor palmārū, integram
 legionem, vel myriadē populorum, quemadmodū in-
 feriūs de hyemalibus bellis memorandū erit. Hæc gla-
 ciei fortitudo, etsi tā valida cernitur, naturalibus tamē
 venis, & exhalationibus subtrās in plerisq; locis æstua-
 tibus, ita diuersis rimis, seu aperturis finditur, vt lon-
 gissimo tractu, hiatus relinquat quasi campeltris vie,
 vel plateæ: quā tamen fissuram prudens viator gyrodo
 pene-

*Glacies ad-
 mirandæ for-
 titudinis.*

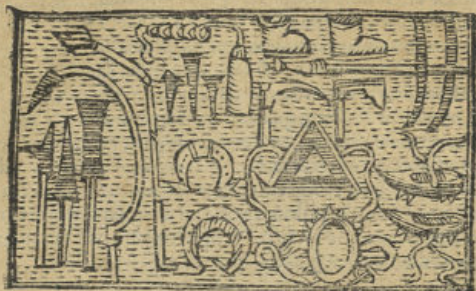
DE RITV GENT. SEPTEN.

penetrat, ne institutum iter, & tempus amittat. Cùm autè fissuræ huiusmodi præcipuè de nocte contigerint, non aliter, quàm sæua tonitrua; vel sonorosi terræ motus à longè percipiuntur. Sed ob hoc sollicitus viator nihil intentatum relinquit, quin inter voragines conficiat iter. Liquefcente tamè glacie ad principium Aprilis, nullus eius spissitudini, minus fortitudini, nisi in aurora ambulando, confidit: quia solis diurno aspectu tam fragilis redditur, vt quæ equestres armatos pauld antè portauerat, vix hominem nunc sufferre possit inermem. Viæ autem hyemales, ob inductâ frigoris duriciem, quæ factæ sunt spissiores, ac solidiores, diutius tanquam pontes in lacubus manèt. Descensuri tamen viatores a glacie in terram, vel è contrâ, necessum erit, vt habeant tabulatum pontem. Sol enim calefacto litore, decoquit omnem glaciei cõnexionem. Nec prætercundum hic puto, lacum esse 60. miliarium in longitudine, & 20. in latitudine Italicorum, Veter appellatum, in regno Ostrogothorum: qui talis est naturæ, quod cum tēpestuoso vento cõgelatus fuerit, & tēpus resolutionis immineat, vehemētissimo strepitu incipit in fundo ebullire, & cõmoueri, magnaq; violētia prurumpere in paruas rimas, vel scissuras, quæ fiunt in glacie: & has in modico tēporis spatio faciēs valdè latas, licet pro tunc glacies in spissitudine habuerit plusquã vnum, vel duo brachia. Tuncque cooperante superiore imperu, diuiditur tota glacies in plures particulas: in quibus viatores constituti, vix aliter, quàm Dei præseruatione ad littora dimittuntur, eo quod ibi vis naturæ secretius, & mirabilius quàm alibi in lacubus operetur. Est etiã lacus prope Metropolim regni Noruegiæ Nidrosiam, qui nunquam congelatur.

Veter lacus

De glacialibus instrumentis. Cap. 15.

Quemadmodū calidæ, aut tēperatæ regionis gētes à gelu, frigore, niue, pruina, glacie, & hyemali stri dori videntur liberæ: ita vix deprehendere possunt quàm diuersis artibus, remediis, & instrumentis aduersus huiusmodi austeritates, sub ipso frigidissimo Septétrione habitâtes se muniant, & dirigât, vtpote cùm impossibile sit lubricam percurrere glaciem, aut per eâ onera

onera grauissima, sub maxima distantia, ad loca deducere destinata, nisi id arte fieret, pro viribus subleuandis apparent superius calcei lignei, ferreis subducti cuspidibus, quoniam viatorum, piscatorum, ac bellantium congruunt vñibus opportunis. Præterea tricuspides, seu trianguli ferreos stylos habentes, tribus angulis, pro firmiori gressu fabricati: demum circuli flexibiles vñdique aculeos habentes, dētato more acuatō: quibus omnibus, vt pedibus adhæreant, fortissimæ ligæ sunt annexæ, vt ea firmitate quiuis cursus vel trāsitus sit securior, & onus quodlibet, vñius vel duorum hominū vñ ducibilis: quod alioquin in arena vel niuibus, fortitudine equorum non traheretur. Sunt & dolabræ, siue secures, omni glaciæ perfingendæ prima, atque aptiora instrumenta: quia talibus instrumentis aperiuntur gelata flumina plurium stadiorum, dum classica fieri debeat expeditio in piratas: vel quod Reipublicæ ita videntur vrgere negotia, vt nuntij vltra maria emitantur. Quo etiam casu, nauigia iumentorum opera, in vehiculis ab vrbibus, & castellis super glaciem ad apertum mare repente educuntur, vt agilitate ventorū, ac velorū, subito cursu iter aquarū absoluant, quod plurimis diebus haud perficerēt in iumētis. Videtur præterea ferrei ligones pñenti tabule insculpti: quia his spissa, atq; indurata glaciæ ceteris instrumentis ferreis nō cedēs, facilius infringitur, dū aliæ secures chalybe pñmixtæ, in vehemēti frigore ad solū glaciæ, vel virētis arboris icētū instar

DE RITV GENT. SEPTEN.

instar vitri rumpuntur, vbi ligones prædicti, siue ferreæ hastæ, fortissimè manèt. Cæterum videtur harpagines adûco mucronè formatae, quibus glacialia frustra prædictis instrumentis confracta, quò opus fuerit, facilius trahantur, vel extrudantur, etiam in aperto mari tẽpore hyemalis solsticij, quando nõ tantùm contra molè glacialem arcendam, ne naues rumpat, prouidendum erit: sed contra latentia saxa, sed denique contra crudeles inimicos sit congregiendũ. Cernuntur deinde sotularia, vel focculi, quibus aptius ad arbitrarium motum in glaciali pugna ad fortiter resistendum, vel cautè fugiendum, lubrica glacies securius calcari possit.

De bellicis Gothorum obeliscis, & erectis saxis. Cap. 16.

Veterum Gothorum, ac Sueonum antiquissimos erat, ut vbi acriores in campis seu montibus instituisent, & perfecisset pugnas, illic erectos lapides quasi Aegyptiacas pyramides collocare soliti sint: quibus huiusmodi præclara gesta breuissimo aliquo titulo insculpentes, memoriã nominis, & gestorũ suorum perpetuari putabãt, prout eorundẽ tẽporũ vsitatae cantiones rhythmicis cõpendijs cõposita, continuatisq; sæculis in præsentem vsque diem deriuata, hanc rẽ ad posterorum memoriã propagarunt. Extant enim in Septentrionalibus locis durissimi montes cinericij coloris, marmoream duriciem longè exuperantes: hi ple-
runque

runque terræ motu, fulgure, vel alio naturæ impulsu ita concuti solent, vt excisa, deorsumque cadentia saxa partim formam pyramidis, partim quadratarum columnarum, partim quadrangulorum, & obeliscorum, quasi insigni naturæ opificio forent fabricatæ suscipiunt, vt inutile vanumque aliquid his superaddere videatur.

Sed hæc pyramides seu columnæ, apud Helsingos plures quàm alibi reperiuntur in Aquilone. Obelisci verò, seu sublimia saxa, viribus gygantū ac pugilum erecta, nullibi frequentius, quàm apud Ostrogothos, & Vestrogothos, ac superiores Sueones, in biuijs seu triuijs conspiciuntur: atque etiam in vastis solitudinibus, quæ dudum peste, fame, & bellis, habitatoribus euacuata, necdum ob inertiam seu negligentiam incolarum, ad pristinum cultum (terra vltro exultante hæctenus, nisi rarissimè in formam noualium) sunt reductæ. Habent itaque hæc saxa in plerisque locis erecta, lōgitudinem x. vel xv. xx. aut xxx. & amplius, ac latitudinē quatuor, vel sex pedum, mirabili fitu, sed mirabiliori ordine, ac mirabilissimo charactere, ob plurimas rationes collocata: literato, rectoque, & longo ordine videlicet pugilū certamina, quadrato turmas bellantium, & sphericō familiarium designantia sepulturas: ac cuneato equestrium, ac pedestrium acies ibidem, vel propè fortunatiùs triumphasse. Scripturæ verò à dextro latere in pedē saxorum inchoatæ, vsque in verticem, & tādē reflectendo in sinistro pede finitæ, vel iterum eodem ordine interius eleuatæ, depressæque terminantur. Habentque singulæ literæ spīsitudinē, atq; lōgitudinē digiti maioris humani. Licet verò imbriū, atq; luti inūria, multæ earū in imo saxorū, ob immemorabile antiquitatē, sint exesæ, attamen similes earum effectus clarissimè eo modo leguntur: Ego Vffo pro patria certans, pugiles occidi, & tandem à Roluone pugile occisus hic requiesco. Præterea: Domitor violentorū, ac defensor oppressorū, cicatricibus, & senectute plenus, gladioq; cinctus, hic situs sum Ingoluus. Cū alij bellicis rebus gloriā quærerent, ego Halstenus paci operam nauans, laudem merui immortalem.

Defunctorum apud Gothos. Sacra memoria.

De obeliscis sepulchralibus. Cap. 17.

Sed neque veteribus Gothis, alijsque gentibus in Septentrione defuit memoria maiorum, quin & eis exhiberent, quos humi recondere placuit, honorabiles statuas lapidum excelforum, prout hodie cernuntur mira compagine immensa saxa, in modum altissimæ, latissimæque ianux sursum, transversumque viribus gigantum erecta, præsertim duobus milliariibus magnis à ciuitate Scarensi ad ruralem Ecclesiam Kelby proficiscendo. Ibi enim in quodam triuio tria ingentissima saxa (vt præmittitur) characteribus Gothicis pulcherrimè sculpra videntur. Si quis etiam curiosus indagator de similibus saxis, tam solitudines, quàm apertos campos scrutandi gratia peragrate uoluerit, infinita spectacula comperiet, quæ præsentibus haud opus est tædiosius insinuare. Vna tamen causa promptior esse possit, quod non longa distantia ab ea uerustissima vrbe Scarensi, erat, arx regia Aaranes dicta (de qua specialiter alibi dicitur) circa quam successiuis seculis, & generationibus, committebantur acerrima bella: de quibus charissimus frater & antecessor meus Ioân. Archiep. Upsalensis mirifica scripsit. Sûnt & apud Ostrogotos itidè, & superiores Sueones, magnatum ac nobiliû arces latè per regiones in locis natura munitis extructæ: penes quarû muros, & agros, veterum ingentia saxa cuneato, rotundo, oblongo, & erecto situ terris infixæ cernuntur: quorum sublimiora Gothi-

Ioan. Archiep. Upsalensis. historio-graphus.

Gothicis scriptis insignita, quasi viuētis alicuius ducis imperio edocēt, quid sequi, vel fugere debeāt eorū successores, virtutē scilicet amplecti, & vitia detestari, &c. Nec dubitandū est, quin eo auo edictū simile seruātū sit in Aquilonaribus regnis, contra malignorū principum & tyrannorū condienda corpora, ne honesta poterēt sepultura. Bonorum Principū obelisci, & saxa, multis seculis ante plātatam fidem Catholicā in Septētrionalibus regnis signo crucis insignita adhuc aperte videntur, similem habentia inscriptionem: Postquā dāmonū fallacia seductus erraueram, ad Christianorū Deum cōuersus morior, & hic sepultus iudicium eius expecto Germundus. Præterea alibi in saxo hæc verba experiūtia. Relicta idolorū cultura mortu⁹, & in Christi fide viuus, sub hoc lapide requiesco Holmistanus.

Defuncti etiamnum virtutē posteris prædicant, adeo nimirū virtus fuit prætiosa.

Pia Epitaphia.

De saxis figuratis, &c. Cap. 18.

R eperiuntur etiam alibi lapideæ tabulæ admodum latæ, & excelsæ, gigantum robore terris impressæ, imagines habentes draconum, serpentum, ac visorum insculptas: contra quos non minores sumpsere triumphos, quàm hostes armatos, prout inferiùs lib. de gigantibus, & pugilibus ostendetur. Præterea insignes petreæ sunt in littorib, aquarum immixtæ, quæ veteri charactere monstrant, ibidem illustres personas vario euentu fluminum, tempestaturo, fulgurum, turbinum, vel insidiatorū impulsu fuisse necatos.

DE RITV GENT. SEPTEN.

*Termino-
vū vsus cō-
mēdatur.*

Indeq; nomen inditum auo perpetuo perseuerat. Sunt & lapides alti, quorum aspectu & signo, prouinciarum, præfecturarum, arcium, communitatum, nobilium, ac plebeiorum antiquissimæ possessiones, sine legibus, sine litibus, sine iudicijs vnicique pacificæ permittuntur: documento cæteris nationibus ostenso, quòd inter has simplices gentes plus iuris, & æquitatis ex limitaneis faxis habetur, quàm alibi in multis legum voluminibus, vbi homines se reputant doctiores, & ciuiliores. Sunt & lapides littorales satis sublimes, sine scripturis maiorum industria versutos infidos portus reflexi, notabili signo nautas informantes, vt naufragia euitent. Est etiam lapis ingens, & rotundus, circumcirca duodecim minores adiacentes habens, cuneatis petris paululum è terra eleuatus, non procul à metropoli Vpsalensi Morasten dictus: super quem nouus Rex eligendus infinita populi multitudine præsentate suscipitur, ac postmodum sacrioribus ceremonijs à Catholicis Episcopis, iuramento defendendæ fidei præmissa, confirmatur.

De horologijs vmbrosis. Cap. 19.

SCiendum est, incolas extremi Septentrionis vltra gradum eleua. poli Arctici 86. habitantes, nullum habere solaris horologii vsu, quale Anaximenes Milesius Lacedæmoniensis primùm (teste Plinio) inuenisse dicitur: neque alterius cuiusuis horologii ponderum, rotarum, aquarum, mensurarum per lineas, & interstitia fabricati: sed tantummodo eos vti præaltis, ac depressis rupium cautibus, partim natura, partim ingenio dispositis, qui radios solares infallibili coniectura obumbrant, partesque dierum distinguunt, veluti hyeme, noctibus & diebus (luna non splendente) volatilium, & campestrium animalium vocibus, & gestis (quorum copia illic est infinita) clarissimè per experientiam temporum rationem metiuntur. Talibusque, velut obeliscis, aut syluestribus signis, sunt contenti.

De

De baculis temporum designatoribus. Cap. 20.

Quemadmodum Latini, & Græci auctores afferunt, Gothos in armis, & militaribus disciplinis consummatam habere experiētiam, & cautelam: ita & Gothici scriptores aiunt, eos domi forisq; multarum, & vtilium rerum tenere notitiam, & experimentum, & præsertim astrorum scientiam, qua plurimum possint diuinare futura, prout his annexa figura in parte demonstrat. Cernitur hic homo senex, atq; adolescens, baculum Gothicis characteribus insignitum habentes, tali ratione insculptum, vt videatur, quibus instrumentis vetustissimo tempore, dum librorum vsus non esset, lunæ, solis, & cæterorum syderum virtutes, & influentias infallibili euentu cognouerint, prout hoc tempore ferè incolæ omnes agnoscunt. Baculus itaque humana longitudine formatus est, vtroq; latere numero hebdomadarū anni, pro qualibet hebdomada Gothicas literas septem habēs, quibus aurei numeri, & literæ Dominicales (post acceptum Christianismum) patria voce, ac figuris distinguuntur. Nec alijs libris multiplici temporum circulo in astrorum interpretationibus utebantur. Cæterum parentes filios suos laicos, imò mater filias, vel domi feriatibus, vel in accessu Ecclesiarum, ita instruūt, vt non minus eruditione, quàm experientia artis indies efficiantur perfectiores. Vetus enim gentis consuetudine, baculis his rurales Ecclesias visitando

Qua ratione astrorū peritiā assequerantur Gothi ante librorum vsus.

DE RITV GENT. SEPTEN.

in prolixis itineribus laici se sustentant, atque pariter conuenientes, certis adductis rationibus, veriores venturi anni iudicant qualitates, quàm forsitan alij speculatiuis scientijs, aut præstigijs prognosticationibus inhaerentes. Præterea polum Arcticum mirè obseruât, vti gnomonem totius cælestis horologij. Item Plaustra, seu Vrsas, Colum ac Fufum Veneris, tanquam familiaria antiqui numinis signa: quorum natura inspecta, mirè prouident casibus euenturis.

De Alphabeto Gothorum. Cap. 21.

AB antiquissimo tempore cùm essent gigantes in Septentrionalibus terris, hoc est, longè ante inuentas literas Latinas, & antequàm Carmenta ex Græcia ad hostia Tyberis, & Romanum solum cum Euandro perueniret, expulsisque Aboriginibus gentem illam rudem, ac planè syluestrem mores, & literas docerent, habuerunt Aquilonaria regna suas literas. Cuius rei indicium præstant eximie magnitudinis saxa veterum bustis, ac specubus affixa. Quod si quis vi gigantea, & vetustissimo sæculo patratum ambigat, eò accedat, mira quæ maiora ad stuporem esse videat, quàm scriptura aliqua polliceatur, vel præstet. His itaque (vt in historia charissimi fratris mei Ioannis Magni antecessoris Archiepiscopi Vpsalensis libro primo capite septimo habetur) res gestas lapidibus imprimen-

Ioanes Magnus Historiographus.

primentes, sempiternæ memoriæ tradiderunt. Nonnulli etiam pro priuatis computis, instar Aegyptiorū, varijs animalium figuris pro literis utebantur, & adhuc domestica sagacitate vtuntur, vt inferius mox dicetur: quarum similes adhuc Romæ in veteribus obeliscis conspicari licet, in quibus singulæ literæ singula nomina exprimebant, vtputa: lupus, auarum: vulpes, infidiosum: apis, Regem: quia moderatorem populorum oportet cum iustitiæ aculeo, clementiæ mel habere commixtum. Præterea, vt epistolæ papyro inscripte nunc inter hominēs mittuntur, ita olim Aquilonares incolæ, literas ligno in sculptas pro celebri genere chartarum ad inuicem destinabant: imò & nunc non superpetente papyro, in militaribus castris, aut obsidione vrbiū, cortice seu codice arboris Betullæ, in laminas imò subtiles bracteas discisso, pro scribendis epistolis opportunè vtuntur, eoque securius, quò cortex huiusmodi nulla imbrium aut niuium iniuria deuastatur. Reperiuntur etiam homines Septentrionalis plagæ ad eò sagacis ingenij, vt cum neque Gothicas, neq; Latinas literas vnquam didicerint, sibijpsis ex rerum figuris & instrumentis alphabeta componant: eisq; pro subleuanda memoria in pelle, charta, vel cortice singulariter scribendo vtuntur. Hocque secretum nullis nisi domesticis communicant, atramentum fieri iubentes ex carbone trito, & lacte, vel cōmuni aqua.

Gothi etiā animalium figuris pro literis vsi sunt.
Cortices arboris Betullæ scribendis literis apti.

B 4 OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de mira natura rerum Septentrionalium.

EPITOME LIBRI SECUNDI.

De venis sulfureis, & combustione aquarum. Cap. 1.

Vnt quædam sulphuræ vena riuus aquarum vicinæ, quæ plerunque accensæ, latius, in modum flammarû, cuncta in circuitu depopulaturę vagantur. Quod spectaculum in Islandia, & Scotia, terris frigidissimis, continuo ardoris incremento habitatores intuentur. Præterea in Meridionali Gothia, non procul à ciuitate Vexionensi, campestris & limosus lacus est, qui ignea sua virtute, quodcunq; coctile in eo dimissum chordaq; extractû, quasi momentaneo vel exiguo tēporis momento, coctum vel adustum remittit. Hancq; naturam, lacû similem, prope metropolim Nidrosiensem regni Noruegiæ, habere compertum est, eo præcipuè argumento, quod in medijs frigoribus nunquam congelatur.

De quorundam montium admirabili natura. Cap. 2.

In

IN Islandia qualis naturę montes sint, iā arbitror ferè toti mundo compertū: eò quòd vltra veterum relationem, in charta nostra Gothica descriptionē Ptolemæi supplendo, horū mōtium sitū, & naturā ostendimus esse singularem, scilicet in eorum vertice niuem fore quasi perpetuam, & in base ignem sulphureū continuè sine sui cōsumptione exardescentē. Qui propius accedunt, vi pulueris & fauille scaturietis facile suffocātur, & maximè cū in multis locis, torridę voragine cum cinere apparent montiū combustorū & vallium: quæ iterū tacitis incrementis sulphureis succrescentibus, quasi circulari temporū spatio disponuntur ad combustionem. Sunt etiam intra Noruegię limites vastissimi, altissimiq; montes: quatuor dietarum ascēsurus, totidemq; è vertice descensuros admittentes.

Islandiæ & eius gentis descriptio. Cap. 3.

ISlandia terra est subiecta polo Arctico, vento præsertim Circio opposita, ac mari Glaciali propinqua, atque ob id dici meretur Terra glacialis, seu vltimum Tyle, nulli veterum non celebrata: cuius incolæ à Saxone Sialandico continentissimi dicuntur, religione satis Christiani, propriam scripturam, historiamque rerum magnificè gestarum habentes. Suique temporis adhuc acta conscribunt: quæ & cantibus, ac rhythmis recolunt, atque promontorijs, seu scopulis insculpunt, vt nulla, nisi cum naturę, iniuria intercidāt apud posteritatem. Situs insulæ extenditur inter Austrum, & Boream, longitudine centū milliarium Germanicorum. Pro maiori parte montosa est, & inculta, præsertim versus plagam Septentrionalem, ob austera spiracula prædicti venti Circij, qui nec fructices eleuare permittit. Insula est insolitis miraculis prædicanda. Rupes etenim, siue promontoriū in ea est, quod instar Aetnæ perpetuis ignibus æstuat. Ibiq; locus esse creditur pœnæ, expiationisq; fordidarum animarum. Illic nempe spiritus, seu vmbra, comperiuntur se exhibentes manifestos humanis ministerijs, siue alio violo lento casu enectorum. Spectra sese offerunt congressibus notorum hominum tam manifesta, vt tanquam

Mons igniuomus, qui creditur animarum purgatorij. Spectra ceu vmbra.

DE MIRANAT. RERVM SEP.

viuentes accipiantur ab ignaris mortis illorum, data dextra. Nec deprehenditur error, priusquam disparuerint umbrae. Incolae plurimum praefagiunt fata principum, quidve remotius in orbe peragitur, reuelationibus apparentium spectrorum non ignorant.

*De sonitu horribili litoralium caue-
narum. Cap. 4.*

*Anger-
mannia.*

EST praeterea in Septentrionalibus plagis insignis quaedam prouincia Angermannia appellata, cuius incolae peritissimi sunt venatores: eo etenim quaestu, videlicet pellium pretiosarum venditione, ingentes diuitias consequuntur. Sunt & agriculatores optimi, ita ut praeter planos ac decliues agros, sublimia montium latera, beneficio ignis ac niuis, in natura fertilissimorum agrorum adaptare norint. Ignem nanque in densum fruticem, atque herbas autumnali aequinoctio immittunt, cineremque, & puluerem exinde productum, superuenienti niuium casu studiose disponunt, ut eius viscositate veluti bouino stercore pinguescant. Quod fit, ut latiore segetem, messemque vberiore exinde reportent. Sed de his inferius de agricultura dicetur. Habet etiam haec prouincia plures altissimos montes: quorum vertices continuo candore niuium, toto anni tempore, excelsum aspectum nauigantibus in Bothnico mari praebent, ita ut eminentissimo signo perspecto, plurima portentosa pericula euadere, atque securiores portus attingere possint. Praeterea ubi ad bases eorum in profundissimo gurgite stantes, casu aliquo, vel proposito nauae accesserint, tantum horrorem ex alta fluctuum collisione percipiunt, ut nisi praecipiti remigio, aut valido vento euaserint, solo pauore ferè exanimis fiant, multoque dierum curriculo, ob capitis turbationem, pristinae mentis, & sanitatis compotes vix euadant. Habent bases illorum montium in fluctuum ingressu & regressu tortuosas rimas, siue scissuras, satis stupendo naturae opificio fabricatas: in quibus longa voragine formidabilis ille sonitus quasi subterraneum tonitru generatur, Cuius causam ut improba iu-

ba iuuentus aliquando curiosius, quam securius scrutabunda, aggressa est, ita ilico oppletis aqua nauigijs ex superioribus rimis, ac ventorum strepitu, cum admiratione vitam amisere. Vt tamen periculum hoc euitetur, immensa montium altitudo niuoso verticis sui candore signum remotius nauigantibus lucide ostendit, monetque anticipare fugam, ne natura inscrutabilis soni parens, nullum remedium contra latens, & infidiosum malū concessisse videatur. Imò etiā ad plura milliaria per aëra ab eisdem montibus exhalatus, terribilis ille sonus aures nauigantium allabitur, admonens tristissimā garrulitatis eius ruinam procul effugere, quam cominus positi nequeant sustinere. Quid autem Vincentius in Spe. hist. libr. trigesimo primo capite vigesimo quarto de simili materia sentiat, verbis eius, vt iacent, ostendetur. Apud Tartaros mons quidam exiguus est, in quo foramen quoddam esse dicitur, vnde in hyeme tam maximæ tempestates ventorum exeunt, quòd homines inde vix, & cum magno periculo transire possint. In æstate verò semper quidam ibi ventorum sonitus auditur, sed de foramine tenuiter egreditur. In Septentrionalibus autem lacubus congelatis sub ipsa glacie, ob ventum inclusum, non minor auditur sonus, quam sæui tonitruū ex densitate nubium in lateribus coarctati. De quo infra capite de Piscaturis glacialibus aliquid ostendetur.

Vincent. in
Spe. hist.

De rupe Monachi marini.

Cap. 5.

SVb dominio quondā ditissimi regni Noruegię prope insulā Farensem, mōs est eminēs in Oceano, quē appellatione conformi nauigantes Monachū vocant. Habet enim naturali suo situ, & incisione partium, præsertim verticis, cappā cōtextam, imò & proprietatem,

tem, vt omnes in dira tempestate ad eum confugientes, tutissimè susceptos consoletur. Quinimò vè omnibus his, qui vi ventorum agitati non attingunt fimbriam, vel sinum eius: quoniam ibidem adeò sauiunt venti Circij, & Septentrionales, vt eius asperitatem euasuri nauatæ, cogantur intentissima arte, & viribus, labore, & summa experientia omni momento attendere, & vigilare, qualiter effugiant ad Monachum illum, tanquam portum securiorem. Præterea in septentrionalibus aquis plurimi excelsi montes, quasi signa securi portus, in qualicunq; tempestate, vel tranquillitate petendi videntur. Sed ante eorum introitum, plura latent cæca saxa: quæ, vt remissiore vento plura nauigia obruunt, ita tempestate prodita, ob eleuatas vndarum spumas, mirabilius saluant. Sunt præterea montes falconum, aquilarum, & coruorum, nautis recessuris securitatem, vel fugientibus cautelam, ne appropinquent, ostèdentes. Insuper montes litium, inò arces fortissimæ, præsertim in orientali Finlandia, occasione præliorum Moscouiticorum super fauces rupium erectæ, taliq; munitione artis & naturæ firmatæ, vt facilius montes, quàm ipsas arces, vndecunq; emergat infultus, intercipient occidentés.

De rupe Coronata, & multitudine piscium. Cap. 6.

NE ullum fileatur rerum naturæ opus, monstratur hic in occidentali Bothnia versus extremas Septentrionis partes in parochia Lula Vpsalensis diœcesis, rupem esse maritimam, Biuraklubben vulgariter appellatam, quæ excelsæ suæ verticis à lōgè nauigantibus tridentata, seu coronata videntur. Cuius aspectu, umbra, aut portu, si nō fruerentur indigenæ maris expertissimi piscatores, neque tutam haberent viam, neque commodum victum inuenirent. Sua etenim mira celsitudine, orta densissima nubium caligine, prospecta in medijs vndis (prout anno Domini M.D. XI X. expertus fui) saluantur errantes. Tanta etenim cōdensati aëris, ac caliginis solet esse obscuritas, vt vix in exigua nauis proram tenens è puppi respiciatur. Applicando tamen ad littus, tanta in basè eius piscium multitudine hinc inde inspicitur, vt magnū stuporem visui generet, & omnimodam stomacho adferat satietatem. Pars etenim huiusmodi piscium, marini laticis falsugine in planitie montani pedis aspersa, ventoq; torrefacienda, spatio duorum vel trium iugerum dilatari solet super tellurem planam: pars hastis erigi, pergulisque extendi, præcipuè pisces maioris speciei, vt sole & aëre deficcantur. Omnes tamen vel domestico vsui, vel negociatorum lucroso questui, etiam vltra marinis necessitatibus, ac voluptatibus reseruatur, maximè, vt horum commutatione copiam annonæ (quæ tenuiter
ibidem

Aër admodum caliginosus.

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

ibidem ob circumstans frigus maturefcit) acquirant, ac his, qui solitudines inhabitant, loco deliciarum, vt rursum syluestres opulētias in pellibus pretiosis recipiāt, valeant exhibere. In pede igitur huius Coronati montis tantus odor suspenforum piscium exoritur, vt longo maris interuallo eundē adnauigantes sentiant præcurrentem. Eoq; odore percepto, sub tempestuosa caligine laborantes ab imminente naufragio seipfos, & bona præseruare nouerunt.

De fluxu & refluxu Oceani. Cap. 8.

Roest &
Loffoeth
charybdes.

Sunt in charta mea Gothica, seu descriptione Septentrionalium regionum, certi sinus Oceani littoribus Noruagicis hic insculpti, scilicet Roest, & Loffoeth: inter quos tantus est maris hiatus vel Charybdis, vt incautē appropinquantes nauras sua repentina circūuolutione, vi & industria gubernatoris adēpta, absorbeat in momento, maximē naturā loci ignorantēs, vel aliās vi tempestatum appulso, aut periculum imminens per contemptum paruipendentes. Quocirca volentes ex Germanicis oris eō nauigare, peritissimos quosque conducunt Naucleros, seu Gubernatores, qui longa experientia, quomodo obliquādo, dirigendoque tutius pericula euadere possint, didicerunt. Hiq̄e longo maris spatio Gnomonis directione, ne in Charybdim incidant, iter variando instituere solēt: & maximē circa populosissimas villas Andanes, & Trondanes, & tres alias insulas vbi pars maris Mo-

ris Mostastroom appellatur : quo loco æstus est altior cæteris adiacentibus aquis. Mare etenim ibidem intra cauernas accedente, fluxu inflatur, & effluxu reflatur, quanto maximo impetu deferuntur torrentes, vel rapidi fluctus. Nauigatur hoc mare (vt dictum est) periculofissimo euentu, quia iniquo tempore nauigantes subito rapiuntur in voragines circulares. Naufragiorū reliquiæ perrarè redduntur: & si redduntur, ita collisione scopulorum attrita robora videntur, vt quasi lanugine obducta appareant, & comminuta.

De Charybdi, & mira natura glacierum. Cap. 8.

Proximè præcedenti capite dictum est, quàm periculosa sit nauigatio Noruagici Oceani, maximè vbi inscrutabili ratione vasta Charybde, nisi valde præuiderint, nauitæ periclitantur. Hic igitur longissimæ noctes, frigora intensissima, rupes alicubi quasi turres latentes, beluæ truculentæ, & formidabiles, vt infrà de monstris ostendetur. Præterea crustare glacies, quasi parietes ingentium domorum tempestatibus dirutarum, tanquam ineuitabilia naufragia è proximo producturæ. Sed hæc omnia tolerabiliora sunt in quauis periclitacione subeunda, quàm experiri commiserationem Hybernicae gentis, quæ (vt plurimis probari potest exemplis hic omisissis) per lachrymas inuitare solet afflictos, vt bonis nudatos, semiuiuos dimittant

Noruagici
Oceani nauigatio periculosa.

Hybernorum crudelis commiseratio.

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

mittant ad laceras naues. Quantum verò admirari glaci-
 erum naturam attinet, hoc pro certo seruetur, quòd
 littori Islandico (teste Saxone) magnis molibus glacies
 appellitur: cuius si crusta in vase asseruetur, quanuis
 magna diligentia, tamen disparet statim atque reliqua
 eius generis glacies recedit à promontorio in altum.
 In vastis autem solitudinibus, maximè sub spinis Iu-
 niperorum, itidem & sub paleis ingentium horreorù,
 & scandulis piccarum arborum, adhuc Sole in Leone
 stationem habente, cõseruetur: eaque inde extracta vo-
 luptuosi potatores, æstu Solis durante, in vino vel cer-
 uisia immersa vtuntur. Nulli tamen niuem epotandis
 calicibus cuiuscunque liquoris, ob viscositatem eius
 hand depuratam, immiscent: tineas enim habet secre-
 tas, & cannatas, veluti lanei panni.

*Nix habens
 tineas.*

*De scorteis, seu coriariis nauibus piratarum
 Gruntlandiæ. Cap. 9.*

HInc ostendendum erit iter à portu Vestrabord eius-
 dem Islandiæ ad marinam, excelsamque rupem
 Hutifark dictam, quæ mediam nauigationem cõtinet
 ad Gruntlandiam: in qua genus piratarum reperitur
 scorteis nauibus vtens, arbitrariaque nauigatione non
 tam supernè quàm infernè, forinsecus sentinas nego-
 tiatorum terebrando insidians. Vidi ego binas huius-
 modi nauiculas coriarias Anno M. D. V. super Occi-
 dentalem portã intus in Ecclesia Cathedrali Asloensî,
 Diuo Haluardo dedicata, quasi pro spectaculis muro
 appensas: quas eiusdè regni rex Haquinus bellica classe
 lititora Gruntlandiæ pertransiens, dicebatur acquisiuis-
 se, fortè nauigia sua suffocare meditates. Incolæ enim
 illius regionis, non exilem spoliõrum quæstum sibi
 comparare solent, per has & similes artes insidiosas,
 quas furtiuo ingenio tacitè tabulas nauium infe-
 rius (vt dictum est) terebrando, aquæ in-
 gressum procurant, & illicò præ-
 sentissimam suffoca-
 tionem.

Tanta est in plerisque montosis littoribus Noruegiæ immensurabilis profunditas, ut funibus quantis repleri possit navis ingētissima, bolide plumbea infernè demissa, fundus aliquis nequeat inueniri: eaque naturæ vis est, ut quantò sublimiùs mōtes in excelsum promineant, tantò in eorum radicibus inscrutabilior profunditas appareat: licet eorum sublimitas respectu cœli minima super terram reputatur. Pedes etiam horum montium ita cauernosi, profundique, & obliqui sunt, ut funibus immisissis, quorsum tendat eorū hiatus, difficillimè cognosci possit. Præterea in insula Bornholm Regi Danorum subiecta, lacus non admodum ampli reperiuntur, quorum profunditas non inuenitur. Demum apud montanos Dalacarlos, id est, viros valium, lacus Runden, id rotundus dictus est, qui mensurabilem fundum non concedit. Deinde non longè à regia Holmensi Suetiæ, locus in scopulis marinis est Rundisualia vulgari ter appellatus, id est, rotunda vorago, ut neque ibi rimari possit, quàm altus sit eius fundus. Putei præterea plures reperiuntur, & exigui lacus, quorum profunditas sæpissimè explorata inuestigari non possit. Apparent etiam longissimæ, sed valde angustæ rupium, ac montium specus, quasi ferro cauatæ, vel excisæ, in opacos currentes recessus: in quibus constrepentibus aquis tranquillitate, vel tempestate accedentibus, sonus terribilis excitatur: à quo nisi celeriter aures retraxerint appropinquantes, tam vehemēti tintu obruuntur, ut pluribus horis sine auditu, ob excellentissimum obiectum, remaneant tabescentes.

*Bornholm
insula.*

*Runden la
cus.*

*Rundisua-
lia.*

De portibus annulorum ferreorum. Cap. 11.

Disto superiore capite, quàm inscrutabilis in littoribus Noruegiæ inter excelsiores mōtes sit profunditas: nunc ostendendum erit, quomodo inter sinuosas, scopulosasq; voragines ad nauigātes securius absq; anchoris inuenire, firmareq; poterint suas stationes. Quo circa cernuntur hic annuli ferrei, clypeo militari ampli-

ores, fuso plumbo lateribus multorum montium, successivo maris tractu, quondam bonorum Regum magnificentia, & sumptu, præcipuè versus opulentam civitatem Bergensem infixi, vt æstu vel tempestate urgente, subito funibus immisis, quasi inter abditas caernas solidentur nauigia magna. Sed oportebit vt ignari viarum non sint, qui tam periculoso labyrintho sese committere velint. Littus enim scopulis & rupibus ita obuium est, vt inde egredi, vel progredi nequaquam valeant inexperti: imò propter eius, & similium locorum (vt infra de inimicis classibus, specialius dicitur) difficultatem, & asperitatem naufragabuntur. Et si bellicę naues ed vel piratarum hostili impetu, vel tempestatum impulsu appulerint, consiliis auxiliisque destitutæ, sapissime tum fame, tum frigore, tum aggressu incolarum, miserabili spectaculo veluti contra elementa pugnaturæ consumuntur. Huiusquę calamitosi euentus in simili casu, si quis legerit Noruegianorum Danorumquę annales, præsertim Regis Christierni secundi, horribilem in omnibus reperiet infelicitatem. Ideoque sapissimè terrentur hostes ab ingressu horum scopulorum, ne seuerius, & secretius ab apertis vel latentibus saxis inter montes, quàm patentibus inimicis in gurgite conterantur.

Christiernus II. Danorum Rex.

De pe-

De periculoso transitu montium Scars & Sula,
inter Suetiam & Noruegiam.

Cap. 12.

Prouincia est in Septentrionalibus regnis Iemphidia dicta, Archiepiscopo Vpsalensi cum manerie seu curia Vesterhusia appellata, ex immemorabili tempore subiecta. De qua Iemphidia per excelssimos montes prædictos in titulo, non minus terribile quam periculosum iter æstiuo tempore conficiunt incolæ terrarum & peregrini viatores: qui aliàs hyeme per congelatas paludes, stagna & amnes breuioribus compendijs & semitis, quocunque placuerit proficiscuntur. Mōtes enim illi vastissimi, quales in Europa vix sunt, Orientali parte sub pedis ingressu portas seu aperturas habent durissimo silice, partim naturali scissura, partim antiquorum principum sumptu, pro publica vtilitate excisas aut perforatas. Post quas inter montium latera tantum etiam in media æstate sentitur frigus, vt nisi viatores more hyemis multiplicato vestitu sese munierint, ferè irremediabile periculū subita aëris mutatione incurrant, donec ea mōtana viscera vallesq; frigidæ exire contingat. Deinde à montibus plurium dierum itinere descensuris, maius quandoque periculū imminet, vbi penduli pontes ligneis montiū fulcimentis lateribus affixi, propter casum niuium ac tempestatem arborum euulsarum aut cadentia saxa contracti vel semirupti videntur. Nec alia perplexis spes suffragatur, quam quòd pontium reparationem cōmuni opera incolarū expectent, cū nullus per altissimos montes ac profundissimas valles viarū circuitus inueniatur. Hæc & similia cū viatores imminere prouiderint, expensas secum afferunt sufficientes, ac si castræsem aliquam obsidionem illicò subituri, ac seruaturi essent: iumentorum alioquin paucam curam, ob herbarum copiam & aquarum commoditatem habentes. Scaturiunt enim toto viarum transitu ex brachijs montium abundantissimi fontes, satis grato sapore, ab omnibus commendati. Quòd verò tantam difficultatem illic patiuntur itinerantes, mirum nō est: quia propter excelsa

*Iemphidia.
Vesterhusia.*

Frigus extremū æstiate media.

DE RITV GENT. SEPTEN.

rupium præcipitia, quæ difficillimè euitari, vel reparari possunt, omnia sagacissimo ingenio penetranda videntur, & maximè cùm in vno situs sit inuius, & in altero ruinis, aut saxis oppletus. Præterea limites aded angustissimi, vt viatoribus, ac iumentis, præsertim insuetis, vertiginem capitis, & oculorum caliginem afferat, & plerunque irreparabilem lapsum.

De statu viarum in montibus niuosis. Cap. 13.

*Montes
Doffrini.*

Montes etiam sunt alio vocabulo vulgari Doffrasiel, siue mâlueris, Doffrini appellati, Suetiam à Noruegia diuidentes, tantæ molis, & sublimitatis, vt multorum dierum itinere versus Occidentem, seu Orientem proficiscentibus, ob indigestas niues, perpetuò appareant albicantes, quasi cæcidæ nubes in altissimo aère condensatæ. Quo euenire solet, vt eò itinerantes, ob repentinum casum niuium, per vias intueantur concludi: è quibus tandè laboriosis viribus non minus sese explicare contendunt, quàm si inter glaciales vndas constricti conarentur exire. Quocirca veterum Regum (qui quondam piissimi in Noruegia erant) prouida magnificentia factum est, vt excelsæ statuæ è viuus lapidibus excisæ, per cacumina montium videantur erectæ, ac fortissimè, ne vi ventorū decidant, plumbo vel ferro firmatæ. Compertū etiã est in Sueticis terris, auiculas volatu excitasse globulos niuium, quorum augmento, casuque, flante Australi vento, arces, & villæ sunt prostratæ. Habetur tamen in his Doffrinis montibus hospitium, quo recreentur huius periculosi itineris viatores: non tamen vino prouisi.

De transitu tenebroso.

Cap. 14.

Qvandoque etiam vtilitate, vel necessitate yrgente, satis ingeniosum modum habent populi Septentrionales, in nemoribus nocturno tempore pertranseundis, imò & diurno, quando in remotioribus. Aquilonis partibus ante, & post Solstitiū hyemale cōtinuæ noctes habentur. Quique his remedijs indigēt,
cortices

corticis quercinos inquirunt putres, eosque collocant certo interstitio itineris instituti, ut eorum splendore, quod voluerint, perficiant iter. Nec solum hoc prestat cortex, sed & truncus putrefactus, ac fungus ipse Agaricus appellatus, in summitate arboris glandifera crescens: cuius virtus, & natura est, ut nocte relucent, sicuti & vermes alati, volantes ad æquinoctium autumnale: hi tamen, quia frigore correpti mox deficiunt, ad nullum usum deputantur. Ideoque frequentius quercum putridam, agaricumque (seipsos propria luce prodentes) colligunt, ad predictum sylvestrem, imò domesticum usum, scilicet ut eius luce tanquam ardenti lumine, securius accedant loca combustibili materia plena, ut sunt horrea hyemalia, matura messe, fœnoque repleta. Inveniuntur etiam homines eo acumine oculorum preediti, ut sine quouis lumine materiali fere omnia videre, tractareque se posse gloriantur.

Corticis quercini putres pro lumine.

Fungus Agaricus noctu lucent.

Admiranda in hominibus oculorum acies.

De luminibus, & sedis piscis. Cap. 15.

POpulus Septentrionalis longissimis noctibus subiectus vario vitur genere luminum, quo necessaria exerceat officia pro domestica comoditate. Igitur fatendum est, Suppolares homines tempore hyemali usu pinguedinis marinarum belluarum, in omni sua commoditate perficienda vivere. Quam quidem pinguedinem vulgari eorum Traan, aut Lyse vocant, à lucendo, quia

Traan aut Lyse piscium pinguedo.

lâpadibus immisâ, clarissime ac amplissime lucent, maxime in edibus magnarum familiarum, & ecclesiarum,

DE RITV GENT. SEPT.

ubi perpetuum pro reuerentia corporis Dominici requiritur luminare. Sed ne à coruis nocturnis seu noctius aut vespertilionibus absorbeat, ferreis craticulis os lampadum oclusum seruant. Præterea tedis pineis connaturalem picem habentibus, vniuersali varietate, quemadmodum vsualibus candelis in toto Septentrione vtitur, eo videlicet modo, vt ambabus manibus occupatis, diuisos subtiliter scandilos piceos baltheis certo numero submissos, ori vel capitis tegumento, à sine altero ardentis imponant: sicque, quod libuerit nulla ventorum iniuria impediti proficiscuntur, atq; alia, quæcunque placuerit operantur. Parsque candelis communibus brachiali longitudine, iuxta noctium prolixitatem, accensis vtuntur. Tempore autem bellorum, quæ frequentius obscura longaque hyeme, quam æstiuâ committuntur, tedis exquisitæ picis, per equestres seu pedestres turmas, facilius etiam Abierina refina confectis incedunt.

Bella hyeme quam æstate crebriora.

De irruptione aquarum stagnatarum. Cap. 16.

Middelpad-
dia.
Huni.

Inter mirabilia Septentrionalis plagæ aquarum spectacula vnum est, non tam frequens quam noxium habitantibus in prouincia Middelpadensi versus Boreales partes Suetiæ superioris, vbi ferè maior pars virorum Huni nomine appellantur, tanquam populi clarius contra Hunos olim belligerantes ac triumphantes. In ea prouincia vastus amnis est, cuius aque lapsus tam præcipiti volumine defertur, vt animalia nãdi vigore defecta plerunque pessundare soleat. Ex summis enim montium cacuminibus manans, dum per cliuorum prærupta faxis exceptus eliditur, in profunda vallium multiplicato aquarum strepitu cadit. Verum continuo saxorum obstaculo repercussus, celeritatem impetus eadem semper æqualitate conseruat. Itaque toto aluci tractu vndis vniformiter turbidatis, spumeus vbique candor exuperat. Hæc tamen consideranda est eius natura terribilis, quod singulis annis paululū ante Solstitium æstiuale, tanta glacierū arborumq; connexa congerie tribus locis oppletur & constringitur, vt inferiores aluci eius ripas inhabitantes, imminente

cuius

eius irruptione, fugere cogatur ad loca eleuatiora. Interea tamen nuntijs, quo in termino formidabilis ille lapsus maneat explorant ne rapidus eius cursus improbas exerceat vires. Annis itaque ipse, et si in omni sua irruptione cunctis vicinis imminet, tamen vbertate electorum piscium, Salmonum scilicet ac aliorum, omnibus affert opulentum questum: qui nedum illius terrae incolis ad usum domesticum sufficiunt, sed & ultra marinas partes in gentibus nauigijs exportatur. Hancque virtutem perpetuo retinet, ut quantum marinis alucis vicinior extenditur, tanto melioribus piscibus superabundet. Nec deest offerentium liberalis & grata piscium exhibitio ac donatio, si quis occurrerit hospes donaria recepturus.

Annis Salmonum & electorum piscium diues.

De tribus famosis lacubus Gothorum. Cap. 17.

PLurimi insignes lacus sunt in Aquilonaribus terris, magnitudine, & situ mirabiles: quorum precipuus est in regione Vestrogothorum Vener dictus 130. miliaria Italica in longitudine, & ferè totidem in latitudine habes, in multas variasque diuisus in insulas, & vastis illabentibus fluuijs isque maximis oneratus ultra viginti quatuor, vnum solummodo exitum (de quo mox infra dicitur) continens. In hoc lacu, & circa hunc plures sunt magnificae aedes nobilium: quarum praecipua est arx Leckio in alta rupe, opera episcoporum Scaresium fabricata, puteum habens saxo durissimo incisum super altitudinem 200. pedum. Incisio autem haec non fer-

Lacus Ven. 24. flumina lacum intrantia, vnum habet exitum. Leckio episcopi Scaresium, ubi puteus 200 pedum altitudine.

ro tantum, sed flamma trecētis porcorum pinguisimis lateribus igne successiuus diebus immisso, & extracto enutrita. Nil enim celerius petrarum duritiem gentibus illis penetrare compertum est, quàm laridum, vel axungiam porcellorum. Adiacent præterea huic lacui oppida vetustissima, Lidecopia, & Tinguallia, ex mineris electissimi ferri, & chalybis retinentia quæstum opulentū. Est præterea lacus alius Vether dictus, adeo claras & perspicuas aquas habens, licet virenti colorī conformes, vt obolus in profundo situ videri possit. Super hunc lacum est insigne monasterium diuæ Brigittæ, adiuæ Brigittæ, & filia eius sanctæ Catharinæ, vtriusque opulentia, & deuotione fundatum, & dotatum. Præterea aliud oppidum Ionacopia dictū in Australiori parte, magnificis Regum comitiis memorabile in omni æuo secuturo. Extant & mineræ inexhaustæ huius lacus versus litus oppositum Septentrioni. Demum monasterium Aluastra diui Bernardi temporibus sumptuose ædificatum, & dotatum. Prope hunc locum in villa Tolstada, Rex Suercherus in nocte natalis Christi à proprio stabulario freno pro armis vtente, occisus fuit. Tertius lacus Meler dictus: in cuius littoribus ciuitates, arces, & nobilium magnificæ ædes sitæ sunt. Præterea non longe inde in terra firma, mineræ argenti inexhaustæ, cuprique, ac ferri, vltra humanam æstimationem pretiosæ. Et hinc prouenit, Regem Suetiæ, ac Gothiæ, reliquis Europæ principibus in omni thesauro, & opulentia nunquam esse, aut fuisse inferiorem. Sunt etiam lacus recentis aque in montibus Lapponiæ, Lulatresch diæti, longitudine 300. miliarium Italicorum 120. latitudine. Præterea aliæ multa collateralia stagna, & lacus paulò breuiores, ac latiores, adeo pisciosi, vt in tota Europa, ne dicam orbe integro, vix habeant pares. Deinde famosissimus lacus Albus sub polo: demum Pienthen in Finlandia cum similibus infinitis lacubus, stagnis, fluuijs, & altis venis.

De specubus insidiosis. Cap. 18.

Dictum est superiori capite, in vnum lacum Venerex altissimis montibus Noruegiæ, & Suetiæ viginti

ginti quatuor maxima flumina ingredi. Et licet eorum introitus valde stridulus, & verticosus sit in omni descensu tamen montibus tam amplo circuitu resistentibus nusquam nisi vnicum inueniunt exitum: huncque tam rapidum, & sonorosum, vt ultra viginti Italica miliaria audiri possit. Nomenq; vulgare habet Trolhetta hoc est, caputium dæmonis, fortè propter horrorem, quem sono, stridoreque generat, in paludiosam planitiem cadens: vel quia sub eius descensu præcipiti, reperitur insignis spelunca latronum: ad quam angusto tramite fit accessus, solum ab ipsis latronibus ac furibus frequentatus, eò quòd fluiuius ille rapidus, & verticosus sit, suspicionem omnibus adimens, quòd nequaquam ibidem malefactorum collectio fiat, præsertim tempore æstatis. Sed hyeme ob exhalationem fumini deprehenfi, velocissimè rapiuntur ad pœnam, spoliaque pretiosissimæ supellectilis, argenti, auri, & pellicium pretiosarum ad Principis fiscũ. Vnde nullo intra semestre tempus legitimo comparente accusatore, cui bonorum ablatorum, lege & consuetudine restitutio fiat, iussu Principis pro tuenda publica pace, exinde confecta nauigia, fluminibus maris influentibus immittuntur, vel alius munitionibus fossarum, seu murorum sagacitate præfectorum prouincialium deputantur.

*Trolhetta
ostium Ve-
ner lacu.*

De excellenti antiquitate Regiæ arcis Vestrogothorum Aaranes. Cap. 19.

ET si Gothicis Principibus maior olim inerat bel-
lorũ ardor, q̄ delectatio quarũcunq; aliarũ volu-
ptatum, dum summũ animi, corporisque existimarent
solatium, rigida arma tractare, ac arduissimis præliis va-
rios comparare triũphos: attamen plerique eorum vo-
luptati huic magnificentius aliquid superaddere me-
ditantes, posteris sumptuosa, simulq; vtilia ædificia re-
liquerunt: quæadmodum Scarinus quidam totius Go-
thici principat⁹ Monarcha potētissimus, singulari exẽ-
plo deprehenditur perfecisse, præsertim in Vestrogotho-
rum regione, quã frequentiore sua præsentia illustra-
bat: idque ob vicinum Noruegiæ Regem Sidagerum:

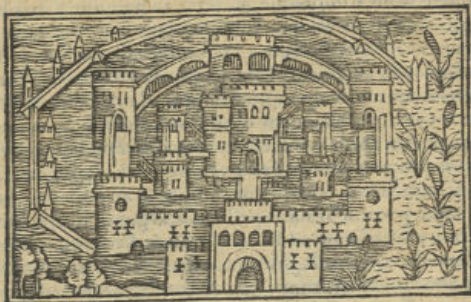
*Scarinus
Gothorum
Rex.
Sidagerus
Noruegiæ
Rex.*

C 5 cui

DE RITV GENT. SEPTEN.

*Scara ciui-
tas, anti-
qua Gotho-
rum Regū
sedes.*

cui vt erat sanguine coniunctus, ita etiam terrarum fitu, & amicitia propinquior esse volebat. Hic ex suo nomine Scaram ciuitatem Vestrogothorum in loco stagnis & paludibus admodum munito, tam prudenter erexit quàm imprudenter eius successores ipsam desolari, ac collabi permiserūt. Antiqua hæc erat regni Go-

thorum sedes. Verum non procul ab ea adhuc extant vestigia alterius Regiæ arcis Aaranes dictæ, cuius situs, muri, & structuræ quoslibet inspectores ita in admirationem alliciunt, vt firmiter iudicent, nullum præstantius ædificium ea tempestate in toto Septentrione, vel Europa repertum fuisse. Sed quid non mutat aui longæua vetustas? At saltem signa ruinarum posteritatem vrgent, magnificentiam meminisse heroum antiquorum. Habebat hæc arx in circuitu omnes commoditates, quas vnquam felix mortalium sedes à superis impetrare potuerat, & obtinere. Siquidem vno latere versus Occidentem & Boream, vastum, ac piscosum lacum Vener ante dictum pro regis & mēsalibus deliciis habuit: altero versus Meridiem longissimo spatio, pro perpetua securitate cœnulētam, ac limosam paludem: cuius superficies tenero vestita gramine, ac frutice, non solum vestigia negat, sed modicè calcantes absorbet. Nam limo funditus subfidente, in luteas voragines, fordidasque colluuiem liquefscens, attrahit acceden-

cedentes. Nec minus riuuli plures & profundi, vti venæ per paludes discurrentes, arcis accessum denegant, vt impossibile esset, nisi multitudine pontium (qui olim quadraginta erant) longis ambagibus, veluti labyrintho, illuc peruenire. Eaquæ difficultas in asperissima hyeme perseuerat. Nam rarissimè propter calidas venarum sulphurearum exhalationes, paludes illæ congelantur. Ab Orientali verò latere ex opposito primæ portæ arcis, quæ vnicum terrestri itinere habebat accessum, aded amoena prata ac fertilitas agri pro solatio castrensi erant, vt nihil amplius naturæ beneficio poterat concupisci: etiam pascua, & venationes in campis, & saltibus optimæ, quod & præsens humi eius facies ostendit. Quæ licet horrendam nemorum densitatem, multis retroactis annis & seculis, cultore vacua, ob bella, famem, pestem, & domesticam discordiam induerat: tamen sulcorum vomerumque vestigia quibusuis eam intuentibus vltro ostentat, frequentesque lapidum congeries (quibus agri ob maiorem feracitatem purgari ampliarique solent) ibidem inter altissimas arbores offert conspiciendas, argumento fideli ad posteros relicto, multò numerosiore prioris æui fuisse populum, strictioribusque agellis contentum, quàm cernitur hac ætate præsentis. Hæc igitur arx felicis florere visa est circa annum Domini nonagesimum quinquagesimum quintum, quando magnificentissimus Rex Olavus cognomento Schotkonnung baptizatus est à Sancto Sigfrido Eboracensi Archiepiscopo, ex Anglia, ob fidem Christi prædicandam, ad eundem Olavum Regem, Eldredi, siue Mildredi Regis Angliæ exhortatione ac petitione proficiscente: qui & in hac arce paulisper moratus est, donec alia sedes regia Hufaby dicta, pro vsu eiusdem sancti Sigfridi & cleri eius parari poterat & consecrari. Quo facto paganos ac idololatrias in fide Catholica instructos baptizabat: quod & tres nepotes eiusdem Archiepiscopi, Vnamannus, Sunamannus, ac Vnamannus (quorum vnusungebatur sacerdotis officio, secundus diaconi & tertius subdiaconatus) alibi in

Pontes ad arcem Aaravanen.

An. 955.
Rex Olavus baptizatus à S. Sigfrido Eboracensi archiepiscopo.

Hufabi.

Vnamann.
Sunaman.
Vnamannus.

Veren-

DE RITV GENT. SEPTEN.

Verendia post tergum relictī, faciebant. Omnes tamē, uti Beatus Ioannes Baptista, ob adulteræ mulieris indignationem, gladio interempti fuerunt: quorum corpora in Cathedrali Ecclesia Vexionensi magno honore ab omnibus venerantur. Sed de hac re latius in Historiis charissimi fratris, & antecessoris mei Io. Magni Gothi, suis locis est ostensum.

Labes adulterij.

Io. Mag.

De mirabili horto montis Kindaberg
prope prædictam arcem.
Cap. 20.

Kindaberg
mons altitudine & amenitate celebris senibus tantum notus.

Mons est eminentissimus apud Vestrogothos, non longè à prædicta arce Regia, & lacu Vener, vulgari gentis sermone Kindakulle dictus, tantæ altitudinis, ut à longè nauigantibus ultra 40. miliaria Italica in eodem lacu, quasi atra nubes inter cœli hiatus appareat. Ideoque multi tempestatibus, vique ventorum agitati, summis viribus conantur eius pedes attingere, vbi tranquillissimum portum adesse nouerūt. In huius montis summitate ea amœnitas frondium, herbarum, fructuum diuersarum arborum (excepta vite) suapte sponte nascentium non raritate magis, quàm suauitate, velut satarum, aut plantatarum, reperitur, ut vix delectabilior in tota Septentrionali plaga inuestigari possit, aut inueniri. Illic suauitas inenarrabilis, etiam concentu variarum auium, præter Papagallos, multiplicata. Sed valde paucis, iisque solum senibus notus est amœnissimus ille locus. Neque lasciuiori ætati perfacile monstrandus, ne forte seueriori disciplina soluta, in omnem voluptatem, vel verius spurcitiem sese prosterneret, difficillimè vel nūquam ad honestatē & bonos mores reuersura. Voluptas enim ipsa vsus & consuetudinem: consuetudo necessitatem: necessitas desperationem inducit, & coarctat. Extra hūc montanum locum, imò & alibi latius per Aquilonem satis boni suauesq; fructus pyrorum, pomorum, ceraforum, prunorum, sed nulli ante medium Iulij, vixque tunc in debita maturitate reperiuntur. Imò quædam horum

horum fructuum genera tam domestica, quam syluestria solo frigore accedente maturefcunt, durantque pendetia maiori parte hyemis etiã in ramis, foliis omnibus denudatis. Sed hi fructus quouis aceto (pro gratiori sapore) sunt eligibiliores, licet exigua magnitudinis, ob frigus continuè circumstans. Exoticos verò fructus per mare à Germanicis oris, vt sunt poma celerimè portata, ob suauitatem inhærentis musti, tam auidè manducant incolæ, vt nunquam, vel rarè sine discrimine variorum morborum (præsertim Gallicorum) vel mortis euadant.

Fructus exotici marimè noxij.

De pulchritudine, & vbertate insula Gothorum Elandiæ.

Caput 21.

ELandia, siue Oelandia, vna est ex insulis Gothici maris, breuissimo maris interiectu à Gothia meridionali diuisa, omnium insularum pulcherrima: multis enim bonis aded referta est, quòd spatij breuitatem (duorum dierum itinere absoluendam) soli fertilitas recompēset. Prata, & campi odore herbifico, indicibili suauitate mirabundi. Ibi plurimi græges equorum paruum, sed validissimorum, vtputa qui fortitudine, & agilitate multis eximij corporis equis præualeāt: quousq; domestici & exotici negotiatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas, veluti naturę miracula

yinales

DE RITV GENT. SEPTEN.

venales exportant. Ingeniofissimi enim sunt, vt saltibus & choreis ad buccinæ vel tympani sonum per eos adaptari possint, quorum exercitium est huiusmodi spectaculis acquirere quæstum. Insuper instruuntur, vt circulos ferreos aut ligneos non admodum amplos, more canum transfiliant, saltuatimque viuacissima pernicitate sese gyrando reuoluant. Proprio etiam nomine moniti, magis vel minus id faciunt, iuxta arbitriū imperantis. Pascuntur huiusmodi equi, vbi opus est, piscibus sole tostis & lignis abierinis: ceruisiaque & vino vsque ad ebrietatem potantur, prout infra de Alcibus ostendetur. Hæc igitur insula frugibus, pascuis, pecudibus, armentis, & piscibus tantum abundat, vt propriis commoditatibus sufficiat & alienis: eamque gratiam & æstimationem boues & pecora, ac butyrum vltra mare exportata habent, quasi medicinalia forent.

Equi pascuntur piscibus & lignis, ceruisiaque vel vino inebriantur. Butyrum electissimū.

Habuit olim hæc insula arces plures, tam naturæ, quàm artis præsidio locis opportunissimis fabricatas, & munitas, quarum aliqua in templa Christiani ritus commutata sunt, hodie non minus patriæ defensionem, quàm religioni deseruientes: aliqua bellorum turbine penitus desolata. Vna tamen vsque in præsentem ætatem omnium altior & fortior Borcholm dicta, permanet: cuius celsitudine Gothicum mare eminens nauigantes, veluti specula pro ventorum, ac portuum directione adhuc vtuntur, præsertim Angli, Scoti, Zelandi, Hollandi, quibus admodum necessaria est illustrium locorum cognitio in eo mari. Hęc insula ferè tota ambitur mar moreis saxi sursum, deorsumque, penes littora 20. vel 30. pedum altitudine, quasi artificum manu ex industria collocatis. Imò & in oris eius Orientalibus aperto mari obiectis, plures amœnissimi portus sunt: ad quos non minus curiositatis quàm necessitatis causa extranei nauigantes, veluti naturæ spectaculum visuri accedere solent. In hac insula tempore pacis reges Gothorum, & Sueonum, ob insignem eius amœnitatem & venandi exercitiū, æstates transfigere consueverunt. Etiam quia viciniore maris tractu vltamarini principes commodius cum eis in arduis causis expediendis ibidem congregari possunt. Præterea prope Aquilonare littus

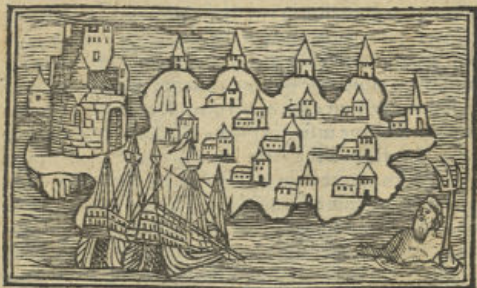
Borcholm.

Gothorum & Sueonū Regum venatio.

littus eius exurgit mons excelsus, quem nauticum vulgus, vitandi infelicis omnis & marinæ tempestatis gratia, Virginem vocat. Nam in eius portu manentes certis munusculis puellis dari solitis, utpote chirothecis, sericeis zonis, & similibus, eas, tanquam amico munere placant. Nec ingrati montis numen sentire videntur, prout aliquando factum meminit antiquitas, voce lapsa iussum fuisse donantem mutare portum, ne periclitaretur: & ita faciendo saluus factus est, ubi alij sunt periclitati. In eo monte certis anni temporibus dicitur esse conuentus Aquilonarium maleficarum, ut examinent præstigia sua. Tardius ministerio dæmonum accedens, dira afficitur correptione. Sed hæc opinioni, non assertioni cedant.

Virgo mons

Sagarum conuentus.

Defamofissima infula Gothorum, Gothlandia dicta. Cap. 22.

Orientalis Gothiæ pars est, sic dicta, quasi Gothorū terra vel bona patria. Goth quippe bonū siue Deum Lingua Gothica significat, & Landia terrā. Est enim multis rationibus bona: bonus in ea populus, boni & securi in circuitu eius portus: bonus & electus in ea ager, bona armentis, equis, bobus, piscatione, venatione, aquis, syluis, pascuis, pulcherrimo marmore, & omnibus rebus humano vsui necessariis. Est in eis Bo-

Visby emporium.

reali parte præclarū oppidū Visby, in quo est arx munificentissima

DE RITV GENT. SEPTEN.

nitissima. Fuit hæc vrbs quondam Gothorum, & multarum regionum emporium, tantis opibus, & negotiatorum mercimoniis frequens, vt vix illi par in Europa simile haberetur. Cōfluxere illuc Gothi, Suedi, Ruffi, seu Rutheni, Dani, Prufsi, Angli, Scoti, Flandri, Galli, Finni, Vandali, Saxones, Hispani, singuli singulæque gentes suos proprios vicos, & plateas incolentes: nulli præclusum municipium. Ingredientesque terra & mari omnia pacata inuenerunt, donec discordia, que omnium regnorum, & hominum perniciosissima desolatrix est, subuerteretur: sicuti infinitæ aliæ nationes, quæ ab initio floruerunt. Extant hodie marmoreæ ruinæ, quæ testantur veterem eius claritatem, amplitudinem, & vetustatem. Sūt adhuc testudinatæ domus, portæ ferreæ, aut cupreæ aut æreæ fenestræ, olim argentatæ atque deauratæ, argumentum inæstimabiliū diuitiarū exhibentes. Vnde postmodum ortis odiis & dolis, ex tumido earum rerum vsu disgregati incolæ abierunt in Vandalicas ciuitates: quæ non parum ex opibus huiusmodi hospitiū sunt ditatæ, vt olim Roma Carthagine desolata. In hanc insulam prima Gothorum armata castra, post exitum à sua terra, in Europa & Asia nouas terras, ob importabilem gentis suæ, multitudinē, quaesitura descenderunt. Demū multis seculis euolutis, Lōgobardi ex Scandiana insula ob similem, vel grauiorem causam exeuntes, per hanc insulam in Rugiā agmine uastissimo in exterarum regiones abierunt: & tandem regno constituto in Italia sedes firmare: quod & Paulus Diaconus eorum Historicus Libr. I. attestatur. Præterea Magnus Rex Suetiæ anno Domini M. C. C. LXXXVII. sedauit periculosum bellū, quod erat inter ciues Visbyenses, & plebem illius insulæ: permisitque ciuibus instaurare collapsos muros ciuitatis, mœnibusque, & propugnaculis communire. Albertus Rex Suetiæ rogatus à principibus inferioris Germaniæ, vt à mari eorum eiceret potentissimos piratas Vitalianos, impignorauit hanc insulam Gotlandiæ Magistro Prusiæ, pro viginti millibus Duplonum, id est, Nobilionum: quorū summam Regina Margareta eidem succedens, ex Suetia collegit, atque eam insulam regni

*Lōgobardi
ex Scādiana
insula
concedunt
in Italiam.*

*Paul. diaconus
Historicus.*

*Albertus
rex Suetiæ.*

regni Suetiæ iuribus, & proprietatibus restituit, iure perpetuo possidendam. Hancq; insulam Saxo Grammaticus, Danorum insignis historicus, in pluribus suis scriptis, ad Suetiam sine quavis hæsitacione spectare attestatur. Et hoc ex multis argumentis: quia eadem lingua, legibus, cõsuetudinibus & morum cõformitate & vicinitate perpetuò vtuntur: etiam quia Gothorù Episcopo Lincopenfi, tanquam primò fidei plātatori sunt subiecti: à quo & Episcopalia iura petunt, & consequuntur. Ab hac etiam insula in omni nauigantium controuersia, præsertim à consularu Visbycensi, petitur, & datur ius, & sententia diffinitiuã, quid vniciquẽ permittendum, vel auferendum erit. Certe ius hoc mercatorum, ac nauatarum, valde prudenter digestum, citius lites adimit pro fluidis aquis, quàm aliorum decisis pro terra firma.

Saxo Danorum. Hist.

*De Clypeis principum montibus Hargæ
insculptis. Cap. 23.*

Quantã olim Reges, ac Principes Gothorù, de perpetuanda nobili fama, ac bellica claritate curã habuere, arma, signaq; & clypei eorù illustribus locis insculpta, ac posteris relicta, euidenter ostendunt, præsertim in Ostrogothia, ac Vestrogothia, & Australi Finlândia, in magnifico portu Hãgœ appellato: qui tã læt⁹, ac securus est, vt in toto Septentrionali mari, & forsitã amplo Oceano parem nõ habeat, qui eidem valeat cõparari. Oēs enim vndecunq; nauigãtes liberẽ recipiunt

D suum

DE MIRA NAT. RERVM SEPT.

suum finum, secureq; introrsum tam à tempestatibus, quàm hostili classe, sua naturali munitione (modò ipsi sibi deesse non velint) protegit, & conseruat. Portus etenim iste in modum amplissimæ arcis in medijs montibus, ac vallibus amœnè situs est: habetq; in cautibus vetustissima heroum Gothorum, ac Sueonũ insignia, literato ordine, sed antiqua simplicitate in sculpra, maximè ad ostendendum posteris, ibi olim classem pro regnorum defensione contra quoscunq; hostiles insultus continua expeditione stationem tenuisse, atque inde ad aperta arma, quoties opus fuerat, prodijisse. Hodieq; frequētius in eodem portu, ob similem causam, armatas classes tam Princeps, quàm nobiles habent, præsertim quia vicina loca omnia suppeditare possunt, quæ subitò requiri videntur ad confœderatorum armatam classem: omniaq; in hostes cõtraria verti, si perniciem structuri in hunc accesserint portum. Olim diuus Ericus Gothorum, Sueonumq; Rex, oblata pace & contempta, Tauestos, Carelos, ac Bothnienses bellica classe, & equestri expeditione deuictos, ad fidem & Christi religionem accelerare coëgit. Indocile enim genus barbarorum, nisi per arma ad iugũ Christi cogi, vel pertrahi, vel inuitari non potuit: nimirum (vt Albertus Crantzius lib. 9. cap. 37. Vandalię refert) magnus est amor paternarũ traditionum. In hoc portu Suecici Reges graui iniuria lacepsiti, vltremarinis principibus classe instructa, vel instruenda hostilitatem indicere solent, præsertim Ruthenis, seu Moscouitis: rursumq; in eodem portu, sub æquis conditionibus, eorundem principum nuntijs pacis fœdera præscribere, & accipere consueuerunt. Quòd autè eo loco frequētius, quàm alio id fieri contingit, vrget antiquata maiorum obseruantia, qui illic in montibus impresserant insignia sua, vt eorum perenni firmitate perspecta, quę Reipublicę vtilia fore crediderint, posteris eodem vnanimi consensu, & iuramenta per arma, ac libertatè maiorum stabiliant obseruanda. Quibus autem armis, clypeisque veteres Gothi, Suecique sint intus, & extra patriam vsq; signis præsentibus aduerti poterit, imò & rationibus ostendi: leonem scilicet coronatum, super

D. Ericus Gothorum Sueonumq; Rex, Tauestos, Carelos, ac Bothnienses armis superatos Christi iugũ accipere coëgit.

Gothorum imagines.

tres aquas candidas in campo cœlestini coloris impetuose salientem, ac retrospicientem, olim habuere Gothi, atq; nunc habent solum originis inhabitantes: vt vincendo parcant, & retrospiciendo caueant, quàm citò salientes ab impetu cessant. Methodio tamen placet asserere, Gothorum Principes in exteris terris militantes, ac dominâtes, vrsam in vexillis habuisse. At ex eisdem Gothis veluti parentibus originem trahentes, varietate signorum secundum diuersitatem gentium distinguiebantur: vt Cimbri tauro, Slaui dracone, Gepidæ nauicula, Alani, Burgūdi, ac Sueui catto in militaribus signis, vt Plutarcho videtur. Suecis autem, siue Sueonibus antiquitus erât arma, videlicet duæ virgines coronatæ, aureo vestitu sese mutuo in virenti sylua amplexantes, tâquam dearum nympharum excellentiam in regione ostendentes. Nunc verò Suecorum Principes tribus aureis coronis in campo cœlestini coloris, ob inscrutabilem dominiorum amplitudinem, magnifica bellorum gesta, & inexhaustam minerarum yberitatem, vtuntur. Sunt & priuatorum nobilium insignia mira varietate distincta: similiter & vrbium, ac prouinciarum, quatenus in bellicis expeditionibus pro patria & legibus susceptis, tot hominū turbæ distinctius ad vnum tandē finē dirigātur, prout infra de directione armatæ multitudinis, diffusus erit ostendendum.

*Methodius.
Plutar.
Cimbri, Burgundi, Sueni, atq; alij quidam cattū in armis gestasse scribuntur.
Suecorum insignia.*

De rupibus galeatis. Cap. 24.

NAuigando è Germanico mari versus Septentrionē tribus diebus, antequam introitus appareat ad Regiam ciuitatem Holmensem regni Suetiæ, occurrit admirabilis portus lingua vulgari gentis Hielmsnabbē, vel Elgxnabben appellatus, ed quodd onagri, qui Elgadicuntur, propter attractum suauis venti ed concurrere confueverunt: vel etiam quia montes, in quorum lateribus portus sunt, ita à natura formati videntur, vt Galileæ militares putentur in sculptæ: quasi ars non sufficeret in armis fabricandis, nisi & natura monstraret, quid bellicosis populis Aquilonem inhabitantibus conueniat in armorum tractatione.

Holmensis ciuit. Suetiæ Regia.

*Hielm-
snabbé por-
tus commo-
diſſ. ſed ho-
ſtib. inac-
ceſſus.*

Sed reuera, vti portus is ob omnes ventos, & tempeſta-
tes arcendas inſignis eſt, vt vix ſimilem in tota Europa
habeat: ita & hoſtili ſanguine reſperſus, vt ibidẽ quaſi
omnium Aquilonarium bellorum initium, medium, &
finis inueniatur. Saepe etenim claſſis hoſtilis, quaẽ vio-
lencia tempeſtatum, in vaſto mari vario Marte congre-
di non poterat, huc depulſa, vel inducias ab aduerſario
petere, vel ipſa ſua ſpõte, vel ſimulatione cogitur offer-
re, vel ineuitabile mortis, aut captiuitatis diſcrimẽ ini-
re: quod enim vt ſaluus euadat armatus non inuenit. Si
enim littus, aut portum exierit, cæca ſaxa, rures quẽ mi-
naces apparent: quaẽ cum leui motu in gurgitem, vt pa-
cem præſter, immittunt. Si verò in apertum mare exire
voluerit, obſtat horrenda tempeſtas, ne viſu quidem ad
ictum oculi toleranda: quia Aquilonaris, Orientalis quẽ;
ventus ea in loca totaliter eſt procelloſus. Prætereà tẽ-
pore hoſtili terrarum incolæ ſubtrahunt littoralia ſi-
gna, ne hoſtis accipiat tantillulum quidem ſpatium, vt
effugiat pœnam: alioqui inceſſabili ferocia impetu fa-
cto, latronum claſſis, manus quẽ impiorum, hunc por-
tum occuparet: vbi nihilominus claſſica bellorum præ-
ludia frequentius inchoari ſolent.

De anguſtijs portuum lapidoſorum. Cap. 25.

SVnt prætereà nõ exiguaẽ formidinis anguſti exitus,
& introitus equoris Aquilonaris, præſertim ab aper-
to mari

to mari nauigando versus Holmensem ciuitatem: quæ regia est, & insigniter à natura, ac arte munita, vt merito trepidare cogantur aggressuri, quæ fides, vel fraus sit nautarum, in imminentibus periculis prosperius exuperandis. Præcipuus tamen, & periculosior est locus Steendor, id est, porta lapidum appellatus, eò quoddam arctis faucibus, & lunatis cornibus, quoquouersum obliquatur, hoc est, quandoque per modum Scythici arcus, quandoque mucronis aspectu euitatur à nautis: in quibus longè periculosius, ob exortas densissimas nebulas, & caligines, errare contingit, quàm in amplissimo Oceano, suborta validissima tempestate. Nec procul ab eo sinu saxosæ rupes imminent, sub aquis latitantes: in quas quicunque inciderint, quasi viui sepulchro reguntur. Nec silent annales Gothici, quondam in eisdem rupibus multa millia Germanorum, ac Danorum repentino descensu fuisse perempta. Magis nanque præsumptuosa, quàm experta nauigatione, saxosæ has angustias sunt ingressi: veluti etiam in alios sinus Septentrionales, qui non secus in mari nauigantibus apparent, quàm ingentissimæ trabes eminentes in aquis, quæ solo aspectu territant inspectores: nomen ab euentu, causa, gestis & natura (prout superius de irruptione aquarum eodem libro est ostensum) assumentes. Terribilioresque hostibus piraticis videntur, quàm acies aliqua militariibus armis instructæ.

Steendor.

Rupes sub
aquis qui-
bus impa-
ctas naues
fregerunt
olim Ger-
mani ac
Dani.

*De scopulis lapidosis, & via per Idebenckia
periculosa. Cap. 26.*

SVnt insuper in littoribus Ostrogothorū, & Sueo-
num ingentia saxa, partim apparentia, partimque
latentia longissimo ordine, quasi scamna arte, vel in-
dustria collocata, vulgariter Idebenckia nominata: su-
per quæ infelicissimi naufragantes quandoque sedere
solent: mihiq; nisi Deus in graui tempestate anno Do-
mini M. D. xvij. opem tulisset, parata fuerunt. Vehementia enim ventorum naui vrgebatur in ea latentia
saxa: quæ velut decliues muri oppidorū, vel castrorum
longo tractu apparent. In quos lapides qui negligencia
vel ineuitabili tempestate inciderint, maximè ho-
stiles classēs auiditatem prædæ in littoralem populum
(satis opulentum) meditantes, profectò omnium in-
felicissimi reputabuntur, dum terra, marique horribi-
lius, quàm in carcere circundantur inimicis. Terra qui-
dem (quia fugientibus incolis cum armentis, pecudi-
bus, ac supellectili, ob subitum hostilem incursum) fame,
quæ omnibus hostilior est, & frigore omni tor-
mento grauiore citissimè confumentur. Mari etiam,
quoniam eo in loco (vt dictum est) sæuissima solet esse
tempestas: à qua etiam si arte, & labore vellent eua-
dere, naturæ tamen seueritati resistere non valebunt.
Vbiq; enim præter aëris impetum (vt dictum est) saxa,
seu rupes, in acutum apicem instar turrim eleuata,
periculum administrant: quæ arcuata flexilitate, &
circuitu,

*Au-
thor di-
ra tēpestate
vactatus.*

circuitu, spuma prodente, sagaciter sunt circumenda. Solent in his locis stratagematibus vitæ bellicæ classis præfecti aliquot, præliares naues vel simulatas, ex industria tempore hostili, signis inimicorum ornatis statuere, vt classis hostilis eisdem visis, securius in periculum ruat. De quibus, quando videlicet sic interceptæ sint inimicæ naues, patriæ annales me tacente attestantur, atque hostilia ossa in scopulos disiecta, diligentius quid cauendum sit, apertè demonstrant.

De torrentibus rapidis. Cap. 27.

Torrentes rapidi quasi infiniti, præcipuè tempore resolutionis niuii ac glacierum, post finem Aprilis in Septentrionalibus terris maximam ruina in indigenis afferentes reperiuntur. Suo etenim impetu, qui vehemens, & horridus est, tam villas, vicos, ædes, & pontes lapideos, quàm suffossas arte arbores, vel naturali propagine in terra radicata rapiunt, & exportant, quemadmodum de stagnorū irruptione superius alio casu fuerat enarratū. Qui torrentes iuxta impetuosam naturam suam nomen imprimunt vrbibus, ac locis, vbi elabuntur: vti antiquissimum Ostrogothorum oppidum Scheningia dicitur ab amne, vel verius torrente, qui ob rapidissimum cursum vulgariter Schena appellatur, quasi equus abiectis habenis ad omnem præcipitem cursum accensus. Præterea alteri fluuio non longè exinde distanti, à continuo stridore dentium nomen impositum est. Ita & rapido torrenti in prouincia Middelpadiæ, vt supra dictum est, nomen nodi impositum est: quia instar nodorum crustata mole glacierum arbores compressas, imò & ingentissimos lapides in sui dissolutione secum impetuosisimè rapit & portat: eoque formidabilius hoc accidit, quò celerius prouincias, & populos terrere, atque obruere solet. Nec aliud remedium huius horrendæ depopulationis hæctenus repertum est, quàm viritim publica manu, collibusque effosis aliorsum diuertere cursum: quem etsi Septentrionales populi in plerisque locis auertunt, impetum tamè hunc sinunt, vt temerariū ho-

*Scheningia
Tanasors,
Knoden,
oppida.*

*Publica
manu di-
uertuntur
rapidissimi
torrentes, ne
vicinas vr-
bes obruant.*

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

stem catharractis adhibitis præcipiti ruina, laxatisque nodis inuoluant. Licet autem superius nomina torrentibus ab infelici euetu imposita sint (vt alibi etiam dicitur de submersis Episcopis euangelizantibus, & sponsalibus ludis, & raptu virginum) tamen prudentioribus placuit, vt à triumphis & victorijs, non à calamitatibus rei appellatio fiat.

De diuersis formis littoralium saxorum. Cap. 28.

Fretum
Brauiken
Norcopia.

IN littoribus Ostrogothorum, id est Orientalium, freti Brauiken dicti, vbi etiam torrens vehementissimus per oppidum Norcopense illabitur, variae admodum littoralium saxorum figurae, quasi humana arte sculptae, vel politae forent, reperiuntur: quod procul dubio caeli, & elementorum secreto in fluxu fieri aestimatur. Quidam etenim horum lapidum, formam capitis humani, manus, pedes, & digitos habent: non tamen integro corpore compaginatam, sed distinctiōne naturae taliter expoliti. Gens autem illa talibus asuetu spectaculis, nil haec, & similia curat, nisi in quantum solidis eorum muris, & structuris poterint inferuire. Reperiuntur etiam in montibus longè à mari distantibus, rupes naturali compagine, & rotunda concavitate formatae, vt maximum aliquod caldarium aereum, vel thermarum concha putetur: prout videre licet apud Ostrogothos in monte Ketilberg vulgari- ter dicto (id est monte cacabi) prope ciuitatem Lincopensem:

Ketilberg.

pensem: unde mihi origo est. Cernuntur etiam in multis vallibus montium, infiniti lapides globali formati figura, quantitate capitis vitulini, vel oui anserini, vel maioris, aut minoris: qui nulla artificum apposita arte bombardis aptantur. Item coetes plana longitudinaria repete ilico bono vsui applicantur. Similiter & petrae marmorei generis apud Vestrogothos, tam varij coloris & quantitatis habentur, vt sine dolabris quasi sculpta sepulchrorum vsibus adaptentur, quemadmodum libro duodecimo dicitur de naturali varietate saxorum ad quasuis structuras applicandorum. Sunt & Chrysellini lapides, non longè ab Ostrogothorum oppido Sudercopenfi, hexagona forma, quantitate pugillari vel digitali, dependentes: quorum splendore vtique ad maiorem ornatum fabricari possent aedes: si incolae plus attenderent ad pulchritudinem, quam firmitatem. Imò perpendentes hostilem rabiem, crudelius posse & velle, ob decorem structurae, omnia deuastare, magis fortificant, quam exornant quauis aedificia sua: quamuis introrsum insigni curiositate communiter sunt ornata: sed praecipue, vt infra dicitur, micantibus armis, thoracibus scilicet, & galeis, ac clypeis: in quibus gens illa omnem existimat inesse decorem, quia magna pars tuendae securitatis ex his dependet: licet aliqua sunt atro colore picata, ob rationes inferius de bellis assignandas.

Lincopia,
natale solū
authoris.
Globi lapi-
dei suapte
natura bō-
bardis apti
Coetes.

Crystallini
lapides.
Sudercopia

Ornatus
Aquilona-
riū in splē-
dore armo-
rum totus.

Picata
arma.

De saxis gigantum, & scaturigine fontium. Cap. 29.

Quemadmodum superius libro primo dictū est de obeliscis gentiliū, Regum, pugilū, & gigantū, quibus gesta eorū magnifica, parabat fieri notissima perpetue posteritati, prout Saxo Sialadicus meminit de suo Regnero Danorum Rege, qui quinquenniali praelio contra Moscos, Russosq; in Aquilone comisso, res gestas reliquerit in rupibus altis, ne obliuione euanesceret, quod tot angustijs, & difficultatibus pro claritudine honoris sui perpetrasset: Ita & de copluribus Gothorum, Sueonumq; Regibus, ac heroicis viris: quorum adhuc magnitudo gestorū, discernitur in eminentissimis

Saxo Sial-
lan.

Regnerus
Danorum
Rex.

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

Vbbo, Scarinus, & Ericus Gothorum reges clariss.

tissimis locis Septentrionalium regionum. Inter quos præclarioris memoriæ recensentur, & æstimantur, qui curam bellicæ gloriæ sic moderati sunt, vt publicæ omnium commoditati profuisse viderentur. Qualis erat excellentissimus ille Rex Vbbo conditor antiquissimæ ciuitatis Vpsalensis, atque Scarinus, & Ericus cum plerisque alijs: quorum indelebilis memoria nedum in saxi campestribus, aut montanis conscripta videtur, sed patrijs carminibus, ac musicis instrumentis celebrioribus locis ac diebus, sempiternis tripudijs continuatur. Horum nanque fidelior cura fuit prouincialibus profectis (pace vbique data) committere, vt præter arma, etiam venarum scaturigines præcipiti casu labentes, incolarum ministerio subderent molendinis, aut necessarijs fontibus ad publicam vtilitatem vbilibet construendis. Manant insuper ex rupibus, multis in locis tam abundantes, & copiosi latices, vt naturæ, artisque agilitate deducti, longo sed pulcherrimo aspectu. xv. aut. xxx. aquea molendina reuoluant. Falonia Vefgothorum nobilis prouincia, ac populosa Helsingia, prout inferius de ferrarijs artificibus ostendetur, talia tamque commoda spectacula monstrant.

*Falonia.
Helsingia.*

LIBRI SECVNDI FINIS.

OLAI

30

OLAI MAGNI GOTHII

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

*De superstitiosa cultura Demonum popu-
lorum Aquilonarium.*

EPITOME LIBRI TERTII.

*De superstitiosa cultura Lituano-
rum paganorum. Cap. 1.*

ALBERTVS Crätzius fidelis Ger-
manorum Historicus, qui claruit an.
M. D. & post eum Mechouita Polo-
nus, asserunt Lituanos tempore paga-
nismi dum Gentilitatis errore deti-
nerentur, tria numina principaliter
coluisse, ignem videlicet, sylvas, &
serpentes. Ignem, quia omni sacrificio praefertur, vel ri-
tu Persarum seducti, ignem ipsum Deū arbitrabantur,
teste Herodoto: vel Aegyptiorum opinione ducti, qui
persuasum habēt, ignem animatā beluam esse, & om-
nia quę nascuntur, deuorare, & postquā deuorata fue-
rit explera, vnā cū ipsa re deuorata emori. Sylvas puta-
bant sacras: omnesque bestias more Aegyptiorum eas
incolentes, deos existimabant: Poëta referente:

Habitarunt dij quoque sylvas.

Imò & hac fiducia multę nationes ductę, Reges, ac prin-
cipes suos satis exutos, vt vel dij fierent, vel inter deos
eueherentur, combusserunt, aut in syluis, ac lucis aureo
torque solenniter suspenderūt, quasi talibus sacrificijs
laudem sceleris, mentiti numinis diuinitatem mere-
rentur. Præterea serpentes vt sacros colebant, dum ne-
mini nocere videbantur: ædium seruatores, atq; pena-
tes existimantes. Verum hæc superstitiosa cultura exsi-
penitus sublata videtur, reliquiæ tamē eius, demonum
instinctu, in nonnullis secretis solitudinū ædibus per-
seuerat, sicuti in Septētrionalibus regnis Noruegię ac
Vermeladię. Ab eo tamē impio errore An. 1386. prædicti
Lituaui

*Albertus
Crantz.
Germa. &
Mecho. Po-
lo. histo.
Ignis Litu-
anorū De-
us, vt olim
Persarum
etiam fuit
teste Hero-
doto.
Ignis ani-
mata be-
lua est.
Sylua Li-
tua. sacra.
Fera Litu-
anis vt Ae-
gyptijs pro
Dijs.
Serpentes
innocui pro
Dijs.
Norueg.
Idololat.*

DE MIRA NAT. RERVM SEP.

Iagello cum Lituani purgati leguntur. Tunc enim fortissimus eorum princeps Iagello cū octo fratribus suis (teste Mechouita) ad fidem Christi peruenit: in qua adhuc hodierno tempore religionis incrementis perseuerat. Meminit præterea historicus antedictus, in cōfinibus Lituatorum ac Moscouitarū, statuā esse publico itineri impositā, quæ patria lingua Zlotababa dicitur, id est, aurea vetula: quam singuli viatores certis munusculis placant, etiā si pili valorem non excedant: alioquin suscepti itineris nullam habituri securitatem.

De Suppolariuū hominum superstitiosa cultura. Cap. 2.

Solem, Lunā, & vrbū pānum adorant Suppolares.

NEC extrema Septentrionis portio (quam pleriq; Nob intensissima frigora inhabitabilem putant) immunis est à sacrilegis ritibus culturaque dæmoniorum, statuto eorum tempore impendendis. Habent etenim gentes illæ syluestres (vti reliquæ orbis nationes, quæ videntur his ciuiliores) nō exiles causas, quibus publicum errorem, & mētitam in rebus etiam frivolis diuinitatem quærant, & tueantur. Solem igitur toto æstatis cursu eīs lucentem adorant, gratias ei offerentes, quòd lumen contra tenebras perpeffas, & calorem contra immensa frigora adducit, quæ quantumcunque intolerabilia videntur, nunquam tamen impropertijs, more quotundam Indorum execrantur, sed tantum dicunt: Hęc fatua, ac stulta sunt frigora, atque tenebrę mensuram excedentes, &c. Simili etiam ratione Lunam adorant, quia hyeme remoto Sole continuè eius vtuntur lumine: quo propter interlunium deficiente, sub lucidissimis stellis, niuium candore clarius micantibus, quæcunq; negotia sua etiam diurno tempore disponūt. Præterea gentes illæ suppolares stupidiore quodam errore dæmonum illuduntur. Rubrum etenim pannum pertica vel hasta sursum appensum, attentis precatationibus & cultiore ritu venerantur, diuinam quandam virtutem, propter colorem rubeum animalium sanguini similem, eidem inesse putantes. Similiter quia eius inspectione arbitrantur se fortunatio-

natiores fore beluarum intertempores, earum sanguinē ebibentes, prout inferius dicitur de moribus Lappomannorum. Est etiam nonnullis gentibus Septentrionis mos, quicquid primo diei diluculo in caelo, terra, vel aquis viuum apparuerit, hoc ipsum vsq; crepusculum eiusdem diei pro numine fideliter adorare, vtpote aues, animalia, pisces, ac ipsos serpentes & vermes, & praecipuē ceruum volantem: quem ob cornua, quibus capita iuuenum exornantur, inter nobiliora reptilia honorant. Ne etiam praedicti Septentrionales homines in conspectu suorum numinum appareant vacui, certas oblationes ex ossibus syluestrium animalium, & grandium cetorū ac piscium, venatione quaeritas faciunt: quae tamen ossa aestiuo tempore non incendunt (ne solis lumini, vel ardori videantur illudere) sed horrende surgente hyeme sub publica congregatione pro honore dierum comburunt, eo sacrificio debitam reuerentiam numinibus afferre credentes. *Tanta gentium in rebus friuolis religio est.*

Cernuus volans adoratur.

De tribus Dijs maioribus Gothorum. Cap. 3.

ERant apud veteres Gothos paganos, quemadmodum clarē clarissimus frater & antecessor meus Ioannes Magnus Archiepiscopus Vpsalensis in principio suarum historiarum asserit, tres dij prima veneratione obseruati: quorum primus erat potentissimus Thor: qui in medio triclinio strato puluinari colebatur: cuius hinc inde latera duo alia numina, Odhen videlicet, & Frigga cingebant. Thor, inquit, praesidet in aëre tonans, & fulgurans, ventos & nubes serenitatemque gubernans, fruges administrans cum fructibus vniuersis, pestesque rollens. Alter Odhen, hoc est, fortior, bellis praesidet, hominibus in hostes auxilia subministrās, ipsi Thor à dextris collocatus: tanto opinionis fulgore clarus, vt ipsum non secus, quam datū mundo lumen omnes gentes amplecteretur, nec vllus orbis locus extaret (Saxone testate) qui numinis eius potentie non pareret. Tertius Frigga pacem, voluptatemque moderabarur: cuius etiam simu-

Ioan. Mag. Thor, Odhē & Frigga quos religiose coluerūt Gothi, vt Romani Iouē, Martē & Venerem.

lachrum

DE MIRA NAT. RERV M SEP.

Iachrum turpitudinem sexus præ se ferebat: & ob id tantum apud Gothos, quantum Venus apud Romanos venerabatur: diemque Veneris usque ad nostra tempora sibi retinet consecratum. Pingebatur gladio, & arcu cum armis, quod in illis terris uterque sexus semper ad arma promptissimus esset. Thor autem cum corona, & sceptro ac xij. stellis designabatur: cuius magnitudini nihil digna æqualitate conferri posse existimatum est. Obtinuitque diem hebdomadatim, imò & mensem primum totius anni, quem Ianuarium dicimus. Odhen verò armatus sculpsitur, uti Mars, similitudinum superstitione apud Romanos: diemque obtinuit æterna memoria suo nomini consecratum. Et quia vivus tota Europa diuinitatis titulum, quod nulli in arte militari cederet, affectus fuisset. hinc evenisse creditur, ut Gothi (sicut Dio Græcus, Ablabius, & Iordanes testantur) Martem, quem Deum belli putavit antiquitas, apud se dicerent progenitum, prout etiam asserit Poëta.

*Dio Græc.
Ablabius.
& Iordan.
Vergil. 4.
Æneid.*

Gradiumque patrem Gericis qui præsidet armis. Quem Gothi semper asperrima placare cultura, morte scilicet captivorum, opinantes bellorum præsidem aptius humano cruore placari, à quo vicissim omnem beligerandi industriam ad eum perfecte didicerunt, ut devictis Europæ, & Asiæ potentissimis imperijs, summum fortitudinis gradum reportarint.

De tribus Dijs minoribus. Cap. 4.

Saxo.

PRÆTER hos tres Deos supradictos colebatur & alij complures: qui (ut ait Saxo) miranda præstigiarii machinatione callentes, obtentis simplicium animis, diuinitatis sibi fastigium arrogarunt. Quippe non solum Gothos, verum etiam omnes Aquilonares provincias vanissimæ crudelitatis laqueis circumventas, ad cultus sibi pendendi studium concitantes, præcipuo suæ ludificationis coragio respererunt. Ad eum nanque fallaciæ eorum effectus percebit, ut in ipsis ceteri quandam numinum potentiam venerantes, eosque deos, vel deorum complices autumantes, beneficiorum
autori-

auctoribus solennia vota dependerent, & sacrilego er-
 rori respectum sacris debitum exhiberent. Inter quos
 quidam Methorin arte Magica insignis, excellentem fi-
 ctæ dignitatis opinionem sibi arripuens, simpliciū ho-
 minum animos prestigiosæ artis fama seductos, ad pre-
 stigiola libamenta sibi pendenda adduxit. Hic, cum es-
 set summus deorum pontifex, sacrificia cæremoniasq;
 ira distinxit, & ordinavit, ut discretus superum cuique
 cultus, & libatio obseruaretur: asserens deorum offen-
 sas communibus sacrificijs, aut permixtis cæremonijs
 expiari non posse. Tandem sceleribus eius detectis, cõ-
 cursu populi occiditur, occisusq; pestifera cadaueris
 sui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur,
 ac palo infigitur, uti vanitatis suæ præstigia meruere.
 Froë quoque deorum satrapa sedem haud procul ab
 Upsala habuit: ubi veterem litationis morem tot gen-
 tibus ac seculis vsurpatum, tristi, infandoq; piaculo
 mutavit. Siquidem humani generis hostias mactare
 aggressus, fæda superis libamenta persoluit. Cui tandẽ
 in numerum deorum relato, & quia Deus sanguinis ha-
 betur, furuæ hostiæ immolabantur, lectisterniaq; &
 ludi nocturni annuo feriarum circuitu (vti aliquando
 Romæ Diti, & Proserpinæ) consecrabantur. Vagno-
 sthus & Hadingus non impari æstimatione venera-
 bantur, quia præcipuam opem in arduis bellis prom-
 ptius adhibere credebantur. Rosthichphum Finnoni-
 cum, quod exquisitis præscientiæ studijs viuis excel-
 lisset, post fata in deorum societatem translatum cre-
 diderunt. Rostarus additur his: cuius stupenda imma-
 nitas humani sanguinis sacrificio ita placari voluit, ut
 sibi illorum, quos cultores sui oppressuri essent, ani-
 mas dedicarent. Demum complures alij potentissimi
 Thoronis, aut Othini filij existimati, honoribus à po-
 pulo donabantur, ac publico digni libamine censeban-
 tur. Quomodo autem, aut quibus artibus hi,
 similesq; tantam diuinitatis opinio-
 nem cultumq; obtinuerint, videat-
 ur inferius Lib. v. de gygan-
 tibus, & pugilibus ca. 1.
 versus finem.

*Methorin
 magus, &
 deorū pont.*

*Froë Upsa-
 lensis Deus
 sanguina-
 rius.*

*Vagnostr.
 Hadingus
 Rosthichphus
 Finnonic.
 Rostarus
 dij.*

De ma-

De magifico templo Deorum Septentrionalium. Cap. 5.

*Sala flumē
Templum
erat Vpsa-
lie Sueonū
tempore
Nini auro-
rum, & sui
maiestate
venerandū*

Cum ferè totus orbis, olim innumeris superstitionibus, dæmonum instinctu ubiq; illuderetur, non incongruum putavi adhuc euidenter ostendere, quibus locis Gothica, seu Suetica, ac Septentrionalis natio, pagana superstitione seducta, paruerit idolis insensatis: vt agnoscatnr multa loca (sicuti dæmoniorū genera) fuisse, quibus indebitus cultus offerebatur. Templum igitur (de quo charissimus frater, & antecessor meus D. Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis lib. 1. Histor. meminit) nobilissimum à tempore Nini prope fluuium Sala erat: vbi hodie Vpsala Sueonum ac Gothorum Primateialis, & Archiepiscopalis sedes est. Quod aded magifico apparatu constructum venerabatur, vt nihil in eius parietibus, laquearijs, aut columnis, nisi auro splendidum videretur. Tectum prætereà totum auro fulgebat: à quo aurea catena dependens, totum templum ad mœnia, domusque fastigia cinxisse memoratur. Quo factum erat, vt templum in ampla planicie situm, admirando sui fulgore, venerandam religionis maiestatem accessuris ingeneraret. Astabat eius foribus arbor ingens ignoti generis, patulis diffusa ramis, æstatæ & hyeme iuxta virens: nō tamen de earum arborum genere, quæ suapte natura, vt laurus, oliua, palma & myrtus virere videntur: quin in Aquilone nulla vnquā oliua, vel laurus, nisi in paruo fru-

frutice pro spectaculo Vastenis exurgere visa est. Eratque fons huic tēplo propinquus qui scaturit in locum sacrificiorum: de quo mox infra dicitur. Et hæc sufficiant exteris nationibus de tali ritu Gothorum nō nihil vanitatis intellexisse. Nunc rursus Aquilonaribus indicare congruit, quod soli illi irretiri vel illusi non fuerint hac vanitate. Nunc autem Deo propitio fatendū est eo in loco, scilicet Vpsalia, perpetuis tēporibus, die præsertim 19. Maij, diuinæ religionis ad populū quasi innumerabilem, præsentē Rege ac principibus & nobilibus vtriusque sexus, fieri catholicas prædicationes: vbi olim tot ac tam impiæ factæ sunt spurcitia & abominations, ac hominum imò charorum parētum & amicorum mactationes.

De sacris & sacrificijs Gothorum. Cap. 6.

ERat olim in sacrificijs Gothorū vt in historia Sueonum Gothorumq; lib. 1. cap. 12. comprehenditur, numeri nouenarij obseruatio admodum accepta: fortè quia Pythagorica philosophia (quam à Salmoxe & Dicineo didicerant) monuerit, numerum imparem in omnibus præponi oportere. Et quamuis diis suis summū cultum hebdomadatim & quotidie exhiberent: tamen omni nono mense solenniorem venerationem ipsis impendentes, nouem dies sacrificiis ritè ac religiosè absolvendis tribuerunt: singulisque diebus nouem animantium genera immolabant, quibus etiam humanas hostias adiungebant. At post nouēdium per summam totius regni celebritatem templum Vpsaliae antedictū frequentissimo incolarum accessu visitabatur, ibique nouendialibus feriis & præscripto sacrificiorum numero diis libamenta ad aram mactabantur. Homo autem quem fors immolandum obtulerat, in fontem, qui ad locum sacrificiorum scaturiebat, vitus immergebatur: qui si facile efflaret animam, faustum renuntiabant sacerdotes votum: moxque inde ereptum in vicinum nemus, quod sacrum credebant, suspendentes inter Deos translatum affirmabant. Quo factum erat vt beatum se crederet, qui ea immolatione è vitis excederet. Accidit nōnunquam Reges ipsos simili sorte dele-

Numeri nouem sacra obseruatio. Numerus Pythagoricus.

Gothorum stultæ impiæ cum prius Theosophia.

DE SVPERST. CVL. DAEM.

Etos victimari. Quod quia faustis imū regno libamen
 æstimabatur, totius populi multitudo cum summa cō-
 gratulatione tam insignem victimam prosequabatur.
 Enimverò sic defunctos non omnino mori, sed tam il-
 los quàm seipsos immortales esse persuasum habebāt:
 maximè ex Salmoxe, Zenta, Diceneo, vt Dion Ablabius,
 Iordanes, Strabo, & alij referunt: qui & asserunt
 Gothos multis rationibus excellentiùs sapientiæ stu-
 diuisse, ideoq; opinionem de immortalitate animæ in-
 diuisse, quòd (vt ait Herodotus lib. 4.) se mori non pu-
 tantes dicerēt, eos qui vita functi essent, in alium quē-
 piam locum amœniorem demigrare. In quo Deū quen-
 dam Bleyxen præsidere affirmabant, ad quem assidue
 præter superius expressum, modum cum naue quinque
 remigum nuncium quempiam ex seipsis sorte delectū
 mittebant, præcipientes, vt ea, quibus indigerent, à li-
 beralitate numinis impetrarent. Modus mittendi nun-
 cij is erat. Quidam eorū aliquod lanceas acutas in al-
 tum tenebant, super quas alij ipsum, qui destinandus
 erat, manibus pedibusque correptum iniiciebant, qui
 si statim cadens extinguebatur, propitium sibi Deum
 arbitrabantur, quòd nūcium facillè exceperit. Si autem
 secus accidisset, ipsum nuncium insimulabant malum
 esse virum, qui indignus esset ad Deos destinari. Itaq;
 eo abiecto alium mittebāt, dantes adhuc viuenti man-
 data, quæ apud ipsum numē prosequatur. Deinde præ-
 missa iactatione extinctum marinę voragini opera co-
 rundem quinque remigum tradiderunt.

Salmoxes,
 Zenta,
 Diceneus.
 Morosophi
 Dion.
 Alabius.
 Iordanes.
 Strab. hist.
 Herodot.
 Bleyxē de-
 fun. Forum
 Deus.

De superstitionibus Gothorum circa tonitrua.

Cap. 7.

PRaterea tam obstinato animo deorū suorum cul-
 tum (vt etiam in eadem hist. Gothorum & Sueon.
 lib. 1. cap. 12. habetur) obseruabant, vt concitato in
 nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aëra excutien-
 tes ostenderent se opem asserre velle Dijs suis, quos tūc
 ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria super-
 stitione contenti, inuisitati ponderis malleos (quos Io-
 uiales vocabant) ingenti are complexos, magna que re-
 ligione cultos, ad eum ysum habebant, vt per eos tan-
 quam

Mallei Io-
 uiales, quo-
 rum vsus
 cessauit An-
 no. 1130.

quam per Claudiana tonitrua & per visitatam rerum
 similitudinē, cœli fragores (quos malleis cieri crede-
 bant) expriment, tantiq; sonitus vim fabrilium speciē
 imitantes, deorum suorum bellis sic adesse admodum
 religiosum existimarent. Durabat is Iouialium malle-
 orum vsus vsq; ad annum à Christo nato millesimum
 centesimum trigesimū, cū Magnus Gothorum Rex
 Christianæ disciplinæ studio paganam superstitionē
 perosus, & fanum cultu, & Iouem insignibus spoliare,
 sanctitatis loco habuit: qui propterea ad multa tem-
 pora à Gothis perinde ac cœlestium spoliatorum sacri-
 legus raptor reputatus est. Solebāt etiam Gothi pro-
 cessuri in prælium, equos ad aras immolare, quorū ab-
 scissa capita contisq; excepta, subiectis stipitiibus di-
 stentos faucium rictus ante acies præferiebant. Nec tan-
 tum victimas ante bellū, verū etiam post superatos
 hostes hostias immolabant, magnificosq; ludos in ho-
 norem Deorum faciebant: in quibus estœminati cor-
 porum motus sceniciq; minorum plausus, ac mollia
 nolarum, siue ærium crepitacula ostendebantur. Hæc
 & alia eximia sacri ficiorum genera potissimū facie-
 bant, vt diis iuuātibus nulla bellorum vi superari pos-
 sent. Aded eis arma in desiderio & continuo vsu erant,
 vt reliqua omnia humana studia, nequicquam compa-
 randa rei militari putarent. Præerant his sacris dispa-
 rium graduum sacerdotes, Pontifices, Archiflamines,
 Flamines, Salij, Augures: quorum primis, vt pote Pon-
 tificibus, permisa erat par cum Regibus potestas, tan-
 taq; authoritas, vt quicquid illi vel suaderent vel iube-
 rent, quasi de cœlo sonuisset, mox ipse Rex & populus
 alacres exequerentur. Instruxerunt gentem plurima sa-
 pientia, selegerunt sacerdotes, religionem fundauerūt.
 Testatur Dion Græcus, huic genti nulla arate defuisse
 Pontifices, qui eos in sapientia erudirent. Erat quoque
 inter eos genus Pōtificum illustrius, quos Pileatos, &
 Pios vocauerūt: ex quibus Reges & sacerdotes sibi co-
 optabant, prout Iordanes latius profequitur: qui dicit
 eos vacari Pios, & exire solitos urbium portas cum ci-
 tharis & vestibus candidis obuiam suis Gothis trium-
 phantibus, vt Deos placarent.

*Tonitrua
 Claudiana
 fiebant sub
 theatris, a-
 the ludis,
 saxi ma-
 gna vi in
 orontheum
 proiectis.
 Magnus
 Gothorum
 Rex.
 Quidam
 Gothi com-
 missuri præ-
 liū, iude
 à prælio re-
 uersi facie-
 bant.*

*Gothi pu-
 gnaces.*

*Gothorum
 Pōtificū vt
 Regum par
 potestas.
 Dion Græ.*

*Pileati seu
 pij Pontif-*

Iord. histe

DE SVPERST. CVL. DAEM.

De impugnatione Deorum. Cap. 8.

Rursus in aliam deuenere stultitiam & superstitionem, vt Deos bellicis suis expeditionibus non fauentes aut non iuuantes, diuersis armorum generibus contra coelum extensis, putarint opprimere se posse, vel minis & terrorib. vt imperata facerent coercere. Er hoc inaniter facientes, existimabant se non minoris potentiae in terra timendos venerandosue fore, quam hos apud superos vel inferos collocatos. Sed non aduertunt vetus prouerbiu Gothorum, Ne proijciendus sit coetus in coelum, vnde densior remittitur claua.

*Pro conto
claua.*

De fatalibus sororibus & Nymphis. Cap. 9.

Erant praeterea in Aquilonaribus terris nonnulla templa Dianae & Cereri consecrata, aedesque fatallium sororum absque humana ope praestigioso quodam artificio extructae, quas antiqui super futuris liberorum euentibus Parcarum oracula consuluri, nuncupatis solenniter votis precabundi accedere consueuerunt, vbi introspecto sacello quandoque ternas, quandoque plures sedes totidem Nymphis occupari cognouere: quarum aliae liberalem pueris formam, vberemque humani fauoris copiam erogabant, aliae vero liberalitatis aut aliarum virtutum excellentiam condonabant: demum aliae proteruioris ingenij reliquarum donis officere cupientes, futuris puerorum moribus parsimoniae aut aliud crimen affixerunt. Nec solum pueris, verum etiam aetate prouectis, & quandoque Regibus huiusmodi praestigiosarum artium commetis ludificatum fuisse comperitur. Hotherus siquidem Rex Suetiae & Daciae, inter venandum errore nebulae a retrarijs longius auulsus, in quoddam syluestrium virginum coelauae incidit, a quibus proprio nomine salutatus, quanam essent perquirat. Illae suis ductibus auspiciisque, maxime bellorum fortunam gubernari testatur. Saepe enim se nemini conspicuas praesentibus interesse, clandestinisque subsidiis operatos amicis praebere successus: quippe conciliare prospera, aduersa infligere posse pro libito memorabant, horatatae eum ne Balderum arcano superum semine procreatum

*Hotherus
Suetiae &
Daciae Rex.*

rum, armis lacefferet. Quo accepto Hotherus labentis
 hospitij tegmine defectus, sub dio se relictū, totiusq;
 expertem vmbraculi, medijs repère campis expositum
 conspicatur. Præcipuè tamen puellarum præpetem fugam,
 lociq; versatilem sitū, ac fallacem ædis imaginē
 mirabatur. Ignorabat enim quæ circa se gesta fuerant,
 ludibrium tantū inaneq; præstigiolarum artium
 extitisse commentum. Deinde aliquot euolutis annis,
 idem Hotherus acerrimis contritus bellis, extrema lo-
 corum deuia peruagatus, insuetūq; mortalibus ne-
 mus emensus, ignotis virginibus habitatum fortè re-
 perit specum. Eisdem esse constabat quæ cum insecabi-
 bili veste quondam donauerant. A quibus cur eo loco-
 rum venerit interrogatus, infaustos belli declarat euen-
 tus. Itaq; fide earum damnata, gestarum infelicitè rerum
 fortunam tristesque casus deslere cœpit, secus sibi
 celsisse questus, quàm ab ipsis promissum accepit. At
 Nymphæ eum quanquã rarò victor extiterit, æquam
 tamen hostibus cladem ingessisse dicebant: nec mino-
 ris stragis authorem fuisse quàm complicem: ceterum
 affuturam victoriam, si edulium augendis inimici viri-
 bus excogitatum præripere potuisset, quo eueniret vt
 omnia votis suis prospiceret successura. Sicq; dimissus
 vires reparat, militiamq; conscribit in hostem. Cuius
 castra dum peruigil obseruabāt, vidit excessisse tres
 Nymphas arcanae dapis gerulas, quas cursim insequēs
 (nam earum fugam rosida prodidere vestigia) tandem
 tecta quibus aslueuerant subit, citharæq; (cuius periti-
 sissimus erat) dulcissimo ministerio accurati nitoris cin-
 gulū potentemq; victoriæ zonam ab eis obtinuit: atq;
 itinere quo venerat repetito, hostem obuium ilicè le-
 thifero vulnere fudit, vt postridie Proserpinæ, quæ sibi
 per quietem astare aspecta est, transmitteretur.

*De Eluarum, id est, spectrorum nocturna
 chorea. Cap. 10.*

Solent quoq; nocturni viatores, gregumq; & armē-
 torū excubijs intēti, portētis diuersi generis circun-
 fundi: velut Hotherus Rex (teste Saxone) tres Nym-
 phas ad earū antra secutus, victoriæ zonā & cingulum
 impē-

DE SUPERST. CVL. DAEM.

Chorea Elu-
varium.
Gothorum
de spectris
opinio.

impetrauit. Quandoq; verò saltum adeò profundè in
terram imprimunt, quod locus cui assueuerant, in signi
ardore orbiculariter peresus, non parit arenti rediuitu
cespite gramen. Hunc nocturnum monstrorum ludum
vocat incolæ Choream Eluarum: de quibus eam ha-
bent opinionem, quòd animi eorum hominum qui se
corporeis voluptatibus dedùt, earumq; quasi ministros
præbent, impulsuq; libidinum obediunt, ac diuina &
humana iura violant, corporibus illapsi circum terram
ipsam voluntantur. E quorum numero credunt eos esse,
qui se adhuc nostro seculo in effigie humana accom-
modare solent ministeriis hominù, nocturnis horis la-
borando, equosq; & iumenta curando, vt infra de mi-
nisterio dæmonum hoc eodem libro ostendetur.

De pugna contra Faunos. Cap. 11.

Regnerus
Rex.

Thorilda.

Broderus

CVM varia portèta innumeraq; præstigia penè per
totum orbem olim fuisse transacta testetur anti-
quitas, lemures videlicet & faunos, satyros, laruas, a-
quillos, striges, lamias, manes, panumq; cateruas, qui-
bus homines aut falso applausu turpiter illudebatur;
aut indicibili terrore & laniatu ad extrema fata crude-
liter rapiebatur: non putavi silendum fore, quibus in-
geniis & armis huiusmodi spectris apud Aquilonares
occurrebat. Traditur enim, nobiles Gothorum athle-
tas cum mōstris, & inusitata feritatis beluis, vel ob im-
becillorum hominum liberationem, vel experiendæ vir-
tutis gratia, sæpe solos pugnauisse: cauebantq; ne co-
mitatiores beluam aliquam aggrederentur, quàm for-
tium virorum permitteret consuetudo. Regnerus Sue-
ticus pugil & Rex, aduersus obscœnissimas noctur-
norum portentorum cateruas à Thorilda nouerca mu-
liere crudelissima immittas, noctè dimicando permen-
sus, luce reddita, varias laruarum formulas & inusitata
specierum figmenta, passim aruis incidisse cognoscit:
inter quas Thorildæ etiam ipsius crebris obfusa vulne-
ribus effigies visebatur. Quo facto & athleticam sibi
claritatem acciuit, & paternum regnum ab inimicis e-
ripuit. Præterea Broderus quidam & Buchi cum Rege
Gormo-

Gormone, nouum audaciæ genus complexi, hæreditari-
 um Gothicæ fortitudinis spiritum, scrutandis rerum
 naturæ vestigiis, exculturi, iter omni refertum periculo
 ac penè mortalibus inuium aggrediebantur. Ambiro-
 rem nanque terrarum Oceanum nauigâtes, solem post
 ponentes ac sydera sub chao peruagantes, ac demum
 vltra terram Biarmiæ in loca lucis expertia (prout ca-
 pite primo libri primi ostensum est) iugibusq; tenebris
 obnoxia peruenientes, cum incredibili monstrorū gre-
 ge pugnam conferuerunt. Siquidem incursantes se La-
 mias, adactis vndique spiculis incessabant, arcuumq;ue
 & fundarum tormentis agmen obtrudere mōstrorum,
 prout Saxo Danorum historicus, antiquitatū diligen-
 tissimus indagator, libro octauo de Rege Gormone
 præfatur. Extat etiam inter veteres historias relatum,
 quomodo Hotherus Regis Suetiæ filius, pernox atten-
 ta curis mente languescens, obumbrantem tabernacu-
 lo suo Satyrum Memmingum hasta petiuit, obrutum-
 que ietu, nec satis fugæ potentem, vinculis intercepti
 vltimò deinde per summam verborum atrocitatem mi-
 natus enssem armillasq; quorum notitiam habuit, de-
 poscit. Nec segniter Satyrus salutis redemptionē, quæ
 ab ipso petebatur, exhibuit. Aded. cunctis rebus prior
 est vita, cum nihil apud mortales spiritu charius exi-
 stere soleat.

Gormo
 Rex.

Saxo hist.
 Hotherus
 Rex.

Memming.

De diuinatione. Cap. 12.

Satisfaciendo huic titulo, præmittere oportebit ver-
 bum Catholici doctoris Chrysostomi dicentis in
 Homelia: Erunt signa in sole & luna, &c. quòd nul-
 la creatura est, quæ tatum futura scire desiderat, vt ho-
 mo, &c. Quo considerato insuper fatendum erit, nul-
 lam vnquam gèrem tam humanam tanq;ue doctā, imò
 nec tam immanē aut barbarā fuisse, quæ nō significare
 futura, & à quibusdam intelligere ac prædicere cōsue-
 uerit: maximè tamen Aquilonares homines, quos
 studio futura præsciendi occupatos fuisse comperto:
 quandoquidem volatibus auium, saltu, sonoq; pisciū,
 cantibusq; & exhalationibus montiū, &c. vt certis-

Aquilonar-
 res futuro-
 rum præsa-
 gi & malis
 artibus de-
 uoti.

simis signis declarari res futuras putabant. Nullū bellum, nullum negotium publicum, nec domi, nec militiae sine auspiciis gerebatur. Nec sola aruspicum disciplina, sed sortilegiū, aëromantia, geomantia, pyromantia, necromantia, insuper etiam somnia grauiora, si quæ ad Rempub. pertinere visa sunt, à summis præfidibus acceptabantur. Othinus, Hadingo Regi contra Locherum Curetum tyrannum bella moturo captiuitatem prædixit, quæ non aliter quàm eo ordine quo prædixit euēnit. Gouarus Noruegiæ Rex aded doctissimus diuinandi erat industriaq; prælagendi excultus, vt quicquid in Saxonia cōtra se tentaretur, præiuderet in Noruegia vltra 100. miliaria Germanica constitutus. Gormo cognomento Impius profuso in somnum animo, existimauit cōiugem suam duos alites genuisse, sed alterum altero grandiozem: corpora supernè librantem præpeti cœlum volatu petere, exiguoque tempore interiecto reuersos, suis altrinsecus manibus infēdisse: se cunddò quoque ac tertidò paruula quiete recreatos, propanfis alis aëri se credidisse, tandemque minorē ex his, ad se (pennis cruore oblitis) comite vacuum remeasse. Cuius somnij veritas sic declarata est. Duo eius filij subactis Anglis, Sclauis & Hybernis, prospera vsi sunt fortuna, donec natu maior in bello concideret, minor verò fratre orbatu pennas cruore oblitus referre videretur. Magnus Noruegiæ & Daniæ Rex, cū nocte qua bellum Sclauicum infecutū est se sopori dedisset, imago cuiusdam, dormienti obuersata prædixit, cum hoste superiorem futurū, inque aquilæ necē, victoriæ fidem auspiciāque sumpturum. Expergestus Rex, visionis ordinem magna cū admiratione vulgauit, progressoq; exercitu Aquilam, quæ in quiete monstrata fuerat, cōminus conspectam pernici equo aduolans hasta petiuit, fugamq; alitis veloci iaculo præcucurrit. Arripuit igitur omen exercitus, & primam pugnandi occasionē corripiens, eodemque euentu quo omine dimicans, inimicos superauit. Valdemari Regis exercitum ad bella progredientem, tam celeri coruorum greges interuolasse produntur, vt complures se erectis militum hastis feriendos obiecerint. Victus ab eo Sueno rex & torus eius

Othinus.

*Gouarus
Noruegiæ
Rex.*

*Gormonis
& Magni
Noruegiæ
Regis in-
somnia.*

*Valdemarus
Rex.
Sueno Rex.*

eius exercitus, coruorum laniatui substratus augurij declarauit euentum. Biorno insignis athlera insulam quãdam incitatissimi fluminis ambitu munitam, cum electa pugilum manu complexus, vidit per quietem egressam vndis beluam, quæ tristes ore flammam egeres, continenti cuncta incendio daret sequenti luce. Fridleuus rex superatis impetuosi amnis vorticibus, pugiles omnes (Biornone excepto) ferro consumens, somni modum expleuit.

*Biornonis
somnia.*

*Fridleuus
Rex.*

*De arte magica Erici Ventosi pilei,
& aliorum. Cap. 13.*

Hic Ericus Rex Suetiæ in arte magica nulli suo tempore secundus habebatur: tamque familiaris erat malis dæmoniis, quorum cultui summopere vacabat, vt quocunque verteret pileum suum, confestim inde optatus ventus aspiraret. Quo euentu inditum illi nomen fuit, vt Ventosus pileus diceretur. Creditumque à multis erat, Regnerum Daniæ regem, huius Erici nepotis sui ductu, in remotissimas orbis partes piraticam feliciter extendisse, multasque regiones & munitissimas vrbes eius ingenio subiugasse: demum cooperato rem fuisse, vt procerum consensu & electione, in Regem Suetiæ assumeretur: quod ei diuturnum felixque permanfit donec senio moreretur. Præterea alter quidam Ericus cognomine Emundus, cum nauigare staturisset, & quidam nauarum per quietem vidisset per inculca montium iuga lasciuo admodum equo se prouehi, eoque cursum citante, inter vallium opaca præcipitatum crebris noctuarum vnguibus laniari: idque manè per iocum sodalibus retulisset. Rex ipse non minus in diuinatione quam magica peritus, ea visione veluti periculi præmonitus, ne eum nauigationis comitem haberet, in aliud se nauigium conferri præcepit: Et ita pereuntibus fociis, regis nauigium est saluatum.

*Regnerus
Rex.*

*Ericus
Emundus.*

Cæterum Frotho Danorum Rex proprio fratre Haraldlo indiosè perempto, ne & innocentes pueros nepotes suos Haraldum & Haldanum truculenter perderet, tutores eorum in specu subterraneo catulorum

*Frotho Da
norum Rex
crudelis &
impius.*

DE SVPERST. CVL. DAEM.

Maga carmine potēs. Regno pietate insignis.

specie(Saxone teste) eos seruabāt ac nutriebant, variis figmentis affirmantes, eos à lupis noctu fuisse deuoratos. At Frotho mortis eorum fide repudiata, latebra locum, ex perita augurij fœmina cognoscere institit: cuius carminum tanta vis erat, vt rem quantalibet nodorum consortione perplexam, è longinquo soli sibi conspicuam, ad contactū euocare posse videretur. Hæc Regnonem quendam, occultè circa illos educationis officium peregisse, eosque tegendæ rei gratia caninis censuisse nominibus astruebat. Qui cùm inusitata carminum violentia latibulis egestos, incantantis obtutibus admoueri se conspicerent, ne tam horrendo coactionis imperio proderentur, gremium eius, accepti à tutoribus auri inculsione perfundū: quæ recepto munere repentina morbi simulatione par exanimi concidit. Perquirentibus Regis ministris causam tam subiti lapsus, inferutabilem puerorum fugam existere memorabat: quorum eximia vis etiam atrocissimos carminum temperat effectus. Ita paruulo contenta beneficio, maius à rege præmium præstolari desijt. His itaq; & similibus argumentis deprehenditur quantum diuinationis & magicæ artis potētia apud antiquos venerabatur: quæ nunc certa negligentia remittitur & annihilatur, efficientibus id prognosticationibus, auguriis, extispiciis, ignispiciis, hydraulicis, fortibus vestigiariis, & mille aliis ritibus sacrilegis, dæmoniorum illusionibus adinuentis. Utuntur nihilominus adhuc certis diuinationibus (causis naturalium rerum approbatis) etiam fortibus, ligni particulis duabus, tribus, vel pluribus in vnam projectis, vt earū colore candido, fusco vel rubro, hæreditates distribuunt personarum.

De magicis mulieribus. Cap. 14.

Hagberta metamorphoses.

A Rem magicam apud Septentrionales populos quantum calluerint olim mulieres aliquot, paucis exemplis ostendetur. Hagberta Vagnosti gygæus filia insolito suæ granditatis aspectu, nunc contractionis, nunc exilis, nunc defluentis substatiæ modo corrugata, modò explicati corporis situm arbitraria mutatione trans-

transformare solebat: atque nūc proceritate cœlis inuectā, nunc in hominem angustioris habitus composita, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, naues sublimare, deos infimare, sydera extinguere, tartarum illuminare posse credebatur. Hadin go rege cœnate, alia eiisdem artis fœmina cicutarum gerula, propter focolum humo caput extulisse cōspecta est, porrectoq̄ue sinu percontari visa, qua mūdi parte tam recentia gramina brumali tempore fuissent exorta: cuius cognoscēdi cupidū Regem, proprio obuolutum amiculo, refuga secum sub terras abduxit: ostenditq̄; infernālium regionum monstres, tandem mundo restituit. Craca Noruegiana mulier futuri filij sui Rollieri fortunæ consultura, pulmentum parat: cui tabificum humorem trium colubrorum supernē tenui recte depensorum instillabat. Sed Ericus Cracæ priuiginus, dapem filio Rolliero paratam ad se transtulit: faustaq̄; dape refectus, interna ipsius opera ad summum humanæ sapientiæ pondus euasit. Quippe epuli vigor supra quā credi poterat, omnium illi scientiarum copiam ingenerauit, ita etiam vt ferinarum pecudaliumq̄; uocum interpretationē calleret. Præterea tam comis atq̄; ornati eloquij erat, vt quicquid disserere cuperet, continuo prouerbiorū lepore poliret. Huius consilio Frotho rex potētissimorum Hunnorum exercitum, 170. Regum ope succinctum deuicit. Hunc tandem Ericum Gestilblindus Gothorum rex sibi & regno Suetiæ successorem effecit: idq̄; tēpore natiuitatis Christi. Frotho uerò Rex à malefica in bouem conuersa, dum eius cornibus in quodam maris lictore impetitur, exanimatus occubuit. Guthruna Larmerici regis propugnatores subitò oculis captos, in seipos arma conuertere procurauit. Olla autem omnium maleficarum commune so-

Hadin. rex ad inferos ductus & reductus, sage cuiusdam opera.

Ericus hanc Cracæ pulmēto repente sapientissimus et disertiss. rex euasit.

Frotho Rex Gestilblindus. Maga in uaccā conuersa Frothonē cornibus occidit.

let esse instrumentum, quo succos, herbas, vermes, & extra decoquāt, atq̄; ea venefica dape ignauos ad vota alliciunt, & instar bulientis ollæ, nauium & equitum aut cursorum excitant celeritatem.

De Magis

QUæ etiam vis fit magorum & maleficorum in cogendis elementis, tam sua, quàm aliena manu incantatis, vt mitiùs vel rigidiùs naturalem ordinem temperent, quàm poterimus breuissimè ostēdemus, hoc præmissò, quod hæc extremi Aquilonis regio Finlandia ac Lapponia, ita erat docta maleficiis olim in paganismò, ac si Zoroasten Persam, in hac damnata disciplina doctorem habuisset: licet & alij Oceani incolæ ea vesania fascinati dicerentur: aded enim artonitè hanc maleficam artem totus orbis in hoc & simili malo plurimùm concurs celebrat. Solebant aliquando Finni, inter cæteros gentilitatis errores, negociatoribus in eorum littoribus contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalem exhibere, mercedeque oblata, tres nodos magicos non cassioticos loro restrictos eisdem reddere, eo seruato moderamine, vt vbi primum dissoluerint, ventos haberent placidos: vbi alterum, vehementiores: at vbi tertium laxauerint, ita sæuas tempestates se passuros, vt nec oculo extroram in euitandis scopulis, nec pede in nauì ad vela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus potirentur. Hi que infelicis rem experti sunt, qui vim eiusmodi nodis per contemptum inesse negarunt. Sed hæc gens Aquilonaris arte hac post susceptum Christianismum, legis coercionem nunquam in aperto visa est vri. Præterea Sualdo Suetico Haldani regis æmulo, septem fuere filij tanto veneficiorum vsu callentes, vt sæpe subiti furoris viribus instincti, solebant ore toruo infremere, scuta morsibus atrectare, toridas fauce prunas absumere, extracta queuis incendia penetrare: nec potuisset conceptus dementiae motus alio remedij genere, quàm aut vinculorum iniurijs, aut humanæ cædis piaculo temperari.

Zoroastes
Persa.

Finni vendunt
vêtos. Nodi tres,
1. si soluantur placantur venti.
si 2. irritantur si 3. in furnem aguntur.

Magia omnis à suscepto Christianismo Gothibus interdita.
7. filij magi Sualdi Regis.

De magicis instrumentis Bohemiae. Cap. 16.

INter Bohnicos homines Septentrionis, passim reperiebantur malefici ac magi, tãquam in proprio loco: qui per summam ludificandorum oculorum peritiam, suos alienosque vultus varijs rerum imaginibus adumbrare callebant, fallacibusq; formis veros obscurare conspectus. Nec solùm pugiles, verum etiam foeminae & tenerae virgines, pro voto suo larvas liuido squalore terribiles, faciesque adulterino pallore distinctas, ab aëris teneritudine mutuari consueverunt, & rursus ablegato nubila inumbrationis vapore, praetentatas ori tenebras sudis perspicuitate discutere. Tãtãque vim carminibus eorum adfuisse constat, vt rem remotissimè positam, & quantalibet nodorum conseratione perplexam, conspicuam, & praesentissimam efficerent. Talibusque praestigijs idipsum hoc modo demonstrant: Scire cupientes statum amicorum, aut inimicorum longinquo terrarum spacio, quingentorum vel mille milliarum inde distantium, Lapponem seu Finnonem huius rei peritum, dato munere lineae scilicet vestis aut arcus, rogant experientiam fieri, vbi am fuerint & quid agant amici vel inimici. Quocirca conclauè ingreditur vno comite vxoreque contentus, ranam aeneam aut serpètem malleo super incidem praescriptis ictibus contundit, carminumq; murmure hinc inde

Tenerae puellae magiae callent.

Diuinandi ratio.

DE SVPERST. CVL. DAEM.

inde reuoluit, continuoq; cadēs in extrasim rapitur: iacetq; breui spatio velut mortuus. Interea diligentissime à prædicto comite, ne quoduis viuens, culex aut musca vel aliud animal cum cōtingat, custoditur. Carminum nanque potentia, spiritus eius malo dæmone ductore, à longinquis signa (annulum vel cultellum) in testimonium expeditæ legationis seu cōmissionis, reportat. Illicoq; resurgens eadem signa cum cæteris circumstantiis, conductori suo declarat. Nec minoris efficacix perhibentur in hominibus diuersa agritudine prosternendis. Faciunt nanq; de plumbo iacula magica, breuia ad modum digiti: ea emittunt per quæuis disita loca, in eos de quibus vindictam expetunt. Hi oborto carcinomate à crure vel brachio intra triduum vehementia doloris exanimantur. Extant etiam præstigia seu maleficia Helsingorum: quorū princeps Vitolfus quos voluit ita vidēdi officio spoliavit, vt propinquas ædes nec prospectu capere, nec certis possent vestigiis indagare, aded luminum vsu nubo quodā errore obtundere callebat. Præterea Visinus eximix opinionis gladiator omnem telorum aciem ad hebetudinem solo conspectu redigere solebat. Gladio tamen Suetici gygantis Starchatari (de quo inferius dicitur) interemptus est. Tenuissima enim pelle (quod vnicum contra hebetandi vim remedium perhibetur) gladium suum semper seruauit obtectum. Verum proiectibilia quæ nulla arte, vel carmine, ne fortiter emissū noceant, hebetari possunt.

*Vitolfus
Helsingus
hominum
excæcator.
Visinus gla-
diator.
Starchata-
rus.*

De magis

De Magis Marinis. Cap. 17.

Colebatur etiam inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, nō minori fraude quā singulari superstitione, diuinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa vendicans. Is siquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum assēcutus, ad eō armorum & prastigiorum vsu clarus euasērat, vt ad traicienda maria osse quod diris carminibus obsignauisset, nauigij loco vteretur: nec segnius eo, quam celerrimo velorum ventorumque vsu, praeiecta aquarū obstacula superaret. Tādēmq; vt diuinitas eius ostēderetur esse mortalis, ab amulis suis truculentissima morte est interēptus. Præterea Oddo Danicus pirata maximus, tantum magicē doctus extitit, vt absque carina altum pererrans, hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euerteret. Itaque ne cum piratis in maritimarum virium certamen descenderet, exasperatos maleficio fluctus & ventos ad naufragia eisdem infligenda perducere solebat. Hic vt negotiatoribus atrox, ita ruri colis extitit clemens, aliter rusticas munditias, aliter sordidos hominum quaestus aestimans. Is etiam in heberando carmine ferro, miro ingenio pollebat: & tandem peritiorē hoste circumuentus, gurgite submergitur, qui marinos vortices prastigiosis carminibus olim calcare consuevit.

*Hollerus
deus habitus
tandem
interfectus
est.*

*Oddo pira-
ta magus
sua victus
arte periit.*

De eisdem magis & similibus. Cap. 18.

DEinde Othinus maior atque senior inter magos, Hadingum quendam Daniæ regem magicis prastigiis turpiter illusum, atque longius à suis familiaribus auulsum, equo per vasta maris spatia ad propria reduxit. Cum tamen Hadingus duceretur, amiculi eius rimas, sub quo trepidus delitebat per summam rerum admirationem, visus perspicuitate traiciens, animaduertit equinis freta patere vestigiis: prohibitusque rei inconcessæ captare cōspectum, plenos stuporis oculos, à terribili itinerum suorum contemplatione deflexit.

*Othinus
maior, ma-
garum ve-
lus pater.
Hadingus
Rex Danus*

Demum

DE SVPERST. CVL. DAEM.

*Haquinus
Rex Magus.
Magia in
bello.*

*Regnerus
Rex.*

Demum Haquinus Noruegia princeps contra Danos pugnaturus, coorti imbris maleficio, ita hostiū vertices inuisitatis grandinis ictibus conuerberauit, vt eorū oculi veluti quibusdam nymborum spiculis laceffiti, prospiciēdiq̄ue penitus facultate defecti, grauiorem ab elementis pugnam quā ab hoste sentiret. Præterea Biar menses polo Arctico viciniore, in Septentrione cōtra potētissimum Regem Regnerum pugnaturi, carminibus aggressi cœlū, sollicitas nubes ad summam vsque nymborum violentiā impulerunt. Deinde Danos subito remissā tempestate, tēpestuosissimi feruoris flagrantia torruit. Ita anceps gemina intemperantiæ malum, vicissim affecta corpora salute & victoria spoliauit.

De Mago ligato. Cap. 19.

Veterlacus.

Apuđ Ostrogothos lacus est maximus recentium aquarum Veter dictus (de quo superius satis dictū est) amœnam, sed oblongā insulā in umbilico suo habens, duas tenētem Ecclesias parochiales: sub quarum altera specus cauernoso longoq̄; introitu & exitu immentæ profunditatis reperitur: quam specum, nō nisi vanę ostētationis, & curiositatis homines laternis accēsis filisq̄; glomeratis, repetendi regressus causa proiussi descendunt: ea potissimūm ratione, vt quendam magum Gilbertum nomine videant, arte magica, vnde

Gilber. magus quasi aliter Promethens.

(vnde calamitas eius orta est) à vetustissimo tempore per proprium præceptorem Catillum, cui insultare præsumperat, superatum atque ligatum. Id eo factum est scilicet modo, vt exiguo fuste certis characteribus Gothicis seu Ruthenicis sculpro, atque à præceptore projecto & manibus apprehenso, ipse Gilbertus immobilis maneret & obstrictus, vt nec dentibus ad soluendum adhibitis (quasi tenaciori bitumine astrictis) nec pedibus dolofo præceptoris consilio admotis dissolui posset. Cuius spectaculi causa visendi, etsi plures temerarij spiritus inspectores vehementi admiratione accurrere soleant, tamen non propius, ob fœtorem cauernæ & noxios vapores aggredi præsumunt, nè spiritu obstructo clausoque stomacho suffocentur. Arcentur etiam appositis aggeribus & repagulis incolarum, ne proprij periculi contemptores, velut insanientes (nunquam egressuri) ingrediantur. Præterea lege grauisissima, tanquam de his qui sibi mortem conscuerunt, prouisum est, ne hæc pericula agnoscentes, alios inexpertos ad huiusmodi spectaculum perscrutandum alliciant aut allectos inducant. Hæc igitur supradicta insula Visingxæ, valde insignis reputatur ob amœnâ & securam stationem Regum, qui & in ea mortui sunt ac tumulati.

Visingxæ.

De castigatione maleficarum. Cap. 20.

NE videantur Septentrionales maleficæ solum hic ad tristia spectacula adduci, occurrit Vincē in spe. hist. lib. 25. cap. 26. asserens, Anglicanam fœminam arte Magica illusam, à dæmonibus post dira tormenta, ad æra cum clamoribus horrendis fuisse raptâ. Cuius verba hæc sunt: Mulier quædam apud Berheliam Angliæ villam auguratrix & malefica, cum quadam die coniuuaretur, cornicula quâ habebat in delicijs, vocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, cultellus dominæ de manu excidit, simul & vultus expalluit. Et ingemiscens diutissimè ait: Hodie ad vltimum sulcum peruenit aratrum meum: hodie audiam & accipiam grande incommodum. Adhuc ea loquente, venit ad eam

Vincen. in spe. histo.

F nuncius

DE SUPERST. CVLT. DAEM.

nuncius dicens : Hodie mortuus est filius tuus, & tota familia subita morte interijt. Quo audito, continuo dolore saucia decubuit : vocarique præcepit superstites liberos, monachum & monacham, quibus singultiendo ait : Ego miserabili quodam fato meo, dæmonicis actibus semper inseruiui : ego vitiorum omnium sentina & illecebrarum magistra fui, & superabam tantum in religione vestra & à me ipsa desperavi. Nunc ergo, quia scio me dæmones habituram exactores in pœna, quos habui suafores in culpa : rogo vos per materna viscera, vt mea tentetis alleuiare tormenta : nam de anima sententiam damnationis non reuocabitis. Corpus ergo meum insuite in corio ceruino & includite in lapideo sarcophago & operculum ferro & plumbo constringite, & lapidem ipsum tribus magnis catenis circumdate. Si tribus noctibus ita securè iacueris, quarta die infodietis me in humo : quanquam verear ne terra nolit me recipere pro maleficijs meis. Psalmicines quin quaginta sint noctibus, & missæ cantentur pro me tot diebus. Factum igitur est vt præceperat & nihil valuit. Primis enim duabus noctibus, cum chori clericorum psalmos canerent circa corpus, singuli dæmones, hostiū ecclesiæ immani obice clausum leui negotio confringentes, duas extremas catenas diruperant : media verò quæ operosius elaborata erat, illibata durauit. Tertia nocte circa galli cantum, strepitu aduenientium hostium, omne monasteriū visum est à fundamentis moueri. Vnus nempe vultu cæteris terribilior & statura celsior, ianuas maiori vi concussas in fragmèta deiiecit, & arroganti gestu accessit ad sarcophagum, in clamatōque nomine, vt surgeret, imperauit. Qua respondente, Nequeo præ vinculis : Solueris, inquit, & malo tuo. Statimque catena, quæ cæterorum ferociam eluserat, nullo conamine vt stupam dirupit, operculumque tumba pede depulit, & apprehensa manu palam omnibus, ab Ecclesia extraxit ad fores, vbi paratus erat equus niger superbè hinniens, vncis ferreis per totum protuberantibus, super quem misera illa mulier imposta, ab oculis intuentium cum toto sodalitiō disparuit. Audiebantur tamen clamores, per quatuor ferè millia,

*Veneficæ
cuiusdam
desperata
confessio.*

ria, miserabiles suppetias deprecātis. Quale etiam diaboli ludibrium ob dæmonum cultum, acciderit infelicibus Rugianis in vrbe Karentina, refert Saxo lib. 14. vbi dæmonum illusione, primū supra hominū prouocata erant, & tandem ilicō sub ipso spurcissimo actu detestabiliter punita. Siquidem mares in ea vrbe cum fœminis in cōcubitum accitis, canū exemplo coherere solebant, nec ab ipsis morando diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerso appensi, inufitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuere. Ea miraculi fœditate solennis cultus ignobilibus statuis accessit. Creditumque est earum viribus effectum, quod dæmonum erat præstigijs adumbratum. Talia ergo testante S. Augustino libr. 8. de ciuit. Dei, alto iustoque Dei iudicio sinuntur pro meritis eorum, quos ab eis vel affligi tantum, vel etiam subijci ac decipi iustum est. Qui autem nec felicem in futuro vitam, nec modò habere vult piam, talibus sacris mörtem quærat apud inferos. Qui autem cum malignis dæmonibus non vult habere societatem, non superstitionem qua coluntur, noxiam pertimescat, sed veram religionem, qua produntur & vincuntur, agnoscat.

Saxo.
Karentina
Rugia.
Obscurum
miraculū.

D. Augu.

De damnis à dæmonibus datis.

Cap. 21.

IN Septentrionalibus siue Aquilonaribus locis (vbi literaliter sensu sedes est Satanæ) indicibili ludificatione varijsque formis, habitatoribus eorum locorum applaudunt, imò & damna inferunt, ædium videlicet euerfionem pecudum interitum, agrorum destructionem, castellorum aquarumque omnimodam desolationem.

LIBRI TERTII FINIS.

F 2 OLAI

OLAI MAGNI GOTHI ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

*De bellis & moribus syluestrium paga-
norum ac vicinorum.*

EPITOME LIBRI QVARTI.

De infelici pugna Regis Danorum Regneri. Cap. 1.

*Saxo Grā-
maticus.*

*Carmina
in bellis.*

Refert clarissimus Danicæ historiæ author Saxo Grāmaticus, Regnerū Regē Danorū, integro lustro in oris Ruthenicis piratica expleta, animū induxisse, vicinos Biarmēses, homines scilicet Septentrionales mōtes & loca cāpestria inhabitāres, hostilibus armis & incōparabili potētia sua humiliādos aggredi. Qui cūm aduentū eius cōper- tum haberēt, carminibus aggressi cœlū, sollicitas nubes ad summā vsque nymborū violentiā impleuerunt. Quæ res Regnerū aliquādiu nauigatione prohibitum alimentorum facultate defecit, eundemque subitō remissa tempestate, æstuosissimi feruoris flagrantia torruit. Nec ea quidem pestis concitati frigoris magnitudine intolerabilior extitit. Itaque anceps geminæ intēperantię malum, vicissim affecta corpora suorū militū immoderata vtriusq; status accessione corrumpit. Verū
vt Rex

vt Rex se adulterina magis, quam vera aëris vi impeditum animaduerteret, Biomorum insolentiam ulturus, iterum eosdē inopinato reperuit assultu. Quorū Rex, pericissima sagittariorū vicini ducis Finmarchie opera fretas, Regneri in Biomia hybernantis impunē lacerauit exercitum. Quippe Finni (vt in principio primi libri tactū est) lubricorū stiperū celeri allapsu cursum intendere soliti, arbitraria velocitatis potēcia rapiuntur, promptissimamq; propinquitatis vel absentie facultatem obtinent. Mox enim vt hostē laeserint, eadē celeritate qua subeunt auolāt, nec pro cursu lāguidius reditū tentant. Itaq; & vehiculorū & corporū agilitate, instādi fugiēdiq; expertissimā habent potestātē. Credendum (vt idē Saxo refert) potentissimum Regē fortunę suę imbecillitatē admiranter tulisse, cū se olim Romani culminis triumphatorem, ab inermi inconditoq; agmine, ad vltimum vsq; discrimen abripi peruideret. Itaq; qui splendidissimum Romane militie decus, maximiq; ac serenissimi ducis insignes copias excellenter obtruerat, agrestis & ignobilis vulgi sordidissimo atq; tenuissimo apparatui cessit: isq; cuius bellicam antea claritatē fortissime gentis vis hebetare nequeuerat, despicabilis populi paruulā manum sustinere non valuit. Quo euenit, vt ea manu qua clarissimam orbis pompā ac grauissimum militaris roboris instrumentū fortissimē contudit, qua tot peditum, tot castrorum, tāti equitatus fragorem apertissimē subruit, vilem obscuramq;

*Finno-
rum
ligni pedū,
in praelio
agilitas.*

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

plebeculam, furtim, & quasi per latrocinium incessere iustineret, illustremq; gloriam suam, palam atq; interdiu parram, nocturna fallacia maculare non erubesceret, manifestæ fortitudinis loco clandestinas amplexatus insidias. Quæ res vt opere deformis, ita exitu vilis fuit, potuit que vsitatum carmen dicere:

*Arngri-
mus pugil
Sueticus, ob
eximiam suam
in bellis vir
tutem, Froto-
nis Dano.
Regis gener
euasit.*

Eheu quam breuibus pereunt ingentia caufis.
Prætereo quod Arngrimus, Tengildum Finmarchorū & Egbertum Biarmorum Reges, Frothoni Danorum Regi tam obstinato animo & viribus resistentes deuicerit. Ipse Frotho filiam quam vnicè diligebat, eidem Arngrimo Suetico pugili, qui Egbertum duello prouocatum deuicit, matrimonio copulauit: haud incongruum ducens, eius se socerum exhibere, qui sibi tantis operum titulis sublato hoste acerrimo, potentem latè claritatem struxisset.

*Caspj mō-
tes.*

De immanitate syestrium incolarum. Cap. 2.

Quemadmodum Orientales populi Caspjos montes inhabitantes, ob vehementem orituris solis strepitum, ac horrendum sonum secretis exhalationibus è terræ visceribus excitatum, ad cauernas vitæ conseruaturi refugiunt, auresq; ambas obturant, vt vrgente tempore tutiores fiant: ita gentes in vltimis Noruagici Oceani littoribus constitutæ, ob validissimū ventum Circium & densitatē niuium in excelsis montibus suscitatum, specus subterraneas habēt, pisciumq; ac ferarum vsu viuunt. Hiq; aliorum aliunde adnauigantiū congressum tanquā prædonum, ne fortè in captiuitatē redigantur, abhorrent. Attamen profugos tyrannica crudelitate oppressos, pro sua defensione consortes admittunt instruuntq; quomodo piratas littora eorū accedentes, positis insidijs suscipere vel interimere possint. Possunt quidem dum refugas se simulant, vel obsequium portuum ignaris exhibent ne periclitentur, quos volunt periculis claudi. Vbi verò exoticis hominibus non occurrētibus, hæc & similia ob congelatum mare inferre nequeunt, in ergastulis seu cauernis, hæluarum marinarum ossibus ac costis constructis, propter ventos ac niues commorari coguntur. Hæ etenim ca-
uernæ,

*Ergastula,
piscium ossi-
bus con-
structa.*

uernæ, in superficie tectorum ex alga factorum, more carinæ euerfæ, fatis ingeniofæ videntur extructæ: idq; ob vehementiam ventorū, qui non minus formidabiles sunt ibidem, quàm dirę tempeftates è gurgite fuscitata. Sunt etiam inter eos certi homines, quafi Nomades, littus maris Caspij inhabitantes: qui cespitibus vel algis, aut musco montano coniunctis fruticibus, aditum ad eorum tuguriola claudunt, ne quis è mari proueniens, eos eorumq; secreta scrutaturus accedat. Et forsitan hanc cali foliq; & antrorum duritiem nõ grauatim sufferunt, vt liberi sint ab importabili infatiabiliq; tributo crudelium tyrannorum, quibus immensurabilis Oceanus videtur exilis vrna. De gentibus etiam Septentrionem versus, ad Oceani æstum, in tumulis habitantibus, fatis multa & mira, Plinius libr. 16. capite secundo recenset: Gentem scilicet miserã esse, quæ tumulos obtinet altos, aut tribunalia manibus constructa, ad experimenta altissimi æstus, casis ita impositis nauigantibus similes, cum integuntur aquæ circumdatę naufragijs. Cum verò recesserint, fugientes cum mari pisces circa tnguria venantur: quos sic acceptos vento magis quàm sole deficcant.

*Nomades.**Libertas
carę empta.**Plin. Sec.
li. 16. ca. 2.**Pisces vëto
siccantur.*

Adhuc de syluestrium hominum ferocitate, &c. Cap. 3.

Versus lacum albū extremi Septentrionis, vbi Regis & regni Suetiæ dominiū latissimè extēditur, circumqua; ferocissimæ gentes habitant, alijs nõ vten tes thoracibus, quàm pellib⁹ onagrinis vel alcinis: similiter & arcibus, ac lãcis minutissimo cõto antrorsum retrorsumq; obfirmatis. Agilitate enim admirãda (vti superius lib. 1. de Scricfinnis dictū est) in omne latus se voluentes gyranterq;, quemcunq; impetum fallere vel auertere norūt: idq; præcipuè super cacuminibus valliū, perpetua dẽsitate niuiū vbiq; repletis. Fereq; de eisdem gentib. expedit hic dicere, qd summus Scytharū philosophus Anacharsis de eorū moribus scripsit: id est, vt neq; quispiã qui ad eos se cõtulerit, aufugere queat, neq; ipsi capi possint, aut ne inueniri quidem, si nolint, atq; deprehendi. Siquidem nullæ sunt eis vrbes, nulla mœnia extructa, domos secum ferunt singuli, pedestres sagit-

*Anacharsis
Philosof. b⁹.*

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

Scyta nullo
pane vi-
uunt.

tarij nullo pane victitantes, sed ex piscibus & venatione ferarum, pro domibus plastra habentes ac tentoria, vel ex induratis animalium corijs vel arborum codicibus cooperta. Hyeme tamen ad ripas aquarum, & astate inter frutices arborum & opaca loca variata statione quiescunt. Tegumenta capirum pro frequetiori vsu habet exuvia anserum seu anatum syluestrium ac gallorum, qui vt cetera volatilia ibidem reperiuntur innumerablem quantitate. Pelles illic pretiosae nimis multiplicatae, potius commutatione rerum quam vsu numeroq; nummorum reperiuntur.

De quintuplici lingua Septentrionalium
regnorum. Cap. 4.

Regionum
Sept. nomi-
na.

Alter or-
bis, quē vo-
cat Plin.

HAc diuersitate habitum & armorum, declaratur quanta sit differentia & distantia regionum, linguarum, aetatum & exercitiorum. Regiones itaq; multae, magnae ac potentes sunt, vt lapponum, Moscouitarum, Sueonum, Gothorum, Vermorum, Dalensiu, Motanorum ac Noruegianoru, quarum amplitudo in longum latumq; extensa, maior est quam simul sumpta Italia, Hispania ac Gallia, vt Plinius frustra eas non vocauerit, ob incompertam magnitudinem, Alterum orbem. Ideoq; mirandum non est, quod in ea quintuplicis linguae vsus reperiatur, Septentrionalium scilicet, Lapponum seu Bothniensium, Moscouitarum, Ruthenorum, Finningorum, Sueonum ac Gothorum & Germano-

manorum. Aetas verò hominum ibidem in nationibus frigidis eò prouenit, vt centū sexaginta & amplius annos viuāt, etiam in Anglia & Scotia: vbi quidem venerandus Episcopus Dauid vixit ultra clxx. annos. Exercitia etiam eorum (scilicet solitudines Aquilonis inhabitantium) sunt vt venationibus & piscaturis intenti, Moscouitarum commutationibus viuunt. Finni siue Finningi, agricultura, piscationi, ac lignorum dolaturæ: Gothi, Sueones, prædictis exercitijs etiam operam præstant: aduenæ Germani diuersis rerum mercimonijs intenti, ex quæstu viuunt: leges terrigenarum acceptant: omniaque quæ ad mitioris vitæ genus spectare videntur, vt pannos sericeos, aureas texturas, & vina diuersa importât. Armorum generibus quibus & qualibus vtantur, partim hic, partim infra, & fufius quidem, de campestribus prælijs ostēdetur. Hic autem manifestum relinquitur, inter omnes Septentrionales populos in arte sagittatoria Gothos esse expertiores, ac agiliores in balistis, vt Finni in arcubus comprobantur. Sueones securibus ac bipennibus ac hastis præliari solent. Habitus more vetusto breuis solet esse, ac stricrus, præter caligas quæ sunt laxiores. Sueones amplioribus, quasi Germanico ritu, vtuntur vestimentis. Moscouitæ longis more Græcorum: quorum omnium sunt valde Boreales. Syluestres verò Lappones variarum ferarum pretiosis pellibus, nulla ornatus sed necessitatis causa vestiuntur.

Aetas hominū Sept. est 160. an. & amplius Dauid Ep. vixit ultra 180. annos. Quas exercent artes Septentr.

Septentr. vestitus.

*De commutationibus rerum & mercium,
sine nummis. Cap. 5.*

CUm omnis fraus grauis & detestabilis in omnium rerum pertractatione esse videatur, tamen eò iniquior & importabilior ac amarior est, quò inter simplices populos intentari probatur, maximè falsato vel adulterato numismate interueniente, prout in ferijs de diuersitate monetarum lib. 6. ostendetur. Propterea gens hæc Laponū, siue Bothniensium & syluestrium locorū, vti quæta domi, ita & reliquo orbi foris ignota censetur. Hoc discrimine falsitatis haud concuritur, dum potius

*Avaricia
apud hos
nō regnat.
Furari vel
rapere Sep-
tent. insig-
ne piaculū.*

*Septent.
nundinæ.*

*Barbari
Sept. præsi-
des habent,
& Regi
Suetiæ tri-
bnta pen-
dunt.*

rerum, quàm numorū cōputa respiciens, amœna tran-
quillitate quod optat acquirit. Et ita strepitum furoris
nesciens, sine seditione viuit, sine inuidia cohabitatur, &
sine dolo omnia cōmunicat: cui sola cōtentio est pau-
pertatem fugere, & diuitias nō amare. Nesciunt populi
illi esse lucrifera, ne se aliqua negociationis callidita-
tate discrutient. Ideo sine tumultu viuentes, sic fortun-
as mediocrium cupiunt, vt sana diuitum conscientia
non priuentur, quibus insigne piaculū est aliquid rape-
re, qui nesciunt aliena fraudare. Attamen cū non sint
ex omni parte beati quin alterius ope rebusq; indige-
ant pro sua meliori commoditate: idcirco commercia
rerum absque pecunia, bonæ & fideli permutationi in-
hærentes, mutuo cōsensu nullo communicato sermo-
ne fideliter agunt: non propter ingenij inopiã & barba-
ros mores, sed quod linguam habeant peculiarem cate-
ris vicinis parum notam. Loca quoq; constituta, vel in
campestri planitie vel stagnata glacie, singulo anno ad
hæc peragēda negotia, quasi nūdinalia retinent, vt vni-
uersis exhibeant quod priuatis ingenijs, domi vel foris
agnouerint se cōquisiuisse. Nec intercā à similibus ab-
stinent commercijs, dum offertur quod cupiūt ab alie-
nis. Præfides communi plebis consensu Bergchara, id
est, viros montiū appellatos, habent & venerātur, qui-
bus etiam pelles pretiosas pisciumq; multa genera, tã
vice tributorum regi Suetiæ pendenda, quàm propria
liberalitate donata pendūt. Et hi rubeo vestitu præ cē-
teris

tetis agnoscuntur induti. Regi etiā Noruegiæ, ac principi Moscovitarum similia tributa pendunt & obtēperant. Bella nunquā, nisi graui iniuria prouocati, in proprios vicinos vel longè distantes inferunt. Tuncq; nudum armis quæ furor accōmodat, sed & diris incantationibus inimicos quasi implacabiles adoriūtur, membra hostium in stuporem vertendo, vt nec manū leuare, nec ense ferire & vix effugere eis sit concessum.

*Milites
athletici.*

De nundinis glacialibus. Cap. 6.

HAC imagine demonstratur antiquissimus ritus glacialium nundinarum in multis prouincijs & locis, super planam apertamq; glaciem, opulentissimo mercatorum congressu obseruatarum: quorum celebrior locus est in Archiepiscopali ciuitate Vpsalēsi regni Suetiæ: per cuius medium vastissimus amnis transiens, in tantum spissā glacie, frequentius circa initium Februarij congelatur, vt infinitam hominum multitudinem, iumentorum pariter & omnigenarum mercium sustineat grauitatem. Talesq; nundinas vsque in hunc diem, antiquitas vocauerat & adhuc vocat *Dyisting*, id est, Iudiciarium locum prudentissimi. Regiæ *Disa*, ed quod excelsi spiritus & sagacissimi consilij fœmina, videns populi infinitam multitudinem, ob cœli rigidissimum influxum, segetes ac fruges exhaustas, famis acerbitate periclitari, potius forte declarata, natale solum exundo, sedes

Vpsal. nundina.

*Dyisting.
Disa regi.*

in

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

in alienis terris ultra mare, pacifico conuictu persuasit inquirere & inquisitas diligenter colere, quàm truculentissima quorundam improvidorum hominù censura è vita deleri. Nec tamen is exitus gentium est à peninsula Scanziana, cuius Paulus Diaconus meminit de Longobardis. Similis quidem causa esse potuit: sed longissimo temporum interuallo, huius Dysæ reginæ imperio, ordine, modo, & numero infinitæ multitudinis & potentia variata. Cùm verò charissimus frater & antecessor meus Ioannes Magnus Archiepiscop. Vpsalensis in sua Historia huius rei meminit, sollicitum Lectorem ad eius dicta remittens, ad nundinas glaciales reuertens dico, quòd inuariabili signo & tempore, cuncti Septentrionales populi ac eorum vicinæ nationes, nundinas huiusmodi strictissimè seruare solent: hoc scilicet modo, quòd primæ incensionis (quæ fit post diem & mediam noctem Trium Regum in Ianuario) Plenilunium, infallibile signum & tempus prescribat, quo omnes ad prædictas nundinas loco cunctis notissimo valeant peruenire: eo tamen obseruato puncto, vt antè, & in ea, ac post, eius lucem obseruent commercia instituta, vt luna decrescens suo lumine vnique re-ditum præbeat, ad locum vnde fit profectus. Res igitur, quæ pro negociatorum voto vsuq; ibidem contretantur, omnigenæ sunt: pelles scilicet pretiosæ diuersorum animalium, deinde argentea vasa pro vsu mensarum, atq; insatiabili ornamento mulierum: demum res frumentaria: metallorum, ferri, cupri, pannorum ac esualium rerum: quæ frequentius iusta æstimatione quàm ponderum grauitate, pro mutuo hilarique consensu distrahuntur: exceptis rebus quas sagax præsidium prouidentia pro præsentibus vel futuris necessitatibus intuetur indigenas posse rogare: quales sunt fruges & equi præliares, & liquidæ escæ butyri, caseorum, & laridi: quarum species, si bellum imminet, peregrinis negociatoribus vel eorum agentibus publico edicto pœnis vallato, prohibentur educi. Præterea alio in lacu congelato, Meler dicto, circa finè Februarij, ad mœnia vrbs Strengensis fiunt nundinæ glaciales. Deinde in medio Martij, territorij Iemptiæ in montanis

*Paulus
Diac.*

*Ioan. Mag.
de commu-
tatione co-
loniarum.*

*Nundine
Vpsal. inci-
piunt ad ple-
nilunium
Ianuar. &
Luna ac-
trefcente
fuiunt.*

*Stren. nun-
dina sub fi-
nem Feb.*

nis Suetiæ & Noruegiæ, loco Oniken dicto, etiam super glaciem nundinæ celebrantur: imò in plerisque locis, in medio vel in fine Maij super congelatas aquas, easque latissimas, equestres turmæ, siue ad pacem siue ad bellum incedunt, dum Romæ delicatis fructibus vesci solent.

*Oniken
nundinæ
ad medium
Martij.*

*De nuptijs Lapporum per ignem
& silicem. Cap. 7.*

PRÆsentibus amicis & sanguine iunctis, parètes per ignem fœderant coniugia natorum: & hoc ferro & silice per excusionem. In igne namque & silice, quasi coniugali consortio, auspiciora & aptiora nectuntur connubia, quàm quouis alerinscco signo: Sed nec sine igne ciuiliores Christiani populi nuptiales ritus alibi in Aquilone exornant. Vnusquisque enim sponsus & sponsa, iuxta eminentiam suæ dignitatis ac generis, altas faculas mira arte varioque colore è molli cera varioque colore sericeis pannis appendentibus confectas, pro sacerdotali benedictione Ecclesiam accessuri, ante se portari iubent: quas & ibi solennibus peractis, vna cum eximijs oblationibus persistere sinunt: vbi interim careorum portitores quasi predam opulentam pannos sericeos, veluti furore pleni partiuntur. Præterea mulieres enixa prole, post partum careis accensis Deo gratias acturæ accedunt: imò & cunèti Christi fideles luminibus accensis in tumulum reportantur, vti olim baptismo & lampade accensa mundum sunt ingressi. Quantum verò ad prædictos Lappones & eorum ritum attinet, superaddendū erit, quòd nuptijs his more præmissò per ignem celebratis, sponsam armelinis pellibus ac zabellinis ornatam, rãgifero quasi domestico ceruo (amicorum insigni ceterua, iuxta germinis excellètiã, comitatam) agnati imponunt: atque ita in thalamum vel tentoria, mediantribus tripudijs, fœcunditatem & sanitatem precantes inducunt. Maritus verò lynceis ornatus pellibus, aut mardurinis, tanq̃ patricius vir Venetus aliquis incedit: pretio pellium aq̃ue æstimãdus vt alij gemmis onusti,

*Matrum
purgatio
post partū.
Lapporum
sepultura.
Armeline
ac zabellinae
pellis.
Lynceæ itē
& Mardurina
sponsarum
ornamenta.*

vel

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

vel torquibus deauratis. Sed pro tanto sponsus miris laudibus prosequendus est cum sponsa sua, imò tota gens illa, quòd non vaga libidine sed honorabili matrimonio, tantis celebritatibus sese permittunt coniungendos.

De choreis luctuosis. Cap. 8.

NEque gens hæc sub rigidissimo Septentrionis climate alternata luce & tenebris habitās, sine gaudio mœrore commixto, quasi heremi cultrix remanere videtur. Instruit enim alacria conuiuia citharœdis accitis, vt cõuiuantes hilariores (licet vsu durissimarum dapium) effecti, excitentur ad saltum: quem vehementiùs citharœdo sonante ducentes, veterumque heroum ac gigantum præclara gesta patrio ritmo & carmine, quid scilicet gloriæ laudisque virtute sua meruere, canunt. Hinc in gemitus & alta suspiria reuoluti, dimisso ordine in terram ruunt. Similiter & multi astantes efficiunt, vt gestibus eorum videantur esse conformes. Tandemque citharœdis excitantibus, ad amœniora conuiuia surgunt, nil amplius resonantes quod prouocet luctum, qui ea potissimum ratione motus est, quòd clara maiorum gesta in nullis vel paucis effectibus imitari nequeunt, vel eorum nominibus assimilari, scilicet in virginum pudicitia defendenda, & violentia oppressorum auertenda, vbi dolosa præfidum dissimulatione hæc impia flagitia fiunt, vel fieri permittuntur impunè. Ideoque prædictæ gentes, longè securiùs moriendum esse arbitrantur, quam viuendum: puerperia luctu, funeraque festiuo cantu, vt in plurimum concelebrantes.

*Chorea
exit in luctum, &
quamobrè.*

*Mors vitæ
porior.
Sic etiam
Plinius.*

De exer-

Frequens est quæstio, quid faciant populi Septentrionales, quando profunda continuæq; sunt noctes ante & post solstitium hyemale, dum beneficio solaris luminis homines præsertim suppolares aliquid debeat operari: rursusq; tempore continuæ lucis in æstate, quâdo nulla omnino nox ferè mēribus sex apparet. Quocirca hic animaduertendum erit, quod Ptolomæus in I I. Almagesti ca. 6. attestatur, quod in xxxix. parallelo maxima dies sex mensium est: & huic parallelo subijciuntur gentes seu regiones extremè polares, Lapponienses scilicet, & Bothnienses, & Isdalenses insulares. In xxxviij. parallelo maximus est dies quinque mensium: cui subijciuntur Suetia, Helſingia, Angermānia & Noruegiæ Borealiora. In xxxvj. parallelo maximus habetur dies trium mensium: cui subijciuntur Gothia, Moscouia, Ruffia, & Liuonia. Qui igitur habitât in ea immēsa æstatis luce, aut oppositis tenebris ei⁹, optimè nouerunt, vtiliterq; solent suas continuas operationes in tenebris variare, scilicet vt loco diurnæ lucis, pinguedine marinarū beluarū iacensa, suo lychno supposito, in domibus vel campis, aut syluis vtâtur: neruos animalium, præcipuè rangiferorum (de quibus infra de animalibus dicitur) pro filis telisq;, ac vestibus (præsertim lanosarum pelliū) consuendis, subtiliâtes & adaptantes: eod quod linū in extremis regionibus illis ob excellentissimum frigus nō seminatur, neq; crescit. Prætereâ qui in locis capestribus laborant, vel eadem pinguedine beluarū, vel aruina pisciū (cui vêtî nocere nequeunt) vel clarif. lumine Lunæ, vel stellarū reflexa luce in niuib. vtûtur: imò maiores sub lumine lunæ labores in syluis, campis, glacie ac niuib., iridem & longiora itinera cōmodius, quâ æstate sub luce solari perficere possunt. Valles namq; tortuosæ, & obliqui colles, rupesq; præcipientes, & excelsi mōtes æstiuo tēpore impermeabiles sunt, pro plaustris euehēdis, vel itineribus cōficiendis: vbi hyemali tempore omnia quasi plana, & apta sunt, pro quibuscunq; itineribus commodè perficiendis. Imò tam oportuna vtilitas & agilitas est, vt plus oneris, duo iumenta (prout superiùs dictum est, & infra

*Ptolom.**De lumin.
vide sup.**Neruis rā-
giferorum
textitur,
quia linum
nullum præ
frigore cre-
scit.**Terra hye-
me peruia,
estate in-
uisa.*

DE BELLIS ET MORI. PAGAN.

& infra de glacialibus bellis ostendetur) in lubrica glacie, vel trita niue, quam decem equi in campestribus plaustris pertrahere solent. Quo autem ad lucem excellentem, ne tempore dormitionis eorum noceat, factis opportuna remedia siue in ædibus, siue tentorijs seruant: imo nec lux clarissimè rutilans aut caumata, eius tantum obsunt indigenis, quantum tristissimi culices, qui forsitan Aegyptiacis sunt tristiores, vt infra de eisdem erit ostendendum & remedijs eorundem.

De nauibus, neruis, & radicibus
colligatis. Cap. 10.

QVia in extremis Aquilonaribus terris nullę minerę ferreę, cupreę, aut argenteę adhuc repertę sunt, multusque & necessarius vsus nauigiorum, ob aquarum multitudinem ferro firmãdorum, hominibus illis est inquirẽdus: ideo nauigia fabricaturi, maximè ad piscatorium vsum, fısiles pinos, & abietes in eorum nemoribus ad subtiles tabulas redactas (nullo existente ferreo clauo) tenerrimis arborum radibus receter extractis, quasi conopæis funibus insigni ingenio componunt. Alij restibus & vimineis arborũ populearum, aut alterius generis, præterquã quercinis nõ cre scẽtib; ad cc. milliaria Gothica siue Germanica, prope nauigia ligant, Sed abietes & pini adeo procerę altitudinis,

Nulli apud
Aquilon.
clauũ surrei

dinis, ac rectitudinis sunt, vt aptissime sint ad quolibet necessarium vsu, etiam lucri cupidis ad opulentum quaestum, quando ultramarinis mercatoribus vendi possunt. Alij fabricando naues, conuersis ac contritis animalium neruis, praecipue rangiferorum, sole ventoque siccatas, tabulata coniungunt. Sed hi nerui, instar stuparum, sunt a subtilioribus neruis pro vsu filorum purgatis, extracti vt ex crescentes, prout alibi de vtilitate rangiferorum, lib. de animalibus ostenditur. Omnia igitur nauigia vndecunque fabricata, combinataque fuerint, pinea pice (cuius inexhausta abundantia ibidem adest) diligentissime liniuntur, clauisque ligneis intus forisue, vbi opus fuerit, fortissime compaginantur. Nauigia autem admodum curta, non profunda sunt, sed valde lata, proportionem debita, pro vsu velorum in tempestatibus reseruata, fabricantur: eod quod breues vndae sunt & spumosa, propter lateria sub aquis saxa excitata. Ceduntque vt in plurimum fluctibus, velut cortarius saccus, vndarumque reflexioni, quia non duro, nec indomabili ferro, sed mollibus, ac tenacissimis viminibus & neruis sunt compaginata. Longoque tempore ad elementorum iniuria, ob innatam picem, durant. Anchoris ex incuruatis fortium lignorum radicibus, saxorum potere fidelibus, & restibus populeis seu betuleis, pro sufficienti longitudine funium, & laneo panno pro velo, vel arborum codicibus vtuntur, maxime in stagnalibus aquis, vt rarissime in mari salso. Haecque nauigia Scutha appellatur: sicuti & aliud oblongum genus in Bothnico mari & recentibus aquis, Haapar dicitur, sine quocunque ferro diligentissime combinatum. Sed vti mirae longitudinis est, ita & portentosa celeritatis, vt volare videatur ad leuem impulsus. Rapidis fluminibus est sublimioribus locis descendentibus solummodo, & aestiue piscaturae reseruatur. Quo genere nauigij periculosissime inter montana flumina 1518. descendendo euectus fui: ad eod fragili ligno coactus sum, ob publica negotia peragenda, credere animam & salutem meam: eoque formidabilior erat transitus, quod magis in littore signa apparuere, magni nominis personas ibidem vi fluminum fuisse suffocatas.

Nauigia curta, lata & non profunda, quae vocantur Scutha.

Anchorae arboreae.

Velalanea.

Haapar, alterum nauigij genus longum, & admirabile celeritatis quale fortasse phaselus.

ARtem sagittandi quasi connatam professionē vni
 Auerſæ gentes Septentrionales proſequuntur, præ-
 cipuè ex arcub. omni ætati, tempori, loco, & occaſioni
 conceſſis, & hoc à primæua ætate, qua ſolicitè paren-
 tes proles ſuas vtriuſque ſexus, ſed præcipuè maſculos
 inſtruunt, quomodo manuales arcus (nam alio ſagitta
 rum genere non vtuntur) teneant, eleuent, deprimant,
 vel obliquent in telis excutiendis: atque ſi telum vel ſa-
 gitta, non tacta meta, inter arbores, herbas vel niues
 euauerit, aut è ſublimi fidat in fruticibus & arbuſcu-
 lis abſconſa, quo pacto recuperari poſſit: hoc eſt, vt a-
 liam, vel plures ſagittas, ſeruata eadem arcus eleuatio-
 ne, in longum vel altum dimiſſas, per cadentes inquir-
 rant. Nec enim longè ab ea reperibilis eſt, quam prius
 emiſit. Huncq; modum tela recuperandi, ſeruant bali-
 ſtarij totius plagæ Septentrionalis. Pueris itaque vt
 metam diligentius tangant, candidum aliquod cingu-
 lum (quo mirè delectantur) atque noui arcus apponun-
 tur: ſimiliter & puellis linea veſtis. Tamq̃ue periti eua-
 dunt, vt magno interſtitio mediante, obolum vel acū
 (quatenus videre poterūt) inſallibiliter attingāt, pro-
 ut perſonaliter anno prædicto 1518. in terris eorum cō-
 ſtitutus vidi. Gens hæc vt plurimū puſillæ ſtaturæ eſt,
 animoq̃ue puſillo, ed quòd abſque vrbibus aut caſtel-
 lis, vel in pagis, vel tentoriis, vel carris, aut ſolitudine
 vaſta moratur: imò pars eorum in arboribus quadrato
 ordine creſcentibus domos collocant, ne deſo niuium
 caſu in campeſtribus ſuffocentur, aut à beſtiis fameli-
 cis inſuperabili agmine congregientibus deuorentur:
 quo caſu magna cuſtodia fit prægnantium mulierum
 & paruulorum, quos auidius tanquam delicatiorem
 eſcam inſequuntur, prout inferius de luporum natura
 dicitur. Mulieres ac puellæ earum regionū valde fœ-
 cundæ & pulchræ ſunt, ea potiſſimum cauſa, quòd cã-
 dore & rubedine (opificio naturæ præcipuo) formo-
 ſiores habētur: nec fucum ſciunt, aut ſcire volunt, eti-
 am ſi venuſtatem eiſdem natura negaſſet. Sunt etiam
 num adoleſcentes & pueri, quos parentes tegunt ſic-
 catiſ

*Sic tyrones
 commouēdi
 ſunt & eli-
 ciendi præ-
 miis.*

*Sagittarij
 peritiſſimi
 qui vel (au-
 thore teſte)
 acum atin-
 gāt in albo.
 Gentis de-
 ſcriptio.*

*Mulierum
 prægnantiū
 pericula.
 Fœminæ
 pulchræ &
 fœcundæ.*

catis animalium pellibus, præcipuè iuuenum vrsorum.
Nec vitio datur genti, simplicitate morum & innocen-
tia taliter instituta.

De venatione Lapponum. Cap. 12.

CUm alibi, videlicet primo lib. cap. 2. dictum sit de
Scricfinnis, Biarmensibus, & Finmarchis, & mor-
ribus ac vita eorundem: hinc adiungendum erit, qualiter
in pandis seu latis, & lubricis tabulis pedibus alliga-
tis, super valles, niuososque montes ac cacumina mon-
tium, celerrimo transitu lapsuque, præcipites in bestias
efferrantur, arcubus & sagittis quærendas. Fœminæ so-
lutis crinibus intèdunt sagittas. Nec mirum, quia sub
polo habitantibus in vasto nemorum circuitu, tanta
ferarum reperitur fœcunditas & multitudo, vt soli vi-
ri nisi & fœminæ accurrant, non sufficiant ad earum ve-
nationem instituendam. Igitur eadem agilitate, & for-
sitan maiori quàm viri, fœminæ venantur. Attamè vir
prædam diuidit, veruq; designat affandam: quidve do-
mesticis seu vicinis certa liberalitate donandum sit,
disponit. Nec tantum hæc venandi sagacitas in terre-
stres feras tam insidiosè quàm apertè quærendas, ex-
tenditur, quàm etiam in aues diuersi generis, amplissi-
mas solitudines inhabitantes: quarum plumis molli-
oribus pro lectis, pennisq; durioribus pro texturis
neruorum vtuntur. Carnibus verdè horum animalium
frequentius assis quàm elixis vescuntur. Pellium verdè
exuias, corporibus paruulorum filiorum vel adolescen-
tum adaptant, vti auium, pro capitum tegumentis.
Ideoque temerè apud plerosque creditur, quòd sint cor-
pore hirsuto instar brutorum aut beluarum: quod for-
san prouenit, ob ignorantiam aut voluptatem quam
inde plerique capiunt, vt supra fidem rerum dicant
omnia comperta sibi apud remotiores
terras, vt Paulo Iouio vi-
sum est.

*Fœminæ
venatrices.*

*Lappones
falso cre-
duntur na-
tura hirsu-
ti.*

DE BELLIS ET MOR. PAG.

De transitu equorum super montes niuosos.

Cap. 13.

*Doffrini
montes.*

*Duo mili-
aria Septen-
trionalia
12. Italica
faciunt.*

TRANSEÛT homines & equi, quasi super clypeos mi-
litares. Sunt enim inter Septentrionalia regna Sue-
tiae & Noruegiae montes alti limitanei, Doffrini dicti,
ac alij similes hyberno tempore aded densis & profun-
dis repleti niuibus, vt per eos solidum iter comuni-
more viatoribus pernegetur. Verum vt domestici ne-
gotiatores eiusmodi difficultatem ingenio superent,
arteque pondera leuent, crates seu arcus leui ac lato su-
bere, seu cortice tiliano contextos, pedibus propriis ac
equorum alligant, iugaque niuium sine formidine de-
pressionis (graui licet pondere onusti) conculcāt, iterq;
diurnum, duo scilicet montana miliaria (quae 12. Italica
sunt) propter dierum breuitatem faciunt. Nocte vero
sub splendidissima luna, duplatum iter consumunt, aut
triplatum. Neque id incommodè fit, cum niuium re-
uerberatione lunaris splendor sublimes & decliues cam-
pos illustret, vt etiam montium praecipitia ac noxias
feras à longè prospiciant euitandas: inter quas Mon-
tani lupi subintenso frigore, mense praesertim Ianua-
rio, agmine magno conglobati, sunt nocetiores, prout
infra de periculo luporum dicitur. Res autem quae tam
ingenioso labore portantur, sunt, sal, crustatum ferrum,
lineus ac laneus pannus, & alicubi mineralia saxa ar-
genti, cupri, ac pelles praeriosae. Vt autem equi, ad iter
niueum prouidentius instituantur, eos in niuosis valli-
bus, à iuuentute exilibus sportis quasi corribus ad pe-
des alligatis, cum leui onere dietim ducunt, vt assues-
cant pondera portare grauiora. Nec minus ductores cor-
ribus sub plantis alligatis sese baculo inferius lato ha-
bilitant & sustentant, vt his praerambulis pro tempore
imminentem valeant effugere necessitatem & mor-
tem. Euenit enim itinerantibus, vt Austro flante tan-
tum nix mollescat, vt impressis pedibus equi vel homi-
nis, nisi modò prouideatur antedicto, quasi aperta
vorago cedat: nec est qui releuet solum
cum iumento, nisi fidis ho-
minibus fuerit co-
mitatus.

De peri-

EPITOME LIBRI IIII.

51

De periculoso transitu intra montes.

Cap. 14.

MAius adhuc periculū in cauernosis montibus iter facientibus imminet : quia status seu ventōrum spiracula, ad eō vehementia ibidem, concūrsu minutarum niuium excitari videntur, vt nisi comportatis fossis siue ligonibus quibus viam aperiāt, vix adsit spes qua exeant altissimos montes & profundissimas valles. Montes igitur hi præcipui sunt, Doffra, Schars, Sulla, Horuilla, cum multis similibus : de quorum radicibus vel ymbilicis exeunt vastissima flumina, partim in Orientem, & partim in Occidentē. Perperui enim montes, quasi linea dorsetenus tracta, ab Austro in Septentrionem continuo gibbo ducuntur: nominaque sortiuntur à prouinciis, amnibus vel forma locorum, vel bestiis versantibus in eisdem, vt ab vrsis, lupis & ceruis, aut castoribus & aliis animalibus omnimodè pilosis, quæ pro loci qualitate contra vim frigorū peroptimè sunt vestita. Ideoq; leones, cameli, simia, asini, vel muli, vix eō portati superuiuere possunt. Mōtes tamē hos incolæ hyemis tempore, domesticatis rangiferis quasi iugalibus ceruis, oneribus non exiguis penetrāt, milliariibus Italicis propè ducentis. Vni autē viro quadraginta rangiferi pertinent domesticati: quorum quilibet pondus suffert librarum ducentarum & amplius.

*Montium
Sept. nomi
na.*

*Illic viuere
nequeant
animalia
quæ nō sunt
toto corpore
hirsuta.*

De lege coruorum nec andorum. Cap. 15.

LEge constitutum est in Islādia, id est, terra glaciali, regno Noruegia antiquitus & nunc subiecta, vt quicumq; noxiam bestiam occiderit, à fisco vel Regio præfecto, iuxta crudelitatem occisi cadaueris & præsentati, constitutum suscipiat emolumentum. Cū itaque corui etiam albi, ibidem plus quā in aliis regionibus, agnellos & porcellos impetuoso volatu ac vngularum raptu occidēdo, sint sauiores, iuuenes terrarum incolæ eo labore se habitant & indurant, vt hęc depopulationem vlciscantur, plurimos cōruorum occidendo sagittis: solaq; rostra funibus alligata, præsidibus

*Corui albi
occidunt a-
gnos & por-
cos.*

DE BELLIS ET MOR. PAG.

pro signo mercedem perituri demonstrant: quam & liberalissima largitione, pari sagittarum numero vt bestia fuerint interempte, compensant. Ita & de reliquis animalibus damnosis, in tota Septentrionali plaga obseruatur, saluo quod pelles grandium vrsorum, praesertim alborum, scabellis sacrorum altarium, ne frigus sacerdotibus noceat, substernuntur.

Vrsi albi.

De baptizandis pueris syluestrium incolarum. Cap. 16.

ET si multa de idololatriis extremi orbis Septentrionalis, & eorum superstitioso cultu dicta sint, & quomodo spes est, vt aliquando audita diuini verbi vera praedicatione, ad comunem Christi fidelium accedere non tardarent: tamen pia praeualente exhortatione Catholicorum sacerdotum, magna pars syluestriū hominū inducta est, maiorq; spes oritur, vt amodo, sedatis alibi erroribus, vnanimiter inducendi accedant. Quod verò tardare videntur, causa est, & euidentissima, quod maxime distant, ducentis scilicet & amplius miliaribus Italicis ab Ecclesiis Christianorū: ad quas ob eam immensam distantiam rarius valeant appropinquare. Veruntamen qui Christiano ritui sese subdiderunt, obedientissimi reperiuntur: licet enim praedicta sit distantia, semel tamen, aut bis in anno suas visitant ecclesias baptismales, liberosq; lactentes, cophinis seu corbis impositos, post tergum ligatos secum baptizandos comportant, aliaque pondera, & munera pel-
lium,

lium, præsertim pretiosarum, sacerdoti loco decimarum distribuenda. Sed non modò Bothniensium versus Septentrionem, verumetiam Vermorum versus Occidentem habitantium, hæc distantia & incommoditas conuertendorum hominum ad fidem, est deploranda. Et ob id rarissimè presbyteri, nunquamque Antistites, solitudines illas, ob inuia loca periculorum plenissima, accedere possunt.

De conuersione Finlandiæ Septentrionalis, & Orientalis, ac maxima hospitalitate. Cap. 17.

FVic olim hæc vltima Aquilonaris regio, quemadmodum plures vicinæ terræ, pagana superstitione seducta: & ideo à via veritatis aberrans, Deo contumeliosa, & proximis exiit violenta. At postquam duo clarissima lumina & sanctissimi viri, Ericus Suetiæ Rex, & beatus Henricus Upsalensis Archipræsul, fidei Christianæ & regno Suetiæ circa annum salutis 1155. prædicatione verbi diuini, paceque oblata ac contempta victoriosa manu subiecissent, ac templa extruxissent, sacerdotisque eidem genti præfessent facta est præcipua omnium virtutum amatrix, præsertim liberalitatis, & hospitalitatis: qua incolæ eius in aduenas & peregrinos per summam beneuolentiam vtuntur. Sunt inter se benigni & modesti, atque ad iram tardissimi: at si diu prouocati fuerint, tarditate magnitudine vindictæ compensabunt. Habitant vicatim in parochias & villas distincti. Ecclesiâs magnificè constructas habent, nouisque erigendis magnopere student. Sacerdotibus summam venerationem exhibent, decimasque rerum omnium præstant: & rursus ab eis ita in lege diuina, interprete in ambone ex more adhibito instruuntur, vt pristinis erroribus extirpatis, ad honesta queque sequenda, quadam mentis ingenuitate, promptissimi ac alacres efficiantur. Nec his dissimiles incolæ Occidentalis Bothniæ reputantur: qui deficientibus scholasticis disciplinis, naturali lege ita instructi sunt, vt vitia detestentur, & virtutes amplectantur. Deprehendant enim omnibus bonis eos affluere, qui rectè viuunt,

Finnos maximos idololatrias, S. Ericus Rex, & S. Henricus præsul, ad Christi fidem conuerterunt. An. 1155.

Quid lex illa natura lis (quæ vocant) præstet moralibus.

DE SEPTENT. GIGANTIB.

viuunt ac nemini nocent: & econtrà ob detestanda cri-
mina, fornicationes scilicet & adulteria, furta, homici-
dia admiffa, aues et bestias, nemora ac pisces, aquas eo-
rum frequētius reliquiffē, nec anteaquam orationibus
ac benedictionibus sacrorum ministrorum offensa di-
uinitas placata fuiffet, rediiffe.

Finis Libri quarti.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
de Septentrionalium Gigantibus.

Epitome Libri quinti.

De Gigantibus. Cap. 1.

H T S I sacrae profanaeque historiae ma-
xima gigantum atque pugilum gesta
euidenter commemorant, clareque quid,
quove tempore & loco orbis ea ege-
rint, aut quomodo vixerint attestan-
tur: inutile tamen non erit aliqua his
superaddere, quae à cautibus & saxis

Septentrionalium regionum sunt eruta, ac palam vni-
uersis latius per orbem reddere manifesta, quae ab anti-
quissimis usque rarissimis scriptoribus in libros sunt re-
lata. Regiones igitur extremae alias in Charta mea Go-
thica annotatae, videlicet Finmarchia, Biarmia, Scric-
finnia, Hellingia, &c. ad eam euidencia munimenta, gigan-
tum curiosis seu studiosis inspectoribus ubique exhi-
bent, ut admiratione praevia credere cogantur, tam sub-
limem saxorum molem, tamque immanem collium con-
geriem, nullo naturae compendio, sed portentosis ho-
minum viribus fuisse congestam ac absolutam: etiam
in campis, sylvis, ac montibus, regnorum Suetiae, Go-
thiae, ac Noruegiae, ubi familia saxa conspiciuntur. Quid
verò Saxo Grammaticus, Danorum diligentissimus hi-
storicus, de sua tellure Danica in hac materia asserat,
curio-

*Charta
Gothica
1539. Vene-
tiis excusa.*

*Saxo Gram-
maticus.*

curiosus Lector præfationem historiarum eius (quate-
 nus libuerit) circa finem inspiciat: comperietque Da-
 nicam regionem giganteo cultu quondam exercitam,
 prout eximie magnitudinis saxa veterum bustis ac spe-
 luncis affixa testantur. Quod si quis vi monstrosa pa-
 tratum ambigat, quorundam montium excelsa suspi-
 ciat, dicatque si callet, quis eorū verticibus cautes tan-
 tæ granditatis inuenerit. Inopinabile nanq; quiuis mi-
 raculi huius æstimator aduertet, vt molem super plano
 minimè vel difficilè mobilem, in tantū montana sub-
 limitatis apicem, simplex mortalitatis labor, aut vstita-
 tus humani roboris conatus extulerit. Vtrum verò ta-
 lium rerum autores post diluuium gigātes extiterint,
 an viri corporis viribus ante alios præditi, testatur se-
 parum notitiæ ex Dania antiquitatibus inuenisse. For-
 tē si superioris Suetiæ atq; Gothiæ cautes & saxa exa-
 mina sset, præclarissima veterum gesta mirabili suo inge-
 nio ad posteros transtulisset: tūc Suetia & Gothia,
 mille trecentis septuaginta annis, Reges & Principes
 habuerint, antequā Dan primus Rex in Dania regna-
 re cœpit: quorum magna gesta saxi insculpta, no-
 stri temporis curiositas intuetur. Distinguit tamē ipse
 Saxo, triplices quondam sub specie gigantum ac pugi-
 lum mathematicos extitisse, atque inauditi generis mi-
 racula, discretis præstigiis exercuisse. Primi fuere mon-
 strosi generis viri, Gigantes dicti, humanam magnitu-
 dinem corporum granditate superantes. Secundi Phy-
 siculatores artem habentes phythonicam: qui quātum
 superioribus habitu cessere corporeo, tantum viuaci-
 mentis ingenio perstiterunt. Inter hos & gigantes, as-
 siduum bellorum de rerum summa certamen erat, do-
 nec Giganteum genus armis subigerent, sibi que & reg-
 nandi ius, et diuinitatis opinionē consciscerent. Ter-
 tij verò ex superiorum copula pullulantes, naturæ eo-
 rum, nec corporum magnitudine, nec artium exercitio
 respondebant. His tamen apud delusas præstigiis mē-
 tes, diuinitatis accessit opinio.

Suetia &
Gothia.

1370. an-
nis prius-
quam Da-
nia, Reges
habuit.

Triples ge-
nus mathe-
maticorū.

1. gigantes.

2. Physicu-
latores.

3. ex viris-
que genii.

De diuersitate Gigantum, & pugilum.

Cap. 2.

G 5

Olim

DE SEPTEN. GIGANTIB.

*Helsingi.
Hartbenus
gigas.*

*Athleta
duodecim.
Starchate-
rus.*

*Arngrimus
Aruerodus*

*Gigantum
portentosa
vis.*

*Puellarum
gigantium
vis.*

Olim in regno Helsingorum (qui nunc parent Re-
gi Suecorū versus Septentrionē) gigas erat Hart
benus nomine, tanta præditus magnitudine, vt nouem
cubitis dimēfio lōgitudinis eius protenderetur. Habe-
batque duodecim athletas contubernales, quorum in-
signis proceritas dimidio inferior videbatur. Alter qui-
dam Starchaterus, toti Europæ olim ob crebras (vt in-
ferius dicitur) victorias nominatissimus. Similiter &
Arngrimus, ac Aruerodus: de quorum etiam excellen-
tissimis gestis infrâ dicitur. Ne tamen à solis veteribus
seculis exempla magnitudinis aut fortitudinis mutua-
re videar, viros aliquot moderna memoria tam à mine-
ralibus, quàm alijs Suetiæ & Gothiæ prouincijs addu-
cere congruit, tanta fortitudine præditos, vt quisque
eorum in humeros subleuatum equum vel bouem ma-
ximum, imò vas ferri sexcentarum, octingentarum, aut
mille librarū (quale & aliqua puellæ leuare possūt) ad
plura stadia portaret. Visus est etiam quidam equitem
armatum subito obuium, non agilitate tantum, sed vi-
ribus in terram deieuisse vel detrussisse.

De sobrietate Gigantum, ac Pugilum.

Cap. 3.

*Starchate-
rus Thae-
stus gigas,
vt corporis
ita & ani-
mi fortitu-
dine clarus
frugalita-
tis, continē-
tia, & ali-
arum vir-
tutum aman-
tiss.*

Afferit clarissimus Danicarum rerum scriptor Saxo
superius allegatus, ac inferius frequenter allegan-
dus, inter alios Septentrionales fortissimos viros, gi-
gantea magnitudine & fortitudine præditos, quendâ
fuisse Starchaterum Thaeustum: cuius admirandas &
heroicas virtutes ita dignè extollit, vt raros sui aui si-
miles vix habuerit in Europa, aut toto orbe, nec forsitan
adhuc habet, vel habebit. Cumque eidem excelsi
spiritus viro, permultas virtutes accommodat, in-
ter alias ipsam sobrietatem, fortibusque viris summè ne-
cessariam, huic relationi peculiariter statui apponen-
dam, vtpote speculum pruriētis aui nostri nūc atten-
tius intuendum. Erat enim (eodem Saxone teste) eius-
dem Starchateri fortitudo frugalitatis amatrix, & ab
immoderato dapum vsu auersa. Semper voluptate om-
missa, virtutis respectum egit, vetustos cōtinentiæ mo-
res

res imitans: ac rusticioris escæ paratum appetens, cœnæ sumptuosioris impendium fastidiuit. Igitur profusam dapum indulgentiam aspernatus, fumidoq; ac rancido cibo vsus, famē eò sapidius, quò simplicius pepulit, ne veræ virtutis neruos externarum deliciarum contagione, tanquam adulterino quodam dulcore remitteret, aut prisca frugalitatis normam inuitatis gula superstitionibus abrogaret. Caterùm indignanter ferebat assam dapem, & eam elixam, vnius cœnæ sumptibus erogari: edulium pro môstro accipiens, quod culina ardoribus delibutum, fartoris industria multiplicis temperamenti varietate perfricuit. Igitur vt Danicum luxum, Teutonum ritum (vade effœminati fierent) introductum auerteret, inter alia patricio carmine, multis dimissis, sic cecinit:

*Fartores
nil eum
Starchat.*

Starchateri carmen de frugalitate.

Fortium crudus cibus est virorum:

Nec reor lautis opus esse mensis,

Mens quibus belli meditatur vsus

Pectore forti.

Aptius barbam poteras rigentem

Mordicus pressio lacerare dente,

Quàm vorax lactis vacuare sinum

Ore capaci.

Fugimus lautæ vitium popina,

Rancidis ventrem dapibus fouentes,

Coctiles paucis placuere succi

Tempore prisco.

Discus herbofi vacuus saporis,

Arietum carnes dabit, & suillas,

Temperans vsus nihil immodesto

Polluit ausu.

Lacteam qui tunc adipem liguris,

Induas mentem petimus virilem:

Esto Frothonis memor, & paterni

Funeris vltor.

Occidet nequam, pauidumque pectus;

Nec fugax fati stimulum refeller,

Valle condatur licet, aut opacis

Incubet antris,

Vndecim

DE SEPTEN. GIGANTIB.

Vndecim quondam proceres eramus,

Regis Hachonis studium secuti.

Hic prior Helgo Begathus resedit

Ordine cœna:

Hic famis primæ stimulum licebat

Aridis perne natis leuare:

Ventris ardorem rigidi domabat

Copia crusti.

Offulam nemo vapidam petebat,

Quisque communes celebrabat escas,

Simplici tantùm stetit apparatu

Cœna potentum,

Vulgus externum fugiebat esum,

Nec fuit summis epulæ libido:

Ipse Rex parudè meminît modestam

Ducere vitam:

Mellei temnens speciem saporis

Combibit tostum Cereris liquorem:

Nec parum coctis dubitabat vti

Affa perofus.

Menfa perstabat modico paratu,

Exhibens sumptum tenui salino,

Nequid externo variaret vsu

Docta vetustas.

Amphoras nemo paterasq; quondam

Intulit mensis: dolio profudit

Poculum promus: nec erat catillis.

Copia pictis.

Nemo transacti venerator æui

Cantharis iunxit teretes diotas,

Nec cibus lancem cumulauit olim

Comptus agaso.

Non breui concha cyathosue leui

Prandium vanus decorabat hospes,

Nunc recens morum facies prudenter

Omnia præsit.

*Starchate-
ri discipuli.*

TAlibus itaque argumentis, plurimos ad temperan-
tiam & sobrietatem, ceterasq; virtutes induxit,
vt plerique inuenirentur qui nunquam ebriosa potio-
ne indulsisse dicantur, ne præcipuum fortitudinis vin-
culum

culum continentia, luxuriæ viribus eluderetur. Tamq̃
remotus ab omni lasciuia eorum animus erat, vt peni-
tus dedignarentur spectatores esse mimorum aut scur-
rarum: nec delicatam dapem parare, aut lautiori indu-
stria aliena culina paratam appetere, aut oblatam de-
gustare: nec cuiquam perniciosæ voluptati, animū aut
vires effeminādos offerre: ne veræ virtutis neruos, aut
bellicam claritatem aliqua vitiorum contagione com-
macularent.

De virtutibus fortissimi Starchateri. Cap. 4.

HAbendo sobrietatem (vt proximè prædictum est)
quam aptè ad cæteras virtutes vinculum amplia-
re potuit, omnes qui gentilium operationes intuentur,
agnoscunt: clariorq̃ue factus fuisset in meritis, si Chri-
sti doctrinæ, sicuti natiuitati eius, vicinitatem habuisset.
Peregit tamen trium hominum secula fortis & in-
uictus pugil, monstruosa & incredibili quadam virtute
præditus, supra communem hominum staturam longè
euectus, gyganteam quandam molem præ se ferens, ita
vt corporis magnitudini, virium robur & animi forti-
tudo responderet, & nulli mortalium virtute cedere pu-
raretur: cuius tam latè patens claritas fuit, vt adhuc
quoque celeberrima gestorum eius ac nominis opinio
perseueret. In omnibus enim Aquilonaribus regnis &
eis vicinis, speciosissima sibi peperit monumenta. Pri-
mum in Vichari Noruegiæ regis iugulo, deorum fauo-
ri facinorum suorum principia dedicauit: deinde pira-
ticam agens, profligatis latè prouinciis, Rusiam inua-
sit, regemq̃ue eius Floccum superauit, & ingenti the-
sauro spoliauit. Ob hæc tam præclara militiæ princi-
pia, ab athletis Biarmiensibus, qui tunc præstantissi-
mi habebantur, accitus: cum plurima apud eos memo-
ratu digna edidisset facinora, Sueonum fines ingredi-
tur: vnde septemni militia peracta, ad Daniam se con-
tulit, deinde in Hyberniam, ne vltimæ rerum huma-
narum mansiones, ab eo intractæ confisterent: vbi cum
duobus præstantissimis athletis congressus, victor e-
uasit. Mox in Oriëntalia Rusia, contra eximia opinio-
nis

*Starchat.
fortiss.
tria secula
vixit.*

*Floc. Rus-
sie rex à
Starchat.
superatus.*

DE SEPTEN. GIGANTIB.

nis gladiatorem Vifinnum properauit. Is enim Vifinnus vicinas longinquasq; prouincias omni iniuriæ genere vexauit, illustriumque virorum coniuges, maritis spectantibus, raptas ad stuprum pertraxit. Cuius scele-
ris Starchaterus (vt alter Hercules) rumore excitus, tollendi autoris gratia Russiam petiuit, raptoremque ad singulare certamen prouocatum oppressit. Deinde laticius ad Orientem progressus, Byzantium peruenit, vbi inuictæ opinionis gigantem, Tannam nomine, corporis viribus fretum, colluctando deuicit, ignotaque terrarum partes proscripti titulo petere coëgit. Igitur cū nulla fortunæ sœuitia vires eius victoria fraudare potuisset, Poloniae partes aggressus, eximium athletam Vafche, vel Vafzam, duelli certamine superauit. Nec longè post, cū Hama pugili, apud Saxones gymniciis palmis clarissimo congregitur: cuius Hamæ pugno primū ita obrutus memoratur, vt genibus nix humū mento contingeret: quam corporis nutationem egregia vltione pensauit. Nam vbi resuscitato poplite, manum expedire, ferrumque distringere licuit, mediū Hamæ corpus dissecuit: eaq; victoria, Saxones Danorum subiecit imperio. Quo aded seuerè abusi sunt, vt pro quolibet cubitali, indicem seruitutis stipem quotannis pendere cogerentur. Sed non diu violentum durauit imperium.

Vifinnus gladiator, & Tanna gigas à Starchat. superati.

Vafche Polon. athleta victus est à Star. Hama Saxo gigas fortiss. à Starchat. dissectus. Saxones à Starchat. Danis subiecti, & ipsi Starchat. tributarij facti.

De patrocínio quod tulit oppressis.

Cap. 5.

AB Helgone Noruegiorum Rege (qui cum nouem eximie fortitudinis pugilibus, ipso nuptiarū die sub duelli prouocatione sponfam rapere volentibus, congregari debuerat) suppliciter rogatus tanto discrimini auxilium afferre, tam prompto animo precibus assensit, vt Helgone ad locum pugnae præcedente, interiectis aliquot diebus profectionem orsus, tantum locorum diali itinere pedester emensus probatur, quantum præcedentes diebus duodecim equestres peragrassè dicuntur. Interrogatus à pugilibus, an ei dimicandi virtus suppeteret, Non vnum tantum, verum quotlibet admissos excipiendi certissimas sibi vires extare respondit.

dit. Sequenti die cum contemptu aduersariorum campum ingressus, sub montis cuiusdā cliuo sensione que-
 sita, aduersis ventis ac niuibus corpus præbuit. Tunc
 ac si verno tempore apricandum esset, deposita veste,
 demēdis operam pulicibus dabat. Purpureum quoque
 amiculum quo nuper ab Helga (id erat nomen Regiæ
 sponsæ) donatus fuerat, sentibus iniecit, ne contra læ-
 uentia grandinis tela, indumentorum vmbracula mu-
 tuatus videretur. Tunc athletæ montem ex opposi-
 to subeuntes, auersum ventis sedēdi locum petunt: ac-
 censoque igne frigus depellunt. Deniq; non viso Star-
 chatero, quendam ad montis fastigium immittūt, qui
 tanquam è specula eius contemplaretur aduentum. Is
 in deuexa montis parte senem prospicit, scapulis tenuis
 niali desuper resperione contactum: quem perconta-
 tur an is sit, qui promissas pugnæ partes agere debeat.
 Cumque se esse hunc Starchaterus astrueret, superue-
 nientes ceteri, pariterne omnes, an singillatim excipe-
 re statuisset, interrogant. At ille: Quoties, inquit, mihi
 triste canum agmen oblatrat, simul, non vicissim eos
 abigere soleo. Ita se cum vniuersis, quàm singulis con-
 figere malle significans, prius aduersarios dictis quàm
 armis contemnendos putabat. Inito conflictu, sex eo-
 rum absque mutuo vulnerum receptu prostrauit: tres
 verò residuos, quanquam multis vulneribus ab eis af-
 fectus, fratrum exemplo consumpsit: quæ quidem vul-
 nera soli ruricolæ filio, ob officij venerationem, credi-
 dit restauranda. Is enim euulsas stomachi partes pristi-
 no loco restituit, elapsamque extorum congeriem, ne-
 xili viminum complexione perstrinxit. Ne autem in-
 donatam iuuenis humanitatem relinqueret, chlamy-
 dem vepribus iniectam, oblata: dignationis præmium
 effecit.

*Starchate-
 rus vnus
 contra no-
 uem.*

De exercitiis eiusdem Starchateri. Cap. 6.

DUm autē Starchaterus apud Regē Suetiæ militaret,
 intellexissetq; Danię Regē Ingellū prsus petulā
 tuis, luxus illecebris mancipatū, vitiaq; pro virtute cō-
 plexum, intermissis Regiæ maiestatis officiis, sordidū
 luxu-

*Ingellus
 Daniæ rex.*

DE SEPTEN. GIGANTIB.

luxuriæ mancipium euasisse, dolenter tulit tantæ indo-
lis iuuenem, tam inclyti patris filium exuisse. Eximi-
um igitur carbonum fascem, tanquam opimam sarcin-
nam, humeris suis Daniam petiturus impendit: Rogat-
us ab obuiis, quid tam insolitum onus deferret, Ingel-
li Regis hebetudinem ad acuminis habitum carboni-
bus se perducturum astruxit. Nec minus quàm dixit,
effecit. Tantum enim valuit fortissimi ac eloquentis-
simi viri monitio, vt Ingellus ex enerui & molli illece-
brarum mancipio, magnanimus virtutum cultor eua-
deret, patrisque sui interfectores, quos ad primum fa-
miliaritatis gradum extulerat, trucidaret. Quo pera-
cto, Starchaterus suis monitis satisfactum gaudens,
gratiasque agens, multa præclara in laudem veteris mi-
litiæ, modo qui sequitur, inter alia complura cecinisse
refertur:

Imberbis quando ductum auspiciumque sequebar
Militiæ rex Hacho tuæ, lasciuia perosus
Ingenia & luxum, nil præter bella colebam.
Exercens animum cum corpore, mente profanum
Omne relegaui, stomachoque placentia fugi,
Fortia complexus animo, nanque arma professus.
Aspera vestis erat, cultusque parabilis olim,
Rara quies somnique breues, labor otia longè
Propulit, & parco fluxerunt tempora sumptu.
Non vt nunc quidam, quibus infatiata cupido
Ingluue cæca visum rationis inumbrat.
Horum aliquis vestis operosæ tegmine cultus,
Molliter alipedem flectit, sparsamque renodat
Cæsariem, & laxos patitur fluitare capillos:
Discere sæpe foro, turpique inhiare lucello
Gaudet, & hoc studio vitam solatur inertem,
Venali celebrans commissa negotia lingua.
Vi violat leges, & ferro iura lacessit,
Obterit innocuos, alieno pascitur are,
Stupra gulamque colit, risu conuiuia mordax
Insequitur, sic scorta petens vt sarculus herbam.
Occidit ignauus, dum prælia pace quiescunt,
In media si valle cubet, testudine nulla
Tutus erit; qui fata timet: fors vltima viuum

Quæque

Quæq; rapit, latebra lethum depellere non est.
 Alt ego, qui totum concuſſi cladibus orbem,
 Leni morte fruatur, placidoq; ſub aſtra leuandus
 Funere, vi morbi defungar vulneris experts.

Semper prætereà tam remotum à læſiua animum
 habuit, vt ne eius ſpectator eſſe ſuſtineret. Nunquam
 otium negotio prætulit, nec minimè quidem luxuriæ
 aſſenſor eſſe voluit, mollium & timidorum contem-
 ptor. Hiſtriones, ſcurras, paraſitos vbicunq; inter bel-
 lantes comprehendit, cædendos curauit: fatius ratus in
 leuium hominum agmen cuticulæ damno ridiculum
 dictare ſupplicium, quàm pœna capitis funeſtum im-
 perare diſcrimen. Eoq; modo, iocularis miniſterij for-
 didæq; conditionis cateruam, probroſo verborum lu-
 dibrio multare contentus extitit, ne clariffimas manus
 turpiſſimorum hominum exitio commodaret. Fuit
 ipſe Starshaterus in eo famoſiſſimo bello Suetico, &
 Ringo Suetiæ Rex cõtra Haraldum Daniæ regem geſ-
 ſit, præcipuum culmen. Eo ſiquidem bello nullum ma-
 ius vnquam in Aquilonaribus regnis factum memora-
 tur. Victor Suecorum Rex Danis imperauit. Periêre ex
 Suecis xij. millia illuſtrium & procerum, ex Danis
 xxx. millia nobilium, at popularium vtriuſque partis
 nullus erat numerus.

*Ringo Sue-
 tiæ Rex.
 Haraldus
 Daniæ
 Rex.
 Suecorum
 illuſtrium
 12000. Da-
 norum 30.
 millia, at-
 que alij in-
 numeri oc-
 ciderunt
 Ringone
 triũphante.*

De ſumma geſtorum Starshateri. Cap. 7.

DEmum poſt egregiam facinorum ſuorũ laudẽ in
 ſeniũ vergẽs, hoc ſuccincto carmine totius vitę &
 H mili-

DE GIGANTIBVS.

militiæ suæ studium summatim sic expressit, auctore
Saxone :

- Carmina* At mihi (si recolo) nascenti fata dedere
Starchateri Bella sequi belloq; mori, miscere tumultus,
de vita sua. Inuigilare armis, vitam exercere cruentam.
Castra quietis inops colui, pacemq; perofus
Sub signis Gradiue tuis discrimine summo
Consenui, victorq; metu pugnare decorum,
Turpe vacare ratus, crebras committere cædes
Egregium duxi, & strages celebrare frequentes.
Sæpe graues bello Reges concurrere vidi,
Et clypeos galeasq; teri, crudescere campos
Sanguine, loricas affixa cuspidè rumpi,
Vndique thoraces admissò cedere ferro,
Luxuriare feras inhumato milite pastas.
Hic aliquis fortè egregij conaminis auctor,
Marte manuq; potens mediū dum pugnat in hostem,
Intentam capiti lorica diffidit: alter
Casside perfossa ferrumq; in vertice merfit.
- Olo.* Quando ter Olonis summo discrimine nati
Expugnator eram: namque agmine prorsus in illo
Aut gladium fregit manus, aut obstantia fudit.
- Curetes.* Hæc grauitas ferientis erat. Quid quando Curetum
Littus, & innumera constratum cuspidè callem
Primus ligniferis docui decurrere plantis?
Namque aditurus agros confertos murice ferreo
Armabam laceros subiecto stipite gressus.
- Hama.* Hinc mecum egregijs congressum viribus Hamam
Rinus. Enecui: mox cum Rino duce Flebace nato
Kyrij. Obtrui Kyrios vel quas alit Esthia gentes
Esthia. Et populos Sengalla tuos. Post hæc Tylemarchos
Sengalla. Aggressus, caput inde tuli liuore cruentum
Tylemar- Quassum malleolis armisque fabrilibus ictum.
chi. Hic primùm didici quid ferramenta valerent
Incudis, atque animi quantum popularibus esset.
- Teutones.* Teutonici quoque me pœnas auctore dedere,
Suertingus. Cùm natos Suertinge tuos Frothonis iniqua
Cæde reos, domini vindex ad pocula strauit.
Nec minus hoc facinus, quando pro virgine chara
Vno septenos necui certamine fratres,

Teste

Teste loco qui me stomacho linquente perofus,
 Non parit arenti rediuuium cespere gramen.
 Moxque ducis Kerri bellum nauale parantis
 Vicimus egregio confertam milite puppim.
 Inde dedi letho Vaszam, fabrumque; procacem
 Multaui natibus casis:ferroque peremi
 Rupibus à niueis heberantem tela Visinum.
 Quattuor hinc Leri natos, pugilesque peremi
 Biarmenses:gentis Hybernæ principe capto,
 Dufina populabar opes:semperque manebit
 Nostra Bauellinis virtus conspecta trophæis.
 Quid moror? excedunt numerum quæ fortiter egi,
 Quodque manu gessi, ad solidum celebrare recensens
 Deficio:sunt cuncta meo maiora relatu.
 Vincit opus famam nec sermo suppetit actis.

Kerrius.
Vasza Polonus.
Visinnus.
Ruthenus.
Biarmeses.
Dufina.
Bauella.
Heed.

Sanè fuit hic vir haud dubiè dignus omni bellica
 laude, non animi solum vigore, sed etiam corporis vi-
 ribus excellens, præcipuaque; pedum pernitate, vt vno
 die accelerando, à superiori Suetia in Daniam pedester
 peruenerit, quod alij diebus xij. continuè gradientes
 vix assequuntur.

*Starchate-
 rius celerri-
 mus casfor.*

*De maximo ac terribili bello Suecorum ac Gothorum:cui
 Starchaterus præfuit contra Danos. Cap. 8.*

CVM causam & exordium, ac progressum & exitum
 Cacerimi prælij Haquini Ring. Suecorum Gotho-
 rumque; Regis ac Haraldi Hildetan Danorum Regis, li-
 bro octauo, historiarum excellentissimus Danicarum re-
 rum scriptor Saxo Sialadicus, omni æuo successuro no-
 tissimum tradiderit, ac post eum euolutis iam quinqua-
 ginta annis Albertus Crantzius idem prælium incidè-
 ter attigerit, nouissimusque; omniùm charissimus frater, &
 antecessor meus, Io. Mag. Archiepiscopus Vpsalensis,
 hoc vastum, & incomparabile bellum in Gothicis ac
 Sueticis historijs suis, ex ineuitabili proposito veraciter
 (vt fidelem historicum decet) nuper cōscripserit: ad me
 pertinet arbitror, vt saltem eiusmodi formidabilis cō-
 flictus aliquam mentionem hoc in loco inter pugiles
 & gigantes insereram, præcipuè quia in nullo prælio

*Haquinnus
 Rex.*
*Haraldus
 Saxo Sia-
 landicus.*
*Albertus
 Crantzius.*
*Ioan. Mag.
 historio-
 graphi.*

DE GIGANTIBVS.

*Bellū totū
septennium
ante præ-
paratum.*

Septentrionalium regnorum, & vix vnquā in tota Europa, tot fortissimi vtriusq; partis tam terrestris, quam naualis exercitus duces, cum tanta vehemētia ac ardore belli septennio præparati concurrisse leguntur, quē admodum in historijs satis cōcordibus supradictarum regionum ac Regum & authorum fideliter scriptum habetur. Enumerantur in primis clarissimi bellatores, vnde, & quo stemmate insigniores pro parte Danorum fuerint. Inter quos & fœminæ duæ, quibus virilem animum natura, arsque & experientia peritiam erogauerat militatē, Hetha ac Visna, Sclauonicæ stirpis illustriſsimæ mulieres: quarū altera prima dux erat, altera verò apprimè rei bellicæ perita, principale vexillum gerens, eo, dextraque in conflictu vrgente in acie Suecorum Gothorumque Starchatero (vt infrā dicitur) priuata fuit. Similiter ex parte opposita duces insigniores enumerantur, maximè quod Starchaterus Suetici Regis Ringonis principalis exercitus director fuit, atque in eius exercitu Vegtbiorga puella acerbissima bellatrix, vt inferiùs ostendetur. Numerus nauium Ringonis pro Suecis & Gothis, duo millia quingentæ repertæ: sed Danorum non impar erat. Præparatis igitur vtrinque nunc cuneata, nunc corniculata acie, & reliquis ad prælium requisitis, lituisque canentibus, asperrimum fortissimarum gentium tanto tempore præparatum, tanto ardore de inuadendo ac defendendo imperio conseritur bellum, vt crederes repente (inquit Saxo) terris ingruere cœlum, syluas camposque subsidere, misceri omnia, antiquum rediisse chaos, diuina pariter & humana tumultuosa tempestate cōfundi, cunctaque simul in perniciem trahi. Nam vbi ad teli iactum peruentum, intolerabilis armorum stridor incredibili cuncta fragore compleuit. Vapor vulnerum repentinanæ cœlo nebulam intendebat, dies effusa telorum grandine tegebatur. Nec parum in acie funditorum opera valuit. At vbi pila manu aut tormentis excussa, cominùs gladijs ferratisque clavis decernitur, tum verò plurimum sanguinis periclitatum est. Igitur fessis manare sudor corporibus cœpit, mucronumque crepitacula eminèns audiebantur. Illic Starchaterus, qui
belli

belli huius seriem sermone patrio primus edidit, prior in acie dimicans, Haraldus regis proceres, Hun, & Elli, Hort, ac Burgha à se prostratos, abscissamque Vifnae dexteram commemorat. Puella etiam in Suetica acie dimicans, Vegtbiorg nomine, Soth pugilem strauit: Soth pugil & ipsa quoque altero instante hoste interempta est. Tan Vegtbiorg ra enim vi periti arcuum Guthones neruos intendebant, ut clypeos quoque iaculis transfuerberarent: nec bellatrix virago. alia efficacior caedis exitit causa. Loricas galeasque; per Gut bones inde ac inermia corpora sagittarum acumina penetra sagittarij. bant. Ceterum quadragintaquatuor sagittis, Vbbo qui dam fortissimè pugnans, transfossus interiit. Summa sagittis etenim sagittariorum vi instantibus Dalacarlis, recru per fofsus dit semper bellum contra Danos. Tandem Danorum interiit. Rex Haraldus curru excussus claua aurigae proprii ex Haraldus cerebratus interiit, procerumque triginta millia ex sua claua suiip acie, atque duodecim millia similibus procerum ex sus aurigae parte Suecorum, & Gothorum: popularium verò numero percussus erat infinitus. Regnoque Daniae iussu Regis interiit. Suetiae Ringonis praeficitur Hetha numero regen Heitha re gna X L V I. cui successit Olo, per Starchaterum ab gina praefi insidiatoribus introductum, pretioque corruptum, citur Da nis cui suc cessu Olo interemptus. tyrannus.

De morte Starchateri. Cap. 9.

Postremò iam proluxa fatigatus aetate & labore, ne senij vicio pristinum gloriae decus amitteret, egre gium fore putauit, si voluntariù sibi conscisceret exitum fatumque; proprio maturasset arbitrio. Olim namque; olim probri rei bellicae deditis morbo perire probro datù est. Aurum Morie sua itaque; librarum exx. quod iam pridem pro Olonis tyranni interfecione meruerat, collo appesum gerebat, emē emit Starchaterus di percussoris gratia: nihil aptius ratus, quam si aurum, auri pondo quod pro aliena clade tulerat, damno propriae salutis 120. ab impenderet. Itaque Hatherum splendido loco natum, Habero, cuius olim patrem occiderat, obuium nactus, hortabatur cuius Lentur ne à parentis sui interfectore poenas exigere vereretur ante patrē tur: hac facientem, auro quod gerebat positurum esse antea in terfecerat. promittit. Et ut eius in se animum vehemētius effera-

DE GIGANTIBVS.

ret, huiusmodi exhortatione vsus esse traditur:

Præterea Hathere priuauit te patre Lenno.
 Hanc mihi quaeso vicem referas, & obire volentem
 Sterne senem, iugulumq; meum pete vindice ferro.
 Quippe opem clari mens percussoris adoptat,
 Horret ab ignaua fatum deponere dextra.
 Sponte pia legem fati præcurrere fas est.
 Quod nequeas fugere, hoc etiam anticipare licebit.
 Arbor alenda recens, vetus excidenda, minister
 Naturæ est quisquis fato confinia fundit,
 Et sternit quod stare nequit: mors optima tunc est
 Cum peritur, vitæque piget, cum funus amatur,
 Ne miseros casus incommoda proroget ætas.

Mors empta Hæc dicens exertam crumena pecuniam promittit. Hatherus autem tam fruendi æris quam paternæ ultionis capessendæ cupidine concitatus, obsecurum se precibus nec præmia repulsurum spondit. Cui Starchaterus cupide ense præbito, pronam postmodum ceruicem applicuit, ne timidè percussoris opus exequeretur, aut ferro muliebriter vteretur hortatus: præfatus, quod si peracta cæde ante cadaueris lapsum caput ac truncum medius interfiliret, innocuus redderetur. Igitur Hatherus adactò vegete gladio, senem capite demutilauit: quod corpori auulsum, impactumque, terræ glebam morsu carpsisse fertur, ferocitatem animi moribundi oris atrocitate declarans. Percussor tamen promissis fraudem subesse veritus, saltu abstinuit: quem si temerè egisset, forte lapsi cadaueris ictu obrutus, occisi senis poenas proprio funere persoluisset. Verùm ne tantum athletam busti inopem iacere pateretur, corpus eius in campo, qui vulgò Reling dicitur, sepulturæ mandandum curauit.

*Starchat.
 sepultus in
 agro.
 Reling.*

*De Haldano, alijsq; pugilibus ab eo
 deuictis. Cap. 10.*

*Haldanus
 pugil Caro-*

Accedit præterea alius claræ memoriæ Gothorum pugil, Haldanus nomine, Gotho patre, videlicet Rege

Rege Carolo genitus, iisdem temporibus florens: cu-
 lo Rege Go-
 ius admiranda gesta atque facinora eò diligentius præ-
 tho natus.
 sentibus inserta sunt, quò insigniori fortitudine dedu-
 cta noscuntur. Is primæ militiæ annis piratica trans-
 actis, certamini Suetico se immisit: in quo dum pugilem
 Haquinum heberandi carminibus ferri peritum
 adesse didicit, eximia magnitudinis clauam ferreis
 pugil.
 confertam nodis, tunctionis vsibus adaptauit, perinde
 ac præstigij vires ligneo robore debellaturus. Deinde
 cum cæteris conspicuæ virtutis habitu præmineret, in-
 ter acerrimos hostes obnupto galea capite, scuti inops,
 clauam in obiecta clypeorum munimina, gemina ma-
 nus opere torquebat, nec vllum tantæ soliditatis ob-
 staculum erat, quod non frustratim clauæ impulsu ob-
 tereret. Quo euenit, vt occurstantem sibi in acie pugilem,
 acriore gestaminis impactione subrueret. Victus
 tamen & Saucius, Suecorum potentia celsit, in remo-
 tas terras dilapsus, viribusque, opera veterani militis,
 qui medendi artem curatione propriorum vulnerum
 dudum didicerat, restitutus, quodâ insigni pugile Tho-
 Thoro pu-
 rone in suam societatem accepto, Suecis denud strata-
 gil.
 gemate classico congregitur: victorque accedens, Sual-
 Sualdus
 dum quendam cum septem filijs natura habituque fe-
 cū 7. filijs.
 rocissimis, nouum molientibus insultum, sub prouo-
 catione (satis informi claua vsus) pariter oppressit.
 Deinde Hartbenum quendam gigantem Hellingum,
 Haribenus.
 nouem cubitorum proceritatem (vt superius dictum
 Hellingus.
 est) habentem, (quod raptas Regum filias stupro cor-
 9. cubito-
 rumpere gloriæ loco ducebat, illustres nuptias humili-
 rum gigas
 bus præferre, tantoque se clariorem existimare consue-
 cum suis
 uerat, quanto splendidiore concubitus per vim assequi
 occiditur.
 potuisset malleo miræ granditatis vnâ cū sex suis ath-
 letis simili violentia ac scelere debacchantibus, valide
 Egtherus.
 contriuit. Præterea Egtherum Finnensem, quod pirati-
 Finno.
 ca plurimos hinc inde molestaret, nauali que prælio ex-
 pugnari nequirit, ex prouocatione secum decernentem
 oppressit. Deinde cum Hatheri Noruegiani Regis filiâ
 Thorilda,
 Thorildam à Grimmono eximiarū virium athleta, sub
 Regis Ha-
 duelli comminatione expeti competisset, edictumque à
 tæri filia.
 patre esset potiturum ea, qui pugilem amouisset: quan-
 quam

DE GIGANTIBVS.

Grimmo pugil.

quàm ad senectutem cœlebs peruenerat, non minus tamen Regis promissione, quàm athletæ petulantia concitatus, pugnae locum accessit. Grimmonem appetens extremos loricae nexus cum occidua clypei parte percussit. Quod factum Grimmo admiratione profectus, Vetulum, inquit, acrius dimicantem non memini. Statimque ferrum exerens, obiectum clypeum gladio conuulsit: cuius immorantem ictui dexteram Haldanus ferro corripuit, vulnereque in femur misso, eum perpetuo reddidit mutilatum, utque reliquias languentis vitae retineret, pecuniarum multatione coegit. Postremo Ebbonem plebeium insignem Piratam, virtutis fiducia filiam Regis Gothorum, atque dimidium regni in dotem postulantem ea audacia repressit, ut despicabiles generis sui sordes, eximia nobilitatis splendore miscere non praesumeret, multominus regni consortium affectare. Atque ea prolata cominatione, die non suppetente, sub splendida luna cum interemit, tanquam nocturnum certamen monstro exhibiturus.

Ebbo pirata.

De alio quodam Haldano, & gestis eius. Cap. 11.

Haldarus alter Borchari Noruegiani atque Drothæ Regiæ prolis filius: cuius iuuentutis initia stoliditatis opinione referta fuere, sequens vero ætas fulgentissimis operum insignibus illustris euasit maximisque vitæ ornamentis inclaruit.

NEC minori claritudine inter fortissimos pugiles memoratur alter quidam Haldanus Borchari Noruegiani atque Drothæ Regiæ prolis filius: cuius iuuentutis initia stoliditatis opinione referta fuere, sequens vero ætas fulgentissimis operum insignibus illustris euasit maximisque vitæ ornamentis inclaruit. Adolescens pugilem ingenuæ famæ, quod ab eo pueriliter obludens colapho percussus esset, gestamine, quod in manu habebat, petitem oppressit: augurio apud omnes relicto, quanta animi atque virium magnitudine in hostes triumphaturus esset. Ea tempestate Retho Ruthenorum pirata plures prouincias rapinae & crudelitatis iniurijs prostrigabat: cuius tam insignis atrocitas erat, ut cæteris extremæ captorum nuditati parentibus, hic etiam secretiores, corporum partes tegminibus spoliare deforme non duceret. Vnde graues immanesque rapinae Rethoranæ cognominari solent. Habebat & aliam torquendi sæuitiam beluinam, quam verrecundia

Retho pirata iam manus ut grauiores rapinae Rethoranæ dicantur.

recundiæ causa volens prætermitto: qua indignitate motus Borcharus Haldani pater Rethoni se obijcit: quorum, vt mutuum bellum, ita exitium fuit. Haldanus verò eam pugnam vulneribus affectus exijt, è quibus vnum ori euidentius inflictum habebat aded cicatrice conspicuum, vt cæteris sanatis, carnis excremento sarciri nequiret: quæ res, contumeliosum os, nomen ei peperit, vnde perennem gloriam pro honestate, & patria pugnans, æquius meruisset. Sed quid virtuti dignum vnquam retribuit calumniosa interpretatio malignorum? Viguit tamen in eo tanta militaris claritas, vt vbiq; ob insignem fortitudinem formidabilis haberetur: vnde & ea fiducia ductus, concupiscere cepit consortium nobilissimæ virginis Giurithæ regij stemmatis eo seculo in Dania vltimæ hæredis: quæ cauendæ iniuriæ gratia, conclaue suum electo pugilum agmine rutabatur. Ad quam cum Haldanus semel fortè venisset, abessent quæ pugiles, quorum ipse fratrem impubes extinxerat. Oportere eam, inquit, castimonie rigorem honestissimo coniugij decore permutare, vt lapsa regni gubernacula copulæ suæ beneficio reparare posset. Se ergo nobilitatis splendore conspicuum nuptialibus ab ea votis respici hortatur, quod ob dictam causam voluptati aditum datura videatur. Cuius responsione intellecta, se nedum generis claritudinè imparem existimari, sed oris deformitatem sibi exprobari, obsecrat ne cui tori conuiuentiam præbeat, antequàm reditus interitusve sui certitudinem cognouisset. Quem athletæ Giurithæ locutum indigne ferentes, discedentem insectari conantur. Quo viso, mox quercu succisa, atque in clauæ habitum redacta, solus cum duodecim manus conferuit, eosque spiritu spoliavit. Deinde augendæ claritudinis titulo Russiam ingressus, pugiles occidit. (feruente inter Suecos & Ruthenos acerrimo bello) plures Suecorum pugiles duelli prouocatione oblatos interemit: & in postremis proprium fratrem Hildigerum septuaginta pugilum oppressorem (dum pietatè fortitudini non preponeret) gladio panniculis (ne carminibus hebetaretur) obducto occidit. Deinde Siuarum Sa-

*Borcharus
os contumeliosum
dictus.*

Giuritha.

*Quercum
excidit Borcharus pro
claua, qua
duodecim
pugiles occidit.
Hildigerus
70. pugilum
oppressor à
Borcharo
tandem
occisus.*

DE GIGANTIBVS.

*Silanus.
Saxonicus
à Borcharo
riuali oc-
tusus.
Haraldus
Hildetan
Rex.*

xonicum, quod nuptialibus triumphis sponsam eius Giuritham abducere vellet, celeri in Daniam emenso regressu inter conuiuantes oppressit, sponsaque lato applausu poritus, ex ea genuit Haraldum Hildetan, de quo capite viij. dictum est. At finaliter à Veseto insigni pugile, in Sialandia pro restituenda lacerata patria pugnans, occiditur.

De Olone Vegeto. Cap. 12.

*Olonis ty-
rocinia.
Gunnio la-
tro.*

OLo Vegetus vix tertio ætatis lustro peracto: tyrocinium virtute auspicatur. Cùm enim percepisset Gunnonem proximas mansioni suæ sylvas per atrox latrocinium obsidere, atque innocentes homines perdere, facinoris indignatione perterritus, & ne virtuti debitum tempus inertia dilabi pateretur, arma à patre principe Noruegiano impetrat: caneque crudeli secum accepto, ac equo, profundam syluam ingreditur, hominumque vestigia niuibus impressa cognoscit. Quo signo superatis multis periculis, tandem latronum ædes aggeribus obductas inuenit, quorum stabularium artuatim confractum, primò interemit, tectoque transuersum iniecit: deinde patrem, filiumque, tantæ ignominia vindices accurrentes, alterum ferro, alterum cane consumpsit. Sed ne ipse quidem incruentam gessit victoriam, nam aduerso corpore suscepit vulnus, quod sedulo à cane perlinctum, citius sanatum inuenit. Moxque stipitibus capita atque cadauera latronum, in signum restitutæ securitatis insigi iussit: qua etiam fortitudine duodecim pugiles, pudicitiam filia Regis Trondorum violare cupientes, in exigua insula (vt sequenti capite dicitur) oppressit. Erat præterea illi acere ingenium viribus coniunctum, vt facili manu ferocissimos hostes cõficeret, aut fugaret: vnico siquidem satellite muliebriter culto contentus, modo seruato, vt suum comitisque ferrum cauatibus baculis condendum curaret, donec cominus certaturus, baculo extractum, in quos vellet repente immergere posset. Eoque stratagemate vsus, potentes plerunque aduersarios superauit. Deinde piraticam longè lateque

*Canis acer-
rimus.*

*Canati ba-
culi pro va-
gina vsus.*

teque militaribus armis exercens, lxx. maritimos Reges nauticarum virium certamine consumpsit. Quo euenit, vt insigniores pugiles eius confederationem peterent, atque plures effrenati ingenij iuuenes eius fierent stipatores. His viribus instructus, ita finitimos reges sola opinione castigauit, vt iisdem gerendorum bellorum manus, curam, audaciamque detraheret. Tandem ad Regem Suetiæ Ringonem peruenit: ed charior illi factus, quo cæteris eius, anlæ principibus singulari fortitudine similior erat: vnde & princeps maritimæ classis (que numerum duorum milliū & quingentarum nauium continebat, vt superius dictum est) constitutus, eam septem Regum manu consilioque, promptissimorum etiam sibi adherentium eo ordine ac studio gubernabat, vt Danorum potentissimam classem victorioso titulo superaret, prout Rex Ringo totius Suecorum terrestris agminis victoriosus ductor extaret. Tandem, vt dictum est, Rex Dianæ factus ob meram crudelitatem à Suetico pugile Starchatero interemptus est.

*Adhuc de eodem pro pudicitia victorioso
pugnante. Cap. 13.*

ERant olim in montanis Noruegiæ penes Occidentium Gothorum limites, gemini pugiles, iisdemque fratres, Schatus & Hiallus nomine, tantum præsumentes in solentia luxum, vt effreni petulantia, excellentis formæ virgines parentibus ereptas, concubitu violarent. Quo euenit, vt Esam quoque Olau Vermorum Regis filiam, raptui destinantes, patri mandarent, si illam externæ libidini famulari nollet, per se vel alium pro tuenda prole decerneret. Quod etiam paternæ clementiæ, sub incommodis decrepitæ senectutis suspiranti, maxime probrosum erat: attamen exhaustos corporis nervos, propinquorum ingenio & viribus, in filia iustissima defensione erigere conabatur. Interim Olo adolescens Noruagicus, splendido loco & familia genitus, horrore sceleris permotus, oblataque pugnae facultate gauisus, Olau penates

*Olo Reges
70. & pu-
giles 12.
enecauit.*

*Schatus &
Hiallus cõ-
stupratores.
Esa filia
Olau Vermo-
rum reg.*

DE GIGANTIBVS.

penates agrestium cultum mutuatus accedit: vbi cum inter extremos discubitu fruere, moerentem Regis familiam conspicatus, eius filio de industria propius accersito, cur cæteri luctuosa facie essent, inquit: quo asserente sororis suæ pudicitiam, ni cuiuspiam defensio ocyus intercederet, proximè per acerrimos pugiles profanandam: rursus percontatur quid præmij recepturus foret, qui salutem suam pro virgine deuoueret. Super quo Rex per filium interrogatus, filiam propugnatori cessuram respondit: quæ vox præcipuam Oloni subeundi discriminis cupidinem attulit. Consueuerat autem virgo (prout hodie Aquilonaribus mos est) hospitem vultus proprius accedendo quàm curiosissimè prælato lumine contemplari, quò certius eorum mores cultumque perspiceret, vt omnia signa, habitudine corporis notata, parentibus ostenderet iudicanda. Quæ more prædicto Olonem scrutata, inusitato oculorum eius horrore perstricta, penè exanimis concidit (adeò vigorem stupor habet) causamque trepidationis suæ ilicò parenti reuelat. Quo considerato adolescens pupillas, ne visentibus formidini forent, palpebris arctius obstringendas curabat, depositoq; pileo quo facies obnupta erat, circumstantes hilarem animum abiecto omni metu assumere iussit. Nec segnius actum quàm iussum fuerat, mox euenit: ita vnius hospitis benignum promissum communem omnium formidinem propulsa- bat. Intercà Hiallus & Scatus cum decem vernaculis superuenientes tanquam puellam Regiam ilicò sublatu- ri, Regem tumultuoso clamore, ni filiam sisteret, euo- cantes in pugnam: quorum debacchationem protinus Olo sponse certaminis excipit: pacti conditione, ne furtim tergum dimicantis incesserent, sed aduersis tantum pugna congressibus starent. Deinde gladio à maioribus relicto solus duodecim prostratis, maius adoles- cente opus edidit. Cæterum pugne locum insula dabat, vnde non longè vicus abest nomina occisorum fratrum referens vsque ad præsens. Igitur ex puella sibi in præ- mium victoriæ data filium sustulit Odmondum. Deinde clarior indies in arduis prælijs euadens, ad vltimum in balneo infidiosè occisus est, prout illi dudum à sene quodam

*Virgines cõ
templantur
hospitum
vultus.*

*Sic Deus
pro virtute
pugnantes
adiuuat Od
mund.
Olo inter-
fectus in
balneo.*

quodam vacinatum est, dum Regulum Thoronem hospitij iura violando interemit.

*De Arngrimi, & Aruarodi pugilum
gestis. Cap. 14.*

HOc quoq; loco prætereundum non est, quomodo consilio Regis Suetiæ Erici Diserti (cuius mentio posthac fiet) quidam Arngrimus insignis pugil Sueticus, contra Septentrionales Reges Scricfinniæ & Biar miæ præliando triumphandoque socer factus sit Regis Dania Frothonis, quod eius imperio vltimos humanarum rerū terminos adiecisset, egregijsq; operum titulis patentem eius claritatem latè per orbem ampliasset. Sustulit autem, teste Saxone XII. filios ex Osura. *Osura 12.*
Hi ab adolescentia piratico muneri incumbentes, vno filios genuit ex
omnes nauigio forte in insulam Sampsæ aduecti, duas Arngr.
in maritimis naues Hialmeri atq; Aruarodi Noruegia Sampsæ
norum piratarum reperiunt: quos pugna adorti, remi- insula.
gibus in absentia gubernatorū mox vacuefecere, mœ- Hialm. &
stiores facti, quod principales eorum rectores non in- Aruaro.
terimissent: vnde & partam victoriam vti inanem, ita pirata.
securitate vacuam contempserunt: animaduertentes
sequentibus prælijs sese maiora discrimina, & forte in-
digniore fortuna subituros. Quippe prædicti piratæ,
quorum iampridem abrupto clauo tempestas nauigia
lacerauerat, alterius excidendi gratia nemus ingressi,
ligni rudè extenuauere materiam, dolabris eousq; eam
ambientes, donec formā indueret naualis instrumenti.
Quod cū humeris impositum socij cladis ignari defer-
rent, ab Arngrimi filijs recenti oppressorū cruore ma-
dentibus lacessiti, duo cum pluribus ferro decernere
coacti sunt. Nec par quidem congressus extabat, cum
geminam bisæna manus exciperet: cæterum victoria
numero non respondit. Interfectis enim omnibus xij.
prædictis, oppressoq; ab eisdem Hialmero, victoriæ
Aruarodum titulus non fefellit, quem solum ex tanto
fociorum numero fortuna seruauit: qui informem ad-
huc gubernaculi truncum incredibili libratum nisu, *Aruaro-
dus victor.*
tanta vi hostium adegit corporibus, vt duodecim vni-
so eius impulsu contusos elideret.

Adhuc

DE GIGANTIBVS.

*Adhuc de eodem Arngrimo, & præstigijs
Finnorum. Cap. 15.*

*Egbertus
Biar. Rex
& Tengil-
dus Scric-
fin. Rex ab
Arngrimo
prælio su-
perati.
Ofura filia
Frotonis
Regis Da-
norum.*

*Præstigia
in bello.*

*Nomina 12
maiorum.
Arngri.*

PVgnauit etiã hic Sueticus pugil Arngrimus, contra potētes extremi orbis Septentrionales reges, Egbertum Biarmorū, & Tengildū Scricfinnorū (de quibus in principio lib. iiii. aliqua mētio facta est) vt victoria super his obtenta, pro meritis & triūphis filiã Regis Daniã Frothonis Ofurã, acquireret contoralem, prout inde monstraui euentus. Interim tamen cum syluestri gente cōgressurus, exercitu valido se munivit, eoq; proficiscebatur: primumq; reperit se nedū contra homines feroces, sed & elemēta duriora morurū bella, quemadmodum inferiūs lib. xj. de bellis syluestribus ostendetur. His tamen hominibus acer telorū vsus est, vt dimicando latis & grādibus sagittis vtatur: nec minus incātationibus & præstigijs aggrediēdo, fugiēdo ve in trabibus pandis inter medias niues, excipere vel obrudere norunt. Hōs Arngrimus (referente Saxone) claritatis causa sibi cōciliandã adortus obtruiit: qui cū infelicitate dimicādo fuga dilaberētur, tribus lapillis post tergū coniectis, totidē, montium instar, hostibus apparere fecerunt. Igitur Arngrimus ludificati visus errore perstritus, ab insectādo hoste exercitū reuocauit, magnarum se rupium interiectu coercitū putans, lidem postera die congressi victiq; coniectæ in terrã niui, ingentis fluuij speciem indiderūt. Itaq; Suecis per summū visus errorem falsa rerū opinione delusis, inusitata aquarū moles obstrepere videbatur. Ita victore vanã aquarum imagiginem formidāte, fugã impetrauēre Finni. Tertio idētidem die reparauēre bellū, nec iã amplius vllū fugę efficacax remediū fuit. Videntes enim suas inclinari acies, potestati se permisere victoris. Deinde Egtherum Biarmorum ducē duello prouocatum deuicit. Post hęc spolijs tropheisq; auctus, Suecorū Regis arbitrio median- te, Danorum Regis prædicti filiam suscepit Ofuram, ex qua (eodem Saxone teste) xij. filios genuit nominibus huiusmodi annotatis: Bräder, Biarbi, Brodder, Hiartãdi, Tander, Tiruingar, duo Hadiugi, Hiorthuar, Hiartuuar, Rani, Angantir, qui omnes, vt prædictum est, piraticam exercentes, ad vltimum fuerunt interempti.

De occi-

De occisione vsi, & epotatione sanguinis eius. Cap. 16.

INter aquilonares pugiles quidam erat Biarcho nomine, gladio semper vtens longitudinis inusitatae, quem voluptatis loco portauit in quoscunq; insolentioris vitae athletas duelli prouocatione stringendum, ne moribus abiectissimis deditos, claritudinem athleticam turpibus exemplis sineret infamare: vnde & plurimos ea occasione aut insolentiam totaliter abijcere, aut vitam in periculum ponere coëgit. Talibus itaque operum meritis exultanti, nouam de se syluestris fera victoriam præbuit. Vrsus quippe eximia magnitudinis, obuium sibi inter dumeta factum, gladio confecit, comitemque suum Hialthonem, quò videribus maior euaderet, applicato ore egestum beluæ cruorem haurire iussit: Biarcho autem, dum à pugile quodam omni petulantia genere debacchante, & in conuiujs nodosa ossa in confessores conijciente, vehementem in capite ictum exciperet, indignum ratus gladij vsu iniuriam pensare, ossè inuicem in iacentè remisso, frõtem eius in occiput reflexit, idemq; loco frõtis, intorsit tràuersum hominis animum, vultus obliquitate multando, fortè vt ab ossibus amodo eijciendis horreret. Præterè Regnerus quidam Noruegianus, dum illustri militia tyrocinium exerceret, vidit in sociorum castris puellam, ingenti fortitudine hostes vndique profligantem: cuius amore captus satiari nequiuic

Biarcho inusitata longitudinis gladio plures interemit.

Hialtho sanguinè bibit vrsinum.

Vxor egyptius.

Martia puella.

DE GIGANTIBVS.

nequiuit, donec immanem vrsū, canemq; ferocissimum, virginis conclaue tutates interemisset: quos (etsi aditum amori prius sollicitata spondit) ea ratione opposuit, vt ferocissimarum bestiarum oppressiorem intueretur, cui nervos diu tutata pudicitia crederet permittendos. Huicq; puella Latgerthæ nomen fuit: de cuius fortitudine paulò inferiùs inter pugnatrices nonnihil ostendetur.

De Regno Pilosa bracca dicto. Cap. 17.

*Herotus
Rex Sue-
tia.*

*Angues,
virginæ
Thoræ pu-
dicitia cu-
stodes.*

Rex fuit Sueonum, Herotus nomine, cuius anxia mens ob custodiam pudicitia pulcherrimæ filia suæ, non parum vrgebatur, an potius beluino præsidio (vt tunc quorundam principum mos erat) an humanæ fidei eam permitteret conseruandam. Verùm cum humanæ fiducia præferret bestialem crudelitatem, citius elegit, quod periculosius erat, nociturum. Quippe sylvas venatione complexus, repositos à comitibus angues filia detulit nutriendos. Illa paterno ocyus obsecuta præcepto, vipereum genus virgineis manibus educauit. Et ne eorum, satietati conueniens esca subtraheretur, integrum bouis cadauer curiosus parens afferri iussit, ignorans se priuato pabulo publicam sustentare perniciem. Qui cùm adulti pestilentissimo halitu viciniam vrerent, Rex inertis operæ poenitens, positurum filia, qui pestem amouisset, edixit. Cuius rei summam Regnerus Noruegianus, Regia profapia oriundus, inter plurimos virginis porcos præcipuus, vbi publica fama didicit, laneum à nutrice sagulum, villosaq; fermoralia, quibus insictos anguium morsus elideret, expetiuit. Cùmque nauigio Suetiam appulisset, de industria frigoris rigori aquis supereffusis, vestè indurari permisit: qua amictus, solus ense teloq; munitus, procedit ad regiam. Procedenti duo inusitata magnitudinis angues obuij allabuntur, iuuenè strictura caudarum, ac venenato vomitu perempturi. At Regnerus gelati cultus duricie fretus, amictu venenum, & clypeo morsum, infatigabili beluarū cōgressione sustinuit, ac repressit. Ad vltimum proiectum, manu amen-
tatum

tatum telum strenuè corporibus eorū adegit. Deinde ense bicipiti vtriusque præcordia lacerans, felicem ingeniosæ ac periculosæ pugnae exitum habuit. Cuius vestitū Rex curiosius contemplatus, cum hispidū dorso tenens, præcipuè incomptam brachiarum speciem animaduertisset, eludens, Lodbroch, id est, Pilosam brachiam, eum agnominauit: quem etiam vt ex laboribus recrearet, cum amicis epulaturum accersit. Ille prius reuifendos sibi quos reliquerat, socios aiebat: quos nitidè vnà secum vestitos, Regiæ mensæ præsentauit. Et demū ea peracta, victoriæ pignus accepit: ex qua plura præclare indolis pignora procreauit: eoquæ sinceriori amore eius solatio potitus est, quod maioribus periculis & ingenijs, eam suo consortio partam agnouisset. Absumpta tandem nobilissima hac coniuge, Thora appellata, in varia fortunæ ludibria incidit, vt toto orbe fulgidus armis ab inermibus Finnis & Biarmis (prout antea dictum est) superatum se doleret: qui etiā postmodum ab Hella Hybernorum principe colubris obiectus, vita functus est.

De Alfone pudiciæ defensore. Cap. 18.

Rex Gothorum Siuardus filios habuit Vemūdum & Ostenum, filiamquæ; Aluidam: quæ tantam verecundiæ fidem ab ipsis incunabilis præfererat, vt os populo iugiter obnuptū haberet, quominus formam suam alienæ libidinis irritamentū efficeret. Huic pater in arctam custodiam relegatæ, viperam anguemquæ; educandos commisit pudicitiam eius adulatorum tandē reptilium custodia vallaturus: vt viris tantūmodo fortitudine & virtute insignibus, magnitudine discriminū superata, virginis aditum annuere videretur: hoc adiecto, vt si quis id ipsum frustra tentasset, protinus amputandū caput, paloquæ; refingendū præberet: ne quiuis petulanti ingenio stimulatus, tantum facinus in Regium sanguinem præsumeret attentare. Quo cōperto Alf Sigari Regis Danorū filius, nō tam viribus quam ingenio confidens, periculumquæ; eò clarius quod periculosius tētandū existimans, proci titulo beluas virginei thalami serua-

Thora.

Hellaprin-
ceps hyber-
nus, serpen-
tum victor.

Regenerus
colubris vi-
ctus inte-
rixi.

Siuardus

Rex.

Vemundus.

Ostenus.

Aluida.

Pudicæ vir-
ginis insi-
gne.

DE GIGANTIBVS.

trices, debellandas aggreditur, præsertim quòd edicti ratione earum victori virgineus deberetur amplexus. Quarum vt fortius aduersum se excitatam rabiem sustineret, cruda cruentaq; corpus pelle contextit: qua succinctus, mox vt septi valuas subiit, candens ferrum forcipe comprehensum, hiantis viperae faucibus immerisit, atque exanimem prostrauit. Anguem deinde sinuosa volubilitate accedentem, inter medios rictus telo absumpsit, vel vt antiquiores Gothorum historiae tradunt, ardentem ferrea hasta, velut cultrato mucrone, oppressit. Cumque edicti ratione conexum victoriae pignus ex peteret, refert Rex Siuardus: Hunc sibi generum placitum, in quem filia solido arbitrio consentiret. Cumque sola puellae mater proci votum difficulter exciperet, mentem filiae secreto perlustrat alloquio: quae cum deprehensa esset proci in cautius ob virtutem laudare, mater eam conuictis lacerat, quòd elisis pudicitiae neruis, specierum illecebra caperetur, ommissaque virtutis censura, adulantibus formae blanditiis, lasciuiae mentis intuitum exhiberet. Quamobrè iustam matris sententiam tacite approbans, ingenium inuenit, quo nedum pudicitiam (beluinis custodibus interemptis) illasam ostenderet, sed insigniori aliquo fortitudinis ausu speciosius illustraret & confirmaret. Moxque ad Danici iuuenis contemptum adducta, foemineam vestem & animum, in virilem permutauit, atque ex pudica admodum puella, ferocem piratam agere coepit. Adedè nanque virtutè otio pretulit, vt cum regiis deliciis frui liceret, bellico discrimini foemineo furore adducta, se subito immerferit: omnesque viros tam pertinaci castitatis proposito auersari coepit, vt firmiter secum statueret nunquam alicui viro copulari, sed deinceps in piratico exercitio virorum fortitudinem superare, aut aequare.

De stratagematibus Fridleui. Cap. 19.

Fridleuus.

Extant Fridleui cuiusdam insignia gesta: cui præter insitam animo fortitudinem, etià contemptrix ferri tunica vel lorica, fiduciam ministrabat. Hac in publicis priuatisque consuetudinibus, tãquam salutis cultu vsus, pluri-

plurimos potentes hostes acri prælio fatigatos oppref-
sit, atq; inter alios Gunholmum quendam hostile fer-
rū carminibus hebetare solitum, crebro capuli ictu exa-
nimauit. Dum autē mucroni manum cupidius inserit,
elisa neruorū officia reductos in palmam digitos per-
petuo curuitatis vinculo perstrinxerūt. Idē dū Duffli-
num Hyberniæ oppidum obsideret, murorumq; firmi-
tate, expugnationis facultatem negari conspiceret, Ha-
dingiani acuminis ingenium æmulatus, hirundinum
alis inclusum fungus ignē affigi præcepit: quibus pro-
pria nidificatione receptis, subito flammis tecta luxu-
runt: quas oppidanis restinguere concurrentibus, ma-
ioremque sopiendi ignis, quàm cauendi hostis curam
præstantibus, Dufflino potitur. Post hæc apud Britan-
niam amissis bello militibus, cūm difficilem ad littus
reditum habiturus videretur, interfectorum cadaueri-
bus erectis, & in acie collocatis, ita pristinum multitu-
dinis habitum repræsentabat, vt nil ex eius specie tan-
to vulnere detractum videretur. Quo factō hosti non
solum conferendæ manus fiduciam abstulit, sed etiam
carpendæ fugæ cupidinem incussit.

*Gunholmus
ferrum suis
hebetauit
carminib.
Dufflinū.*

*Fridleui in
expugnan-
do Duffl.
atque aliis
gerendis bel-
lis solertia.*

De eiusdem stratagematibus per aues. Cap. 20.

Quantum ad Hadingianū ingenium superiūs ad-
ductum, is est intellectus, quod Hadingus Dano-
rū Rex, primis adolescentiæ suæ annis felicissi-
mè deductis, omisso voluptatis studio, continua armo-
rū meditatione flagrabat, forti animo perpendens, om-
ne vitæ tēpus se spectatis militiæ operibus exigere de-
bere. Idem Handuanum Hellespōti Regē, apud Dunā
urbem inuictis murorū præsidii vallatum, mœnibus-
que nouatis resistentem, bello pertētat: quorū fastigio
oppugnationis aditum prohibēte, diuersi generis aues
loci illius domiciliis assuetas, per aucupij peritos præ-
di iussit, earūq; pēnis accēsos igne fungos suffigi cura-
uit: quæ propria nidorū hospitia repetētes, urbē incen-
dio compleuerunt: cuius extinguendi gratia cōcurren-
tibus oppidanis, vacuas defensorib⁹ portas reliquerūt.
Adorsus itaq; Hāduanū, cepit, eiq; redēptionis nomine

*Hadingus
Danorum
Rex, in ge-
rēdis bellis
ingeniosus.
Handua-
nus Helle-
sponti Rex.
Duna
vrbs.*

DE GIGANTIBVS.

Aues domestice edito prohibita sub obfidione. corpus suum auro repēdendi potestatem fecit. Cumq; hostem tollere liceret, spiritu donare maluit: adēd seuitiam clementia temperabat. Attamen quotiescunq; postea obfidio aliqua imminebat, Regio edicto omnes domesticæ aues necabantur.

De pugna Haraldī Regis contra draconem domesticum. Cap. 21.

Haraldus Nor. Rex. Draco domesticus.

HARALDUS illustrissimus Noruegianus Rex, in adolescentia sua apud Byzantium Regem commoratus, & homicidij crimine damnatus, domestico draconī lacerandus obiectari præcipitur: cui in carcerem eunti, ingenuæ fidei seruus vltro se damnationis comitem obtulit. Vtrunque is qui custodia præerat, curiosius obseruatum, per os antri inermem excussūq; dimisit. Itaque nudato ministro, Haraldum verecundiæ gratia linteo tantum discinctum excepit: à quo clam armilla donatus, pisciculis pauimētum instrauit, vt haberet draco in quo primæ famis procursum effunderet, reorumq; carceralibus tenebris obfusi oculi, vel paruulam prospiciendi copiam ipso squamarum nitore capefferent. Tunc Haraldus lecta cadauerum ossa angustis telæ consertioris implicuit, iisdemq; in vnum globum coactis, veluti clauam effecit. Cumq; allapsus draco in obiectā perquàm auidè prædam irrueret, dorsum eius veloci saltu conscendens, cultellum tonsorium, quem secum fortè tectum attulerat, vmbilico, qui solus ferro patebat, immerfit: sectionem enim rigidissimis squamis obsitus serpens, cætera corporis parte spernebat. Sed neque Haraldus obsessionis eminentiam, ingenti beluæ ore corripī, dentiūmve acumine noceri, aut caudæ voluminibus elidī poterat. Minister verò compacto gestamine ossium vsus, cōuerberatum beluæ caput ad sanguinem & necē vsque crebris ictum ponderibus contundebat. Quo cognito Rex, vltione in administrationem versa, fortitudini supplicium condonauit, nauigioq; & stipendio donatos abire permisit.

Squamæ lucēt in tenebris.

Draco petēdus in vmbilico vt interficiatur.

*De pugna Frothonis, & Fridleui, contra
serpentem. Cap. 22.*

Frotho Danicus pugil & Rex, vix pubertatis annos emensus, solitario congressu, serpentem miræ magnitudinis & ferocitatis (impactū enim congregientis ferrum aspero cutis horrore contempsit, & spicula quæ in eum coniecta fuerant, eluso mittentis conatu irrita resultabant) immisso in ventrem ferro consumpsit. Nec minoris fortitudinis censendus est Fridleuus: qui tum experiendæ fortitudinis gratia, tum voluntate cōsequendi thesauri absconditi, anguem corporis robore, & venenatis dentium moribus admodum formidabilem adorfus, diu in squameum latus irrita tela coniecit, quippe spiculorum impulsu crustata corporis durities frustrabatur. Ipse verò coluber crebras admodum spiras agitans, orbiculato caudæ flexu tactas obiter arbores stirpitis euertebat, crebroque corporis tractu cauata ad solidum humo, præruptum hinc inde latus effecerat, vt quibusdam in locis aduersi colles media valle sequestrati cōspiciantur. Igitur Fridleuus inuicta suprema beluæ considerans, ima gladio tentat: perfostraque inguinis parte, saniem palpitantis elicit: qua extincta, pecuniam hypogee erutam asportauit. Item gigantem quandam Hithin nomine, monstruosum habitum mutuantem, cūm Regis Tellemarchiæ filium pueriliter obluentem abduxisset, eoque remige vteretur, pede manuque curatum, liberato captiuo adolescente, deuicit.

De eodem Fridleuo. Cap. 23.

Is etiam duodecim pugiles Noruegianos, quamuis gigantes triumphis claros, trophæis gentium celebres, & spoliis locupletes, cūm crebra vicinos irruptione vexarent, non tam avaritiæ, quàm virtutis ardore inductus, oppressit. Hic etiam Hiarnonem quandam regni competitorem, quod vitæ eius, prætextu magnæ familiaritatis, & ingentium obsequiorum, acerrimus insidiator esset, multitudine & atrocitate cicatricū in balneo deprehensum, duelli congressu interemit.

DE GIGANTIBVS.

De piratica illustrium virginum. Cap. 24.

Aluilda.

A Tröcem piraticā exercere cœpit Aluilda illustri-
sima virgo, compluribusq; eiusdem voti puellis
in commilitium accitis, eò fortè loci peruenit, vbi pira-
tarum agmè amissū bello ducis interitum deplorabat:
à quibus ob formæ pulchritudinem, & animositatem,
piraticæ princeps creata, maiores muliebri virtute res
edidit. Quam Alff crebris nauigationibus infectari co-
natus, in Blacmannorum classem hyeme incidit: quo
tempore densatæ frigoribus aquæ, atque glaciei moles
ita nauigia firmare solent, vt eis nulla vis aut ars con-
cedatur remigandi. Cùmque frigoris diurnitas, tu-
torem conclusis sponderet incessum, iubet Alff suos
lubrico calceamentorum vsu deposito, nudis caligarū
soleis glacielem calcare planitiem, atque ita hostes vn-
ctis calceis infirma vestigia tenentes, facillimo cōgres-
su fatigare. His ita repressis, glacieque soluta, institu-
tam nauigationem in Finnos seu Finlâdos dirigit: vbi
contractiorem sinum Hangæ ingressus, missis explo-
ratoribus portum inuenit aliorū nauigiis occupatum.
Aluilda quippe easdem angustias prior classe intrau-
erat: quæ cùm ignotas eminus puppes adesse conspice-
ret, celeri remigio in eorum defertur occursum, irrum-
pere hostem, quàm eo obrui sarius iudicans. Vt ergo na-
ualem pugnam committere cœperunt, magnoque glo-
riæ & fortitudinis respectu vtrouique continuarunt,
iuuenis maiori ac recetioe milite cinctus, optato omi-
ne Aluilda proram insiliente, in puppim vsque (facta re-
sistentium strage) progreditur. Cuius comes Borchar-
us, decussa Aluildæ galea, faciei que gracilitate conspe-
cta, animaduertit osculis, non armis agendum esse, te-
lorumque rigore deposito, blandioribus hostem offi-
ciis atrestandum. Igitur Alff, quam terra marique tot
obstantibus periculis indefesso labore quaesierat, su-
pra spem offerri gauisus, cupidius apprehensam orna-
tissimo muliebri vestitu protinus exornauit, suoque to-
ro laudabili maiorum lege seruata, coniunxit: ex qua
postmodum filiam Gyriham procreauit: quæ Haldan-
um sortita maritum, Haraldū Hilderan peperit, qui
Danix regnum domesticis iniuriis multipliciter lace-
ratum,

*Ratio pu-
gnandi super
glaciem, vt
pes firmus
constet.*

Hangæ.

raturum, ad pristinum decorem, pace 50. annorum habita, restituit: duasq; bellaces virgines, Sticlam & Rusilam in Regem Trondorum super regni dominio classe bellica decertates, insigni astutia victas prostravit. Sed neque eius nepoti Odmundo Olone genito, par gloria celsit, dum aliam virginem Rusilam, cum fratre de regno Noruegiæ piratica contendentem, potentibus armis aggreditur. Nam ab ea fugatus, clandestina rebellionem à popularibus molestatam, refugam fecit, atque fraternæ persecutioni, dum fugeret, impiè obiecit trucidandam. Neque omittendum est, quòd potentissimus Hollædiæ Princeps Huiruillus, Rusilam virginem Noruegiæ, res bellicas æmulantem, insigni armatorum virtute oppressit.

Sticla.
Rusila.

Odmundus
Rusla.

Huiruillus
Hollandiæ
Princeps.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de mineris & metallis.

Epitome Libri sexti.

PRAEFATIO.

QUIA durū & indomabile genus bel-
latorū Septétrionis, Suetiæ & Gothiæ
minerales mōtes inhabitās, ob ingen-
tē animi & corporis ferocitatē & ani-
mositatē, ac etiam propter durissima
exercitia quibus implicatur, giganti-
bus & pugilibus debite poterit assimilari. Ideoq; eisdē
gigantibus & pugilibus, in ordine rerū Aquilonarium
annecti meretur, & subsequētibus ob diuersa armorū
genera, quibus vtraq; pars vitur, anteferri. Hacq; rati-
one aliorum scriptorū ordine & forma non seruata,
nonnihil de mineralibus rebus inferendū erit, vnde pa-
ramentā pro ostensione subsequentiū præliorū, distin-
ctius quò fieri potest, assumātur. Montes igitur excelsi
sunt, sed pro maiori parte steriles, & aridi, in quibus
ferè, nihil aliud pro incolarum commoditate & con-
seruatione gignitur, quàm inexhausta pretiosorū me-
tallorum vbertas: qua satis opulenti fertilesque sunt,

DE MINE. ET METAL.

in omnibus vitæ necessariis, forsitan & superfluis aliunde si libet conquirendis, vnanimique robore, ac viribus, vbi vis contra hæc naturæ dona intentata fuerit, defendendis. Acre enim genus hominem est, nullis bellorum asperitatibus, ob qualemcunque elementorum asperitatem, aut hostiles minas, cedens, prout infra de bellis campestribus erit ostendendum. Quàm etiam feroces & impetuosus, agmine, pedestri incedentes, hostibus imminere soleant, Dalacarli dicti, externus testis Albertus Crantzius magna miraque, in bellis contra Reges Daniæ, præsertim contra Christiernum 1. ac Regem Ioannem confectis, satis integrè manifestat. Imò & ipse Christiernus 2. qualiter viribus & furore, Rege Gostauo anno 1521. ductore illius gentis, à regnis Suecorum & Gothorum fuerat exturbatus, per infelicem experientiam pessimis cõsiliis circumuentus agnoscit. Quàm verò horribilis & immanis crudelitas, eius regimine commissa fit in Septentrionalibus terris, inferius suo loco, secūdam ocularem meam inspectionem, verissimè ostendetur. Reseruatus enim videbar ad videndum tam horrenda spectacula gentis meæ.

Christiernus 2. Daniæ Rex crudelissimus.

De Mineris, & earum inuentione. Cap. 1.

Minera Septentrionalium regionum satis multæ, magnæ, diuersæ, & opulentæ sunt. Multæ, quia in vallibus & montibus sitæ, frequentius adherentes extrahun-

trahuntur. Item magna, quia inexhausta & ampla, tam in superiori Suetia quam Gothia, & Varmorum regione, penes Noruegiae limites reperiuntur. Item diuersae, quia argenti, cupri seu æris, & chalybis, & electissimi ferri. Item opulenta, ut infra dicitur, cum in eiusmodi mineris bona pars Regij fisci seu tributi, veniet extrahenda. Et licet talium montium ac minerarum, ingens multitudo sit in antedictis regnis, tamen plurimis signis, natura monstrante, semper novae recentisque scrutantibus offeruntur, praesertim ubi montes in summitate rotundi sunt, & in vmbilico ac rotunditate, non fissi vel fracti: sed nix in hyeme, propter sulphuris fumositatem, liquefcens. Ictu vero fulguris in vertice vel latere, aut pede tacti montes, elucentes argenti venas in fissuris ostendunt suosque lucri cupidos allectos, magis magisque ad ardorem inexplebilis auaritiae incendant, ut nullius respectu periculi, saxa cauando perueniant ad interiora: ubi non secus venae in montibus, quam membra in hominibus stantes sursum, deorsum, leuorsum vel dextorsum diuisa videntur, eoque fulgentiores mineras annexas retinent, quod puriori petrae vel marmoris conatae videntur. Quae enim versus Occidentem naturae lineamentis diriguntur, maioremque gibbum ad Meridiem & Boream flectunt, optimae sunt, & inestimabiles: quoniam non aliter apparent venae illae, quam micantes armati, ordine suo bene locati. Haecque voluptas vtilitati coniuncta, non paruum solatium laborantibus ac possessoribus praestat.

Signa quibus minere dignoscantur

Minerae quae sint optimae.

De situ Mineralium venarum. Cap. 2.

PRaeterea venae à lateribus Orientis, & Meridiei in mixtum Occidentem, & Septentrionem concurrentes, electiores esse perhibentur, non itidem aliorum in alias coeli partes derivantes. Maturior enim minarum decoctio, ortium solem, & meridianum sub Arctoo sequitur. Sunt etiam venae pendentes, atque iacentes dictae. Pendentes desursum tegunt. Iacentes in plano situ recumbunt, augmentum & bonitatem ab ipso exitu asumentes. Sunt etiam venae sursum deorsumque obliquatae,

Minerae probatiores. Venae pendentes & iacentes. Venae obliquae.

DE MINE. ET METAL.

quata, à prædictis omnibus dependentes.

De modo cauandi metalla. Cap. 3.

Efflores sustinendis montibus crebros fornices, ligneaq; sustentacula inter ipsa montium latera, ac inferius pro sua securitate reponunt: eaq; dubia atque anxia firmitate fidentes, adhuc alio excogitato modo, sese funibus inter inuias rupes, metalla cæsuri, vel argenti lineas lecturi, demittunt: quæ postmodum igne & aqua, arte adhibita depurant. Cùmque sterilis quæstus, atque inanis labor is esse videtur, quasi in cortice & superficie, nullus aut rarus pinguisimæ minere querendus sit fructus, solidioris ingenij vsu resumpro, prioribus longè fortioribus fornibus, intra mōtium latera columnas statuunt, firmiter credentes, non nisi in profundioribus montium cauernis, sagacioribus signis diuitias esse quarendas, & in infima abyssu: vbi decoquente natura, vberius atque frequentius, argentea præsertim & ærea metalla fodiuntur.

De distinctione Mineralium venarum. Cap. 4.

Distinctio ac diuisio mineralium venarum, siue partium, aut possessionum, certis signis montibus impositis ab inuentoribus, aut euentibus, aut naturali situ & proprietate, specialiter fieri solet: quæ etiam mirabili ordine sunt inuenta, quotidieque (irato an propitio numine, ignotum est) inueniuntur primò violen

tia

tia fulminum, ac turbinum arbores comburentium, vnde micantes argenteæ glebæ produntur: deinde ligonibus rasi vertices subterraneorū montiū, ostendūt splendētes argēti venas: quas illicō prouidus agricola fimo abscondit, potius agro pacifico cōtentus, q̄ argētea minera sponte se offerente: vnde suam, suæque sobolis vitam educare posse cognoscit. Formidat enim sollicitus agricola nobilem vel fiscum, cuius ager est, visā argenti minera, maioris lucri causa eum à prædio amouere velle, ne ampli⁹ sit agricultura, vbi fertilis sit argenti minera. Ideoq̄, vt dictum est, præeligitur fertilitas agri. Olim ob hanc causam, tam agri, quàm argenteæ minere sic apparentes sunt desolata: hodieq̄que quàm diligenter fieri poterit, absconduntur: tantumque nocuit regentium inexplēbilis avaritia, vt vbi erāt putei, seu minere ferrariæ, æreæ, argentariæ sexcentæ, vix trecentæ hodierno die ad publicam vtilitatem relicte videantur: quorum nomina superuacaneū est hic enumerare, dum incolæ earum memoria insigniter contristantur, eò processisse fata, quod aduersus numina violenta nihil audeant attentare.

*Minerariū
inuentio.*

*Minere ar
genteæ ab
sconduntur
ab agrico
lis.*

De rotis, instrumentis, & periculis laboratorum.

Cap. 5.

Qvod denique superius altissima rota, seu machina tractoria, humano vel iumentorum gressu circummagi reuoluiq̄, præterea homines funibus infidentes, atque ad ima descendentes, ac rursus vrnæ seu fitulæ, mineris vel aqua plenæ, eleuari videntur, id significat (prout omnibus est compertum) quodd hunc modum metallici laboratores necessariō congruentem seruant: imō quodd & ipsa iumenta, equi videlicet, ac grandes vr̄si, vicissim & collateraliter in rotis, ob grauiora eleuanda vel deprimenda pondera reuoluendis, deputantur, dum nullis cuniculis, vel scalis egestæ minere, ab antris infernis facilius educi possint. Fossores verò, tam graues durosq̄ labores sursum deorsumq̄ perpetuō subeuntes, hominum genus duriss. est, & plerunq̄ ob maleficia prosc̄riptionis titulo

*Vr̄si serui
unt in ele
uandis me
tallis.*

DE MINE. ET METAL.

Imperterriti metallici.

ed collectum, sola principis securitate ibidem viuens, ne patria in exilium cōmutata, à postliminio nūquam ad propria reuerratur. Leges tamen laboratores illi, & iura montana sequuntur: quibus etsi ad tūmultus, seditiones, homicidia, ac mille iniurias subitò perpetrandas inclinati sint: tamen sauerisima constitutione, ne cuiuspiam malum inferant, constringuntur. In reliquis nullum expauescūt subire periculum, vel ruinam: quæ inter saxorū cadentia fragmenta, siue in trabibus inter latera montium obsirmandis, siue in lethifera minerarū exhalatione aut fœtore, siue inclusi aëris grauitate, contingere possunt. Ideo quæ sæpissimè subdūntur horribilibus fatis. Dum enim celerius, q̄ circumspectius impetuose laborant, sustentaculis ruptis, saxisq; cadentibus, vel mox quassantur, vel diebus aliquot (vt prædictū est) cū horribili clamore fame cruciadi suffocātur: quibus, vt viui extrahantur, nullo concesso remedio, vno sepulturæ signaculo, quomodo, quotq; scilicet 30. 60. vel 100. aut plures perierāt in momento, ostenduntur. Manet nihilominus in alijs fossoribus indomitus vigor, vt vel his, vel similibus spectaculis horrendis minime terreantur. Leui etiam tactu malleorū accendēte immenso pondere maximi montes collabuntur.

De arte & ingenio fabrorum. Cap. 6.

ET si in multis Aquilonaribus regnis & prouinciis
mira fabrorū cuiusuis dictilis, vel fusilis, vel tor-
natilis

utilis metalli fieri solet æstimatio, præcipuè apud montanos Dalacarlos, inuictum pugnatorû genus: tamen in regione Helsingorum (quæ olim ob magnifica gesta Regio titulo decorata fuit) versus Septêtrionem aded periti, & diligentes fabrilis officij artifices inueniuntur, vt vix pares habeât in toto Aquilone. Metalla etenim cruda, ac difformia, aquarum rotarumq; ingeniosa directione, longo tractu ob earundem minerarû opulentiam distendere norunt, vt agilitate, & impulsu talium machinarû, breui tēporis spatio opus aliquod ingentissimum reddatur cōsummatum, etiam vsualia vasa extensæ aris, aut ferramētorum: vnde non exiguus quæstus gentibus his accrescere solet. Similiter in ferreis portis, ac fenestris laminatis, ac cratibus retiariis, in dissolubili connexionione firmandis, quale opus in iuneturis, vix cernitur in tota Europa.

*Helsingi
fabri ingeniosi.*

De distinctione fusilium Metallorum. Cap. 7.

Est & alius modus in opulentissimis montibus argenti, cupri, seu aris, & ferri fundendi, vel malleandi, apud eosdem artifices Aquilonares, tã vtili ac commo ordine distinctus, vt facillè vnumquodq; metallû, iuxta propriã naturã redigatur in massam. Argentû in sua fusione cauas fornaces, & liquidos ignes, tanquã pretiosus metallum exquirat, vt resolutum in fluidam molliciem, suppositis oblongis aut rotundis canalibus,

Fusio argenti.

in

DE MINE. ET METAL.

in varias formas ab operariis deputatas extrahatur. Formę quidē taliter effluentes argenti plerunq; fiunt, vt vsuales mensæ, vel sedilia quadra, aut clypei militares: hocq; potissimum ea ratione fit, vt Regis & regni magnificentia ac opulentia, tam quoad incolas, quam magnorū principū oratores, quibus huiusmodi argentea massæ donantur, debeant demonstrari. Cuprea autē, siue ærea metalla, oblongis fornacibus eleuatis ex argilla, palea q; & ferreis filis, ac funibus cōfectis, multo folliū numero hinc inde pro excitando ardentiore igne appēso, etiam in diuersas formas absq; canalibus in maximas massas, effōssa tamen terrarum scrobe, funduntur: sed longē faciliori cōpendio subitus irrumpentium ventorū, quo continuati immensi caloris in medijs flāmis stratum metallū, reducitur in varias formas 100. 200. vel 600. aut 1000. libras, & amplius cōtinentes, etiā naualia pōdera, vel stateras numero grossiore.

Adhuc de eisdem Metallis. Cap. 8.

Ferrum.

Ferrea verò minera, non nisi ad miniculo aquatili-um rotarū flabella mouētium, vt transeant in difsecabilem massam, lignibus frustatim seu crustatim diuidūtur, ea semper seruata proportione, vt instar medię manus clausæ crusta ferrea, vel quadruplo maiora, ad plura centena millia quotannis fabricētur: quæ crusta ferrea pondere quingentarum librarū, vel ampliùs, oblongis vasis instar barilium Romanorum imposita, ad exterarum nationes, vel internas prouincias maximo cum lucro exportantur. Chalybis etiā electissimi tanta copia illic est, vt & indigenis, & alienigenis ad omnem ædiliū instrumentorū, & quorumcūque armorū, thoracium, galearum ac gladiatorum, & hastarum sufficiat in deficientem vsu. Sed eò purior in grano, fortior in opere, & tractabilior in ferri mixtura redditur, quò ex ardentiore fornace extractus chalybs, tractim, non subito suffocetur in aqua: quia si totus immittitur, ita ruptibilis, seu frāgibilis redditur, vt nullam vim in sui flexura sufferre possit. Apud Montanos Septentrionis, crustata figura fit instar geminorum digitorum, numerorumque distinctione, videlicet centenario, millenario, &c. quasi foro leuiss. venundatur.

*Vas ferri
continet
300. li-
bras.
Chalybs.*

De Metal-

De Metallicis Dæmonibus. Cap. 8.

HOc in summa colligitur, quod in Septentrionali-
bus regnis magna sunt dæmonū exercitia, ac mi-
nisteria incolis earum regionum: frequentius tamē in
stabulis, & mineris in quibus saxa infringunt, cauant,
& findunt: quæ & urnis, seu situlis ingerunt, rotulaſq;
& cochleas, quibus machinæ tractoriæ sursum trahun-
tur, ſolicitè adaptant, ſeſeque velut umbras, dum libue-
rit, in quacunq; forma operariis ostendunt, riſusque
atque inanes cachinnos, ludicraque præſtigia, & alia in-
finita ludibria quibus infelices decipiunt, vocali ſono
conſingunt. Sed hæc mentita obſequia non niſi in per-
niciem, & nouiſſimè in interitum, columnas frangen-
do, conuertunt: vel caſu petrarum, fractione ſcalarum,
prouocatione foetorum, ſuffocatione ventorum, ruptu-
ra funiculorum, opprimunt, aut conturbant, vt fractis
ceruicibus decidant, aut magnitudine periculorū Deū
blaſphement, profundiorē dæmonum catenam illic
ſubituri. Idque potiſſimum faciunt in diſtioribus argē-
ti mineris, vbi ſpes eminet vberior infiniti theſauri in-
ueniendi. Hacque ratione plurimæ mineræ ditiffimæ,
penitus deſolatæ videntur, ac penitus inuaditæ, ma-
ximè quod in metallicis locis ſex genera dæmonum
cæteris maligniora inueniantur: quorum pauore, at-
que noxiō in ſultu, multi metallici laboratores pericli-
tantur.

*Dæmonum
ſex genera
in fodinis.*

De ſul-

DE MINE. ET METAL.

De fulgure montium Metallicorum. Cap. 10.

Pericula laboratorum.

Fodinarū balneus grauiſſimus.

Ceruſiæ medicamētum.

Montes minerales inhabitantes ſapiffimè tonitruo, fulgure, fulmine, aut coruſcatione flagrāte, mirabiles effectus in exhalationibus minerarum experiuntur, craſſum videlicet ab antris vaporem, qui omnia obumbrat: grauem in ſuperficie montium circa exitum & introitum aëris ſtrepitum, qui arcet accedētes: & ſuper omnia intolerabilem foetorem, ſulfureo fulminis odori admixtum: quē ſi quis inſuetus eò accedens hauferit, ægritudinem incurret difficilimè reſtaurandam, oppilationem videlicet meatuum gutturis: quæ calida ceruiſſa immixto butyro repentè pota, diſſoluitur, vt ſucceſſiuè maioribus adhibitis remediis repurgetur. Cooperatione tamen fortis naturæ potius læſi homines, quam virtute medicinarum, ibidem fanantur. Contingit præterea ibidem iſtu fulminū, nouas argenti venas in lateribus montium clariffimo nitore denudari: quo inde perpetuum fortitæ nomen & vſum, fortunas multiplicant poſſeſſoris. Præterea ibidem tantum ſæuiunt tonitrua, ac fulmina, licet interpolatis annis, vt plura armentorum agmina, tempeſtuoſiſſimo accedente aëre, per latos varioſque campos occidantur.

De Aurificibus. Cap. 11.

Oſtenſo ſuperioribus figuris, quodd maxima ac in-exhauſta ſit copia argenti in montibus regni Suetiæ, & quomodo reperiatur, & extrahatur ibidē, ſequitur vt eius vſus vel abuſus oſtendatur, ne nobile metallū hoc non habētibus, & bene vti ſcientibus, vt habeant, relinquantur ignorū. Repetitis igitur antiqui tēporis moribus, ſatis mōſtrari poterit, quā ingēs auri & argenti, alteriuſuē pretioſi æris opulētia fuerit quādo (vt primo lib. præmiſſum eſt) tēpla idolorum, triclinia Regum & Principum, vſq; ad infantum cunabula, & equorum frenos, & phaleras, in eminentiſſimū ornamentum extendebantur. Sed auri minera, vt tunc abundans fuit, ita poſtmodum ob ſeuam mortalitatē, peſte, gladio, fame, & tēpeſtatibus excitatam, rarefacta
cura

cura eius euanuit. Solam memoriam quorūdam locorum, vnde extractum fuit, ad posteros satis inexplebilis misit, quemadmodum extremis finibus Aquilonis superius fuerat enarratum: attamē non negandum arbitror, quin auri *maxima* vis sit in Suetico cupro: quod emptum & exportatum, ac plerunq; à naufragio repetitum, arte ignēq; expurgatum, possessoribus suis prestat in *insigne* lucrum. Hancq; artem puto Hungaricos artifices diligenter attendere, qui cuprum valde rubicundum & examinatum, atq; in tenues laminas resolutum, externorum negotiatoribus vendunt: qui de mum per dominia Regis Poloniae, vsu longarum nauium, in flumine vulgatissimo Vistula, vsq; ad emporium Gedanense Ducatus Prussiae deportandum, eoq; loco diuidendum faciunt: reliqua domesticis aurificibus (si arte secretiori aliquid auri è cupro vel ære exprimere possint) salua relinquuntur. Quantum ad argenti vsu, nullibi commuius, aut splendidius in omni hominum cōditione venundatur, quàm in Suetia & Gothia: vbi vix domus vel familia reperitur, quæ nō semper aliquid annua industria adijcit ad partem possessionem. Quæstus etiam maximus est in magnis imaginibus Sanctorum, regni Tutelarum patronorum, quibus ciboria, siue loca auro argento ve constructa, reuerenter deputantur. Similiter & ornatu virginum in amplissimis capitum coronis, monilibus, pectoralibus, brachialibus, catenis, murenulis, annulisq; à parentibus, paranympis, vel amicis erogatis. Nec frustra, prouidē enim eis potiūs argento, tota earum vita & hæredum duraturo, quàm sericeis vestibus esu vermium subitō perituris, elargiuntur. Imò illustrioribus viris adaptari solebant antiquitus argenteæ cincturæ, vulgariter Silffschena dictæ, atque rotundi argentei nodi in vestibus vndique perstringendis: imò etiam campanulæ argenteæ caudis equorum, vt sono percepto obuij caueant calcitrationem, alligantur. Præterea strepæ, frena, & pectoralia, plurimæ que argentea, potiūs luxu, quàm solido apparatu, fabricantur ornamenta.

Ex cupro rubro aurū possit elici. Vistula fluius. Gedanense emporium. Argentum apud Suecos & Gothos electissimum.

DE BELLICIS INSTRVM.

De argenteo ornatu virginum. Cap. 12.

*Schening.
descriptio.
Schenia
torrens.*

EXtat apud Ostrogothos vetustissimum oppidum Scheningia dictum, ed quodd torrens certo tempore impetuosisimè alluit latera eius, Schenia appellatus. Siccitate verdè aded pauculam referuat aqua, vt vix solis iumentis & pecudibus sufficiat adaquandis. Sed hunc defectum optimorum fontium abundantia vbique supplet, cum ex viua scaturigine perpetuas habeant venas. Oppidum hoc, etfi vergens ad senium videtur proximum fore desolationi, tamen situ, fertilitateque sua, ac opulencia simile non habuit in tota Septentrionali plaga. Situm, inquam, saluberrimum habet, vtputa inter fertilissimos agros, & prata, ac nemora quercina, valde vtilia & opaca. Plateę huius oppidi aded ingeniosa industria a primis fundatoribus traducta sunt, vt quasi ex omnibus circumferentijs, qualitercunque flectantur, ad publicum forum & pretorium, veluti centrum concurrant. In hoc foro stabat gigantea statua, Turonis longi nomine, instar Rolandi Bremensis insignita: ad cuius genua publica quaestione corripiebantur malefactores, praecipue adulteri, licet rardè reperti: qui inter brachia statuae, connexa ferreis catenis saxa, indicibili confusione ac alijs ludibrijs, in collo eleuata tenebant; maximè in terrorem fragilioris sexus haud corrumpendi. Erant olim in hac vrbe maximo numero plebeia virgines, amplis argenteis, deauratisque coronis palmari altitudine, solenioribus festis incedentes: quarum etiam alius cultus & ornatus, sicuti & aliarum mulierum, totus & opulentus erat in argento, cuius copia ad omnes & singulos, etiam agricolas extendebatur & adhuc ex-

*Turelag.
Roland.
Adulterorum
pena.*

tendi creditur, vt gloria Principi detur, quodd potius splendidis & opulentis imperat, quam egenis, veluti Rex Schacorum aut Latrunculorum,

OLAI

74

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

*De Bellicis instrumentis, ritu, causa, & cau-
telis præliandi.*

EPITOME LIBRI SEPTIMI.

De artificibus ballistarum & telorum. Cap. 1.

P V D Septentrionales gentes, magnus vsus reperitur in arcubus ballistis & sagittis: vixque datur incola terræ, qui in similibus armis haud est prouisus: idque propter hostiles insultus arcendos, ac noxias bestias, vbi-
cunque occurrerint, depellendas, vt sunt immanes vrsi ac lupi: contra quos latæ veluti nouaculae producuntur sagittæ, ob pilorum densitatem. Item lignæ sagittæ lato capite, pro marduris, zabel-
linis, ac pyrolis interimendis. Item bifurcatis, pro auibus syluestribus aucupandis: alijs in aquaticis incisi-
uis, ob pennarum duritiem penetradam: alijs ad alces, seu onagros, gulones, vulpes, & similes bestias conficiendas. Verum de his & similibus, non ballistarum, sed reflexarum arborum sagittis, inferiùs de diuersis animalibus venandis, plura ostendentur.

De sagittis & telis bellicis. Cap. 2.

Quantum ad præliorum congressum attinet, certum omnibus relinquitur, Gothos ceteros in fortitudine ballistarum, sagittarum, lancearum, & gladiatorum præcellere, eò quod vix in orbe maioris rigoris fiunt ballistæ, quàm apud eos: neque maiores gladij, qui hæreditario iure & muuere, tanquam suppellex argento locupletior, inæstimabili desiderio affectantur & dantur, ac possidentur. Nec minor in fortibus ballistis affectus est, & rotulis earum attractiuus, quib. mir. agilitate dorso incuruato ballistæ extenduntur: talemque vim habet eius vigore emissa

*Ballistæ.
Gladij.*

Via arcu.

DE BELLICIS INSTRVM.

ferrea sagitta, vt virum lorica, ac duplici thorace mun-
nitum, velut mollem ceram penetrare consuevit.

*Sagitta
tricuspid.*

Ideoq̄ue earum frequentior, quàm aliorum armorum
in præliaribus populis, etiam ob alias multiplices ra-
tiones, vsus est, vt infra de ferreis mœnibus annecten-
dum erit. Talibusq̄ue sagittis ferreis non parui duces
exercitus in campis indigentes, multa earum millia fe-
cum diligenter ferunt: quoniam portatiles sunt, & ra-
rò frustra proiecta, etiam triculpides & veneno tin-
ctæ; ob hostium rabiem & immanitatem, sine graui
vulnere emittuntur. Nec facilè venenatis vtuntur sa-
gittis, nisi vbi exploratum habuerint hostilem fero-
ciam & crudelitatem, quòd nemini sit parsura.

*Sagitta
venenata.*

*De subita conuocatione communi-
tatis ad arma. Cap. 3.*

Quoties imminet hostes in littore maris, seu li-
mitib. regnorum Septentrionalium, tunc ilicò
iussu præfectorum prouincialium, accedente
consensu & consilio veteranorum in simili negotio
valde peritorum, baculus tripalmaris communi eo-
rum aspectui, agilioris iuuenis cursu præcipiti, ad il-
lum vel illum pagum seu villam, huiusmodi edicto
deferendus committitur, vt iij. iiij. vel viij. die vnus,
duo, vel tres, aut vixitum omnes & singuli ab anno tri-
lustri, cum armis & expensis x. vel xx. dierum, sub
pœna combustionis domorum (quæ vstò baculo) vel
suspensionis patroni, aut omnium (quæ fune alligato
signatur) in tali ripa, vel campo, aut valle comparere
teneantur subitò, causam vocationis, atque ordinem
executionis prædicti præfecti prouincialis, quid fieri
debeat audituri. Itaque nuntius ille quouis posta, seu
veredario celerior, peracta commissione lentè reuertit-
tur signum afferens, omnia legaliter se fecisse: conti-
nuoq̄ue momento vicatim vnus & item alius cursor,
qualiter agendum sit, præscripto loco demonstrat.
Taliq̄ue modo, qui vel habitudine corporis, vel æta-
tis vigore idonei ad pugnam videntur, diurnali vel
oc̄tiduano spatio, innumera multitudo cum armis &
expensis

*Suis enim
stipendijs.
militant.*

expensis congregatur, imò agricolæ grandæuiores propter consilia, & experientiam priorum consilium acceptorum, in campos accedunt, sicut & fœminæ in mœnibus vrbum, vel arcium, vt eijciant saxa, vel calcineas pulres.

De custodia viarum & exploratorum. Cap. 4.

AT qui ne hostilis exercitus, quid incolæ meditentur agnoscat, loco opportuno deputatur viarum custodes, qui neminem ab ea multitudinis conuocatione descendere sinunt, imò nec nūcios hostium, quando deprehenduntur nō pacis gratia, sed explorandi causa aduenisse. Volunt enim incolæ inimicos, quāto numero congregati sunt, quibusve hastis & armis, seu contis aut sagittis vtuntur, ignorare: quandoque enim hastæ (vulgari Italico Pichæ dictæ) duobus aut tribus pedibus longitudinē exuperant hastas, seu lanceas inimicorum, vti in eiectione Regis Danorū Christianni 2. anno Domini M. D. xxj. ductu nobilissimi Gostau Ericson, postea Regis, euenit: qui xx. millibus huiusmodi hastatorum montesium inhabitatorum Dalacarlorum, ad campestria loca Arosiana, sub finem Maij impetuose hostibus congressurus descendit, & in momento victor euasit. Horror enim Christiannæ seueritatis nō vnā familiam, aut prouinciam, sed vniuersos incolas agitabat in furorem, vt virum ex-euntes prorumperēt in vltionem. Quo ordine, causæ factum est, vt idem Gostauus vbique concurrente infinita multitudine, etiam illustrium & nobilium assensu, primò proclamarus sit Princeps, & inde Rex à tribus Episcopis sanctæ Romanæ Ecclesiæ communione habentibus, sit coronatus: de cuius gestis alibi diffusius ostēdetur. Nuntijs igitur, vel cursoribus, pronuntiando congressū multitudinis ad prælium, nil vaquam celerius aut seuerius excogitari possit, quia hos neque vis niuium, neq; imber, neque æstus, neque nox distinet, quin propositū sibi cursum celerimē cōficiant: quorū primus proximo pago denunciatur, & ille propinquiori, & ita deinceps, donec è territorio seu di-

Hasta Gothorum longissima. Anno domini. 1511. Christiannus Danorum Rex regno pulsus.

DE BELLICIS INSTRVM.

strictu, cuncti cognouerint, vbi, quandòve, & propter quid sit congregandum. Nec satis securus erit præfectus, si titubat, aut vacillat, quid prouocatæ multitudini debeat imperare. Gratis enim pro patria militaturi, ilicò scire volunt, quid expediat peragendum.

De directione multitudinis conuocate. Cap. 5.

*Præfectorū
in bello se-
dulitas &
prudencia.*

Congregatæ multitudini incolarum, mox adsunt prudentiores præfecti, qui vno tempore & agenda demonstrant, & cohortes, turmas, ac legiones distribuunt, aciesque seruandas prædicunt, vexilla committunt, causas belligerandi exponunt, præmia, prædamque victoribus promittunt, hostium insolentiam & damna inculcant, & quàm necessarium sit patriam tueri libertatem, vniuersis & singulis manifestat: hæcque celeri expeditione omnes audacissimos iniuriarum vindices reddunt, ea potissimum ratione, quòd domestico tyrociniò prius didicerant bellicos exerce re congressus, idque pilis, sagittis, fundis, gladijs, quibus aliquoties, vel sæpius hostem interimere vel fugare consueuerunt: quidve in bello fieri oporteat, non minus commodè sibiipsis præscribere, quàm ab alijs addiscere norunt. Quo fit, vt dum in hostem non secus quàm graues, & luctuosæ tempestates vno impetu deferuntur, fetociterque irruunt, vel facultatem inueniant cædendi, sternendi, capiendi, aut omnia in hostilibus castris confundendi, prout natura loci concedit. Populoque mos est tumultuaria atque cursoria pugna dimicare. Qui verò cæteros antecellunt in hastis, aut statario bello, suo ordini seorsum deputantur, vt suis sint auxilio, si resistentia hostium in ipso impetu retrussi fuerint, vel fugati. Alij verò turmatim conglobati, aut itinera custodiunt, vt hostem ad insidias & iniquiora loca contrudant: aut commeatum auferunt, vel impediunt, vt diuturnitate sufferendę pugnae defessum reddant, aut ad extrema pericula voraginum, ac præcipitiorum cogant, vt rupium faucibus ipsum hostem inclusum facili negotio conficiant, vel captiuent. Summeque prouident, quòd nouas recentesque pugna-

*Pugna Go-
thorū tu-
multuaria.*

rum

rum turmas bello inualescente inimicorum viribus incessanter opponant, vt in tuta munimina recipiant debilitatas.

De littoralibus prælijs. Cap. 6.

IMminente maritimo bello mira diligentia vtuntur Septentrionales populi, præsertim Gothi, Sueci, ac Finningi, in hostica classe arcenda, vel excipienda. Aut enim ex rupibus tanquam naturalibus præsidijs eminus hostem sagittis arcant à littore, aut propius accedentem saxis è sublimi proiectis elidunt, aut in faucibus portuum stylos cæcos, densasque sudes sub aquis infigunt, vt sine defensoribus aditum aduersarijs valeant prohibere. Aliquando etiam hostium opinioni timidos se demonstrant, in extremis sylvarum brachijs latitantes, vt quo loco prædandi causa hostes aduenerint, cornuum acutiore citato sono, conuocent reliquam multitudinem in abdito permanentem. Plerisque enim in locis littoralibus accessus recessusque sylvarum teneris arboribus incisis, inflexisque crebris in latitudinem ramis enatis, ac rubis sentibusque interiectis effecerant, vt instar muri hæc sepes munimeta præbeant, quæ non modò non intrari, sed ne facillè introrsus perspicì possint. Intra eas syluas quasi singulis prouinciarum portibus obiectas, maxima multitudo latitat incolarum: quæ eò celerius inimicis congregitur, quò diligentius speculatorum industria fuerit excitata, præsertim dum hostes per ædium incendia, & agrorum depopulationes sæuire videntur. Eò nanque scelere nullum truculentius indigenæ reputant, nec atrocius patria seueritate compensant.

Densa sepes proaggeribus.

De fundis lapidum, & igniti ferri.

Cap. 7.

Flexibilibus catenis, ferreisque iuncturis, fustibus ligneis alligatis, sæpius in castrorù obsidione, quàm reliquis armis Aquilonares vtuntur, præsertim vbi cæpus circumiacens sit lapidosus. Vbi autem saxa non sunt, quod rarò videtur, crustatum ferrum ignitum

DE BELLICIS INSTRVM.

Ferrū can-
dens proj
ctur fūdīs

scintillis micans, forfice in bursam fundæ impositum, vehementi iactu in castra emittunt. Habēt enim semper ad manum vasa instar barilium Romanorum, plena crustato ferro, eoq̄ue in ignem missō, & fundis applicato, ac contra obsessos projecto, tam vehemēs vulnus, & cruciatum infligunt, vt rara, vel nulla medicorum ope valeant restaurari. Casu etenim, ob ponderis grauitatem & tactus adustionem, irremediabiliter lædit: sicq̄ue abditorum ferreorum crustorum terrore vel vulnere conficiunt hostem: cuius rei memoria recētior

Christiēni
2. exercitus
ignito ferro
fusus.
Ignitæ sa-
gittæ.

est in Danorum Rege Christierno I I. qui talibus armis anno M. D. xxj. in ciuitate & castro Arosiensis perdidit potentissimum exercitum suum. Similiter & sagittis ignitis: quæ de flamma ereptæ, atque forfice balistis impositæ, repentino iactu eō atrociora vulnera indiderunt, quō minus manibus propter ardorem extrahi quiverunt. Sed miserabilius erat, quōd ferreæ sagittæ, ac crusta ignita in puluerem bombardalem cadentia, quasi momentaneo excitato flammaram impetu, latius per circuitum plurimos astātes milites interemerunt: maximè etiam, quia Montani, ferox hominū genus, mineralibus exercitijs educatum, sagittis, saxis, ferreisq̄; crustis, quasi imbribus per fundas emissis, vehementer instabant. Vidi ego exinde spatio cel. milliarium Italicorum nauigio in regiam Suetiæ Holmiam plurimos sic miserabiliter sauciatos, eodem anno terribili spēctaculo, nempe naribus oculis, brachijs, pedibusq̄; euulsis adduci: qui tandem insanabili vulnere & cruciatu præcipuè Germani, Dani, & Scoti miserabili morte vitam efflarunt. Quæ fors & mors, eisdem militibus Germanicis, ac Danicis, præcipuè Iuthis, & Hol-

Hostis nū-
quā proca-
citer contē-
nendus.

satis euenit, quōd Mōranos illos (Dalacarlos dico) despecto nomine, inermes rusticos, & ad prælia indisciplineatos, homines stupidos, & imbecilles reputabant, & appellabant, etiam imprecātes, quōd è cœlo Myriades compluerent rusticorum, quos omnes quasi locustas vno momento excutere vellent, & possent, inanibus verbis insultantes. Sed re ipsa compertū est ilicō, verba & minas nil valere, dum appropinquarent qui verbera & mortem inferre valebāt: Viso etenim impetu in meridie

ridie diei Pentecostes ipsorum Montanorum, seu Daciarum, mille iniurijs vnâ cum reliquis regnicolis ad iracundiâ prouocatorum, nō solū non attētatam pugnam validissimo milite equestri & pedestri, cōtra multitudinem institutam sustinere nequiuertunt, sed turbatissimo metu in propugnacula vitam defensuri, sese velocissima fuga receperunt: in quibus, vt dictum est, sagittis ignitis, & ferro crustato interimebantur.

De velis centurionum. cap. 8.

Quamuis tumultuaria manus, & inermis ruricolarum turba, vbique per orbem militaris disciplinae nullam credatur habere peritiam: tamen longē seuerior ratio deprehenditur in Septentrionalibus populis, qui comportatis expensis certi temporis, & armis, alacriter ad res bellicas æquē vt ad trepidia congreuntur. Validissimi enim sunt, præsertim Sueci & Gothi, in arcibus, fortalitijs, oppidis, ac vrbibus obsidendis, & impugnandis, idq; multiplici modo, prout hoc libro varijs capitulis inferius ostendetur. Hic tamen modus superiori figura depictus, cæteris fortē periculosior existimatur. Incolæ enim grauisima læcessiti injuria & tyrannide, vt ea liberentur, in vnum collecti, crudelibus præfatis celeriter amouendis subitō congregi non formidant: vnde & eos superatos, atque ad arces & oppida confugere coactos, mox agminatim arcibus inclusos obsidione cingunt, coniun-

*Præfatorū
tyrannidē
non ferunt
Gothi.*

DE BELLICIS INSTRVM.

Etisq̄ue viribus & animis, arbuta seu sarmenta colligunt, & hæc virentibus iuniperis vbique crescentibus, cum pice, corticeq̄; arboris betulinæ ingenioso compendio restibus constringunt: idq̄ue aded̄ immani altitudine, & magnitudine instar longarum turrium efficiunt, vt vnâ quâq; congeriem (quam Veltam vocant) antrorsum mouendo, circiter viti centū voluant, aut plures, prout immensitas huiuscemodi veltarum requirit: quæ etiam velta, talem securitatem motoribus suis ob vastam spissitudinem præbet, vt nullo sagittarum, scorpionum, aut tormentorum genere in eius admotione lædi possint.

De modo & tempore adducendi veltas. Cap. 9.

VT autem expeditius animo suo vlciscendi, maturiore efficaciorq̄ue naturæ adminiculo satisfacere valeant, ex industria ventos expectant, & eligunt tempestuosos & austeriores, qui admotos & accensos veltarum fumos & flammâs tectis arcium intrudant: alioq̄ue latere turmatim imminent sagittarij infestiores, qui vel obsessos in fenestris, vel scuta in manibus opposita, aut capita obsessorum, ita sagittarum ac telorum multitudine replent; vt formam induant ericiorum. Eoq̄ue finaliter vis ista progreditur, vt obsessis viribus destituti, vel flammis & fumo deuicti, horrendo spectaculo, nullis admissis conditionibus aut pactis, interimantur. Nescit enim effrenis rusticorum simplicitas alia tractare pacta, quàm sola mors amarissima præscribit obsessis, eò quòd toties vaserrimis impiorum præsidum & hostium inducijs illasam ac afflictam se meminit, vt potius eligat semel fortiter pugnando mori, quàm ad tanta ludibria ac tormenta tyrannorum diutius reseruari. Et hinc mos crudelissimus inoleuit, vt milites gregarij cum Sueticis ac Gothicis ruricolis & indigenis, publico certamine congregiētes, desperatione vitæ retinendæ neminem captiuent, nec econtrâ, sed sese mox interimunt furia quadâ beluina, prout vbique per latissimos campos non Epitaphia, sed ipsa ossa rupibus vbique affixa demonstrant.

Attamen

*Populi in
seditionem
acti furor
implacabilis.*

Attamen hæc fluctuosa calamitas plures externos milites variarum nationum, eò ob vilem vitæ venditionem confluentium, dira morte consumit, quàm ipsos indigenas, qui viribus aucti quotidie fortiores, seuerioresq; aduersus quamcunq; hostilem vim exurgunt. Testatur etiam hoc peregrini milites, qui numine proprio miseras has quandoque euasere, documentum cæteris omnibus præstantes, Suetici argenti spoliū, vita & sanguine ab extremis gentibus, dispari commutatione fore emercandum.

De sudibus, telis, & foueis insidiosis.

Cap. 10.

Milites seu Septentrionales populi munitiones opponendo imminentibus inimicis, multa, quemadmodum & aliæ gentes, vtuntur arte & viribus, tempus locaq; considerantes, quibus indubiè exigua manu circumueniant hostem, tempus scilicet hyemis, veris, æstatis, aut autumnī. Hyemis itaq; tempore si pugnandum erit, quia adminiculo niuis & glaciē (vt infra dicitur) centum sufficiunt resistere mille. Si veris, tunc hostem eò prouocant, vt incidat in saxa: quorum copia infinita ibidem est frigore ad casum laxata, vt eques stabile vestigium non inueniat, quò tutus à lapsu, & præcipitio sit, quacunq; virtute prælietur. Si æstatis tempore, tunc fossatis, sudibus, & stylis pineorum ramorum adumbratione coopertis, aut paludinoso loco excipiunt temerarios inimicos. Si tempore autumnī, ad valles locaq; decliua prouocantur ab hoste, imbribus eum infatuant & eneruant, vt ad angustos limites redigatur, donec plures congregati non adiutorio, sed miserando spectaculo, & periculo sibi inuicem fiant. Nihil enim ita equitibus nocet, vt locus angustus & voraginosus: qui vix euitari poterit, dum strenui equites ira concepta, quocunq; cernunt duce[m] volitare, cum robore & impresse sequuntur. Nec fuga salutis erit, propter equitatum à tergo instantem: nec dextrorsum aut leuorsum, ob præcipitia, limosas paludes, profundas voragines, insidiosas

Septentrionalium in bellis gerendis prudentia.

DE BELLICIS INSTRVM.

fidiosas specus & aquas, ac saltus, pericula euitari possunt. Tuncque deprehenditur, quod non solis ensibus, lanceis, sagittis, contis, ac pugionibus dimicare iuuat, sed locis scabrosis & iniquis, ad quæ nimia præsumptio ne, & improuidètia sunt illapsi. Quod si victores euaserint, durum est eorum ferociam reprimere, sicuti & fugientium ignauiam & perfidiam reuocare: & fortè quia vndique conclamatur ad arma, tela, & diuersa compendia mortis.

*Victorum
ferocia, &
ignauia.*

*De stratagemate Regis Hachonis per
frondes. Cap. 11.*

ATroces iniurias quàm vehementi spiritu & studio Gothi vindicare soleant, parumper præsentis capite demonstratur. Erat olim in patria Gothorum potentissimus rex Hacho nuncupatus, adèd præclaris & magnificis gestis addictus, vt ceteri proceres potius ea admirari, quàm imitari valerent. Tanta enim circumspectione omnibus Reipublicæ partibus satisfecit, vt quemadmodum contra hostes in bellicis rebus incomparabiliter strenuus esset, ita in ciues & amicos nullum benigni Principis officium præteriret. Hic potentiam & militiam suam diuisit in duas classes bellitas: quarum vnã fratres eius, patriæ limites, & populos defensuri, strenuè gubernant, dum ipse interim altera classe, militumque parte succinctus, arma Occidentalibus Oceani insulis inferret. In quibus constitutus, cum certis nuncijs didicisset, duos fratres suos bello nauali è Danis oppressos, tertium verò ignominioso mortis genere in suæ familiæ, & Suetici Regis contumeliam absumptum, nihil vltèrius morandum ratus, totius exercitus sui robur ex Hybernia in Danos conuètere properauit: quem licet Starchaterus pugil Sueticus, & nonnulli alij causis adductis deserebant, tamen classe, residuaque militia, felicibus velis peruenit in littora Zelandiæ, rectoq; ac celerrimo cursu, per saltus, & per nemora, vsque ad regiam, in qua tunc Sigarum Regem versari intellexerat, contendit. Nec accelerationi prospera fortuna defuit: nam primam & secundam

*Sigarus
Dan. rex.*

cundam vigilum stationem, suspenso tacitoque itinere præteruectus, cum ad extremas sylvarum latebras deuenisset, iussit abscissos arborum ramos singulorum suorum manibus gestari. Quod cum milires in tertia statione constituti aduerterant, mox Sigaro nunciant, se insolitam & stupendam rei nouitatem admiratibus oculis subiecisse. Visum quippe erat nemus suis sedibus euulsus ad regiam usque properare. Tum Sigarus animo ad insidiarum considerationem conuerso, respondit, eo sylvarum accessu sibi extrema fata portendi. Moxque militem, quem inopinatus casus obtulit, contrahens, obuiam aduenienti hosti progreditur: fit atrox & pertinax pugna, Suecis suo more vindictam vehementissimè sitientibus. Cecidit eo prælio Sigarus Danorum Rex, Hacho uero victoriam in crudelitatem conuertens, nulli sexui, aut ætati pepercit, regnumque Dania tam seueriter opprimebat, ut illud nequaquam ad tributum aut subiectionem, sed ad extremam desolationem expugnasse videretur: nec quiescisset, donec magnam eius partem desolatam reddidisset, nisi morte patris ab eo conatu in Gothiam subito reuocatus fuisset. Substituit tamen alterum eiusdem nominis ducem Hachonem, cognomèto Fastuosum: quem cum Dani post Sueonum abscissum viribus destitutum viderent, confestim ad arma reuersi, statuerunt se à Suetico iugo ereptos in pristinam libertatem vindicare: filioque Sigari Siualdo in Regem assumpto, prælium vehementius, quàm vnquam prius, instaurant. Fuit ea pugna adedò vehemens, & cruenta, ut prostratis anrea multis millibus, tandem ambo exercituum duces Hacho & Siualdus corruerint: erantque paucissimi, qui sibi post tam miserabilem cladem, fuga consulere potuerint. Et hic fuit finis infelicissimæ pugnae: in qua omne regij sanguinis stemma in Dania extinctum, ad vnã foeminam Gyritam, Gothico regno oriundam peruenit.

Dani ab Hachone bello subacti.

Hacho Fastuosus.

Siualdus.

Gyrithe Danorum Regina.

De hosti-

DE BELLICIS INSTRVM.

De hostilibus incendiarijs puniendis. Cap. 12.

*Sueno Da-
nia Rex.*

Finuidia.

*Ad huc ferè
modū ebrie-
tas perdi-
dit Troia-
nos.*

*Danorum
proceres.*

Meminis Saxo Danorum egregius scriptor, Sueno-
nem Daniæ Regem tam pertinacibus armis &
modijs, Sueonum Gothorumq; incolas impugna-
re statuisse, vt nulla pacis conditione admissa, aliquis
saluus & tutus viuere permetteretur in sua vita ac li-
bertate, etiam si Rex eorum in fœdera quæcunque de-
cerneret, consentire. Hybèrni itaque temporis benefi-
cium nactus, expeditiora elegit itinera, rapinisq; & in-
cendio Finniam olim, nunc Finuidiam, Meridionalem
Gothorum prouinciam, prædabūdu aggredditur. Oc-
currunt indigenæ supplices, patriam seq; dedentes: nec
sic se prostrauisse contenti, etiam comœatibus præbi-
tis, hospitalitatis eum obsequijs prosequuntur. Propter
quæ officia dum sese tutos non experirentur, fas puta-
bant insidijs impacabilem corripere crudelitatem: vn-
de & illustres viros, familiaresq; eorum, cædis & rabi-
narum socios, maiorem noctis partem in comessatio-
nibus extrahentes, temulentiaq; graues, in horreum
annonæ vacuum, pariter sobrietate exutos se recipien-
tes, prædicti Finni igne & flamma, quibus antea pena-
tibus in horrendo frigore priuati erant, vnanimiter
congregati interemerunt. His namque altiore somno
spirantibus, Finneses foris valuas obicibus obseran-
tes, igni sparsere tectum: iamq; eius maior conspiraue-
rat pars, priusq; ædes in cinerem prope collapsa fuit,
quàm pressos mero sensus vis ardoris expungeret. Po-
stremo propiore flammæ feruore correpti, dū nu-
di valuas erumpere gestiūt, forinsecus eas occlusas co-
gnoscunt. Urgebat intus incendium, foris hostis veta-
bat egressum: sed præsens pœna sequētis metum leuaba-
bat, instantisq; mali periculum futuro tristius duceba-
tur. Quo euenit, vt Dani ferro, quàm flammis opprimi
præoptantes, validius connisi, præiecta foribus clau-
stra conuellerent, vtq; vnum periculorum effugerent,
in aliud ruere non dubitarent.

De eodem periculo amouendo. Cap. 13.

Egregiæ indolis pueri, quos sibi in clientelam præ-
dicti duces, & illustres viri, respectu propinquitatis acci-

tis acciuerant, absq; ætatis miseratione sub Nicæ am-
 nis glaciem nudatis corporibus Finuidorum ludibrio
 merſi in eodem alueo, fatum & tumultum recepere: ita
 paucorum agrestiuū fraude, hoc est, æqua vindicta, ma-
 ximæ expeditionis labor exinanitus euauit. Neq; eo
 solum vetusto tempore id accidisse compertum est, sed
 quotiescunq; Gothos ac Suecos hostilibus armis spoli-
 andos Dani impetunt, toties in ædibus cōstrikti, par-
 tim ignibus, partim aquis, partim ferro, apertè vel inſi-
 diosè vt plurimum absumuntur: quoddè eò facilius fieri
 creditur, quòd in ligneis ædificijs vndique combustibili
 materia circumdatis, crapula fatigati profundè dormi-
 tant, stultè existimâtes, inter eos homines se fore secu-
 ros, quibus omnè violentiâ & crudelitatem inſigunt:
 eoq; celeriores ac horribiliores pœnas subeūt, quo læ-
 ua tyrannide petulantius, in ædes ac fortunas incolarū
 sunt grassati. Priuati enim domibus, in asperrima hye-
 me, vxores & paruulos syluarum latebris abscondunt,
 vnoq; impetu ac furore & desperatione ducti, balli-
 stisq; & relis armati, rapaces incēdiarios per viarū in-
 fidias quæſitos, occidūt, vt vita amissa bona ablata re-
 assumantur à possessoribus iustis. Quo fit, vt vel atro-
 cissimo periculo dispereāt, vel expeditiore (sed fœdiorè)
 fuga, impetu ruricularū elabantur, quippe spolijs
 inter hostes relictis, sese spectaculū & ludibrium non
 modò externis, sed domesticis, nudi spoliatiq; & ple-
 rung; faucij domū ægrè reuertentes, ostendunt. Stultè
 igitur bellū in hyeme cōtra colonos accipitur, quando
 iussū dominorū, simili exorto inimicorū casu includē-
 dorum, domos repagulatas cōburere non formidant,
 quia abundātia propinquarū syluarū, nouas ædes mu-
 tuo adiutorio erigere possunt. Domus autē nunquam
 in latere, sed in culmine tecti fenestras habent, idèd for-
 ribus obseratis, faciliè somno sepulti comburuntur.

*Hosti nu-
 quam cre-
 dendum.*

De custodia riparum tempore hostili circa lacum

Meler, in superiori Suetia. Cap. 14.

EST præterea in superiori Suetia lacus insignis. Me-
 ler appellatus: de quo supra lib. 3. dicta fuerat plu-
 rima admittenda, præcipuè quodd inter Septentrionales
 aquas

*Meler la-
 cus.*

aquas sit piscosissimus, atque plures illustrium, ac nobilium hominum habeat arces & palatia, pro more gentis satis ornata: præterea aliquot insignes Ecclesias Cathedralas Arosiensem, & Strengeniensem: ubi vetusto tempore supersticiosus cultus viguit idolorum: maximumque certamen herodum, pugilum, ac gygantum, prout cernere licebit in immanibus saxis à campis & montibus in parietes Ecclesiarum translatis: in quibus literarum Gothicarum longo atque obliquo ordine, leguntur gesta dictorum gygantum. In sinu etiam huius lacus scopuli sunt inaccessibiles, ab incolis vocati Gallinarum pulli. Rupes enim media est Gallinæ nomen habens, quemadmodum apud Noruegianos scopuli reperiuntur Ouorum, id est, Eggiæfiord appellati. Præterea è mari in Gothiam & Suetiam nauigantibus certi sinus maris, & promontoria obijciuntur, quæ mensarum, scamnorum, coruorum, porcorum, falconum, & præliorum nominibus nuncupantur: in quibus, ingruentibus inimicis, inter media saxa cum scaphis insultorijs se abscondunt: imò aperte consuuant incolæ, vt hostes intercipient præsumptuosè ad nauigantes: qui que, si littus solidum hostes ingressi fuerint, armatam multitudinem ubiq; in littoribus, pro patriæ defensione animosè inueniunt congregatam, quemadmodum specialiter in sequentibus libris ostendetur.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

OLAI

*Scopuli
cauendi.*

81

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de statu Regentium & officiorum ac exercitio
militari.

Epitome Libri octauī

PRÆFATIO.

Declaratis primæui temporis Gotho-
rum Sueonumque potentissimis Re-
gibus, per charissimum fratrem & an-
tecessorem meum Ioānem Magnum
Gothum Archiepiscopum Vpsalen-
sem, in historiis suis nuper hic Romę
impresis, succinctior via relicta vide-
tur, qua declarari congruit, quomodo, qualesue consti-
tut solent Reges in Septentrionalibus regnis, vbi post
descensum Noæ ac filiorum eius ab arca, prius quàm
in reliqua parte totius orbis, iidem filij & nomē & gu-
bernium, patris institutione creduntur habuisse, atque
demum inde totum mundum ampliasse, pro ut postea
multis attestantibus grauissimis authoribus comper-
tum est, ab eadem Septentrionali plaga plus quàm tri-
ginta quatuor Reges exiisse, & potentissima regna la-
tè per orbem instituisse, quemadmodum anno Mille-
simo quingentesimo trigesimo nono, in charta mea
Gothica Venetiis impressa, lucidius declaratur: quorū
gesta quàm ardua, ac magnifica sint, ipse idem frater
meus antedictus in historiis suis fidelissimè scriptis at-
testatur. Quibus sic demonstratis, ostendendus insuper
erit modus, quomodo Regia electio, vel stirpium
successio, ac exercitia militaria, à vetustis-
simo tempore regentium, & officio-
rum fuerant obseruata.

Noë & fi-
liorum eius
ab arca de-
scensus.

Regna 34.
ab aquilo-
naribus.

Charta
Got. Venet.
impres.

L Dele-

De electione Regis. Cap. 1.

Morasten.

Lapis
Symbolum.

GLoriosa maiorū cōstitutio nomine municipaliū, successiuis seculis & generationibus tradita, in sui exordio præcipit, vt incolæ Regem electuri in Suecia, senatores ac proceres, nuntiūq; omnium prouinciarum, cōmunitatum, ciuitatumq; regni prædicti cōuenire teneantur in Archiepiscopali ciuitate Vpsalensi: vnde non procul est lapis campestris amplus, ab incolis perpetuo tempore Morasten appellatus, in circuitu 12. continens lapides paulò minori forma humi firmatos: in quo loco prædicti senatores, seu regni cōsiliarij, ac nunciij cōfluere solent. Ibidem ex senatu præcipuus oratione circumspècta proponit, quàm necessarium sit pro regni, omniumq; incolarum libertate, in vnum Regem, ac principem consentire, prout à maioribus supra talem lapidem, qui firmitatem signat, prouidentius fuerat obseruatum: omnes exhortans, vt libero, quem velint, voto quantocius ex nomine prosequantur. Nec mora proluxa interuenit. Qui bonum publicū, regniq; gloriam, pacem & concordiam semper tueri visus est: qui priuato regimine nullum læserat: qui victor in bellicis frequentior fuerat: qui totius populi iustè viuendo fauores fortitus est: qui legis & religionis amātor est: is omnium nuntiorum prouincialium vnanimi cōsensu Rex appellandus eleuatur: eo tamen respectu, vt si filius Regis, frater, aut consanguineus, prædictas virtutes habuerit, non hæreditatis, sed electionis iure cæteris

teris omnibus anteferatur. Sed nec negari videtur, quin tales omni diligētia, cura, autoritate, gratia, precibus, pollicitationibus sibi procurēt populares fauores. Nōnulli comminatione externorum Principum, pariter & armato auxilio violēter sibi Regium titulum ascribi festinant. Sed nulli infeliciores illis, quia violentum eorum imperium, populi contradicente voto, non erit diuturnum, etiam si inter munitissimas arces, vel sydera posuerit folium suum. Vt cunq; euenerit, ille semper securius intrat, durat & exit, qui voce populi satis prouidi, vocatur ad regnum, quasi animo, virtuteque, siue inter suos, siue inter hostes clarissimus ac strenuissim⁹ reputatus: quia nihil prius, aut antiquius illi videtur agēdum, quā prospicere proceribus, ac populis suis, vt iustum imperium, firmum præsidium, & perpetuam pacem habeant. Et cū hæc fecerit, populus non tolerat aliquem alium sibi Regios honores vindicare.

De adoptione Illustrum per arma. Cap. 2.

Quia morem vetustissimorum Principum Gothiæ adhuc sua ætate in filij adoptione seruare nō desijt potentissimus Rex Gothorum Theodericus, idcirco epistolam eius lib. 4. Regi Herulorum trāmissam, volui hīc inferre. Per arma, inquit, fieri posse filium, grande inter gentes constat esse præconium: quia non est dignus adoptari, nisi qui fortissimus meretur agnosci. In sobole frequenter fallimur. Ignauī autem esse nesciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiā non de natura, sed de solis meritis consequuntur, quando vinculo animi obligantur extranei. Et tanta in hoc actu vis est, vt prius se velint mori, quā aliquid asperum patribus videatur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præsentī munere procreamus, vt competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dignosceris. Damus quidem tibi equos, enses, clypeos, & reliqua instrumenta bellorum: sed quæ sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra iudicia. Summus enim inter gentes esse crederis, qui Theoderici sententia comprobaris. Sume itaque arma mihi, tibi que profutura. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nos arma tibi dedimus, gentes

Theodericus Rex Gothorum.

DE STATV REGEN. ET OFFI.

autem olim in virtutum pignora prestiterunt. Salutate proinde gratia competenti, reliqua per illum, atque illum legatos nostros patrio sermone mandamus, qui vobis literas nostras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam, quæ sunt dicenda, subiungant.

De eadem adoptionis forma. Cap. 3.

ERat præterea tam rigida apud veteres Gothorum Reges observatio in armorum experientia, ut eorum legitimi filij cum patre, in publica aut priuata mensa cibum non sumerent, antequam armis idonei ab externis Principibus declararentur: quod & Pau. Diacono lib. primo cap. 23. attestatur. Dum enim Longobardi peracta victoria ad sedes proprias remeassent, Regi suo Oduin suggererunt, ut eius filio Albuin conuiuia fierent, cuius virtute in prælio, Regis Gepidarum occiso filio, victoriam cepissent, ut qui patri in periculo, ita & in conuiuio comes esset. Quibus Oduin respondit: se hoc facere minime posse, ne ritum gentis infringeret. Scitis, inquit, non esse apud nos consuetudinem, ut Regis cum patre filius prandeat, nisi prius à Rege gentis extræ arma suscipiat. His Albuin à patre auditis, quæ dringentis iuuenibus sumptis, Turismundum Gepidarum Regem, cuius filium aliàs in bello occiderat, insignia armorum petiturus accessit: quem Rex benigne suscipiens, instituto conuiuio ad dexteram collocavit, ubi sedere consueuerat filius eius aliàs interemptus: quod tamen pater reuoluens, alta suspiria traxit, grauem existimans filij mutationem. Ob quam cum Regis alter filius, & aulici, telis eductis vindicare contenderent, Rex eosdem sub dira interminatione compescuit, asserens eam victoriam esse impiam, cum quis hospitem in domo propria occiderit: unde & singulos in læta conuiuia redire decreuit: sumensque arma filij sui intercepti, ea Albuin tradidit, atque cum pace & incolumitate ad patris regnum remisit. Dehinc patris conuiuia factus omnia ordine narravit, insignemque laudem pro tanta audacia meruit: sed multo maiorem Turismundus, pro constantissima fide in hospitem offeratissimum obseruata.

Pau. Diacon.

*Oduin Longob. Rex.
Albuin
eius filius.*

*Turismundus Gepidar. Rex
hospitatis.*

*Hospitatis
Regis fides
& clementia.*

nata. Est etiam recepta hominum opinio, velut sanctio militarium virorum, vt Rex militem equestris ordinis, id est. Equiriatu dignitatis, creare possit, qui ante suam coronationem in eo ordine assumptus non fuisset: quia sub autoritate Regij culminis hoc includitur, velut fertur ex rosis super aureum diadema.

De militari educatione Illustrum, ac nobilium puerorum. Cap. 4.

ERat apud veteres Gothos non postrema cura, de rigida educatione puerorum: quos militaribus exercitiis & bellis communi lege satagebant, vt tales omni casu patria haberet defensores, quales olim in vetusto seculo maiorum instituisent imitatores. Isque modus in primis seruabatur, qui & presenti tempore durat. Olim pueri recenter cunas egressi, virgas & mammæ experiebantur: primùm in balneis calidissimis grauiter ad sanguinis effusionem cadebantur, deinde in algidissimam aquam ferè ad periculum mortis detrudebantur, vnde compactiora membra referret, quo ipsi pueros suos ad tolerandos æstus atque algores obdurabant: etiam pueri ad aram sic verberibus afficiebantur, vt multus è visceribus sanguis exiret, nonnunquam etiam ad suspicionem necis: quorum non modò nemo exclamauit vnquam, sed ne ingemuit quidem, vt iam vitæ seueritatem, ab infantie cunabulis & cum lacte materno imbiberent. Siquidem nouiter etiam natos pueros ad flammam primùm deferebant, sauoque gelu durabatur, & vndis: deinde adolefcetiores facti grauissimas plagas in corpus & vultum excipientes, eo silentio ferunt, vt ne oculorum motu, aut metu impatientiam testari audeant. Plumarum mollitiem vitant. Durum tegmen illis amictui est. Cibis, potusque fortis. Tabulatis plusquam plumatis lectis incumbunt, & similibus asperrimis rebus, vt membra induant solidiora, & ad omnes aduersos casus aptiora. Quia vero Rex Hungariæ Ludouicus delicatissimè nutritus erat, plurimum arguere solebat promos suos, ne fortè è bello fugiens, dape rustica qualicunque sorte quaesita, vitam redimere posset, prout postea probauit euentus.

Rex Hungariae Ludouicus.

DE STATV REGEN. ET OFFI.

De ratione & modo equitandi. Cap. 5.

*Illustrium
tyronum
prozymna
smata.*

DEinde equitandi, iaculandi, sagittandi que studio diligenti veneratione apud Principes habēda, iuuenes attentē instruuntur, atque inter alia capiti eorū imponitur grauis galea, atque longus in manu contus vt non tam robuste, quā decenter erecta semper ceruice morem equitandi discant, & conseruent. Præterea clypeus dorso appenditur, vt sciant retrospiciendo occurrentes infidias attentius præcauere: etiam quia vetustissimus Gothicæ nobilitatis mos est, talibus insigniis, videlicet galea, lancea, & clypeo, publicos principum conuentus accedere, atque armis huiusmodi patriæ libertatem & iustitiam defensare. Præterea ne militaris experientia aliarum gentium ignoretur, mittuntur huiusmodi adolescentes in longinquas principum curias, vt addiscant mores, linguam, discrimina, personarum, ingenia regionum, pugnarum, acierumque ordinem, ne rudes ad gubernacula surgant. Aliquibus tamen non prius contingit in patriam redire, quā regnare. Erat etiam mos veterum principum, mutuo filiorum capillos suscipere, vt casariam incidentes, patres efficerentur, talesque remittere Regiis muneribus decoratos. Gothi tamen non tondent capillos, sed strictas galeas, seu cassides, ac loricas alligant, equos fortiores ascendere præcipientes, hyeme verò horrenda, venationes insequi, alternoque tempore sub algidissimo frigore armatos simulare stationem, quasi vitæ periculum in aliqua hostili obsidione auersuros: quod hyeme frequentius, quā æstate fieri solet.

*Quonam rī
tu eundem
sit ad comi
tia princi
pum.*

De electione tyronum ad arma. Cap. 6.

HIC ostendetur, quo ritu Reges Gothorum, Suecorum, ac Noruegianorum, aliique Principes Septentrionis, Regia, atque prouincialia officia antiquitus institutebant, modernoque tempore partiuntur. Illos itaque tyrones militaribus armis cæteris omnibus clariores existimabant, qui in ipso pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenarunt ætatem: qua nihil est sceleratius malis habitibus relaxata. Nec enim Principi fidelis,

lis, nec patriæ utilis, nec fociis portabilis, nec cuiquam gracilis esse putatur, nisi militari seueritate ad strenuos mores reducta fuerit, vt eo casu fortissimi patriæ propugnatores institui possint, quibus dirigendæ prouincia securius committantur. Verùm ne continuo rigore, huiusmodi iuuenes militaribus disciplinis constringantur, Regia liberalitas eosdem semper erigit, & exaltat ac specialibus donis, quibus firmioribus obsequiis Regiæ fidei sese constringat, adaptat, quasi intrepidus in quouis certamine, & vitæ periculum subituros. Do-
na igitur, gladij, ballistæ, pharetræ, galeæ, thoraces, lorica, umbones, framae, & equi militares, ac gradiores, atque annexa feuda : quibus omnibus veteri ritu speciales verborum formæ ac rationes sigillatim curdantur, accipiunturque, sunt annexæ.

*Tyrannam
premia,
quibus ad
virtutem
extimulan-
tur.*

De eodem per ritum externum. Cap. 7.

Gothis ætatem legitimam virtus facit, vt qui valēt hostem confodere, ab omni iam vitio astringitur se vendicare. Quod & Paulus Diacon. lib. 1. testatur de Longobardis: qui, vt bellatorum possent ampliare numerum, plures à seruili iugo ereptos, ad libertatis statum perducunt, vtque rata possit haberi eorum ingenuitas, sanciant more solito per sagittam, immurmurantes nihilominus ob rei firmitatem, quædam patriæ verba: quæ tantū sonant, Dij te hac sagitta nobilitent, conficiantque, vbi patriæ, ac Principi fueris infidelis. Nec prætereundum est Saxonis testimonium libro 2. quod olim ingressuri curiam proceres, famularus sui principia alicuius magnæ rei voto Principibus obligare solebant, virtute tyrocinium auspicantes. Attamen fidei integritatem in externis Regiis aulis Gothiæ, & Suetiæ, nunquam meriti sunt, nisi strictum gladium, vel pugionem, per cuspidem, Principis manu & munere, fidelitatis iuramento præstito, suscepissent, ne capulo sumpto ipsum gladium retorqueant in viscera porrigentis : prout dudum accidisse compertum est, dum vindicem sustinere passus est, qui capulum pro cuspidem, variata veterum consuetudine, ingrato

DE STATV REGEN. ET OFFI.

concessit. Vexilliferos autem, seu primipilos viros, virtute ac nobilitate claros, & singulari fortitudine præditos, solius signi exhibitione constituunt, quod militari lege sese agnoscunt æquè ac honorè & vitam defensores: quibus & applicant audacissimos custodes, bipennes acutas habentes, ac ferreos globos ad cingulum pendentes: quibus dum opus fuerit, cominus hominem imminentem iactu prosternant, vbi gladiis bis acutis nequeat superari.

De ritu veteris militia Gothorum. Cap. 8.

HAbebant olim cassides graues, non satis polita manu iuxta rudem illam ætatè fabricatas, præterea thoraces spissos partim ferreos, partim coriaceos, partim filtrinos, lino lanaque consutos: simili modo brachialia ferrea, & manuum chirothecas. Ferebant & densas hastas, ac longas, prout Procopius his verbis libro secundo meminit: Primos nanque omnium Gothos cum densis ac longis hastis venientes, Persæ non sustinentes, in fugam se verterunt. Vtuntur & cataphracti contis longis. Equorum itidem pectoribus areos thoraces circumdant, circa frena & pharetras aurum adhibent, ferro, atque argento nil prorsus vtentes: quorum in regione, cum immensa sit auri atque æris copia, ferri tamen atque argenti nihil est. In patria autem eorum originali, videlicet Gothia, auro tanquam digniori metallo, pro reuerentia suorum numinum in ornatu supremi templi (vt libro primo dictum est) indicibili magnificentia olim vtiebantur. Hodie etiam constituta lege cautum est, vt campanulæ æræ, vel argenteæ alligentur, detruncatis calcitrosorum equorum caudis, vt imbelle genus hominum sono percepto periculum cui tet. Quibus verò argenti cultura maior, baltheos latos (Sillf schena dictos) tam pro ornatu, quam munimine in medio dorsi erectos habent, necnon & alia insignia, quibus colitur aulicum decus.

De reliquis antiquitatibus equestrium. Cap. 9.

*Veterum
calcaria,*

VTebatur & illa vetusta ætas inusitata magnitudine in calcaribus oblongis, atque radiorum amplitudine

Procopius.

*In Gothia
ferri & argenti
nihil, auri autem
& æris plurimum.*

*Campanulæ
appendantur
equis calcitrosis,
& caudæ
abraduntur.*

tudine latis. Præterea ocreis satis inepta reflexura in recuruanda anteriori parte, nullo prorsus subsistete commodo fabricatis, prout in pueritia mea ante sexaginta annos viduiamq; pro spectaculo in arcibus quorundam nobilium referuantur. Præterea vestes, seu tunicellæ militares, adeo breues, & complicatæ erant, quod vix clunes tegerent inferius, ac ita cancellatæ & diuisa: superius, vt nec scapulas cooperirent, neque frigoris iniuriam defluentes pili excluderent, præsertim in stipendiariis militibus, quibus prolixior coma non concedebatur, sed solis Principibus, maximè filiis Regum: qui à pueritia intonni manebant, vt à tergo iis deflueret crines, qui vtrinq; à fronte discriminati pendebant, nõ tamè more Furcarum impexi, squalidi atq; sordidi, vel aliàs calamistrati, sed præciosius vnguentis superinfusi.

Ocreæ.

Tunica.

Milites tondebantur olim, sed Reges, & Regum filij comam defluentem alebāt vnguentis delibutam.

De militaribus exercitiis, & disciplinis.

Cap. 10.

MOS erat antiquitus constanter obseruatus, qui & in hodiernum diem apud Aquilonares obseruatur, vt equites integris armis induti, de plana terra, atque quocunque loco natura iniquo, equos ascenderet altos, & ephippiatos, præsertim in lubrica glacie, atque niualibus cæpis, vbi frequētiora atq; aciora bella fieri solent, prout inferius de hyemali certamine ostenditur, maximè propter grauem armaturâ, hastasq; densas, quibus communiter in hostes vtuntur: quod absurdum apud eos minimè æstimatur. Præterea alia Gothorum disciplina militaris est, quod in præcipiti equorū cursu sese totaliter armatos ab vno in alterū, & deinceps in tertium equum vrgentibus præliis, terram non tangendo, transferre solent, etiam quod ex equo se supinè, eleuent, vel inclinent, sursum deorsumq; se moueant, pilam vel hastam variando.

Desultores.

De armis & cautelis equestrium. Cap. 11.

INGRESSURI Septentrionales equestre certamen grauibus lanceis, & densis, earū cuspides exornant caudis vulpium

DE STATV REGEN. ET OFFI.

*Cauda vul-
pina contis
alligantur.
Greci &
Persæ ha-
stas vexil-
latas ge-
stant.*

vulpium, aut luporum, in despectum quorūcunq; inimicorum. Nunquam etiam vexillatis hastis more Persarum, aut Græcorum vtuntur. Ballistis tamen, seu arcubus chalybeis, atque corneis, ob maximum ictum, et vehementiam eius robore concitandam, vtuntur: sunt etenim fidelissimè fabricati, prout omnimodæ sagittæ eis coniunctæ. Demum gladiis tam longis, quàm strictis, & incuruatis: quibus, perfractis lanceis, punctim, vel cesim vtuntur. Similiter & latis ensibus, vtraq; manu versatilibus. Item malleis ferreis vnco incuruatis, quibus districtius galeas penetrant, & infringunt, quàm quouis alio præliari instrumento: imò huiusmodi malleis aut equitem à iumento extrahunt, aut ipsum equum excerebrant, vt sessorem exturbent. Item cominus pugnando, multo ac vario genere vtuntur pugionum, & telorum, stricto videlicet, & lato, bicipiti, curuato, ac hamato. Tegmina equorum chalybea sunt, aut ferrei thoraces, vel coriacei, calce viua macerati, & ferreis filis ob gladiatorum sectiones præmuniti. Eoque modo instructi, acies plures à seinuicem paululum, si opus sit, distantes, prouidentius instaurant, vt vna alteri hoste ingruente mox aduolutura succurrat: summeq; nituntur, vt hostem, instar turbinis, circulo includat, ne eius astutia, aut longis stratagematibus ipsimet inuoluantur: vtrūque id opportunius faciant, certis signis speculatorum, tibicinumque diriguntur.

*De tyrannica seueritate, & exactione
præfectorum. Cap. 12.*

IN Septentrionalibus regnis vti multæ & potentes sunt prouinciæ, ita & in illis dirigendis diuersæ fortis & linguarum profecti à principibus constituuntur, tãquam radij à sole emissi, vt in toto terrarum circuitu æquitas & iustitia custodiatur, securitasq; permaneat omnibus populis inuiolata. Verū ne diuturna permaneat hæc felicitas regiminis æquitate parta, malignorum hominum consiliis alibi per regnum tales constituuntur præfecti, qui auaritia & malitia obcæcati, innocentes torquent, sceleratos exaltat, iura omnia per-

uer-

uertunt, totum regnum in ruinam, seipfos in calamitatem, & Regem in ludibrium, infamiam, miseriam, & exilium breui momento transmittunt. Verum ne res hæc careat documento, inter ceteros sanguinarios & auaros præfectos, quos Ericus Rex Suetiæ ex ducibus Pomeraniæ ortus, &c. euiscerandæ Suetiæ præfecerat, erat quidam Danus Iusse Ericson: is super Dalacarlo- rum regionem constitutus, tam crudelem se omnibus exhibuit, vt putarentur omnes omnium malignorum tyrannorum spiritus, qui vnquã antea fuerant, in hunc perditissimum nebulonem confluisse. Narrat Cicero crudelem Verrem fumo ex putridis lignis educto, vnũ hominem innoxium perdidisse: at hic Iusse eiusdẽ malignitatis spiritu obsessus, non vnum innocentem, sed ex Dalacariæ incolis sine numero innocentissimos fumo suspensos (licet viribus sese rebellando liberare poterant) occidit. Quo pacto ne non satis ingeniosus carnis exquirendis nouis tormentorum generibus videretur, vxores maritorum tam crudeliter occisorum, in locum iumentorum trahendis aratris applicari non erubuit, imò inter primas delicias duxit, videre & audire eas inter tantas angustias fœtus ex se mortuos abiicere, & rursus aratro apponi, donec mortuæ aut semianimes collaberentur. Possent hic horribiliora eiusdem Danicæ tyrannidis facinora adduci, quæ tunc non solum per illum, sed per omnes Regios præfectos committebantur: at satis est dixisse eos his artibus vltima fata in se, & exilium in Regem suum impiissimũ procurasse. Rusticorum nanq; furorẽ crudeliter occisi sunt quando audaciores erant ad prædandum, quàm præliadum. Rex verò Ericus Pomeranus à Danis, quorum consiliis in suam, multorumque ruinã vsus fuerat, derelictus, urgente viro potenti Engilberto, centum millibus incolarum ad arma prouocatis stipato, ad paruam Gotlandiæ insulam velut profugus in miserabili senectâ se recepit.

*Iusse Eric.
Dan. exa-
stor crude-
lissimus.*

*Ericus Po-
meranus.*

Adhuc de eisdem pessimis præfectis. Cap. 13.

Etsi superiore cap. visa est tota regio purgata tyrã- nide crudeliũ præfectorũ, tamen damnabiles reli- quia, simili astutia & arte, in eorũ complicibus, et alumnis

DE STATV REGEN. ET OFFI.

alumnis, velut toxico perseverarunt: qui quanto mētī-
tis obsequiis magis fidem principibus ostentare pote-
rant, tanto putabāt se regis secretis & officiis, præ cæ-
teris omnibus fieri superiores. Nec opinione falleban-
tur. Dum enim primum supplices ac humiles in muni-
cipalibus scientiis expertos sese Regibus exhiberēt, ma-
ximè in exactione tributorum & multarum, mox ad
præfecturas sine vltioribus meritis super simplicem
populum erigebantur: taliumque præfectorum tyrannide
cooperante, potentissimus Gothorum, Suecorū,
ac Noruegianorum Rex Carolus, prædicti Regis Eri-
ci successor, coactus est fidelissimæ gētis suæ sustinere
rebellionem, ac tandem exilium sufferre. Cum enim
Rex ipse ob immania suorum præfectorum scelera, atq;
sacrilegia, obsidione grauisima in sua regia incolarū
potentia clauderetur, frustra q̄; à suis præfectis, qui libe-
rius per regnum vagabantur, expectaret auxilium, hæ-
rebat quid in tanta perplexitate pro remedio conduce-
ret tutiore, misitque denuo secretos nuncios antedictis
præfectis, qui mandans ob eorum honorem & fidē, ac
præstitum iuramentum, vt eius calamitati subuenirēt.
Sed frustra: nihil enim aliud didicerant, quàm superbe
dominari supplicibus, pecuniam extorquere ab incolis,
iniurias irrogare miseris, supplicio afficere innoxios.
Tum rex in arcta necessitate positus, tutissimum
præsidium in fuga providens, naues aliquot in horren-
dissimo frigore mensis Ianuarij celerrimè diuitiis in-
gentibus impositis, adaptari iussit. Cumq; iam ancho-
ræ leuandæ restarēt, quidam ex præfectis regem inter-
rogat, an aliquid in terra neglexisset: quo audito Rex
suspirans, respōdit: Neglexi sanè ante plures annos te,
& tui similes in furcam suspendere: quod tunc si fecis-
sem, nunc quietius in tranquilla Republica remanerē.
Moxque erectis velis in Gedanum Prussiae celeberrimum
emporium, magis grata, quàm iucunda nauiga-
tionem peruenit, à Casimiro Rege Poloniae humanissimè
exceptus, donec 7. annis euolutis, in pristinam dig-
nitatem & potentiā reciperetur, factus omnibus char-
rissimus, qui antea publico odio laborabat. Præfectos
nanque instituit, qui virtutes vitii, iustitiam iniuriis,

*Caro. Rex
exulauit
ob præfe-
ctorū suo-
rum tyran-
nidem.*

*Salse retor-
tum.*

*Casimirus
Rex Polon.*

hone-

honestatem vtili præferebant. Quid verò Rex Daniæ *Christiern.*
 Christiernus eius nominis secundus, in Regnis Aquil- *2. Rex.*
 lonaribus, ob sæuitiam crudelium præfectorum passus *Daniæ.*
 sit, nemo qui acta eius legit, ignorat. Inter cæteros au- *Nicolaus*
 tem quendam impium sanguinarium præfectum ha- *Holste.*
 buit, Nicolaum Holste appellatum: cuius vnica volu-
 ptas erat, Regem seuerum præcedendo, eleuare excel-
 sas furcas, quibus infelices regnicolas immani morte
 afficeret, nisi certo auri argentiq̃ pondere quanto o-
 cius redimerent vitam: asserens longos fures altas de-
 cere cruces. Nec defuit præconi iustum fatum. Regia
 nanque sententia, quòd à multis innocentibus pecu-
 niam extorsisset, cõdemnatus, & in eadem furca, quam
 aliis parari iusserat, ipse suspensus fuit: licet nihil magis
 securitatis à furibundo populo Regi partum est, quin
 fugeret omni momento. De hoc autè Christierno Re-
 ge, & gestis eius, non nihil oculata fide inferius scribã,
 quia præfens horrenda vidi.

*De causis perpetuæ discordiæ, quam Sueci siue
 Suecones, & Gothi contra
 Danos gerunt.
 Cap. 14.*

Sueci ac Gothi, cur tam ferocibus animis & armis
 contra Danos feratur, ipse Danorū diligentissimus *Saxo Da.*
 historicus in sedecim libris suis hinc inde vsque *Histor.*
 ad summum horrorem apertissimam reddit rationem.
 Vbiq̃ enim meminit gentis suæ tam violentum &
 truculentum regimen in subditos, ac dolosam amici-
 tiam in vicinos, & vtrunq̃ in omnes confœderatos,
 vt quilibet prudens, & sensatus homo meritò cauere
 debeat, quàm tutus in eorū societate, aut naturali vin-
 culo, vel alia iurata confœderatione fieri possit. Assè-
 rit nanque primo Libro, Lotherum Regem illustrissi-
 mum quenque vita, aut opibus spoliare, patriamq̃; ho-
 nis ciuibus vacuefacere, prohibitatis loco duxisse. In 2. *Loth. Rex*
 Lib. quòd Helgo Rex adeo proiectus in Venerem ex- *Da. tyrant.*
 titit, vt ambiguae existimationis esset, tyrannide ma- *Helgo Rex*
 gis, an libidine arserit: vnde & Thoram virginem stu- *libidinosus.*
 prum

DE STATV REGEN. ET OFFI.

*Fengo in-
cestus &
parricida.*

prum pati coëgit, quæ postea tam detestabile nefas ex-
cogitavit, vt contra eam mirè exclamet Saxo. Tertio
lib. Fengenem testatur insidiis positis fratrem truci-
dasse, eiusque vxore abusum, incestuosam libidinem
parricidio adieciſſe. Quam atrocitatem quanta bene-
uolentiæ simulatione texerit, parricidiumque pietatis
nomine colorarit, satis exponit ipse Saxo. Fœminam
enim à se oppressam, omni mansuetudine plenam, nul-
lum lædentem, & sine felle fœminam, ad hoc induxit,
vt confiteretur suum maritum Regi insidiantem, à se
interfectum fuisse. Nec irrita persuasio fuit, dum apud
Principes fides mendacio non deest, vbi scurris inter-
dum gratia redditur, & obrectatoribus honos. Libro
quarto fol. vltimo, Saxo testatur, Danos suos, mentiri
& fallere, inter vitia & sordes non ducere, quemadmo-
dum mos est apud Parthos. Libro 5. fol. 2. quàm fœdi
mores ac turpissimæ petulantia simul & violentiæ au-
licis inesse monstrantur, sanè totus orbis, & vniuersa
barbaries horret. Libro 6. in Saxones, post eorum pu-
gillis cædem, adèd Danorum insoleuit imperiũ, vt pro-
cubitalium membrorum quolibet, indicem seruitutis
stipem quotannis pendere cogerentur, donec quidam
Suertingus ciuium afflictione motus, se & Regem, cõ-
uiuij simulatione susceptum, incendio consumpsit. Li-
bro 7. in principio Frotho proprium fratrem à quodã
familiarium, occultè interfici iubet. Et ne scelus à con-
scio proderetur, eundem insidiarum ministrum tacitè
trucidandum curat. Sed à filijs occisi fratris canum spe-
cie nutritis, tandem incendio consumptus, pœnas par-
ricidij luit.

Suerting.

*Frotho.
patricida.*

De eisdem causis. Cap. 15.

*Saxo hist.
Iarmericus
Dan. Rex
borrende
crudelita-
tis tyrann.*

INter alia satis diffusè Saxo prosequitur, portento-
sam Iarmerici Regis crudelitatem, à pueritia vsq; in
prouectam ætatem truculenter continuatam: quæ
sicut omnem beluinam rabiem excedit, ita & à quouis
sensato homine sine graui horrore legi nequit, vel au-
diri. Inaudita enim tyrannide exquisitissimis tormen-
tis sæpe afflictos trucidauit. Regem nanque & Reginã
eorum

eorum, à quibus iure belli captus, & summæ libertati restitutus, atque in numerum amicorum, & primum familiaritatis locum translatus & sublimatus extitit, admoto furtim incēdio, per summam ingratitude[m] occidit: deinde 40. Teutones captos, applicatis totidē lupis, laqueo adēgit. Nec sic poterat eius sanguinaria mens satiari. Quippe optimates eorum primò tibias loris traiectos, moxq[ue] immanium taurorum ungulis alligatos, molossisq[ue] incessantibus raptim in cœnum, voragine[s]q[ue] pertractos, lachrymabili spectaculo consumpsit. Demum Comites, duces, Principes Teutonice gentis captos, traiectis fune tibiis, equis in diuersa raptantibus præbuit lacerandos. Sed nec in ea summa feritate sibi resistendum putauit. Nam propriâ Reginâ Hunnorum Regis filiam, quanuis innocentissimam, & pudicissimam, humo alligatam, equinis obterēdam calcibus præbuit: cuius corpus adactus iumentorum grex crebris vestigiis confodit, & lacerauit. Imò etiam suis ex sorore nepotibus insidiosè comprehēsis, laqueo spiritum eripuit. Optimates quoque, qui eorum tutores erant conuiuij simulatione contractos, eodem exemplo consumēdos curauit. Deinde eodē lib. Haquonis cuiusdam Dani crudelitas adēd infanda conspicitur, vt meritò cunctos mortales terreat, ne pactis aut vi etoriis eius gentis se tutos agnoscant. 9. Lib. in princ. idem autō notat publicam pietatē priuato furore Regis fuisse laceratam, & post multa, Regem Haraldum ex splendido sanctitatis autore, infamem factum apostatam, & desertorē. Lib. 10. quodd Dani Sembia potiti, necatis maribus, fo[m]inas sibi nubere coēgerunt, rescis[que] domesticorum matrimoniorum fide, externis auidius inhærentes, suam cum hoste fortunā, communi nuptiarum vinculo partiti sunt. Demū quodd Rex Haraldus pecudalibus iugis humanas alligasset ceruices. Dēinde quodd D. Olauum Noruegiæ Regem ficariis pecunia corruptis, & postremò Blacchonis proditoris opera S. Canutum occidissent. 11. quodd Sueno Rex potius sacræ religionis, quam incestæ nuptæ desertor sit inuentus. 12. quodd violentiore morte captiuos Teutones Dani consumerent: reuinctis post terga manibus, palis

Haquo &
Haraldus
Dan. Reges
& tyranni.

S. Canut.
& Olauus
occiduntur.

Inaudita
crudelitas.

DE STATV REGEN. ET OFFI.

palis affigendos curabant, deinde vētrium caua cultro rimati, nudatis extis, primaq; viscerū parte protracta, cætera stipitibus explicabant: nec ante suppliciū remiserunt, quàm tortos, extis funditus aluo egestis, horridæ rapacitatis spiritum profundere coëgissent: quod spectaculū vt specie triste, ita re nostris perquam vtile extitit: non solum enim reis pœnam inflixit, sed etiam cæteros consimilem cruciatus causam vitare præmonuit. Itaque non minori visentibus documento, quàm afflictis supplicio fuit. In reliquis verò libris, quia satis multa & horrenda, inter pauca bona commemoratur, potius iusto Lectoris arbitrio, quàm huic onerosæ ostensionis meæ, quatenus opus fuerit, perscrutanda relinquo, satis legitimam existimans causam, cur Sueonum ac Gothorum, imò aliarum nationum insæcra societas sit cum illo populo, cui ob præmissas causas (vt verbis Saxonis Lib. 10. vtar) quisquis humanitatem, atque obsequium erogat, ingratis beneficium præstat.

*De seueritate Regis Christierni
secundi. Cap. 16.*

REX Daniae Christiernus, eius nominis secundus, qui diuersis tēporibus & ingenis, procurato, per quosdam Danicæ factiōnis, in regnis Suetiæ & Gothiæ procures, Danorū cōsanguineos, & affines (inter quos erat infelicissimus Gostauus Trolle Archiepiscopus Vpsalensis) primo aditu in regna prædicta, aded ferox & seuerus euasit, vt nullo præstiti iuramēti, aut sigillatarū literarū, aut acceptionis tremendi Dominici corporis habitō respectu, aut cuiusuis commiserandæ rationis cōpensione, vna die, scilicet 8. Nouēb. 1520. diuersorum ordinum principes, magnates, consules, ac ciues numero 94. me vidente ac trepidante, impio ferro impiissimo malignorum consilio stimulatus, detruncari iuberet, atque triduo ante prætorium vrbis Holmēsis, inhumata eorum corpora, donec extra ciuitatē comburenda deportarentur, remanere. Profecto horrendū spectaculū, quod ipsi Christierno procul dubio mille miseris postmodū vexato occurreret, vt instigatē crudeli consilio,

*Gostauus
Trolle.
Proceres
94. à Christi-
erni. Dan.
rege inter-
fecti sunt.
Auror te-
stis ocula-
tus.*

consilio, quos in gratiam receptos & perendie amica-
biliter inuitatos hospites ad Regale conuiuium ha-
buisset, atrocissimè sic puniuit, idq; non vsitato sæuien-
di modo: nam cruci affixit quendam Magnum Ioānis, *Magnus*
præfectum, patriæ suæ validissimum defensorem, hu- *Ioannis*
mi in terra tabulaq; ligatum: vt primam pudendis, de- *præfectus.*
mum corde excisis, & in vultum patientis contumelio-
forum verborum insultu proiectis, ad maiorem rabiẽ,
& perpetuum horrorem actum fuisse ostēderetur. Pos-
teã eiusdem diei insequēti nocte, infelicissimæ viduæ,
quarum mariti ferro consumpti ante ora bestiarum in
publico foro iacebant, pecunia & omni suppellectili,
per iasatiabiles Daniæ præfectos spoliata, inconsola-
biliter ingemiscebant. Certè turpissimi, & immanissi-
mi erant officiales illi, solo terrore Regij nominis, vel
pendentis crudelitatis, cunctos maximè innoxios, pu-
dicitia & omnis verecundia honestate profligata de-
prædantes. Nec melior erat pupillorum & orphanorũ
conditio, qui in parentibus torquebantur, & omnibus
fortunæ bonis spoliabantur. Lõga & terribilis per me,
tanquam singula lachrymosè videntem, texenda foret
historia, si singulas huius calamitatis partes enarrare
vellem, quomodo videlicet diuina & humana confun-
debantur: nulla promissæ fidei ratio, nullus religioni
respectus, omnia temeritate sacrilega agitabantur,
vbique gemitus, vbique cædes, vbique mors, nullibi
concessum effugere, atque viuere inter districtos gla-
dios & efferos homines, impossibile. Seruabatur vigi-
lantissimo custode ciuitas, ne quis ex eo communi om-
nium ciuium carcere erumperet, vt regni incolis patra-
tæ crudelitatis feriem denunciaret: quam si libera populi
multitudo subito persensisset, nihil commissi facino-
ris inultum remanisset.

Adhuc de seueritate eiusdem Regis. Cap. 17.

Quod cum Rex aduerteret, in sola fuga salutẽ suã
reponens, paucis postmodum diebus, inde, versus
suam Daniã se recipere est coactus: in quo itinere
plures rotis, furcis, alioque horrenda mortis genere,
M
quar-

DE BELLIS GLACIALIB.

Vastenum
S. Birgittæ
vrbs, &
monaster.
Ex noua
Yalle mo-
nasti. mona-
chi vij. cū
Abbate sub-
merguntur.

quartando mortificari iussit, presertim apud Ostrogothos in Vasteno, terra sanctæ Birgittæ: demum in Nydalensi monasterio, Nouæuallis dicto: vbi licet humanissimo hospitio susceptus esset, tamen die Purificationis diuæ Virgini dedicato, Abbatem cum septem monachis peracto altaris sacrificio, manibus à tergo ligatis in rapidum flumen submergi iussit: vnde cum Abbas naturali fortitudine funibus ruptis ad litus enataret, à Regijs satellitibus ferro excerebratus interiit. Ita & paruuli illustris familiæ Ribbingorum Vestrogothiæ, quibus hostilis barbaries ignoscere solet, ante eius cōspectum gladio sublati sunt. Quo factum est, vt sub eo congregatis triginta millibus incolarum armorum, ipse sibi cōsciis, per deuia ac inuia, potiùs nocturno quàm diurno tempore, præcipiti cursu se reciperet intra limites suæ Danicæ ditionis: vbi neque diu sine simili formidine securior est relictus. Aded velox fama factum eius ante aduentum vbiq; monstrauit, maximè apud subditos Casaræ Maiestatis in terra Batauorum, Brabantorum, ac aliarum nationum: vbi dudum cū in honore esset & sublimi gloria, ante tam immanem stragem in plerosque innocentes commissam, habitus erat gloriosus. Dicat hîc Saxo Danorum historicus libro duodecimo, in omni circūspectione sua, vti superiùs capite trigesimo septimo allegatum est, an hoc spectaculum vt specie triste, ita re ipsa Danis vtile extitit, an crudelium pœnarum, ac torturarū inflixiōe, an clementia, modestia, aq̄uitate, & reliquis virtutibus Regijs quarantur regna, & maneat parta: certè per experientiam agnoscer, Danicam seueritatem superioribus libris, & hoc Christierniano factò ad memoriam reuocatam, plus infamiæ, horroris, crudelitatis, & despectiōis regno, & Regibus eius parere, quàm si humani, & iusti essent: nisi forsan gloriari velint in malitia, quando adhibitis fraudibus potentes se putent in iniquitate, vt nouacularum more faciant dolum, quod absit. Quis etenim securè commercium cum his intentare, & firmum manere cogitat? qui (vt Saxo vltimo capite, libro quarto asserit) mentiri & fallere, inter sordes & vitia non ducunt.

Regū prou-
dentia et cle-
mētia ser-
uantur re-
gna que cō-
tra tyrāni-
de dispe-
rent.

cunt. Sit ergo sermo eorum, Est est, Non non, & omnes credent eis. Nec credant me boni homines hæc supradicta propter odium, aut similitatem in Danicam nationem illam, & vetusta eius gesta, aut Regis Christierni seueritatem, in omnibus ostendisse, sed longè terribiliora ex industria, quæ sine suspirijs & horrore legi nequeunt, & multò minus in libros referri, reliquisse. Danica tamen nobilitas post exactum Regem Christiernum antedictum, quadraginta quatuor articulos in Urbem, & totum orbem pro sua excusatione, cur ab eodem Rege defecerat, publicè legendos emisit. Ita & Senatores regnorum Suetiæ & Gothiæ, ac Noruegiæ, tam antea quàm postea repetitis vicibus, libris & literis sese excusarunt. Quòd autem ego amarius cæteris, verius tamen & partius scribo, audax testimonium facit, quia cum graui meo periculo, & mœrore omnibus ijs tragœdijs inspiciendis interfui, vt dolenter viderem mala gentis meæ, quæ nunc millies aucta videntur, & insuperabiliter, ob impias legum constitutiones, & subditorum oppressiones, detiora.

*Authoris
purgatio.*

*Articuli
sunt. 44.
quos Dani
ca nobilitas
euulgauit
contra
Christiernū
R. ne iniuria
videatur
regno
exactus.*

LIBRI OCTAVI FINIS.

M 2 OLAI

OLAI MAGNI GOTHII
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
De Bellis Campeſtribus.

EPITOME LIBRI NONI.

De gladijs verſatilibus in rotis. Cap. 1.

Ntiqui Gothi, ſimiles rotarum machinas & gladios verſatiles, aciebus equeſtrium & pedeſtriũ ſepius infringendis, præcipitẽ ſtructuræ acceſſum vel receſſum obieciſſe reperiuntur, modernoq; tempore licet rariuſ ſolito, vbi locus expoſtulat, diligẽter opponunt: cuiuſ tamẽ machinæ ratio ſic capiatur. Videntur in primis tres rotæ, duę altiõres in axe volubiles, & tertiã inter haſ media, quæ vni earum mutuiſ coniuncta dentibus, motum neceſſariuſ ſua agilitate in bicipiti gladio anteriori ſtipiti aſſixo cauſat: quo quidem gladio ſic verſatili lateraliter à peritiſ motoribuſ eleuato, & admoto, non parum obiectæ acieſ lacerantur ac infringuntur. Attamen id caueri ſolet, vt rotarũ radij ſint aſſerculiſ, ſeu planiſ tabuliſ in latum cooperti, ne haſtiſ inter eoſ inimicõrum induſtria proiectiſ, rotę deſtituãtur à curſu. Quãtõ etiam rotæ ſunt altiõres, ac agiliõres, tantõ extenſior ipſiuſ gladij ampliatur ſciſſura. Suntq; ſtipiteſ, ſeu ligna, quibuſ dirigitur enſiſ, trium,

fis, trium, aut quatuor pedum longiora, quam quæuis lancea militaris, v̄t ab insultu equestrium tutiores eius sint directores, qui à tergo ballistarijs, seu bombardarijs turmatim muniuntur. Axes verò rotarum pro faciliiori cursu citando, inungi solent pinguedine phocarium, seu vitulorum marinorum, igne purgata, ac bene defæcata, qualis superabundat apud mercatores Septentrionales: vnde diligentia negotiatorum comparata, per vastum mare in vasis magnis incomparabili quantitate tam ad inferiores, quam superiores Germanos, quæstus & lucri causa deportatur. Hac igitur machina hostile robur plerunq; veluti vastissimum lignum acuto & robusto cuneo vel infringi solet, vel in ipsa statione turbari.

*Axięie
phocarium
apud Go-
thos magna
mercato.*

De curribus falcatis. Cap. 2.

HAc similitudine, curribus falcatis & hamatis, inter præcipuos bellorū apparatus olim vsi sunt Sueonum & Gothorū pugnatores, præsertim in acrioribus prelijs cōtra validissimos exercitus Teutonū, Danorum, & Ruthenorū, eo videlicet modo, vt exploratis hostium accessibus, quibus videbantur venturi, vacuos currus axibus bene vnctis, in decliuibus mōtium lateribus, firmis trabibus alligarent, saxisq; repletos velut pendulos pōtes in funibus statuerent, folijs virēcibus, aut ramis vndiq; cooperientes, donec hostes præcipiti accessu, trepida simulata fuga, ad obducta discrimina

DE BELLIS CAMPESTRIB.

incitarent, atq; curruum dissolutorum celeri cursui, vel lacerandos subijcerent, aut aciales cuneos infringerent dispergendos. Quo facto & qui prius visi sunt fugere, & alia sociale turme, siue equestres, siue pedestres, agminatim irruere solebant in dispersos, aut resistentes. Curribus demum eisdem veluti propugnaculis mobilibus, ubi opus fuerat, in reliquis certaminibus semper vtetes, eo moderamine inuiolabiliter obseruato, quod curruum directoribus, seu aurigis duplo magis quam equitibus stipendium, & spoliū redderetur. Itidē & his, qui bigas, siue curricula stipitibus lateraliter anteriorum ferratis cuspidibus, hisque mucronatis inter hostes discurrēdo in inuia, ac præcipitia coarctabant.

De æreis equis igniuomis. Cap. 3.

*Dian Rex
Helleſpon.*

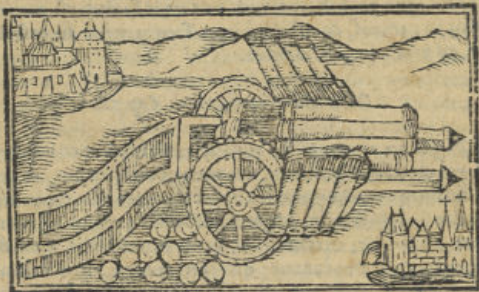
*Dian &
Daxon Re-
gnerum pa-
trem Regē
interfecerunt.*

NEque hoc loco omittēdum est, quod Saxo de Regis Regneri astutia, & stratagematibus eius lib. 9. meminit. Inquit enim, Helleſponti Rege Dian post varia bellorum discrimina occiso, Regnerum à duobus filijs interemptum, Dian videlicet & Daxon, seuera certamina sustinuisse. Ille etenim filij olim Rutheni Regis filias maritali sorte complexi, impetratis à socero copijs, ardentissimo spiritu paternæ vindictæ negotium rapuerunt. Quorum Regnerus immensum animaduertens exercitū, diffidētia copiarū habita, equos æneos igniuomos ductilibus rotulis superpositos, ac versatilibus curricula circumductos, in confertissimos hostes

hostes maxima vi exagitari præcepit: quæ res tantum ad relaxandam aduersariorum aciem valuit, vt vincendi spes magis in machinamento, quàm milite reposita videretur: cuius intolerabilis moles, quicquid impulit, obruit.

De Septentrionalium bombardis. Cap. 4.

SVNT bombardæ in plerisque cruitatibus, ac arcibus Suetiæ & Gothiæ, tãtæ magnitudinis, vt vas ligneû barile Romanû, latitudine ac lōgitudine superans, *Vasa ferrea. 600. librarum plena bombardarū vi eijciuntur.* ferreo globo, ac ferreis crustis instar pugilli manus, librarum DC. & amplius repletû puluere, & igne excitatum, vehementissimo impetu, veluti tēpestuosus turbo vel imber emittitur, vt quodcunq; obstaculum vim eius sufferre non possit: idq; nedum in terrestri, sed naturali, ac glaciali (prout infrâ dicetur) certamine, quoties opus fuerit, intentatur. Sunt & mediocres, ac lōgissimæ bombardæ, ferreos globos euomētes. Præterea petrarix, quæ lapides sublimiori ictu casuros emittunt: eoq; formidabilius fit certamen, quo talibus bombardis (quæ vastitate & violentia ceteras præcellunt) non vno impetu, atque horribiliori crepitu, sed successiuis ictibus in loca quassanda soluuntur: atq; ad earum impulsum pulueres ex disiectis parietibus, vel alijs obstaculis, turbineos videntur excitare fumos.

De bombardis triangularibus. Cap. 5.

Bombardarum triangulariû apud Sueones, & Gothos, maior aliàs in earum inuentione vsus erat,

M 4 quàm

DE BELLIS CAMPESTRIB.

quàm modo reperitur. Poterat enim hac tripartita machina, immanis hostilitas, acie reparata, sepiusq; admodum dispergi, vbi rotarum obiecta volubilitate, quiuis equestrium impetus condensato agmine acceleras, exigua manu impediretur. Sed fraude doloq; bombardarum magistrorum quandoq; euenit, vt pro ferreis globis stupam vel chartam bombardis imponant, vel hostes audaci aggressu, radios rotarum solius hastæ immisione impediunt, ne è loco moueantur.

De organicis bombardis. Cap. 6.

HAbebant etiam inter alias bellorū machinas populi Septentrionales, hostibus præcipuè equestribus congressuri, bombardas, collaterales, more organorum, aut coniunctarum fistularum colligatas, vt eas vel pariter vel successiuè excitato igne in inimicos relaxatas, citius iterum pulueribus globisq; immisis, opponerent ad omnem motum eisdem inimicis: quibus etsi visi sunt, sereno præsertim tempore, grauia intulisse bella, propriaque perstrenuè defensisse castra: tamen quia frequentiora acerbioraq; prælia (prout infra dicitur) euenire soleant in Aquilonaribus regnis tempore horribilis brumæ, dum niues excidunt densiores, quibus bombardarum vsus in excitando igne prohibetur: idcirco rarior factus est earum vsus in campis, & nihilominus frequentior in castellis, ad arcendos obsidentes.

De curtilibus bombardis. Cap. 7.

IN planis ac campestribus locis, vbi vel ex condicto, vel electione hostium, vel euentu temporum, ac occasionum exoritur præliandi facultas, incolæ terrarum vr fortius inimicum aggrediantur, vel cautius ad tempus declinent, curtilibus vruntur bombardis, quæ & curtilia castra vocantur: quorum aurigæ, non minus quàm vexilliferi, vel alij exercitus ductores, sunt armati, imò & ipsi equi indurato bouum corio in collo & tergore. Quatuor itaque hac arte periti bellatores, vel plures, exonerandis ex vtroque latere bombardis deputa-

*Phalera
bubule.*

deputati, imperum, quem fors dederit, aurigæ concurrente ingenio & audacia, exercent in hostem, vt à fronte vel latere discissus, equestribus armatis perfacile non resistat.

De fundamentis arcium comburendis. Cap. 8.

Veteris ruinæ vestigia in Aquilonaribus regnis factis clarè demonstrant, quomodo quàm plurima fortissima loca rupibus ac inuijs accessibus imposita, artificialibus flammis è subterraneis specubus excitatis, velut tonitruis concussa dissolutaq; reperiuntur. Cùm enim fortalitia huiusmodi ob continua latrocinia, ex his limitaneis præcipuè, prouinciarum locis suscitata deprehenderentur, cõmunibus armis, vnanimi gentis consensu, iudicisq; decreto incolæ tonuocati, ea adorti miris ingenijs demoliebantur, eo scilicet modo, vt loca montium magis ruinosa introeûtes, eadem malleis, dolabris, cuneis, cæterisq; instrumentis, ad lapides excidendos, murosq; demolientos accommodis, validissima manu perfregerint, aut si spelunca fuit naturalem habens concauitatem, vsu similibus instrumentorum sensim eius fastigia ex parte præciderint, qua præsidiorum fundamenta denudarentur, erectas trabes ex ordine subijcientes, quibus murorum innixa moles sustineretur, ne statim compages ipsa corrueret, aut dissolueretur. Vt tamen decidiorum atque cadentium lapidum fragor haud exaudiretur, ex altera arcium parte armatis turmis, cum clamore & strepitu horridiorem, vel simulatione, vel seriò inferebant insultum. Verùm vbi iam murus eo spatio, quo supra specum porrigebatur, pendulus totus est factus, ita vt lignis duntaxat incumberet, aridiore vndequaq; collecta materia, igneq; iniecto, confestim ipsa sustentacula correpta perfringebantur, & imposito ponderi concessere. Præsidij autem pars omnis, quæ tignis subleuata detinebatur, in vacuum collabendo subsedit, turresque ea è regione, & propugnacula celerrimè à cætera compagine diuisa, in decliue deferebantur, foribus atque portis arcissimè coherentibus, simili ruina concussis.

DE BELLIS CAMPESTRIB.

*De crudelitate adulatorum, proditorum, & aduenarum,
sepius in regia ciuitate Stocholmensi senissi-
mè perpretata. Cap. 9.*

*Stochol-
mia.
Suetiæ em-
porium.*

*Fratres cu-
cullati
1500.*

Keplingen.

Stocholm.

STocholmia celeberrimū emporiū totius regni Sue-
tiæ, imò septentrionis est: in quod ex omni gēte &
natione, maximè autē ex Germania inferiore, ciues cō-
scribi consueuerunt: & inter eos non rarè miscētur il-
li, qui vel ob aēs alienū, vel turpe aliquod facinus in sua
patria nequeant commorari: hi crescētibus diuitijs so-
lent sæpè naturā quā paupertas occulerat, aperire, &
patriæ, à qua benigna hospitalitate excepti fuerāt, ex-
tremam moliri perniciē, maximè quando Principē talē
assequuntur, sub quo omne libitū, licitū esse putau-
erint. Tales igitur Teutones in ciuitate Stocholmensi
tēpore Regis Alberti clxx. inuenti fuerunt: qui occulta
conspiratione colligati, se Cucullatos fratres appella-
bant: creuitq; postea eorū numerus vltra mille quin-
gentos. Horū studiū præcipuū erat, cōiectis in Sueones
& indigenas cōiuitijs, ad rixas & lites prouocare, vt de-
mum apud Regē delatos, vita, aut fortunis, vel pariter
vtriusq; spoliarent, prout postea actū est. Nā vt eos ex-
quisitis tormentorū generibus crudelissimè dilaniarēt,
aptabant, ex ligno serras, quibus eorū præstatiores ita
ad mortē vsq; tormentabant, vt magis ad horrorē tam
crudelis facti ingemiscere, quā scribere oporteret. Tan-
dem reliqui ciues Sueci sub medię noctis silētio ex arce
Regia, vbi captiui detinebantur, per naues ad proximā
insulam iactu ballistæ distantē, Keplinge dictā, expor-
tati viui, in domo quadam inclusi, digitis in perforato
pariete cuneorum impressione affixis, superiecto igne
cōbusti fuerunt, maiore quidē numero, quā affirmari
possit: nam vt oues colligati, plures intrudebantur cō-
burendi. De hac vrbe Albertus Crantzius in hunc mo-
dum meminit: Stocholm in figne Suetiæ emporiū, in fi-
gni clade afficiebatur, nam de cælo fulmine tactū, pe-
nè totū conflagrauit. Perierunt mille sexcēti homines,
Sed miserabilius, quod sequitur: Fœminæ proles, &
sine numero puellæ nauibus res suas inuexere cū par-
uulis, at ob nimiam confluentiū pressuram incendium
fugientium, in iētū oculi pariter suffocati periere.

De

De origine & situ huius regie. Cap. 10.

PRæcipuam hanc Sueonū ciuitatē, Regiam Stocholmiam, à fundamento illustri, & fortissimus vir Regius tutor Birgerus Ierl à fundamentis erexit, murisq; & mœnibus fortissimis communiuit, in loco ad eò opportuno, & necessario, atque inuincibili, vt nihil vnquam commodius per eum excogitari potuissē credatur. Est enim locus torrentibus vndiq; munitus (quondam solis piscatorum vsibus vsurpatus) atq; inter aquam salfam & dulcem ita positus, vt porta totius Suetiæ appellari possit. Prius enim Estones, Moschovitæ, Rusi, Tauesthi, per eas fauces continuè ingrediebantur, & clandestinis incursionibus Sueones, nullam hostilitatem suspicantes adorti prædabantur: factaq; ingenti hominum strage, liberè & impunè, atq; maximis spolijs onusti, in suas terras euaserunt: quo incursum Ioannem secundum Archiepiscopum Vpsalēsem in sua propria mansione Almersteck occiderunt, & nonnullos alios clarissimæ stirpis & memoria proceres. Sed hac Stocholmia extracta, omnes & singuli diu turnam pacem assecuti fuerunt, hostes verò sempiternam formidinē: qui viso tam insuperabili præsidio cōtra quoslibet inimicos in reliquū tempus erecto à diripiēda Suetia abstinuerūt. Quam tamē Holmiā si quis obsidione cingere, viribusq; superare præsumpserit, nunquam proficiet, etiā si pertinax perseuerare possit in omnimoda eius obsidione. Sita enim est in profundissimis aquis, & rapidissimis fluminibus, duas solum portas longis interpositis pōtib; ex Austro, & Aquilone tenens: quæ portæ pontesq; plus Regibus Daniæ constāt in frustrata impugnatione, quàm decem maiores sui regni ciuitates. Nec obsideri poterit, nisi tribus fortissimis exercitibus in insulis solida terra, & aqua distinctis: qui tamen exercitus nullo tēpore à sagittarijs terrarum subitò congregandis securi videbuntur. Probet qui velit, & inueniet terribiliora.

De situ montis Bruncaberg extra Regiam Holmensem, & prælijs in eo factis. Cap. 11.

EXtra hanc Regiam urbē versus Aquilonarem plagam, mōs est seu collis eminēs, & arenosus: super cuius

*Birg. Ierl
Holmenfis
Regie fundator.*

Ioan. Archiep. Vpsalensis occiditur.

Holmiæ descriptio.

Bruncab.

DE BELLIS CAMPESTRIB.

cuius verticem & obliqua latera, multorum principū, nobilium, ciuium, & plebeiorem acerrima certamina tam vetustis, quàm recentioribus seculis, tamque per internos, quàm externos hostes sunt commissa. De quibus quia charissimus frater meus D. Ioannes Archiepiscop. Vpsalensis complura verissimè nominatimque in Sueticis ac Gothicis tangit Historijs, non est quod ijs repetendis fastidio afficiam Lectorem: vno tamen saluo, quòd Christiernus Rex Daniae eius nominis primus, fugiendo ex hoc monte, vrgentibus Dacalacris in acerrimo praelio, ad praesidia suae bellicae classis, quatuor supremos dentes ictu manualis bombardae amisit, prout inde progrediens atas in cationibus, & comotationibus meminisse gloriatur. Praterèa Christiernus I I. fame & morbo laborantem exercitum suum, agerrimè ex hoc monte transferre potuit per aquas, ad classem retro montes ante hanc Holmiam Meridionali situ conseruatam. Sed nec ibi eundem famelicum exercitum reficere potuit, nisi subdolis pactis ipsius vrbis, & regni Principi, & incolis sub fide violanda oblatis, sumptus & escas necessarias, à stultè credulis ciuibus, pro eodem exercitu, imò sua regia mensa, liberalissima donatione recepiisset. Quomodo autem honori suo Regio, pro aeterno auro consulens satisfecit, dudum ante hanc relationem per alios relinquo pro parte enarratum, quòd scilicet rupta fide sex nobiliores regni obfides secum in Daniam pertraxit inuitos. Hic etiam mons à quodam Brunchone regni proditore, & turpi adultero, nomen ab euentu fortitus est. Erat etiam in hoc monte olim subterranea specus, vbi aliquo tempore viuitabant Heremita: qui monita salutis praebant exeuntibus ab ea vrbe, donec superueniente hostilitate (qua frequentissimè ea ciuitas vexatur) aliorsum emigrarent, & locus ille in speluncam latronum verteretur: quibus iterum purgata, repleta iacet humo, ne cuiquam deseruiat homicidæ, vel scelerata negotia meditati.

*Christier. 1.
Rex Daniae
ictu bōbar-
de amisit
anteriores.
4. dentes.*

*Brunca.
mons à quo
fit dictus.*

De pascen-

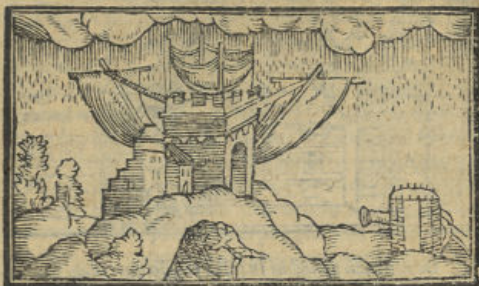

De pascendis pecoribus in tectis obsessorum. Cap. 12.

Accidit prætereà vrbes obsessas, aded duris & pertinacibus armis terra marique comprimi, vt nihil solatij, aut alimentorum pro restauratione obsessorum inuehi concedatur, sed extremo discrimine, ac armata potentia ab hostibus ipsis violenter eripiuntur, ac exportantur: fitque multoties ea occasione tam atrox prælium, vt pro raptu aliquot paucorum pecorum, plura millia pereant armatorum: dumque funestius certatur pro bestijs, campi replentur funeribus militum occisorum. Sed nec eo cruore furoreque reprimuntur obsessi. Viribus etenim primis annis, demum (milite stragibus continuis diminuto) artibus, dolis, & infidijs obsidentium surripiunt commeatum, præsertim pecudes, quas secum abductas, in herbosis domorum tectis pascendas imponunt. Quodd autem in tectis comodè pascuntur pecora, ritus Gothicarum gentium in primis est attendendus. Aedificant enim domus lapideas, sublimes, ac amplas, ligneasque: quas tignis abietinis, & corticibus arboris betulae exquisita industria tegunt, terram herbiferam quadrata figura à campis excisam superimponentes: quam submissò auenæ vel hordei semine, firmioribus radicibus nectunt: quo fit, vt tecta huiusmodi pratorum virentium speciem & virtutem emulentur. Sed ne herbe tectorum, priusquam euellantur, arefcant, vicissim cum pluuijs domestica diligentia aquas aspergunt. Ita necessitas homines fortes instruit, vt supra

DE BELLIS CAMPESTRIB.

vt supra humanas vires obsidentibus resistant, & illudant ac penuriam omni contēpta aduersitate superāt.

De aquarum defectu subleuando. Cap. 13.

Occasione insuper hic orta super defectu recentiu carniū, & forsitan grauiore aquarum, hic ostenditur modus Septentrionalium obsessorum, quomodo inter cetera necessitatis remedia etiam curam ineant de aquis inueniendis. Euenit namq; obsessis tanto scaturientium, aut putealium aquarum (ob hostile impedimentum) penuria, vt vel se dedere cogantur obsidentibus, vel incurabili morbo, vel ineuitabili nece perire. Quocirca prudentes arcium, aut ciuitatum praefecti, velis vel relis, concaua flexura, longaque extensione, è superioribus tectis suspensis ac dilatatis, & funibus cuneato situ versus ima depressis, desuper casuras pluias, aut rores praestolari disponunt. Nec frustra: quia imbres frequenti niuium resolutione adeò copiosos torrente sole è montibus descendentes excipiunt, vt cunctis tam hominibus, quam bestijs sufficienti ad optatum vsum & necessitatē. Denum qui venas falsi maris, arcium fundamenta, vel fontes intrantes habent, per vasa arenis plena pluries distillando purificant, & inueniunt aquam dulcem, & tractabilem ad omnem vsum, & aequè bonam per hanc simplicem artem, prout ante paucos annos quidam patricij Veneti (qui in falsis aquis, & alga habitant) talem distillandi modum à quodam archimista sunt mercati.

De panum

De panum defectu subleuando. Cap. 14.

Ingressuri Gothi Sueciq; hostiles terras Moschouitarum sæpe reperiunt eos ob aduētum formidabilis exercitus, necdum ad latebras sylvarum ac rupiū repente fugere, sed & quæcunq; ad vsum humani victus necessaria sunt, domibus incensis secū in vastā solitudinē asportare, nil penitus quod mādi poterit, vêturo hosti relinquentes. Quo casu prouidi exercitus præfides more veterū Gothorū, ne prius fame, quàm ferro numerosus exercitus corruat, bonā filigineę farinaę quātātem in saxis ad hoc dispositis, retrō sellas equitū vnā cum lamina ferrea alligare solēt, cōfestimq; vbi res postulat, igne structo, lamineę ferreę superpositę pastas imponunt panum tanquā in clibano conficiendorū: qua nihilominus lamina more clypei (in cuius modū formata est) corpora sua protegētes, geminam ac summē necessariā militaris industriæ opē ex vna re prudētissimē mutuare videntur. Faciunt etiā panes subcinericios ex farinaē massa subtilibus arborum populearū corticibus, & foliis inuoluta, ignitisq; cineribus cooperta: qui etsi viles esse videntur, primū tamen voracitatis ardorem eligibilis tollūt, plusq; durioribus stomachis conueniunt, quam quiuis alter primarius vel secundarius panis. Est præterea tertius modus facilior supra dictis, quo in planis montibus, qui sæpius occurrunt, panificia fiunt. Struunt enim copiosum ignem in vna atq; altera, & tertia montis parte (quia vndiq; gratis habent ligna) donec sufficienter calefacta purgataq; eadem parte, pastā rotunda lataq; forma superimpositam citius decoquere possunt. Interim tamen, propinquam & continuā montis partē eodē igne auctis combustibilibus succensam, pro noui panis decoctione disponunt, eamq; priori modo purgatā, simili vsui cōmodissimā reddunt, eoq; cōpendio plura milia panū breui cōficiunt: quorū satietate integer exercitus à mortifera fame diebus multis liberatus, terras inimicas ingreditur, & vbilibet easdē (nisi pactis obuiatū fuerit) cædibus ac flāmis euertit: tātisq; onustus rapinis egreditur, vt nulla, vel exigua reputetur perpessa calamitas, quam tātis solatijs & diuitijs viderint cōpensatā.

O L A I

Moschouit. fugientes à Gothis pro prias ades cōburunt.

OLAI MAGNI GOTHI ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

De Bellis Nanalibus.

EPITOME LIBRI DECIMI.

De praelijs palustribus, & ruptis pontibus. Cap. 1.

Ota Septentrionalis regio ferè montosa, ac nemorosa est, habetque loca plurima naturaliter tam aquis, quam rupibus ab hostiũ incursibus premunita, ita vt cõtra equestrem, vel pedestrem exercitũ paucorũ manu securitatem inueniat ferè vbiq; optatã: imò

& plurimè paludes ita inuia ac cœnosa sunt, ac profunda, quod vix etiam in algidissima hyeme congelari videantur, vt peditem sufferant leuiter gradientem. Talisque inter cæteras, alioquin valde voraginosas, locus Rotabro, id est, Pons ruptus, appellatus, itinere horarum duarum à Regia ciuitate Stocholmensi prædicta distat: de qua ciuitate cùm remotius prædandi causa hostilis exercitus ab externis inimicis, Germanis vel Dacis aduectus in terras opulentas exire præsumperit, ilicò medijs syluis incolarum congregatorum munitionibus & sagittis retrusus, vnde exierat reuertitur, vel viribus auctis incolas ipsos cedere cogit in alium, quem poterunt locum: sicq; (quod rarò accidit) ad hunc palustrem pontem profugientes, immobiles in quocunq; acerrimo certamine perseverant. Rupto nanq; longissimo ponte ligneo, ac stricto vtroq; latere voraginoso, non est quod hostis vllã inueniat occasionem naturæ vim inferendi, fortissimis viribus premunita. Habita sunt hoc in loco sapius atrocissima bella diuersorum Principum tempore, prout cantiones patrio rhytmate passim vsque in hunc diem coniuiali more exhilaratis vocibus, & iubilo fieri solitæ attestantur, videlicet quod arte, natura, viribus, & experientia veteranorum militum, præfectorumq; industria & fide, parta sit victoria, & ampliter augmentata.

*Rotabro,
id est, pons
ruptus.*

De forma

*De forma & usu antiquarum nauium
Septentrionalium. Cap. 2.*

PAlustrium bellorum progressus & exitus in Septentrionalibus regnis, hanc sortem & vicissitudinem circa externum hostem retinent, vt rebus infelicitate gestis, (quemadmodum frequentius ob locorum ignorantiam accidit) per inuia, ac devia, sylvarumque compendia ad nauigia certo loco reposita, refugium habeant duces: dumque ab initio, quoties vnus alterum, aut pariter ambo alterutrum se mutuo, leui forsan ratione, ad praelia prouocabant, continuum iter habuerunt, ut puta propter raptas virgines, aut arripiendas (prout Saxo Danorum historicus in Aquilonaribus regnis inter potentissimos Principes frequenter meminit, etiam interueniente cruentissimo bello, fuisse factum) inglorij, & non sine clade redierunt. Forma igitur veterarum nauium, iuxta fluctuum breuem vel spatiosum cursum, lata vel oblonga fabricatur: veluti in mari Oceano versus Noruegianos, vbi spatiosae, sicuti Hispanici maris, vnde longas lataeque; recipiunt naues: quemadmodum in mari Gothorum, Sueonumque; littora aluente, breuia, lataque nauigia, oneraria praeferrim, obstrictas, saepiusque reflexas vndas, adesse oportebit. Antiquitus vnaquaeque prouincia, etiam a mari distans, penes littora in aliquo tuto portu, & plerumque in littore, sub tecto seruabat naues suas, & earum singula ornamenta: quales in littoribus Noruegiae, & demum Suetiae

N

vidi.

DE BELLIS NAVALIBVS

vidi. Quæ quidem naues ingruente necessitate, subito motu ad vsum impositis instrumentis, commeatu, & hominibus armatis, quantum ea ætas tulit, in aquam & expeditionem in magno vel paruo numero, iuxta Principis edictum emittebãtur: quæ tamen ita signis, coloribus, & nominibus distincte erant, vt quocunq; clasico surgente cum hostibus congressu, semper sine confusione nutu suorum præfectorum dirigeretur: nisi rapida vertigine vëtorum, præsertim Circij, plusquam aduersa classe disgregentur in mari: is enim vëcus quasi exitialis hic est, vt Hellesponticis Subsolanus.

Circius vëcus Septentris est, quod Hellesponticis Subsolanus.

De alia specie nauium Septentrionalium. Cap. 3.

Omissis pluribus nauium generibus, forma quidẽ cum aliis quarumlibet aquarum nationibus ferẽ congruentibus, sed nomine patrio discrepantibus, de his solis hic mëtio fiet, quæ communiori vocabulo generali notitia demonstrantur, vt sunt naues actuarie, onerarie, lembi, lintres, &c. Hippagogæ, quæ ob multitudinem Equorum ab Aquilone vltra Mare ad Germanos euehendorum, maximæ ac multæ sunt. Præterea bellicæ naues, quarum vna Gostau. Regis Suetiæ tantæ magnitudinis erat, vt mille armatos, nauclerosq; trecetos, qui optimi bellatores sunt, vnâ cum aliis ingentissimis nauibus clasico certamini deputatis, emitere posset. Præterea idem Rex primus vsum biremium, triremium, ac quadriremium circa annos Domini 1540. in mari Gothico, ac Suetico, manu artificum Venetorum liberali stipendio conductorũ, introduxit, maximè vt prædones Moschorum, ac Esthonũ pluries violatis inducius terras suas inuadentiũ, celerius corripiat vel captiuet. Iamq; gens sua Finonica lignariæ artis peritissima, ea compagine & robore, vel forsitan meliore, triremes conficere nouit, vt insigni industria apud Venetos fieri vidi: sed nõ ea celeritate, vt illi qui omnibus necessariis ad nauigandum velificandumq;, cum armis & bombardis ac comeatu 60, vel amplius, ex rudi ligno, spatio vnus mensis vsq; ad bellicum congressum educere possunt. Habebant

Nauium nomina.

Nauis habens 300. naucleros. Triremium & quadriremium, quis primus inuentor in Gothia.

præ-

præterea lembos, cymbas, parones, celoces, myoparones, scaphas, & similes. Lintres præterea plurimum in usu apud Septentrionales sunt, eò quòd facilè è grandibus lignis abietinis, & quercinis cauatur, 20. vel 30. hominum capaces: sed qui minoris quantitatis sunt, piscatorio vsui deputantur.

*De mutua strage mercatorum pro portibus
Islandiæ. Cap. 4.*

Miserabile spectaculum negotiatorum mutua strage sese ob quæstum vsque ad vitæ periculum, & crimen bonorum omnium, etiam vlciscendæ stirpis siue domi siue foris impetentium, vt oculis apertis, & clara luce intueri non valeant, quantis deprædationibus vbius sint subiecti, nisi & ipsi arma acuerè scirent, & in propriam extendere calamitatem. Inter quos Vandalicarum urbium Bremenses, Rostochienses, Vismarienses, ac Lubecenles principales existimantur: demum Anglorum, Scotorumque mercatores, qui de primatu & priuilegio Islandensium portuum occupandorum, ad eò pertinaciter instar naualium bellorum litigant, & mutua strage ob quæstum lacerant, vt siue is, siue alter se strenuum victorem existimet, semper fisci speculator assistit, qui vtranque partem tam ordinaria quam extraordinaria exactione, tam in ære quam corpore grauissimè corripere nouit.

De punitione rebellium nauarum. Cap. 5.

Quemadmodum in cunctis hominum statibus & generibus, constitutæ sunt leges & regulæ, quibus honestius, iustius, ac cautius viuatur: ita in nauticis officiis rationabiles vsus & cõsuetudines conditæ, ac rigidè obseruatæ reperiuntur. De quarum speciebus (licet innumeræ sint) nonnullas saltem generaliores ostèdere existimabitur opportunum. Qui igitur *Leges nau-
ticae.* seditione mota gladio patronum, aut rectorem nauis inuasit, aut inuadere præsumpsit, seu malitiosè nauiticum gnomonem, aut compassum, & præcipuè portionem magnetis, vnde omnium directio dependet, falsauerit, & similia horroris scelera in naui comiserit,

DE BELLIS NAVALIBVS

miserit, vt in plurimum (si vitæ parsum fuerit) gladiolo vel cultello firmatam manum (cuius officio frequentius vtitur) ad malum, seu principale lignum nauis, mediam scindendo retrahere oportebit. Qui verò tumultuarius, au iniuriosus fuerit, funiculo ligatus vno latere nauigij subtus immerfus, ex altero sub dorso nauigij retrahitur, atque si propter absorptam in gurgite aquâ opus fuerit, supinus reponitur, aut pronus, ne intereat suffocatus. Quidam verò enormitate sceleris, aut rebellionis, prodicionisue, præsertim in bello nauali manifestè notati, totaliter viui mittuntur in mare, ne totam classẽ versuta machinatione disperdant. Reliqui pro minutis facinoribus immunitatem in proa celerrimè petita, repositam habent, vel antequàm intrauerint, sociorum manu apprehensi, ter natibus ad antennam, vel malum torti, eum imperum sentiunt, vt quasi meridie suspiciant stellas, Hæ & similes pœnæ, imò grauiores, ex constitutionibus vetustissimæ vrbs Visbycensis in insula Gotlandiæ, dominio Regis Suetiæ & Gothiæ perpetuo iure subiecta, quatenus opus fuerit, extensiori modo repetentur. Et licet vrbs illa potentissima ac opulētissima, quondam fuerit, & pro minima occasione, nempe fractione vnius fenestralis vitri, vix valoris obularis, humiliata sit: tamen leges maritimæ, & decisiones omnium cōtrouersiarum singulariter longe lateque, vsque ad columnas Herculis, & vltimū mare Scythicum, ex ea petuntur, & datæ obseruantur, vt cuncta sub debita tranquillitate peragantur, quæ pacificis commerciis valeant, & debeant conuenire.

*Nauticæ
leges Visbycensium.*

De equestrium natatione. Cap. 6.

Quamuis non minus infaustum, quàm temerarium sit, armatum equitem, vel peditem gurgiti natando se committere: attamen quia Gothi omnia temporum momenta ad excolendam militiam collaturi erant, nullas partes militari exercitio idoneas experiri omiserunt. Quocirca artem & vsum aquis innatandi, ad eum perfectè calluerunt, vt plerunq; armis onusti, atq; equis inuecti, magna fluminū spatia inter hostiles exercitus,

citius, ad resistendum vel fugiendum tranarent. Nec minori equos industria, quam seipfos, ad natandi consuetudinem instruebant, prout Cornelius Tacitus asserit de Germanis: quorum nobilissimum institutum erat, equos ad natandi studium informare, audacterque sese fluminibus cum equis natate peritis, immergere. Nec testimonium Saxonis in hoc casu omittendum est. Is enim dicit, Biornonem quendam Noruegianum insignem pugilem, equum habuisse praestantem corpore, praepete velocitate, aded animosum, ut indefessus obstrepentem vorticem superaret: cuius aquae lapsus tam cito, ac praecipiti volumine defertur, ut animalia nandi vigore defecta, plerunque pessundare soleat. Eo tamen equo tum Fridleno pugile fortissimo (de quo superius in 5. lib. dictum est) urgente, tum scrupulo atque iniquo loco priuatus est, & ad vltimum hostili stratagemate, equi errore captiuatus. Ita nullibi terrarum, species aut natura videtur deficere equi Seiani. Quod autem Gothorum equi eiusmodi natandi artibus perhibetur instructi, necessariam causam, magnitudo, latitudoque; imensorum fluminum vbilibet administrat. Vix enim vlla certamina apud Orientales, Occidentalesque Gothos, aut Finnos, Ruthenos, & Moschos instaurari, vel perfici possunt, nisi aquarum vastitas, & vorax impetus superetur.

Equi ad natandum instructi.

Equus Biornonis pugilis.

De natatione pedestrium armatorum, & praesertim pinguium. Cap. 7.

Libet hic ex Saxone singulare exemplum afferre de quodam Siuardo Noruegiano: qui post multa praecitataque facinora in bellis edita, ab hostibus interceptus, cum naui in alto mergendus veheretur, quasi funus suum infernis praecessurus, empta de industria portione remiges oneravit, quibus exhilaratis, gubernandi potestatem supremi beneficii loco impetrauit: nauisque impensius edere remigium hortatus, cum vehementissimum nauigij cursum animaduerneret, proiecto gubernaculo praecipit in undas insiliit, priusque littori, quam concitatae ratis impetus correxisset, restitutus,

Siuardus Norueg. natator insignis.

DE BELLIS GLACIALIB.

*Haraldus
Rex occidi-
tur.*

Regem Haraldum improvidum occidit. Deinde naua-
li prælio dimicans, incredibili & præstantiori fortitu-
dine, solus aliquandiu consumptis sociis, nauigium ab
hostibus vindicauit: quorum multitudini tandem ce-
dere coactus, singulari nandi peritia fretus, quanquam
hybernum tēpus instabat, armis militaribus onustus,
profundo se credidit, atque sub undis enatans, dubium
effecit, maioris audaciæ specimen in puppi præbuerit,
an inter undas agilitatis ediderit. Siquidem lorica,
qua corpus munierat, quò liberius enataret, cum reli-
quis armaturis sub undis sibi detraxit, ac demum cum
capeffendi spiraculi gratia fluctibus emerisset, à quo-
dam familiari suo per habitum hostibus indicatus, tu-
nicam, qua se prodi suspicabatur, rursus corpus aquis
occultando deposuit. Sed cum ne sic quidem prodito-
ris noticiam fefellisset, ad extremum se veste nudauit.
Nec tamen adhuc indice ludificato, cum solus ex sociis
superesset, seque hæc omnia, quæ & callidè, & animosè
tentauerat, frustra expertum animaduerteteret, tandem
fati simulatione profundo diutius immorans, infidia-
toribus, an uiuere, dubium reliquit. Ad vltimum cum
humanæ respirationis consuetudine supernè aërem ca-
pessere debuisset cuiusdam fortè nauigij gubernacu-
lum pertinacissimis brachiorum amplexibus ap-
prehendit, ei que aliquandiu tacitus inhæ-
sit, donec cuiusdam curiosius cul-
tum contemplantis indicio
deprehensus intercepti-
tur, & morti ad-
iudicatur.

FINIS LIBRI DECIMI.

OLAI

100

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
de bellis glacialibus.

Epitome Libri vndecimi.

REperiuntur in annalibus Septentrionalium regionum tam vetusto, quàm recenti tempore, inter Ruthenos, seu Russos, aut Moscovitas, & Sueones, siue Finnos, ob diuersas, sed arduas causas, tam in mari quàm in terra, atque plana glacie, & densis altisq; niuibus, sæpius atrocissima fuisse commissa certamina, sorteq; inilitari, & fortuna variata, nunc vni, nunc alteri parti (vt fieri solet) strenuam victoriam adiecisse: quæ rursus deuicta, in horribilem prolapsa sit calamitatem. Huiusque discriminis causa est loci, temporisque, ac gubernatorum circumstantiæ, quæ in talibus celerrimam accelerant occasionem. Duæ igitur sunt fortissimæ arces: quarum altera interiecto profundo & verticoso gurgite, dominio magni Magistri Liuoniæ (sic enim maximæ provinciæ Princeps appellatur) subdita est: altera verò magno Principi Moschouitarum pertinet. Vna tamē Naruen regimini Christianorum Liuoniensium, & altera schismaticorum Moschouitarum subiecta est: quæ arx Moschouitis subiecta, tanto naturæ munimine, ob circumcurrentes aquas & armatas vires, se tutam perenniter dudum credidit, vt nullius etiam potentissimi hostis, insultum expauescere vellet. Sed hæc insania vt fallax extitit, ita & repentinam & ineuitabilem experta est calamitatem. Nam Suecorum, Gothorumque illustrissimi Principes, Steno, Stur antiquior, & Suanto, multis & grauib; Moschorū iniuriis, ac perfidiis prouocati, post arduissima bella, ac damna eorūdem Moschorum potentibus provinciis ac populis illata, exercitū quinquaginta millium armatorū, prædictamq; arcem Moschouitarum aggredientes, ferro, flammaque (speculantibus amicis Liuoniensium castris) insuperabili furore expugnarunt, vt Moschi cruciabiliter vulnerati, mul-

*Arx magni
Magistri Li
uoniæ.*

*Arx magni
Principis
Moschoui-
tarum.*

*Steno,
Stur, &
Suanto
Principes.*

DE BELLIS GLACIALIB.

tis interemptis, ac combustis, vix fuga sibi peperere salutem. Hacq; arce superata, inæstimabile spoliū argenti, & pretiosarum pellium zebellinarum Principibus Suecis, & Gothis antedictis, & exercitui eorū cessit in prædā, vt inde perpetuū gloriarētur pro grauibus arduorū præliorū molestiis, tam æstu q̄ frigore perpeffis, maximis spoliis onustos triūphasse. Sed hæc opima spolia, vti superatis hostibus irrecuperabili damno doliq; fuerunt: ita & Principibus prædictis, & amicis, ac terris eorū, ob discordiam pretiosissimæ prædæ hinc inde vsurpatae, perniciosum ac inextinguibile odiū (vn de postmodū regnorū ruina orta est) excitarunt. Hanc itaq; arcem ab hostibus militari fortitudine erutam, cum magnus Magister à Suecis victoribus, gratis & dono oblata, suo dominio formidaret adiungere, flamma imposta, exportatisq; ingētib; spoliis per Finlandiam in Sueciam, & Gothiā, victor exercitus est reuersus. Tanta tamen copia ceræ (quæ Orientalium negotiatorum immensus quæstus est, & dominorum diues tributum) in eadem arce, ob importabilem grauitatem, relicta est, vt flammis resoluta, nauigabile iter per magna locorum spatia exundatione sua reddere posset.

Magna ceræ copia incendio colliquata.

De confictu glaciali. Cap. 2.

Neq; minori bellandi impetu Sueci ac Gothi contra Moschouitas seu Ruthenos, pacta constitutæ pacis ob ardorem rapinarū in sinibus Finnonici maris violantes, super aperta glacie, quàm in ipsa solidissima terra confligunt: imò, vt prius dictū est, vbi antea æstiuo tempore acerrima commissa sunt bella naualia, eisdem in locis glacie concreta, aciebus militari modo instructis, bombarbisq; ordinatis, habentur horrendi confictus. Adeò solida glacies est in equestribus ac pedestribus turmis sufferendis, ampliter vel strictè collocatis. Neq; mirū, aut incredibile cuiquam, Latiali præsertim homini videatur, quomodo equorū vngule in lubrica glacie firmari poterunt, vt nedum impetuossimè cursitent, sed & in gyrum versi, atq; ad cursum agitati, armatum sustineāt pugnatorem. Equi etenim adeò

Glacii soliditas.

adeò firmati sunt in pedibus adunco ferro, & clavis acutis, vt nusquam, quantumcunq; plana sit glacies, sef fori de lapsu sit formidandù: imò talibus equorum fer ramentis glacialia frustra impetu fugientis excisa, in fa ciem immittuntur insequentis, vt ilicò moribundus corruat, vel vulnus recipiat, non facilè curandum.

De irruptionibus Moscouitarum, seu Ruthenorum.

Cap. 3.

Magno gentis suæ numero non tantum ad præli- andum, quantum prædandum, pro maiori parte exiguo, vel nullo seruato ordine militari, ad bella proficiscuntur Moschouitæ, præcipuè qui limites regni Sue tiæ, ac magni ducatus Finlandiæ præliaturi, aut præ daturi accedunt, prout in annalibus eorundem regno- rum, præcipuè circa annos Domini M. CD. XCV. viri- bus sexaginta millium hominum factum fuisse cõme- moratur. Causam motæ irruptionis posuere trium pa- rochiarum collimitanearum, scilicet Egrebpe, Lasche, & Saualax, atque de fluminibus earum repetitionem, quasi æquius ad eorum pertinerent ditionem, quã regni Suetiæ iurisdictione. Sed reuera stimulatione Ioan- nis Danorum Regis tanta colluies eo ingressa est, vt maxima regni Suetiæ prouincia subiugata, partē iuri & dominio Moschorum subiiceret, & partem domi- nio eiusdem Regis Danorum subiugaret: quemadmo- dum paucis inde euolutis annis, anno M. D. postea in Regia ciuitate Holmensi legati Moschouitarum eidē Regi Ioanni in quadragesima proposuerunt, assere- tes pactum hoc osculo sanctæ Crucis inter vtrosque Principes, pro humilianda ac vsurpanda corona Sue- tiæ, solenniter fuisse stabilitū. Sed vtraque pars in me- ditationibus suis subitò fuit exinanita, vt Rex Ioan- nes in suam Daniam (relictā Regina Christina, de Du- cibus Misniæ, muliere optima) fugere sit coactus, & ipsa Moschorum turma hostiliter humiliata, atq; mo- re prædonum repulsa ad patrias redire habitationes, ea memoria cladis accepta, vt Danorum persuasione nū- quam dominia Regis Suetiæ, aliena stimulatione, vel proprio ausu præsumpsit impugnare. Vt cunq; se

*Ioannes Da-
norū Rex.*

*Christina
Regina.*

DE BELLIS GLACIALIB.

res habet, cùm Daniæ regnum paruulæ telluris angustis (teste Saxone) clauditur, importunè, & astutè prouidere solet, vt amplissima vicinorum regnorum Suetiæ, Gothiæ, & Finlandiæ dominia multorum Principum confæderationibus & auxiliis vsurpare possit, præcipuè Moschouitarum, seu Ruthenorū ex Oriente, Scotorum & Gallorum ex Occidente, & Germanorū ex Meridionali plaga: quæ nationes simul coniunctæ, in Suetiam subiugandam venientes, citius tumultum inueniunt, quàm triumphum.

De specu horrifono, Smellen vulgariter dicto. Cap. 4.

Visum est superiore capite, glaciæ tantam ineffe fortitudinem, vt equestres, pedestresque bellatrices turmas facillimè susterre possit. Iamque intendum erit, specum subterraneam esse prope littoralem urbem, Viburgum appellatam, eisdem Moschouiticis terris plurimum vicinam: quæ eius secretæ virtutis est, vt animali viuo in ipsam proiecto, tã horribilis sonus excitatur, quòd sua excellentia aures propè positorum suffocat, ne audire, aut loqui, vel stare possint: qua virtute multò plures, quam vehementissima bombardæ interimit, vel debilitat in momento. Sed neque hoc naturæ opificium videretur esse ociosum. Inguente enim hostilitate præfectus terræ iubet omnium aures concludi cera, cellariisque, ac antris abscondi

scandi victuros: & demum se muniēs, animal aliquod vel hasta, vel fune præcipitat in os speluncæ: vnde tam horridus excitatur sonus, vt hostes obsidentes in circuitu, quasi mactanda pecora collabantur, lapsique (si incolis visum est) longo intervallo remaneant spoliandi. Sed nulla voluptas vltionis sumendæ victoribus inest, quando naturæ potentia tam fortiter opprimi videntur inimici: qui mox vt sensum cepèrint, non preliandi, sed fugiendi tempus assumunt, ne sono iterum excitato, tandē moriantur, vel mortifera ægritudine contracta, paululum etiam fugientes superuiuant. Quo casu euenit, vt qui armis & viribus à bello furore reprimi non poterunt, solo terrore mugientis naturæ tabescunt, pristinum vitæ robur tardè vel nunquam recuperantes.

De eodem. Cap. 5.

Miserandum & infelix huius calamitatis exemplū plus cæteris hostibus Rutheni seu Moschouitæ multis millibus suorū amissis, quādoq; ad posteros reliquerunt, ne vicinas gentes, maximè Finnos superba multitudine gratis opprimere pergāt. Hi etenim Finni & mutuis præsidij, & Gothicis ac Sueticis armis, magicisq; artibus, & elementorum secretis viribus sese, suasq; terras inconcussè seruare solēt. Huius autem specus ratio vndecunq; constat, à prouido semper viro dirigi, ac custodiri debet, etiam intra plures, vt hic cernitur, circūpositos muros: quia eius, vt aliarum rerum secreta natura in maxima potentia sita est.

*De prelijs Finnorum contra
Moscos. Cap. 6.*

Quemadmodum amplissimus ac potentissimus est principatus maximi Ducis Moscouitarū, ac Ruthenorū, ita & titulū suæ ditionis amplificat, & extendit, prout literæ eius nouissimè per quendam Demetrium Clementi Septimo trāsmisæ, attestantur in hunc modum: Magnus Dñs Basilius Dei gratia Imperator,

DE BELLIS GLACIALIB.

*Titulus hic
in chartis
maiores
locum occu-
pat, quàm
extendatur
eius domi-
natus.*

rator, ac dominator totius Russiae, nec non magnus Dux Volodemariae, Moschouiae, Nouogrodiae, Plestouiae, Smoleniae, Ifferiae, Iugoriae, Perminiae, Vetchae, Bolgariae, &c. dominator & magnus princeps Nouogrodiae inferioris terrae, Cernigoniae, Razaniae, Volotchig, Rozeuiae, Belchia, Roschouiae, Iaroslauiae, Belozeriae, Vdoriae, Obdoriae, Condiniaeq; &c. Datum in ciuitate nostra Moschouia, anno ab initio mundi millesimo tricesimo septimo, tertio Aprilis. Verùm hunc titulum tam magnum & amplum, vicinae nationes plus mirantur, quàm eius vires formidant, maximè Finni, qui sæpius prouocati, non desinunt tam potentibus eius titulis & populis infidari. Sed non tam frequenter in cãpis (nisi asperissima hyems fuerit) quam aquis in plurimos amnes lacusq; diuisis: verùm vt plurimum larunculi sunt pro vtraque parte ardore (vt supra dictum est) rapiendi præliantes. Sed neq; ob hanc minutam rationem principes Aquilonis in apertam hostilitatem ruunt.

De modo latrocinandi Moschorum. Cap. 7.

RVtheni, seu Moschouitæ, quàm perniciosam in piratica, seu latrocinandi studio peritiam, ac astutiam habeant, paululũ supraposita figura declarat. Dum enim Carelos, siue alias vicinas gentes latronum more inuadere prædisponunt, societate congregata, atque certis legibus & pactis instructa, lembos abietinos ló

gos

gos ac leues, 20. aut 25. hominum capaces, in solitudinibus diligentius asseribus planis & subtilibus fabricant, eo videlicet ordine, vt pars dolabris eos cauet: pars picem in subterraneis specubus (ne fumo prodantur) ex pineis stipitibus, aut scandulis concoquat: pars cuspides iaculorum, vt indurescant, adurat: pars arcus & neruos, sagittasq; adaptet. Pro omnibus enim similibus instrumentis materiam aprissimam habent solitudines illae. Quibus videlicet lembis paratis, pariter eos in aquas velut classem latrunculi immittunt, & armis instaurant. Deinde vicos, villas, castella, nauesq; onerarias in albo lacu, vel Venedico sinu, vel Liuonico mari sub anchoris stantes, spolia rapturi aggrediuntur. Nec bona spoliassent, aut diripuisse contenti, sed etiam innata crudelitate, sine quocunq; discrimine & discretione, homines talibus ingeniis superatos, in gurgite mittere suffocandos satagunt.

De eodem. Cap. 8.

TAliq; prosperitate freti adeo insolentes euadunt, vt naues maiores marina tranquillitate retardatas, circa tabulas aquis viciniores, obterebraturi, aggredi et molestare non formidant: sagittis enim, ne supernè à propriis defendantur, nauigia satis acriter auertere contendant. Attamen rarissimam pro tantae praesumptionis audacia victoriam consequuntur, quia tormentis, ballistis, & iaculibus saxis frequentius repelluntur. Deinde dum considerant se non satis diu post illatam violentiam, & rapinam inter homines afflictos permanere securos, aut ulteriori omnium dispendio publicam exercere piratiam, lembos humeris impositos, in abdita syluarum referunt, quorum secretiora loca intimius cognoscunt: vt rursus eisdem pro similibus latrociniiis exercendis, opportuniore tempore vti possint, interim praesidia in nemonibus firmantes, vt in his tanquam secretioribus heremi locis, spoliarum abundantia se nutriant, ac armis tueantur. Verum vti facinus eorum horridum est & perniciosum, ita promptissimos vindices illico inuenit in uultionem. Venatorum namq; diligentia & sagacitate primam

*Lembi par-
tantur hu-
meris.*

DE BELLIS GLACIALIB.

mùm latronum syluestria præsidia explorantur: deinde turmatim exeunt populi furuis armis induti, hostium vires vsq; ad extremam interuencionem deleturi. Neq; tamen id sine cruenta victoria venit, dum latrones sceleris conscij, pro vita tuenda quasi agonizantes decertant. Ad extremum ramen viribus fracti, partim ad montium antra, partim ad terrarum cauernas, partim ad densos arborum ramos scandendo se recipiunt, eò securiores se putantes, quo secretiora hæc loca antea ad tantum facinus perpetrandum præelegerant in ea solitudine vasta. Sed Dei vindicta exigente, neque eo modo aut loco vitam aut immunitatem merentur, qui tam diris cruciatibus innocentes opprimere confueverunt. Omnes enim sine vlla clementia lembis & præfidiarijs ædibus impositi, comburuntur. In cauernis verò & antris laticantes, grandibus admotis saxis & parris, viui prolixiori fame relinquuntur interimendi. Qui densis arborum frondibus se tutos opinantur, latratu canum proditi, nisi de vita redimenda paciscantur, mox sagittis opplentur, vt decidat in terram morituri. Nec alia apud eos efficacior vis est inuestigandi syluestres grassatores & fures, quam odoratu & latratu canum venaticorum,

*Piratarum
pena.*

De modo recipiendorum Oratorum apud Moschouitas. Cap. 9.

Perhibent nonnullæ Septentrionalium regnorum veteres historiæ, quosdam Principes Moscouitarum miris præstigijs Regum & Principum legatos excepisse, atque adhuc excipere solere. Siquidem elegerunt, nuncque pro tempore ex plebea multitudine quam plurimos procerioris stature viros, insigni canitie, & prolixioris barbe forma spectabiles, elegantissimo cultu, vestitu scilicet Principis, eos exornates, eligunt, vt in amplissimo nobilium cœtu hinc inde cum silentio sedentes, sui ornatus splendore, & multitudine oculos perstringant ingredientium oratorum: qui tanto apparatu fascinati, aut territi, nihil austerum proponant, vel propositum communibus eorum sententijs

*Mentis
nobilitas.*

tentijs annuat concludendum. Sed is apparatus, vti mentitam magnificentiam cōtinet, ita & frequentius in suo exitu vilescere iudicatur. Longè etenim ab ea æstimatione aberrant, quam se putauerant consecuturos. Nam expeditioribus legatis, qui latius arduis deductis negotijs penetrauerant orbem, totus ille splendor præstigiōsusque cultus, contemptibilis apparet, & pudendus. Præterea mos est apud Tartaros, vt legati, antequam eorum Imperatori commissa proponant, inter duos ignes ire cogantur, ea potissimum causa, vt si venenum portauerint pro intoxicando Principe, ardore ignis in portatorum necem prius dissoluantur. Noluntque aliter eosdem legatos audire, nisi munera ferant, flexisque genibus commissa loquantur, cæteraque cælicolis debita, homini mortali impendant: & hæc facere recusantes, vix sine vitæ periculo absoluntur. Vt autem hic ritus recipiendorum legatorum apud Moscouitas, clarioribus ostendatur exemplis, inferendam esse volui Serenissimi Regis Poloniae legationem, anno Domini M. D. L. I. ad Ducem Moschorum, ordine quo sequitur, institutam. Orator Regis Poloniae Matthæus Bartholomieuicza Kneze Gedroitzki, vir nobilitate insignis, per miliaria Germanica cc. à Vilna ciuitate celebriori Lithuaniae, ad Mosquam Moschoviae metropolim perueniens, ingressurus consummato prædicto itinere, aliquot equitibus ad hoc à magno Duce destinatis susceptus est: ac postea paucis diebus elapsis, ad tradendum Regias literas solenni pompa (vti Moscouitis visum est) in arcem per duo atria, quæ homines proceræ staturæ, ac prælongam barbam nutrientes, & plerunque seruilis conditionis, in subsellijs orbicularim sedentes, splendidisque satis amictos vestibus, ad magnum ducem pertinentibus, vt possit solummodo ex longinquis oris venientibus ostentare suæ aulae magnificentiam, continebant: ad palatium tandem, in quo magnus Dux vnà cum suis principibus, etiam eiusdem formæ indutis vestimentis, morabatur, introductus est. Magnus autem dux in sella aliqua, ab alijs principibus multum separata, longa talari tunica ex serico villoso, cuius extremæ oræ margaritis vnioni-

*Moueat
cornicula
visum.*

*Legati Tar
tarorum.*

*Legatio
Regis Po
lon. 1551.
ad Ducem
Moscho.*

Mosqua.

DE BELLIS GLACIALIB.

vnionibusq; prætextæ, indutus sedebat, ac scipionem, siue baculum, superiori ex parte inauratū, inferiori verò, argento inductum, cui innitebatur, manu tenebat: deniq; capiti suo mitra (quod illi sua lingua Kalpack appellant) de præstantissimis subnigris vulpinis pellibus (quæ istis in terris maximo in pretio sunt, longeq; superant zebellinas pelles, quoad æstimationem) imposta erat. Quando autem legatus palatiū ingressus est, illicd qui eum adduxerant, ac magno duci præsentabant, in pavementum coram eo se prosternebant, ac capite terram terq; quaterq; (quemadmodum Moschouitis moris est, hoc modo reuerentiam supremam suo Domino, exhibere) quatiebant. Verùm oratori ad fores distantia L. pedum à magno Duce, vnà cū famulis suis, quorum 12. cum illo aduenerant, consistere, per procuratorem sibi (quem illi Przystavv vocant) constitutum, iussu magni Ducis iniunctum est, nec propius ad eum progredi permissum: ibique, donec ad magnū Ducem orationem haberet, ac Regias literas secretario ad hoc destinato traderet, perstitit: cuius quidē Regis literas, Orator magni Ducis, aliàs dū in Polonia esset, quodd suum dominum Czar Ruski (hoc sonat Cæsare Rusiæ) à Metropolitano istius terræ sic creatum, minimè compellarent, atque hanc ob causam idem dux proprium oratorem postmodum misisset, recipere recusat. Postea dictus Regis Poloniae Orator à procuratore iterū in hospitium satis magna pompa, ostentandi gratia deductus est. Hæcque de modo recipiendi oratores apud Moschouitas, sufficiant.

Moschorum
Dux appellari vult
Cesar
Rusiæ.

De Italico Oratore crudeliter occiso.

Cap. 10.

Insuper Albertus Crantzius Historicus Germanorū insignis, in sua Vandalia asserit, Oratorē Italum, eod quodd caput suū totaliter coram Principe Moschouitarum verba facturus nō nudaret, crudeliter fuisse interemptum. Cum enim orator patriæ suæ cōsuetudinem (qua nullius dignitas vel maiestas tecto capite orātis offendi putaretur) allegaret, efferus Princeps ferreo clauo te-

Scomma
crudete.

uo te-

uo tegumentum cerebro coniungi iussit, irrisoriè asserens, se ritum huiusmodi tali memoria non violaturū, sed confirmaturum.

De ingenio negotiatorum Moschouie.

Cap. 11.

Negotiatorum Moschouitarū mos est, nouas scilicet diuersis occurrentibus stagnis, & fluminibus fabricare naues, & merces eisdem immittere comportandas. Iter enim quæstus causa in Septentrionalibus terris institutum, ad ccc. vel cccc. leucas se extendit: in cuius spatio cū syluæ atq; longi amnes, vel lacus frequenter occurrūt, comportatis rebus, nauibus iam fabricatis aut fabricandis vtuntur. Nec est qui de iniuria, aut incisione syluarum, vel piscatione talium mercatorum querulatur, modò vltra hæc naturæ dona alia non vsurpauerint, patronis ignorantibus aut inuitis, veluti iumentis pro eorum nauibus pertrahendis, aut edendis pecoribus: loco quorum carnibus ferinis inter itinerandum sagitta quæfitis, abundè vtuntur. Merces autem eorum sunt pelles pretiosæ, & omnigenæ fortis apud eos in pretio, videlicet zebellinæ, mardurinæ, & varolinæ, aliàs vulgari Italico Dolsi dicti: de quibus superius ac inferius nonnihil est annotatum, & annotandum.

Pelliū preciosarum magna mercatura in Moscho.

De diuersis modis præliandi Finnorum. Cap. 12.

Cum apud Finnos, seu Finlandos populos Septentrionales, ob eorū nimiam ferociam grauibus pœnis
O
seu

DE BELLIS GLACIALIB.

*Arma bel-
lica domi
Finnis in-
terdicta
sunt.*

seu cēfura Regia edictum sit, ne domi in mutuā perniciem bellicis armis utantur, videlicet lanceis, telis, iaculis, gladijs, aut pugionibus oblongis: attamen securium, dolabrorumque usum pro domestica necessitate leuanda omnimodè permissum habent: quibus etiam conficiunt structuras admirandas. Verùm ne defensoris armis, quibus sese à Moschouitis atrocinantibus nimium vicinis, opportuno tempore defendant, carere videantur, hastatis fundis primos insultus sufferunt, aut repellunt. Deinde cominus certaturi, iactilibus saxis cingulis eorum alligatis se tuētur. Fortissimi enim sunt brachiorum, atq; plurimum iaciendo experti, ita ut nullus frustra pereat iactus. Habent etiam longissimas hastas abietinas, sole arefactas: quarum cuspides clauis, vel sudibus acuunt. Hi que velitum, seu leuium equorum impetum primi repellunt. Quidam restibus instar retium ferinorum ductilibus sublimi iactatione utuntur. Vbi enim cum hoste congressi sunt, iniiciunt eos restes quasi laqueos in caput resistentis, ut equum, aut hominem ad se trahant. Quidam etiam lapide pugillaris quantitatis funiculo quatuor palmorum longitudinis (quibus ferrei, vel plombei globi, vel catenulae ferreae non sunt) baculo alligato equitum brachia, vel equorum pedes inuoluunt, trahendoque in casum repentinum retorquent. Nec minus eisdem Finnis adiutorio sunt maximi, ac mordacissimi canes: quos non minus equi Moschouitarum horrent, & fugiunt, quam Perfici equi camelos. Hi etenim canes saltu, & morfu (prout disciplinati sunt) naribus equorum insidiātur: quo euenit, ut ea formidine subito se in posteriores pedes erigant, equitem abijcientes, ilicò interimendum vel captiuandum.

*Canes Fin-
norum in
bellis.*

Adhuc de eorundem armis, & munimentis. Cap. 13.

*Thorases
Finnorum.*

VTuntur & iidem Finni pro corporum munitio-
ne, partim thoracibus è corio phocarum calce ma-
cerato, partim corio alcium iubato: quod superfu-
sa aqua (si hyeme bellandum sit) congelari permittūt,
nec glacies pilis forinsecus adhærens, sudoribus por-
tantis

tantis à concepta duritia relaxatur. Galeis quidam eorum instar squamarum piscium, ex vngulis alcium siue rangiferorum, aut boum ingeniosè connexis vtuntur: quidam verò certarum volucrum exuijs intrinsecus filis ferreis diligenter contextis: quidam coriarijs galeis ex spissa, humidaq; cute calce decocta, super ligno ad formam capitis contracta, eaq; aëre sensim siccata, tutissimè muniunt caput. Verùm galeas huiusmodi, ne capite incalcescente flaccescant, subtili cortice arboris populeæ intus piscium visco (qui liquoribus resistit) confirmant.

*Galeæ**Finnorum.*

De præfectis Septentrionalibus Regis Suetiæ. Cap. 14.

Quemadmodum superius dictum est de præfectis Islandiæ, id est, terræ glacialis, qualiter edicto Regis Noruegiæ iura reddendo, lites pro portubus illius terre motas auerterent, aut inter mercatores Germaniæ flagrantes, iusta pœna corripere ed nauigantes, ne vel ipsi negotiatores legitimo quæstu, vel ipsi incolæ suo commodo, vel ipse fiscus debito tributo, & omnes amœna commutationis pacificæ societate priuarentur: Ita & in his Finnicis terris populosissimis & opulentis, Regis Suetiæ præfecti, viri sagaces & prudentes, strenui, & mâsueti, vt iurgia tã indigenarũ, quàm alienigenarũ recto iustitiæ tramite auferant, & pacem vnicuiq; adiudicent, cõstituuntur. Quãd enim ferociores, austerioresq; eo sub climate reperiuntur populi (prouer reuerà sunt) tãd prudẽtioribus viris opus est, qui magis suadeant (salua iustitia) quàm rigidè cogant, spolient, vel tormentent: eoq; casu nedum præscripta tributa alacriter exhibent, sed ad quænis imperata, etiam si periculis mortiferis annexa sint, vt eis obediant, sese prõptissimos reddũt. Talibus præfectis prudentibus, iustis & moderatis, semper floruerant Aquilonaria regna cũ Regibus & principib⁹ suis, vt suauiter recordari congruit antiqui Strenonis Sture, xxiiij. annis durissimũ populũ spatio bis mille Italicorũ miliarium strenuè & pacificè moderantis, & rursus Regis Caroli ob auaros, contumeliosos, ac violẽtos omnium suarum prouinciarum præfectos, vij. annis exulantis.

Sten. Stur.

DE BELLIS GLACIALIB.

*De arcibus violentorum præsidium
comburendis. Cap. 15.*

RVricolæ seu communitates, sentiētes se quandoq; incessabili violentia ab iniquis præfidibus præter omnem æquitatem vexari, ad amaritudinem prouocati, fortissimas artes ampla glacie circūdatas, cohortibus ac turmis, quasi vir vnus, modo quo sequitur, aggreduuntur debellandas. Quoties enim in Septentrionalibus regnis intolerabilia vulgi onera (nulla exigente necessitate) vel aliæ crudelissimæ oppressiones inducuntur, toties vi publica armorum grauaminibus tam atrocibus perpetuè in fringendis obuiatur, ita videlicet quoddam incolæ, seu rustici (qui semper potentes, & vniti ibidem sunt) huiusmodi fortalitia demolituri, condicōto tempore plura millia eiusdem territorij in sylua, ac glacie arcibus viciniore conueniunt, communi ferocia repente quid faciendum sit consulentes, & concludētes. Inter quos viri acrioris ingenij, breui exhortatione ad multitudinem furentem super passis ac patiendis grauaminibus exposita, vnicuiq; agmini subductoribus seuerioribus officia distribuunt opportuniora: alijs, vt machinas fortissimas ac altas, subitò è lignis super glaciem construunt: alijs, vt multa millia fasciculorum penes eos è sylua excisa comportēt: alijs, vt magistros operis, ballistis & armis per excubias à tyrannicis incurfibus tueantur, donec omnibus paratis, vnanimiter institutum negocium aggrediātur, quo fit, vt primum machinas, siue propugnacula, cōtra hostium tormenta, vel sagittas securissimè antrorsum in lubrica glacie trudent, manipulatiq; fasciculos infinita multitudine & humeris & vehiculis congestos, super muros & mœnia iactent, donec eorum altitudine vel superata, vel æquata, ignibus immisis flamma, & fumo absumentur inclusi: qui neque periculum hoc auertere, neque sese ob immensam combustibilis materię molem defendere possunt, aut æquis conditionibus apud inexorabiles, & furiosissimos hostes inuenire: neq; fugere cōceditu, ob multitudinem ad omnem cēdem, & truculentiam excitatam. Nec aliter quàm stupida exardescens, comburūtur hæc fortalitia: quæ incendijs

cendijs obnoxia sunt. Maiori enim parte non latere co- *Arces ple-*
 &to, aut campestribus faxis, sed ex densis syluis (ob *runque li-*
 cendum frigus) coagmentatis lignis concamerata ædi- *gnæ sunt*
 ficia constituuntur, prout infra dicitur de domibus A- *Septent.*
 quilonarium regionum.

De machinis glacialibus. Cap. 16.

VTuntur etiam Gothi ac Sueci in aggrediendis di-
 ripiendisve fortissimis arcibus, castellis & vrbi-
 bus, machinis seu propugnaculis obliquis, è trabibus
 abietinis validissimè fabricatis: quas quidem machi-
 nas facillimo compendio super ipsam glaciem impe-
 tuosa manu admotas, mœnibus opponunt, earumque
 præsidio muniti, omnem saxorum, trabiumque iactum,
 directè vel supernè emissum, ne noceat auertunt. Nihil
 enim vel altitudinis impetu, vel grauitatis impulsu,
 quantumcumque violenter demissum fuerit, machinas
 ipsas propter earum obliquitatem infringere vel dis-
 soluere potest, imò nec ignibus immisissis ab obsidione
 clausis comburi: quia continuè aquam in vehementi
 frigore desuper effusam, spissius congelari procurant,
 paulatimque propinquius ad portas & mœnia, vi arma-
 ta protrudunt, ac turmis militaribus firmant, eadem
 ferè sub machinis & castrensibus præsidijs vtentes cõ-
 moditate, qua perfrui solent viatores in glacialibus
 cassis, vbi pro frigoribus arcendis copiosa suppetunt li-
 gna, itidem & commeatus sufficientes ac stipendia li-
 beraliter distribuenda: & ob id atrociores obsessis in-
 ferunt difficultatem. Quo viso trepidum militare ag-
 men obsidione clausum, intra muros & mœnia acrius
 se tueri compellitur, dum nullus insidiarum locus, pro
 conficiendo vel abigendo hoste, vndique attentatus oc-
 currit. Non enim combustibilibus fomentis hostiles
 machinas propter circumstantem glaciem comburere
 possunt, nec dolosis cuniculis ob terram saxea duritie
 congelatam erumpere, nec bombardis, aut tormentis
 minimo saltem loco hostes conficere, vel sagittis aut
 fundis deturbare, nec aperto cõgressu eisdem tutè resi-
 stere, nec arcibus relictis syluarum latebras ob asperrimam

DE BELLIS GLACIALIB.

gelu fugiendo recipere. Constantibus tamen armis, & animis ijdem inclusi sese defendunt, donec obsidentes formidine glaciei resoluendæ, machinas ipsas aut sponte comburant, aut longè remotius in littora fugientes secum abducant. Neq; sic ab eorū atroci impugnatione securi reddūtur obsessi. Machinas enim easdē subito in latissimas rates conuersas, eodem loco super apertas aquas, quo aliàs in solida glacie steterunt, facillimè reponunt, aut sinunt eas maiori super inducta amplitudine in ipso gurgite liquefacta glacie firmiter permanere, additis lembis, seu lyntribus, alioque nauigiorum genere, quo peritissimi sagittarij rates huiusmodi valeant defensare, & nocturnas vigilias, ne quisquam obsessorum euadat, diligenter obseruare. Idemque faciunt campestribus propugnaculis ubiq; præidentes. Pari enim atrocitate persequuntur obsessos, quorum impia crudelitate ad tantum vindictæ ardorem diutius fuerant prouocati. Quo fit, vt pro maiori parte tam duris custodijs constricti, sæpe imaginentur an gladio, an laqueo, an aqua, an igne, an præcipitio, an veneno, an mutuo iugulo seipfos occidant.

De vehiculis igniferis. Cap. 17.

CVM Gothis ac Sueonibus glacialis pugna perquestris, vel pedestres turmas à Moschouitis, Danis, Germanis, vel internis hostibus intētatur, ijdemque hostes diutius ad vim inferendam suas munitiones in faucibus montium, vel vallium collocare disponunt, vnde irruptiones faciant in regnicolas, qui pro sua defensione simili proposito in armis cōgregati, ne eisdem hostibus, tātullulum digressandi spatium temporis, vel locum concedant, ingenijs & viribus vtuntur opportunis: tunc vehicula oblonga aridis sarmentis, & cætecis combustilibus materijs replent, vt a terrimum fumum, intolerabilemque foetorem igne, directorum audacia accenso, attractuque equorum syluestrium, & furiosorum inimicis opponant: idque celerius committitur: quò collateraliter equi ligati ardore ignis retropositi stimulantur ad cursum, nec currere desinunt, donec hostilem

hostilem acie turbauerint, vt vel eo loco, vel alibi à latere armatis incolis impetuosisimè insultantibus cedant, vel eosdem fugam simulantes, quasi certi victores insequantur, vt sic educti dispersiq; , potius secretis glacierum voraginibus, quàm armatorum insidijs interimantur. Hisq; ex alijs sylvarum angustijs (si opus fuerit) agminatim populus erumpens, ballistis, & telis armato hostium certamini sese immittit, & opponit, nec persequi cessat, donec hostem abegerit seuerissima vltione. Glaciales verò hæ pugnae, vbi fieri soleant, aut in quibus lacubus, aut locis, sequentibus capitulis diffusius ostenderetur.

De bombardis, ac globis euehendis, & modofagittandi. Cap. 18.

HAc imagine satis apertè ostenditur, quibus ingenijs & artibus Septentrionales populi in promouendis prælijs, siue super campos, siue super glaciem, intrepidè aduersus inimicos iniuria vexati vti consueuerunt. Cernuntur hîc vehicula (sic enim hyemalia, seu glacialia plaustra vocantur) oblonga antroorsum ob maiorem flexibilitatem & agilitatem cuneata, seu incuruata: quorum tanta commoditas, & firmitas est, vt obiectos viarum gibbos, siue tumentes glacierum, aut niuiû colliculos, vno vel pluribus equis trahentibus, plus oneris ponderisve sustineant, quàm 5. vel 6. rotati currus in itineribus complanatis & cõmunitis. Tamen vno potius vtuntur equo in lubrica

DE BELLIS GLACIALIB.

glacie, tritaq; niue, quàm duobus, vt occurrētibus plastris in vijs strictis, parumper declinando cedere possint, imò propter altitudinem niuium totum vehiculum (lege pœnali constituta) & grauiora plaustra, euertere teneantur. In glaciali autem itinere ob infinitam latitudinem nulla difficultas occurrit, nisi in certis rupturis glacierum, vehementia inferioris exhalationis, quasi vi tonitruorum, ob pinguedinem fundi causatis. Dico quasi vi tonitruorum, quia tātus sonus, tamq; horrendus mugitus subtus glaciem longo tractu veluti in lateribus densarum nubium hincinde auditur, vt necessarium sit quasi fulgurum vehementia generari scissuram vnus pedis, duorum, trium, vel sex, in amplitudine exhalationis impellentis, & spiritus à fundo excitati.

*Horrendus
sub glacie
mugitus.*

*Adhunc de eodem, & modo penetrandi
rupturas glacierum. Cap. 19.*

Quas quidem rupturas vt pertranseant viatores, subito ex obliquo latere integras partes glacierū repertas, dolabris & securibus adaptant, & reponunt, quasi petras redactas in pontes. Si verò iumētum non præuisa ruptura in vastis tenebris immersum fuerit, tunc ilicò chordis & lignis subtilibus, semper comportatis, assueta agilitate extrahitur viatoris. Si verò homines inter glacies (vt sæpius accidit) inciderint, mox eruti iucunda memoria prosequuntur adiutores. Nec terrorem exinde concipiunt, quòd ilicò circumstante frigore glaciuntur in veste: motu enim, cursuq; continuo causante, celerius restituitur calor. Igitur in his vehiculis rempore glacialis prælij commeatus, globi, pulueres, ac alia ad vsu præliorum necessaria, constituto laboris pretio ab incolis facillimè comportantur, quemadmodum æstate vsu nauigiorum in eodem maris, vel aquarum sinu, vel curribus rotatis, industria aurigarum, vel nautarum fieri solet, imò vehicula hæc in maximo numero multiplicata, veluti propugnacula, aut aggeres ipsis hostibus opponuntur (velut carri in Cimbricis bellis) sagittæq; arcuales, vel bombardales,

bardales, ex ijs in hostem facillimè excutiuntur, donec vel interposita pace, mutua concordia abeant, vel timore glaciæ resoluendæ præproperè cedât, aut in pertinacia perseverantes, velut plumbum in aquis vehementibus demergantur.

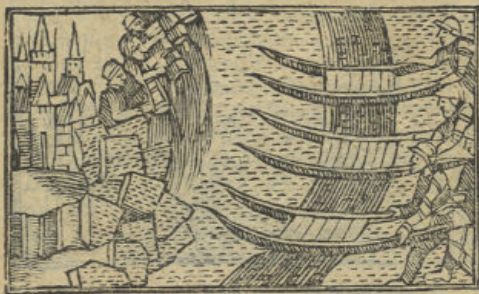
De impedienda aquarum congelatione. Cap. 20.

Munitissimæ ciuitates, & arces hyberno tempore dum omnia loca inuia ac peruia glaciæ constricta sunt, arcta obsidione premuntur, quæ aliàs æstiuo tempore quasi insuperabiles & inaccessæ videntur. Quocirca monstratur hac tabula, quomodo se muniunt, qui talibus angustijs & periculis sunt subiecti. Imminente igitur publica vel priuata hostilitate, si loca sita sunt in medijs aquis fluuiialibus, vel stagnatis, valde solliciti sunt inclusi, vt dolabris, ac ligonibus in modum circumdantium forssarum aperiant glaciem, ad minus spatium xxiiij. vel xxx. pedum glacialia fragmenta in torsum trahentes, vt super glaciem relicta, aucto gelu & frigore, in modum aggeris congelentur: eaq; aperturâ confecta, mox pinguedinem balenarum, phocarum, vel vitulorum marinarum infundunt, hastisq; sufficienti, & magna quantitate infusum commouent & dilatant. Quod fit, vt aquæ sic cogelata, hostibus spem adimant, ne propius accedentes diu cupita victoria patiantur: imò sæpius euenire consuevit, vt prius glacierum voragine, temerario ausu & accessu suffoca-

*Pinguedo
vitularum
marinarum
prohibet
aquarum con-
strictionem.*

DE BELLIS GLACIALIB.

ti intereant, quàm conspiciant vel accedant obsessos vel obsidione claudendos: nō quòd glacies ipsa in profundo lacu, vel flumine debilis sit, sed eo forsan loco audax & minax inimicus agreditur, vbi labentibus è litore paludinoso riuis, glacies ipsa subtus excisa sit, & debilitata.

De manibus glacialibus. Cap. 21.

Est præterea alius in obsidione glaciali seruatus vel seruandus muniendi modus, is videlicet, vt cum per tinax hostis, equis dimissis, vel voragine aquarū perditis, aperturam aquę fosse pinguedine prædicta (ne congeleretur) impletam, trāfire velit, trabes longissimas suprapositis tabulis, seu asseribus in modū ampliatae scale connexas, nocturno præsertim tempore, impetuosius quàm poterit per aquas, versus obsessos vel obsidēdos, vt marginem glaciale penetrer, præcipiti seruato cursu intrudit, quasi solido ponte vsurus. Contra quē impetum, vbi sagittarum, bombardarumq; resistentia, præ nimia hostium festinatione ac ferocia non attenditur, tūc inclusi, aquas super mœnia atq; ad latus infundūt, quę subitò magis magisq; adaucta, asperrimo gelu cooperante, longissimo vrbium tractu veluti specula cōspiciūtur: quæ mœnia vti ab imbellibus foeminis, pueris, iuuenibusq; multiplicatis & apportatis aquarum urnis, hyeme & glacie cōstricta sunt: ita & frigore durante

rante quemcunq; globorum iactum infracta fortitudine sustinere non horrent. Mulieres etiam subductis supra genua vestibus, inter glaciatas aquas porrigunt vrnas aquarum plenas. Ita in angustia inuentionis necessitas cogit omnia audere, & attentare. Sed dum homines huiusmodi stratagematibus inter se dimicant, finē tandem, quem Deus voluerit, vel vna, vel altera pars, etiam noua suborta difficultate, consequetur, licet non incruenta victoria, quæ tot trophæis quot funeribus, inuisita cohorte bellicis cincta legionibus conquiri solet. Itaque suspensis super glaciem machinis, tam foris quàm intus constituti, ad complusculos dies, septimanas, vel menses mutuo conflictu sese molestant, donec resoluenda glacies indomitos obsidentes (si propriam vitam seruare voluerint) celerius abire, quàm aliàs aduolauere, compellat. Dignum risu spectaculum (si cui in tali casu ridere vacaret, & alienū periculum, & turpitudinem spectare voluptati foret) præsertim vbi maius certamen contra aquas, quàm arma subeūdum erit: quòd etiam eò terribilius adesse, & vrgere dignoscitur, quòd repētina suborta tempestate, & rupta glacie, quasi in abyssum dimergi videntur, vbi paucis antea diebus instar triumphantium victorum aggredi & ingredi continuo credebantur.

De glacialibus excubijs, & nocturnis. Cap. 22.

ARcium & ciuitatum, castrorumque obsidionem *Noctes viginti horarum.*
 Aquilonares armati milites, tam equestres, quàm pedestres, in campis, vel aquis solidissima glacie rigentibus seruaturi, vigilias longissimæ noctis, viginti ferè horarum, in medium diuulsæ, diligenter attendunt, atque custodes mutant, non cornibus, aut campanulis, quasi dormire videantur personantes, sed signis secretis retentis, vt nocte aliunde accedentes ex verbo responsionis vnde, & qui sint, intelligere queat: quo verborum signo forsitan per obliuionem amisso, non secus ac proditor à Principe (si ius militare extendi debeat) in vita, vel bonis omnibus condemnari meretur: quòd ad eò rarissimè euenit, vt pro portento reputandum veniat, si quispiã ea negligentia inculpetur.

Sed

DE BELLIS GLACIALIB.

Sed maior vis est in equorum impatientia, propter frigus, quo stridor pedum in collisione glaciæ, unde sonus excitur altior, continuè causatur: vbi sessorum armatos, etiam pellibus indutos, in frigore portant, licet hi peruigiles, exsomesq; custodiunt commissam stationem: eoq; diligentius & cautius, quò nox progreditur ad auroram circa quam violentiores committi solent infidiæ, dum humana vires stupore, somnoq; grauiore ligantur: tuncq; infidiatores omnium temporum quasi ex constitutis articulis sunt attentiores.

De fortunatoribus prælijs matutinis. Cap. 23.

MOS igitur fortissimorum militum est in diluculo obequitare, aut in classe naualiter pugnare, nec grandinum, nebulæ, pruinarum, niuium, frigorum, nec hostium expauescere iniuriam: & hoc non tantum Principis charitate, sed æmulatione fortium virorum dura quæque pati, & iureiurando statuere ac firmare, sese nullo terrore locum deserturos, poena addita. Si eques discesserit, nedum armis, & equo exiit, sed & legali fama, honore, ac fideli existimatione priuatur, imò & circumstantijs ponderatis, grauisima poena multatur. Si pedes, certo plagarum numero cunctis aspicientibus castigatur, poena nihilominus perpetuæ infamiæ penes utrosque, quasi cicatrice indelebili, remanente. Si verò fortissimè pugnando, vel constantissimè stationem seruando, adustione frigoris perpetuò debilitatus fuerit, tunc vnicuique iuxta qualitatem honoris, & generis, liberale subsidium, quo in reliquum tempus commodissimè viuat, more veteris militiæ deputatur à fisco: quod & Principis munificentia fauorabiliter ampliatur. Pro remedio tamen adusti corporis in frigore, vtuntur medicina speciali, cinere scilicet combustæ pellis leporinæ, quo applicato optimè linitur infirmitas pedum: de quo etiam aliquid de medicinis simplicioribus Aquilonarium gentium infra dicetur.

Pœna excedentium prælijs.

Premia fortium.

EST & alius pugnandi modus super glaciem val-
dè tritus & vsitatus in Septentrione. Vbi æstatis
tempore ob aquarum voragine, accessus hostilis in-
tentari non possit, orto demum immenso frigore, gla-
cieq; concreta, vltionem contra arces immanium præ-
fectorum assumere volentibus, in glacie lubricissima,
castra seu munitiones imponere, facillimus offertur ac-
cessus: in quo non segnus in arcem & hostem emit-
tuntur sagittæ, quàm si in campo fortissimo firmata
præfidia forent. Vbi verò arx est insularis, admotis
machinis, quadrato agmine sine intermissione oppu-
gnari videtur: eoq;ue acrius proficiunt obsidentes, quò
magis vniti fuerit & concordēs, vnus scilicet gentis
ritus, & mutua confortationis: quodd exercitus ex di-
uerfis hominum generibus collectus, sibi inuicem nõ-
dum vel lingua, vel vsu viuendi notus, alter alteri dif-
fidens, efficere sit ineptus: quoniam exinde discordia
nascens, fictum aggressum, vel fugam apertam, aut
prodicionem ostendit, maximè quia tales extranei mi-
lites frigoris impatientes, ita asueti non sunt, vt ince-
dere vel accurrere valeant, eminus aut cominus pu-
gnaturi. Longè etenim alia ratio est in glacie, vel niui-
bus (vt alibi etiam ostendetur) quàm montibus, cam-
pis, syluis, vallibus vel arena præliandi. Glacialis con-
gressus fit in lanceis calcibus, non pellibus, aut corijs
vnctis. Vis etenim frigoris, quodcumq; sit vnctuosum,
conuertit in lubricitatem glaciale. Vfus tamen ar-
matorum est, vt tribulis, siue triangularibus ferreis, seu
triplicato stylo pro firmiori cursu, vel statione mu-
niantur. Quidam verò præmeditato congressu, vel
insultu, in medio noctis silentio cineres su-
per glaciem latè dispergentes, securif-
simam efficiunt præliandi
stationem, aut
cursum.

*Que in pri-
mis tenere
debeat Im-
perator.*

De oppugnan-

DE BELLIS GLACIALIB.

De oppugnandis nauibus inimicorum congelatis. Cap. 25.

Accidit plerunq; in littoribus Gothici maris, vt inimicæ naues, tam rostratas falces, quàm harpazines aliasq; terribiles munitiones, & noxia instrumenta habentes, contrario flatu diutius vexatæ, repente gelu superueniente, quasi in muris intra angustias glaciales fortissimè concretæ perstringantur, nec se eruere, neq; transmarina auxilia petere, aut expectare, aut assequi, neq; sociales naues eadem causa tempestatibus interclusas, commeatum ferentes accipere possint. Quare difficultatibus his, vel similibus, præcipuè caristia lignorum in asperrima hyeme constricti, necessitate mortifera urgente, se dedunt, vel præsentissimam mortem incurrēt. Porro verò sceleris immanitate (qua inter circumpositas gentes in cædibus, spoliis, & crudelitatibus vltra morem humanum sæuierant) obstante, multoties ad extrema vitæ remedia concurrentes, infatigabili labore in mediis tenebris glaciem confringere studēt, quo fortè succisa glacie interstitio quatuor vel decem miliarium, vel plurium Germanicorū, ad apertum mare euadere possint. Intereà tamen incolarū (ad debellandum, spoliandumq; eos) accedentium sagittis quasi imbris per aëra sublimius ad eorum nauigia directis & cadentibus, in periculo occisionis vel desolati consistunt: imò frigoris horrore plerunq; mortui, sociorum manu (dum terra sepeliri nequeunt) vrna inclusi, perforata glacie demerguntur in aquas. Vel si nobiles, aut alterius reputationis insignes viri sunt, sine horrore foetoris quasi ligna virentia, saxea duricie congelati, sociis à periculo euadentibus, ad honestiorè tumultum, ne in hostili terra permaneant, reseruantur. Attamen petitis, & obtentis induciis, si cadauera sua humo sacra recondere possunt, nunquā eis denegatur, imò nobiles & præstantiores terrarum incolæ adsunt in eorum honorabili sepultura: quod & in campestribus præliis hostilis terræ satis ceremoniosè seruatur. Veluti recentius exemplum est, de quodam potentissimo equite aurato D, Achone Hanson Vestrogotho, anno

*Quanta sit
Gothis in
sepeliendis
corperibus
religio.*

anno M. D. X. in Schoningia haud satis feliciter pugnante, ac lancea veteris sui familiaris Dani transfosso: qui totius terræ nobilibus accurrentibus, honestissimæ traditus est sepulturæ.

*Hachon
Hanson
eques an-
ratus.*

*De pœna infidelium seruatorum per aquas
gelatam inflicta.*

Cap. 26.

PUt abbat Paulus Iouius Episcopus Nucerinus exter-
narum regionum curiosus scrutator & scriptor,
furum latronumque, & similibus malefactorum
grauissimam fore pœnam, quod frigidis aquis gutta-
tim super colla eorum dimissis, tanquam durioribus
tormentis, commissâ flagitia confiterentur. Ita enim
in Sarmatia sua testatur: Fures, sicarios, latrones, per
quæstionem examinant Moschouitæ eo modo, quod
aquam gelidam super caput ex alto paulatim dimit-
tant: hocque habent pro intolerabili tormento. Hæc
ille. Sed reuera vel ludibriosè bonus præsul à versuto
Moschouitici principis nuntio, Demetrio dicto, tem-
pore Clementis vij. informatus est Romæ, vel alijs re-
bus curiosioribus intentus, non integrè referentem pa-
trios mores intellexit, hoc scilicet pro terribili tormen-
to in ea durissima gente reputari, quæ flammis & ecu-
leis adhibitis, vix vt acta reueler, tantillum commo-
uetur. Hos tamen Moschouitas robore exuperât Sueo-
nes & Gothi, qui Calendis Ianuarij solùm in rebelles,
discolos, & insolentes has pœnas infligunt, ea præser-
tim causa, quod principes & dominos suos ad sacra
Christi natalitia primùm nocte, demum die acceden-
tes, sequuti nõ fuerint ac permanserint, imò etiam qui-
cunque in aliqua priuata aede vel familia idem non
fecerint, aut turpia verba, scandalosaque facta commi-
serint, hos socij, testes, accusatores, & iudices sonoro-
æris tympanorumque strepitu, longo ordine ad con-
gelatas aquas eductos, genibusque innixos, nudato
collo, & prono vultu in genua pressos, guttatim geli-
da aqua omnium applausu perfundunt, Quibus tamen
compen-

*Carpitur
hic Paul.
Iouius.*

*Sueones &
Gothi quæ
religiosè ser-
uent diem
Christi na-
taliuum.*

DE BELLIS GLACIALIB.

Aethiop.

compediariam pœnam (promissa erratorum emenda) celeriter infligere decreuerint, ea gratia conceditur, vt simul & semel toto nudato capite, iustæ quantitaris & mensuræ vrna totaliter perfundantur. Soli Aethiopes ob verticis nimiam nuditatem, hanc pœnam horrescunt, qui licet rarè perueniant ad Aquilonares regiones, veniunt tamen inter subsidiarios milites à Rege Galliarum, Regi Danorum ad impugnandum Suetiam & Gothiâ missos. Plerunq; ergo his Aethiopibus, pariter & Danis infeliciter pugnantibus, non frigida aqua infligitur, sed dura captiuitas, & ineuitabilis sepultura.

De eisdem pœnis. Cap. 27.

EST & alius modus omni alio tempore hyberno contumacibus & obstinatis à maioribus decretus, scilicet vt perforatis glacierum foraminibus xx. vel xxx. pedum ab inuicem distantibus, chorda sub brachijs ligati, per vnum foramen subtus glaciem immisi, fune altero prætenso ad aliam pertrahuntur glaciale aperturam. Si celeriter id factū fuerit, gratiam referunt amicis, quòd festinanter, & fideliter expedierint eorum causam: sin autē protractius (sic forte exigentibus demeritis animi pertinacioris) tunc extractus experitur se habuisse censors & fautores rigorosos, quia in graui periculo fuit suffocationis. Quòd super glaciem instar speculi lubricam agiler hęc fieri videntur, mirandum non est, quia triangularibus, vnicis ferreis solutaribus aut calceis affixis, non tantum ad hunc, sed quemlibet actum in glacie perficiendum, securè (vt infra de piscaturis glacialibus dicendum erit) vtuntur. Moschoiitis tamen schismaticis hęc aquarum submersio pro religionis cultu deputatur, quia sub glaciem perforatam infantulos suos immergentes, ritu suo baptizant: qui si rapido fluminis impetu sub glacie deferuntur in longum, arbitrantur eos ad superos ilicè euolatu-
luros.

Moschoiitarum baptismus.

De cur.

De cursu equorum pro pallio vel brauiio. Cap. 28.

Repletis vehiculis (sic enim gens hyemales rhedas, aut currus appellat) pluribus hominibus, vno tantum præmissis equo, cursum impetuosisimum ad quinque vel sex miliaria Italica intendunt homines, vt non currere, sed velocissimè volare videantur, maxime quia uncis acutissimis, & ferreis clavis in vngulis firmati sunt equi. Brauium vero (vt primo libro in simili cursu hominum monstratum est) vestis, siue equus victus, aut certa mensura salis, aut annona seminanda, illicò soluenda taxatur ad certum tempus: quo nunquam (nisi soluerit obligatus) habebitur liber.

De anagris seu alcibus, in niuosa glacie currentibus. Cap. 29.

Onagrorum, siue alcium vehementissimus etiam cursus in niuosa glacie est apud Sueones Septentrionales, maxime vltra regiã Holmensẽ versus superiores partes Aquilonis. Inferiùs verò ad plagam Meridionalem, etsi in magna multitudine vastorum nemorum sunt, ob Regium tamen edictum in vsu nõ habentur, ne scilicet eorum currendi celeritate (quæ longè superat omnium equorum velocitatem) proditores vtantur, ad secreta regni inimicis quàm ocysimè reuelãda. Famis etenim ac sitis, laborisquæ patientissima est hæc

P bestia,

DE BELLIS GLACIALIB.

bestia, vt diem noctemque immensa spatia ducentorū miliarium Italicorum currendo valeat perficere: priuata cibo. Cæteras eius animalis virtutes, infrà de animalibus liber hic monstrabit.

De rangiferis in niue currentibus. Cap. 30.

Magna etiam multitudo alterius generis rangiferorum est in Septentrionalib. locis: quorū vsus est nedum pro curribus trahendis (vt infrà de animalibus ostendetur) sed etiam in onerariis vehiculis super cacumina niuium pertrahendis. Et hi quoque rangiferi (à tractoris instrumentis ita appellati) edicto regni prohibentur à ministerio meridionales partes inhabitantibus quouis modo exhibendo. Miræ etenim velocitatis, vt onagri sunt, in absoluendo breui tempore longum ac difficile iter. Vehicula autem eorum ab aliorum formis differunt, quia antrorsum instar calceorū sunt cuneata ad penetrandum niues, veluti marina nauigia ad diuidendum fluctus & vndas.

Vehiculorum forma quædam vt calceorum.

De suffocatione hostium in vallibus niuosis. Cap. 31.

Dum Sueci & Gothi hyemale certamen aduersus Teutones, Danos, aut Moschouitas, grauib⁹ provocati iniuriis instaurare coguntur, modis omnibus hostilem exercitum, quanta equestri vel pedestri potentia præditus sit, explorant: compertoque quod egregius, ac gran-

grandibus equis, maiori parte cataphractis, numero & apparatu quasi inuincibili accedunt, quæcunque resistantia suis viribus prostraturi, in eorum occursum nõ tam armati, quàm animati viritum incolæ exeunt, maximè vt hostes tam atroces, virium atq; locorum congressibus attritos, iugulent, ac prædentur. Certa enim experientia norunt, talem hostem haud difficulter superandum fore, qui pluribus grauis armaturæ impedimentis inter altas niues, opacas fyluas, abdita præcipitia, & niuales glacialefque voragine irretitus & illufus, etiam si aduertarius aliquis patriæ defensor nõ obstarret, necessariò corruet urgente natura: eoq; celerius id ipsum eisdem inimicis euenit, quò delicatius enutriti sunt, & locorum ac periculorum ignari, dum ipsi Aquilonares populi, cæli terræq; iniuriæ assueti, per montes & deuia, in ipsa sæua hyeme niuibus desatis, vel occurrentibus inimicis congregari non formidant: vnde & bello imminente, superbos hostes simulata fuga, vel in loca niuosa, vbi grauitate armorum velut in limosa voragine immerfi, more ferarum retibus constrictarum, ab inermibus turicolis interimuntur, vel in paludes, stagna, lacus, & amnes, propter latentem sub niuibus aquam, educunt, vt casu continuo ruant submergendi. Apparet quidem nix solida in superficie, sed subterfesto fluminum esu adedò infirma, vt vix lupum, minus hominem, & maximè armatum, sufferre possit.

De globis niualibus, equorum vngulis impressis.

Cap. 32.

EST præterea equestribus inimicis aliud spectaculũ seu periculũ, ineuitaliter formidandũ, quòd vngulæ equorum ferratæ, ob frigiditatem niui cõnexam, accedente inferius aqua, vel desuper pruina, citò generantur niuei globi in formã pilarũ, vsq; ad magnitudinem capitis puerilis, & ita rotũdati, ac congelati adhærent, vt impossibile sit quin eques à iumento, vel cum eo concidat occidendus, vel captiuandus. Non enim quartum aut sextum saltum, ob globos niueos pedibus adherentes, in rectum vel obliquum efficere potest, quin illicò cadat: quantoq; magis calcaribus equũ sti-

DE BELLIS GLACIALIB.

mulauerit, vt currat, aut saltet, tâd velocius fatum ac-
celerat, vt subitò lapsus, corporeque fractus expiret, vel
in aliam emigret miseriam, nece forsitan deterio-
rem. Qui verò pro defensione patriæ militant, in ipso certa-
minis aggressu equos ferramentis sub pedibus totali-
ter denudat, vt niueis globis non adherentibus expe-
ditius irruant in hostem: qui hac comoditate ac secu-
ritate non audet vti, quia refugium non habet, quem-
admodum incolæ regni locum habent, & amicos. Ne-
que minus periculum hostibus eisdem imminet, quan-
do vallium montiumque latera, lubricis glaciibus ve-
luti speculum micantibus circumfusa ascendere, aut des-
cendere constringuntur, quin adhuc maiorem collisio-
nem incurrunt. quâdo præcipuè glacies huiusmodi coo-
peritur tenuissima niue, vel ipsa vi ventorum coacta,
fauces & præcipitia claudit, voraginesque & specus
profundas veluti campestrum planitiem coæquat: in
quâ Teutones & Dani, vel Mòschouitæ locorū ignari
præcipiti cursu illapsi, pari calamitate ac nobili-
tate confodiebantur: imò & quàm plurimi
milites bellicosissimi, qui cædibus &
flammis alibi concusserunt or-
bem, ibidem in niuibus fa-
cilimè conficiun-
tur. 3² tur. 3²

FINIS LIBRI VNDECIMI.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de structuris aquilonaribus.

Epitome Libri duodecimi.

De varietate & forma Saxorum. Cap. 1.

Præter manulem artem, reperiuntur in plerisque montibus Septentr. provinciarum lapideæ moles, ita à natura in diuersitate figurarum, præcipuè quadratarum, & oblongarum formata, vt vix aliquid præter politum splendorem, ad ornatum pulchriorem eisdem superaddi possit, prout apparet in vasto quodam monte Amaberg dicto, non procul ab insigni monasterio Vastenensi per illustrissimam mulierem S. Brigittam (cuius corpus in celeberrima memoria, & filia eius beatæ Catharinæ primæ Abbatissæ, ibidem requiescens, habetur) ædificato, imò & alio quodam cœnobio diuini Benedicti, Aluastra appellato: vbi lapides varij coloris, præsertim atrii, ad quæuis ædificia incolarum gratis extrahuntur, ac ratibus, seu dromonibus deportati, in pulcherrimum & comodissimum usum, à fundamentis, fenestrarum interpositione, ad culmina tectorum rediguntur, hoc optabili relicto iudicio, quod vel natura artem, vel ars ipsa naturam superare videatur. Dixi gra-

Lapidarie
latunie
montis A-
maberg &
Aluastra.

DE STRVCT. AQVILON.

tis, quia nec pretio, nec precib⁹ emitur à possessoribus loci, ob inexhaustam huiusmodi saxorū abundātiā, vt deputentur ad publicā & priuatā vtilitatem. Nec mons ille omni amœnitate plenissimus, latus & sublimis, à longè nauigāribus aliter, q̄ ciuitas aliqua turrita moenibusque cinctā, apparet. Extant hodie plura ædificia prædicti coenobij Aluastra, atque ciuitatis Linco-pensis, eius generis saxorum vetusto tempore, quadrato opere satis polita, sicut & alibi fabricata. Sunt præterea alij montes Ostrogothorum, versus Orientaliora littora maris Gothici, lucidos lapides adamātinæ speciei, forma hexagoni, instar crystallorū, lōgo ordine hinc inde producētes: è quibus (si superuacaneus luxus æstimatorē haberet) splēdidi parietes, admiratione pleni, formari possent. Præterea apud Vestrogothos mōs est eminentissimus Kindaberg dictus, in circuitu mar morea saxa adeò pulchro colore naturaliter variata habens, vt cuius structuræ applicatā, plurimū decoris afferat & vtilitatis. Demū in sup̄polarib⁹ insulis magnētū mōtes reperiūtur, quorū fragmētis ligna sagina certo tēpore applicata, in faxeā duriciē, & vim attractiuā cōuertuntur. Deinde tam vini cāpestres lapides diuersarū formarū, quān cocti, in maxima quantitate, nedum pro tectis, sed & muris, vbiq; applicabiles reperiūtur.

*Lapidaria
Kindaberg.*

*Montes ma-
gnētum qui
bus apposi-
ta ligna sa-
gina fiunt
velut ma-
gnētica.*

De domibus fabricandis, & eorum varia forma. Cap. 2.

Diuersitates ædificiorū miræ multæq; sunt in Septētrionalib, regnis, videlicet pyramidales, cuneata,

atæ, arcuales, rotundæ, & quadratæ. Pyramidales scilicet ex solis hastis sursum connexis, deorsumq; ampliatas, idq; pro tempore æstiuo, ne fumo & flamma pariter cū solis ardore molestantur operarij manuales. Cuneatæ ædes ferè omnes in altum porrectæ sunt, ut densa, onerosaq; niues citius vento arceantur, ne deprimant tectâ: quæ corticibus betulæ, vel tegulis, vel fissilibus scædulis è pino, ob innatam picem, vel abiete, vel quercu, vel fago confectis, diuitum verò tectâ vel cupreis, vel æreis, aut plumbeis laminis, quemadmodum templorum sunt cooperta. Arcuales structuræ satis artificiosè contra vim ventorum, casumq; niuiū, tam muro quàm lignis, ad varium & valde necessarium vsum fabricantur. Talesq; reperiuntur in ædibus magnatū pro suppellectilibus domesticis, aut rusticanis conseruandis. Rotundæ, & hæ plurimum raræ, ut diuersi artifices pari luce è culmine reflexa, in exercitiis suis portantur. Quadratæ autem domus frequentiores sunt, sed lignis grossissimis mira cōbinatione in angularibus iuncturis (quibus magistrale artificium ostenditur) coaptatæ: & hæ quoque fenestras habent plurimum in tectis eleuatas, vnde lux introrsum super quemlibet descendere possit. Muratæ autem ædes portas habent proportionatas, sed strictas fenestras, ob intensissimū frigus, & pruinosas niues, Nam si maiores, amplioresq; more Italico essent, cōfestim minutissimis niuibus vento valido (veluti pulueribus) turbine agitatæ, ædes ipsæ importabili mole ilico casuræ replerentur.

Aedes cuneata.

Quadrata structure.

De eodem. Cap. 3.

Fenestræ communiore Aquilonarium ædificiorum, præsertim in vaporariis, sunt in obliquis firmatæ tectis, per quæ purior lux è cælo descendit. E vitro autem, vel tela picata, pro pluuia arcenda ponuntur. A latere verò in urbibus, propter vicos angustiores, ferreas habentes craticulas, & clausuras, portæ incolarum extremos limites regnorum inhabitantium, ex industria strictæ, depressæque sunt, ne prædonibus pateant, & inimicis. Imò ut eisdem & apertis

DE STRVCT. AQUILON.

hostibus sagittando resistent, parietibus vtuntur perforatis. Similiter & egeste terre secretis fossis, culmo, vel stipitibus frondosis seu aridis cōtectis, ne fortè eo modo conficiant hostem. Tecta verò trabibus, & tabulis abietinis, corticibus populeis, & germinantibus terreis glebis, gemino ordine, interiecto paucò auenæ, vel hordei semine combinantur: & hoc ne fulgure comburantur, imò verius vt supereffusa aqua tempore hostili palcua præbeant ouibus & agnellis, prout superius reperitur ostensum. Quidam etiam in vrbibus ed constringunt loca ædium seruendarum, vt mutuo sumptu, & consensu, coniunctis quinque vel sex lateralibus ædificiis, constituant vnum castellū, vnicuique portam ferream fortissimam præfigentes, vt etiam si hostis muros & mœnia superarit (quemadmodum in regia Suetiæ Holmenfi a culmine domorum vbique arcetur) resiliat ab incepto. Materiem autem ædificiis aptam & fideliem, ad vetustatem inducendam & conseruandam, periti architecti nouerunt inuenire, imò ab arboribus abstinere, quæ ædificiis impositæ, difficultatem parietibus ingerunt, & miseram mortem.

Holmia.

*Ædificia
nocua.*

*De maxima multitudine & magnitudine arborum
in Septentrionalibus terris. Cap. 4.*

*Pinus nau
tica.*

Abietum & Pinorum, ac Iuniperi, Laricisque maxima abundantia est in Aquilonaribus syluis, tantæque proceritatis, vt altis turribus æquari possint: & ob id quæ mari sunt propinquiores, ad antennas, malosque magnarum nauium adaptantur, & præcipuè pineæ arbores: quæ ob cognatam resinam & picem, sui natura imbribus, ne citò putrescant, sed diutius durēt, resistere solent. Abietum tamen fructus, vel pinorum, in nullo vsu sunt, quemadmodum in Italicis oris, vnde voluptuosa medicina conflatur. Arbores pineæ nauigiorum tabulatis operiendis, ferrarum sectione, dolabrisque aptantur. Harum etiã dulcibus medullis in cacumine (quæ cerebrum vocantur) regnicolæ, præsertim Lappones, in principio æstatis recollectis, loco panis, vt Parthi palmis, vtuntur. Rami abietum
pro

*Panis pi-
neus.*

pro vaforum circulis, imò & sepibus agrorum, ac arcibus ballistarum, sicuti & larices, quasi flexibiliores, coaptantur. Trabibus verò abietinis perpetuus honos attribuitur, quia testa templorum durabili earum firmitate & leuitate teguntur, eoquè proceriores sunt, quòd locus natiuus sabulosior inueniatur: macro tamen corpore, quia arenosis fòmentis haud nutriuntur, vnde pinguisissimus succus resinam, seu picem emittens, cònasci videtur. Prætereà betulæ arboris copia maxima est in toto Septentrione: cuius hæc est virtus, vt incisa infra corticem & librum, lachrymas potabiles emittat, vti fructus eius tempore famis habetur pro pane, cortexque tegumento. Similiter & iuniperi legumina, imò & radices eius, loco panis habentur, licet anxium accessum ob aculeos præbeant: in quibus aculeis, seu spinis, prunæ viuaces, ignisquè per annum durat: quem nisi restinguant incolæ, suborto cæli turbine, ac tempestate, syluestre incendium excitatum, quasi vagabundum, circumiacentes agros depopulatur.

*Abietum
vsus.*

*Betule arboris lachrymæ potabiles.
Radices iuniperi.
Ignis qui seruari possit toto anno.*

Adhuc de arboribus Septentrionis. Cap. 5.

Quercus incorrupta sub aquis durat, & ob id vtilissima nauium costis. Corticibus verò eius coria præparantur, & perficiuntur, vt infra de glacialibus structuris ostendetur. Sunt & aliæ arbores durioris naturæ, è quibus detornantur annuli pro vsu antennarum, ac vres, & amphoræ, resina, ne intus putrescant, liniendæ. Prætereà aliæ ignoto nomine sponte nascentes: quæ tamen ob effectum in pondere, colore, duritia, rotunditate, proceritate, & fructibus vtilis æstimantur. Cotoneæ autem, & sambuci cum iuiubis dulcissimis, ibidem reperiuntur. Itidem & salices duplici genere annotatæ: quibus ad præmendam famem lepores vtuntur. Et hæ licet steriles sint, densissima tamen sobole excisis ramis, & plantatis renascuntur, vt reliquæ lignorum cæduæ syluæ germinantes, rursus à radice succisæ. Multæ etiam arbores inueniuntur, quæ quia altas multasquè radices habent inextricabiles, nisi turbine, vel fulmine tangantur, continuè perseverant:

DE STRVCT. AQVILON.

quarum facilis ratio non datur, dum alia, alibi que nascantur. Hedera præterea veluti adulatrix, ad eum communis est & onerosa, vt niuium fomêto paulatim muros & moenia, nisi extirpetur, absumat.

De diuersitate arborum. Cap. 6.

SVnt præterea multiplicis generis arbores in eisdem frigidis locis, & hæ præcipuæ, præter superius dictas, vt populeæ, fraxineæ, & aliarum iuniperorū, quæ ob proceritatem commodè propter annexū odorem quasi cupressinum, aptantur ad electas mansiones, & ignea fomenta, tam tempore pestis, quàm alio quotidiano vsu. Sponte enim huiusmodi arbores genitæ, perpetuitate stirpis indefinenter accrescunt, & inextirpabiles coalescunt, ita vt productæ ad robustam ætatem (vt iam dictum erat) sublimibus & imis structuris, tanquam fortiores trabes, coaptentur. Quercus vero, & fagi, vltra septuagesimum eleuationis poli Arctici gradum, versus zonam frigidam nō reperiuntur: imò pauca reliqui generis, nisi betuleæ, veluti incuruati frutices in extremis Oceani Scythici littoribus, ob frequentes tempestates. Verum in terris versus meridionalem plagam, maximus est proventus arborū fructiferarum: quarum fructu, glandium scilicet, & corylorum nucum, ac fagorum, tempore sterilitatis incolæ loco panis panis pariter cū cæteris animantibus vtuntur: quæ tamen animantia, vt mures, glires, & aues, future famis arcendæ vltra humanam sagacitatem hoc habent, vt hos fructus ad antra, cauernasque comportent, vnde & prouidi terrarū incolæ imminere famem futuram cognoscentes, diligentius solito prospiciunt euentibus suis. Fagorum nuce triangulæ sunt rubeo cortice munitæ, subintrâ barbatum calicem habentes: quarum esu, sicuti glandium, mirè impinguntur porci, sola inspecta differentia, quòd lardum his durius, illis verò mollius, seu fluidius reperiatur.

Ædes & ignes odoriferi.

NVces corylinæ aded abundanter ibidem crescunt, vt indigenis & aduenis sufficiant ad omnē optabilem vsū : quo fit, vt quæstus causa ac mercatorum lucro, aliquot millia vasorum è Septentrione in Germaniam exportentur: etiam stipites corylini, quorum tortuosa flexibilitate ferè omnia vasa commodissimè colligantur. Poma verò, ac pyra diuersorum generum ibidem, vel seminata, vel transplantata, satis abundè crescut: quorum etiam aliquod genus generosissimū est, vt instar oliuæ (quæ nusquam in Aquilone crescit) in summo frigore maturescat : etiam syluestria poma, quæ sibi ætatem à natura retinent propagatam, vt in Decembri primū maturescant: & hæc vinosum saporem habent, ideoque in potum, musti nomine torcularium pressura disponuntur. Aliqua etiam tantæ acerbatis reperiuntur, vt aciem gladij succo suo perstringant, iisque loco aceti vtuntur. Quædam rotunditatem habent mali, quædam turbinationem pyri, quædam figuram ouatam, quibus natura honorem tribuit peculiarem. Sed quæ exotica sunt, & vltra marina, quia canosiora, dulcioraque iudicantur, pretio maiori æstimantur. Similiter & pyra, ac pruna siccata: non enim nisi duo genera in Aquilone nascuntur, alba scilicet & nigra. Cerasa etiam in duplici genere, syluestria scilicet, & hortensia: quæ tamen nimia acerbitate edentibus generant stuporè, aceti loco deputata: & hoc, quia in opacis, vmbrosisque locis sine solis actu enascuntur. Quæ verò sole tanguntur satis grato sapore placere solent. Sunt præterea quædam arbores ignora virutis, quæ sine floribus producant niuales fructus. Fructiferæ tamen arbores gaudent mutatione, & dulcescunt. Syluestres verò ferinum habent saporem, forè propter canos arborum villos, solis ardorem excludentes: alioquin aliqua possent blandiri suauitate, vescentibus.

*Cerasa
acerba.*

De Gummi abietino, siue Resina, & origine
Ambrae, seu Succini. Cap. 8.

Perotto.

Quia maxima varietas in scriptoribus de origine, & natura, ac qualitate succini, seu ambrae reperitur, praecipue Perotto referente, qui insigni diligente, concordare nisus est multorum opinionem singularem, vnde, & quomodo nascatur hic liquor gracilis & mirandus: idcirco quid verisimilius est ex Aquilonarium sententia, hic veniet attendendum. Abietes, seu pineae arbores, natura sua resinosae, excelsa proceritate siue super littora maris, siue super riuos, vel alias sylvarum decliuitates crescentes, succinum sudant, maxime dum maturis frugibus solis feruor (vt infra latius dicitur) torrentibus ipsis Iunio Iulioq; mensibus incendiosior, Cancris atq; Leonis tetigerit metas, tum istae arbores aestu valido fissis corticibus, succinum sui liquoris in subiectos latices, seu fluuios, indurandum emittunt, sicq; stillando, quodcumq; obiectum corpus sui tenacitate tanquam glutinum inuoluit: quod fit, vt ranarum, mures, culices, araneae, muscae, aristae, legumina, & his similia, in resinoso hoc visco rapta inuoluantur, ac indurentur, etiam si in arenam ceciderint continuatae guttae, quia imbre supereffuso ad riuos, inde flumina, & tandem in mare deferuntur: vbi instar aliarum arborum tantum certo tempore indurantur, vt saxosa duritie coctum, dira tempestate per mare Gothicum, seu Finno-

Finnonicum, ac Liuonicum, euomatur in Prutenicum littus, scilicet Meridionale, directè oppositum Septentrioni: & hoc omni tempore, quo flatibus vnde voluatur ad Prutenicam terram: in qua ob Principis edictū, nulli nisi deputati & iurati laboratores, succinum huiusmodi colligere possunt.

Libri duodecimi finis.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de agricultura & humano victu.

Epitome libri Decimitertij.

De diuersitate messium colligendarum.

NATVRAE admiranda dispensatio est, vt aliter, alioque tempore, modo & industria colatur terra Septentrionalis, vt dictum est: aliter Aethiopica, vel Afrorum: aliter etiam nouarum insularum. Quoad Aquilonares, hoc certum est, in plerisque agris Vestrogothorum parte obiecta meridionali plagae, hordeum spatio 36 dierum à semine proiecto maturum colligi, hoc est, à fine Iunij vsque medium Augusti, & aliquando celerius. Ea nanque maturitas ex soli natura, aerisque clementia, ac humore lapillorum fouente radices, soleque torrente, necessariò prouenit, vt ita nascatur, ac maturetur: talesque spicae sex ordines in numero aristae habent, aliis tamen communibus minoribus: quae ceruisiae coquendae satis commodè adaptantur. Reliqua verò semina in principio Maij proiecta, circa medium Augusti murua operibularum, non tam labore, quam alacritate, & voluntario impetu colliguntur, ne superueniens frigidus status messem exurat. Nec aliam diurni laboris mercedem desiderant quam

Fruget 6. hebdomadis maturescunt.

Aristae hexagonae.

DE HVMANO VICTV.

quàm iucundam conuiuationem vespertinam: in qua iuuenes vtriusque sexus, ob fideles agrorum labores, prouidorum parentum iudicio & assensu, ac promissione eliguntur futuro coniugio copulandi: non tamen ad delitiosa connubia, etiam si illustres sint, sed ad solitudinem domesticae honestatis & vtilitatis pro familia sagaciter & suauiter dirigenda.

De pistrinis, & coctione panum. Cap. 2.

*Ceres dea
frugum.
Panis à
Pan.*

Quia receptum est apud veteres, quomodo Ceres frumenta inuenerit, & Pan conspersas fruges coxisse perhibetur (vnde & nomine eius panis est appellatus) ita & illa prædicata est quòd reperit, & iste laudatus, qui decenter humanis vñibus applicauit. Ideoque videndum hic erit, quæ frugum genera ad huc necessarium vñsum afferuntur, & quibus hoc officium competit apud homines Septentrionales: qui vt in regiones multiplices tam situ quàm moribus distincti differunt, & separati sunt: ita etiam terræ nascencia, pro qualitate regionum & climatum, variata videntur.

*Triticum
apud Aquilones
ferè nullum.*

Quantò igitur magis ad Aquilonem acceditur, tantò minor tritici vbertas, & maior ad Austrum vberitas inuenitur. Sueonibus tamen, siue Suecis, immensa vis tritici, sed maior siliginis est concessa. Gothis verò tam Orientalibus, quàm Occidentalibus, vtentibus hordeo & auena, indeficiens abundantia pro cibo & potu propitio

tio

tio numine est largita. Omnium tamē harum frugum
vtrobique vsus est. Sed diligentior filiginis preparatio
apud Suecones: quorum foemine ita nouerunt purgare
filiginem, vt colore, sapore, ac sanitate exuperet fru-
menti bonitatem.

De torrendis frugibus duraturis. Cap. 3.

Diebus calidissimis feruente sole, pannos instar ve-
lorum naualium, siue ipsa vela, latē super faciem
terræ, vel planos ac nudos montes extendunt, ac desu-
per torrendam frugē diebus sex, vel pluribus, aut pau-
cioribus, iuxta solis ardorem imponunt: deinde eā pur-
gatam, in quercinis repositoriis collocant, vel in fari-
nam redactam simili custodia seruant: multosq; in an-
nos sic torrefacta, integritate salua perdurat, Attamen
si molita farina non sit, sed fruges, expedit vt interim
soli obiiciatur semel in anno retorrenda: eoq; modo
noua fruges tosta, poterit illi, ne deficiat, quoties opus
fuerit, sagaciter commisceri. Farina autem in quercinis
vasis, aut cupis forti ligneorum malleorum impulsu
intrusa, locoq; sicco reposita, sine quacunq; vermium
corrosione pluribus annis durare solet.

De ritu bibendi Septentrionalium populorum.

Cap. 4.

Nec displicet curiosis inspectorib⁹ interpretationē
admittere, qualis sit modus Septentrionaliū gen-
tium in bibendo. In primis, quod religiosum sit stando
pro

DE HVMANO VICTV.

pro reuerentia numinum ac Principum, bibere, & quasi in agone per sudorem cōtendere, quis vno, vel altero, vel multiplicato haustu amphoram euacuet capitolinam. Videntur itaque in mensa supraposita imaginis quasi coronati sedere, ac tali forma vasis portare: quod forsan inexpertis generare possēt admirationem. Sed mirabilius esset longo ordine intueri ministros, quasi cornutorum ceruorum pastores gregatim incedere, vt ea vasa cereali liquore repleta, propinent conuiuis. Sed neque his contenti cæremonijs, etiā contendunt monstrare sobrietatem, vt vase tam alto repletoq; nudo capiti superposito, choream gyrando reducant: similitet & alia vasa manibus vtriusq; allata, vino, ceruisia, medone, aut mulso, vel musto repleta, conuiuantibus ad æquales haustus exhibeant epotanda.

De diuersis modis coquendi salis. Cap. 5.

A pud Sueones siue Suecos & Gothos nulla fit decoctio salis: non quia è fundo maris extrahi non possit aqua salsa, sed quia gens alijs rebus abundans, facilius exoticum sal comparat, quàm superfluis expensis id decoquat in littore suo. Auentu enim grādium nauigiorum Hollandiæ ac Germaniæ, ab Hispanicis & Gallicis ac Britannicis portubus, Vlysbónico præsertim & Brouaso portu, sal acceptum iusto precio venundatur. In Polonia verò montes profundissimi salis sunt, præsertim in Vielisca & Bochna: vbi videndi causa M. D. xxviiij. quinta Ianuarij, transcensis L. scellis fui, & vidi in profundioribus locis laboratores nudos ob calorem, ferreis instrumentis eruere opulentissimum thesaurum salis, veluti aurum & argentum ex inuneris in exhaustis.

Vielisca & Bochna salina sunt opulenta.

De difficultate aduehendi salis in Aquilonaria regna. Cap. 6.

AT vbi inciderint maritima bella in Balthico mari, vt defectu salis videātur ab hostibus premi posse Septentrionalia regna, tunc arte quaesita domesticū sal

sal conficiunt, ne ea penuria suam libertatem subijciant inimicis. Vt tamen id expeditius, etiam ad perpetuum lucrum, continuè efficerent incolæ Nortlandiæ, id est, Septentrionales, R. D. Io. Magnus Gothus Archiepiscopus Vpsalensis, charissimus frater & antecessor meus, aliàs 1523. Hadriani vj. Pontificis legatus, & demum electus, euolutis duobus inde annis, Vpsalensem dioccesim visitans, proprijs suis sumptibus, emptis scilicet & datis instrumentis ubiq; sufficiētibus, modum & artem ab expertis acceptā, præcipuis in locis aptioribus incolis communicauit: quibus ex tunc, & in perpetuum necessario salis beneficio, quacunq; imminente hostilitate, liberè & facili labore uti possent.

De maxima copia butyri. Cap. 7.

TRanscurrendo singulas prouincias Septentrionalis plagæ à 52. vsque ad 84. gradum eleuationis poli Arctici, ubique propter fertilissima terrarum pascua, & armentorum abundantissimos greges, maximam butyri copiam reperire licebit: non tamen æquali virtute, tum propter salis varietatem, tum etiam propter floridiores ac tenuiores herbas, longè à se inuicem distantium prouinciarum nutritiuas. Vbi enim pascua sunt grossiora, saleq; butyrum conditum grossiore, eius efficacix non est, ut alterius cōditi in pascuis herbarum minutarum. Modus tamen conformis est omnium regionum, vel sale grosso, vel tenerrimo & candido, multa magnorum vasorum millia negotiatoribus ultramarinis vel precio, vel rerum commutationibus (nisi Regio edicto, instante vel flagrante bello, prohibitum fuerit) distrahendi vel venundandi, quemadmodum in annona, lardo, atque alijs necessarijs nutrimentis, ne hostibus afferantur, caueri solet. Insula præterea est Meridionalis Gothiæ, Oelandia appellata, ubi aëris salubritas cum piguis arui foecunditate consentiens, herbas producit dulcissima qualitate conditas: quarum pastu vaccarum turba saginata, lac tanta salubritate cōficit, ut quibus multa medicorū auxilia vel cōsilia prodesse nesciunt, solus videatur po-

DE HVMANO VICTV.

tus ille è butyro expressus, optabilem afferre sanitatem hocq; butyrum tanquam aromaticum, & cæteris omnibus salubrius, appetiatur.

De magnitudine & bonitate caseorum. Cap. 8.

Vestrogothia caseorum, equorum & bouum prædines.

SI Parmensis aut Placentina, vel alia terra, ac villæ Longobardorum, de magnitudine, multitudine, ac vtilitate caseorum vbiq; commendari poterunt, profectò origini suæ natiuæ, scilicet Scandianæ peninsule, & præcipuè regioni Vestrogothorum in regnis Septentrionalibus, gratias sunt acturæ. Hi enim Vestrogothi super omnes incolas Aquilonares, maximam commendationem obtinent, quòd nulla gens illis similis est in confectione caseorum: quod prouenire videtur ex vberissimis pascuis: in quibus & militares equi, fortes, alti & robusti, bouesque proceri innumerabili multitudine procreantur. Caseos itaq; tam magnos plerunq; conficiunt, vt duo valètes viri vix vnum ad breue spatium deferre possint. Virorum tamè manu & arte nunquam fiunt, sed mulierum: quæ vicatim ex pagis vicinioribus, adducta lactis multitudine, æstatis tempore in domo volentis caseos coagulare, confluètes, magnis caldaribus lac calefactum, adhibito coagulo, lignæ formæ quadrangulari præcipuè imprimunt, caseolosque aliàs sole aëreque ficcatos, in particulas comminutos, eidem lacti quasi feruenti imponunt, veluti fit in gradibus muris, qui lapillorum & cimenti infusione compactiores exurgunt. Nec vir quispiam huic operi foeminarum interesse meretur, etiam si precibus hoc impetrare conaretur. Habent enim fortissimæ mulieres illæ diuisa exercitia domestica seorsum à maritis, in quibus illi sese nunquam intromittunt, vt aere, texere, panes & ceruisiam coquere, cibos parare, & proles ornare, ac vestire, lectosque & tegmina aptare, & agnellis, vitulis, alijsque minutulis animalibus providere: vbi viris grauioribus incumbunt labores, vt agros colere, messem triturare, equos domare (quod & foeminae plerunque faciunt) arma acuerè, atque sepes agrorum, aratraq; & agros disponere. Ostrogothorum verò casei lacte

lacte pecorino in maxima multitudine formati, mira commendantur bonitate: ita & superioris Suetiæ, præterquam apud Helsingos & Naruegianos: qui caseos quasi putres habentes, vermium scaturigine, & repletione visa, latentur in eorum bonitate: imò ex ea interiori substantia, eorum corticibus loco clypei, instar indurati corij, vtuntur in bellis. Estque caseorum laudatissimus sapor apud Finningos, qui conspicuos eos multorum millium pondo faciunt è lacte caprino: quibus laudem augent, & saporem, submisso paululum myrtyno fumo, vt sine vermibus seruari valeant ad plures annos, præsertim in obfidionibus castrensibus tolerandis. Apud Septentrionales scilicet Vestrogotos, nature beneficio ita temperati sunt, vt aromaticis speciebus ad senium vergentes, redoleant, cum gratissimo sapore. Talibus etiam vtuntur nautæ, dum tempestatibus, ne alia coquant, arcentur ab igne.

Casei Ostrogotici.

Clypei ex caseorum crustis.

Casei caprini huiusmodi myrtati.

De textoribus. Cap. 9.

TExturis lineis lancisq; Aquilonares foemine miro ingenio callentes, incumbunt, exceptis Lapporum mulieribus: quæ ex neruis animalium (vt alibi dictum est) conficiunt telas, & de pellibus diuersarum bestiarum accommodas vestes: quia in ea regione extrema, linum non crescit, neq; oues gignuntur. Vbi verò in calidioribus locis Septentrionis linum habetur, talia fila ex eo confecta colorant, & texunt, vt opus in medio Latio ingeniosè contextum indicaretur. Vidi olim apud eas gentes textile opus lineum, varietate linearum cælestini coloris pulcherrimè elaboratum: quale demum Italiam & Romam ingrediens, quasi vna manu reperi ad similitudinem illius omnimodè per texturam factum & ordinatum, hoc solo discrimine viso, quodd vti Romanæ foeminae, vel potiùs viri, textores sunt ingenio viuaciores: ita & in opere manuum reperiuntur subtiliores: & fortè quia exemplaribus insignium pictorū vtuntur, vbi mulieres Aquilonares ex floribus, iride, aut fròdium umbris super aquas sole splendète reflexis, excipiunt formas, Retiaria tamen intexta filorū

Apud Lappones neq; linum est, neq; oues.

DE HVMANO VICTV.

opera, qualia videntur in domibus Principum Romæ, facilimè reliquos orbis artifices videtur excellere mulieres Aquilonares, dum huic exercitio, etiam illustres personæ ad euitandum otium, quasi hæreditario domorum ornatui præcipua subtilitate intendunt. Aedes enim diurno vsui deputatas, candidissimo illo opere retiario, quod Sprangning vocant, totaliter, etiã sub tectis, perpetua communiq; consuetudine exornant, exceptis proceribus, sericeis pannis ornantibus palatia sua: & hoc quoad thalamos, & ornatũ illustrium foeminarum, ac nuptialium festiuitatum.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

De varijs conditionibus Aquilonarium populorum.

EPITOMÆ LIBRI XIII.

PRAEFATIO.

*Scandiana
peninsula
alter orbis.*

MIRARI quispiam nõ debet, in amplissimis Septentrionaliũ terris, præsertim peninsulæ Scandianæ (quam Plinius ob incompertã magnitudinem, alterũ orbẽ, & Iornãdes, ac Paulus Diaconus, vaginã, siue officinam gentium appellant) diuersitatem fore habituum, ac vestimentorũ, pariter & morum ac conditionum, circa incolarum conuictũ, & cohabitationẽ aduentantium alienigenarum, ac iudicia vtriusque, & quã sincera tranquillitate veteribus institutis olim adherentes, singuli concorditer viuere dicebantur, vbi nunc crescente discordia, paucissimi sua sorte contenti videntur: in quo rursus mirandum nõ est, dum eò processit astuta hominum pernitiẽs, vt quisq; suæ destructionis factus sit artifex ingeniosus, foris scilicet habitu discissus, & intus in mente corruptus: foris legibus parere simulans, & vbique disseminans dolos: quorum tandem effectũ, & exitũ, ad vltimum infamia plenus, & omnibus odiosus è vita discedet.

De diuer-

De diuersitate habituum. Cap. 1.

Longè aliter olim vestitus in Septentrionalibus
 regnis & populis, quàm nunc est, formatus erat,
 præsertim in exteriori, interiorique ornatu mulierum.
 Exteriori inquam, quia vetusto tempore illustres fœ-
 minæ tunicis utebantur, ad pectus & brachia strictis-
 simis: sed in extensione fimbriarum môstrosa videba-
 tur lōgitudō, aded vt vix vna sufficeret ancilla in fim-
 brijs huiusmodi comportandis: quæ etiam in hoc abu-
 su aliquantulum dominæ suæ conformabatur. In capiti-
 bus verò subtilissimis pannis lincis, negociatorū qua-
 estu ab exteris regionibus longo maris circuitu impor-
 tatis, sub his tamen tegumentis, aureas coronas lapi-
 dibus pretiosis intextas, secundum qualitates stirpis &
 opulentia portabant: ad umbilicum verò pro cingulo,
 vel zona, aureis filis contexta vel fusa, extensaq; in lō-
 gum aurea, aut argætea lamina, latitudine duorum di-
 gitorum, utebantur. Reliquæ mulieres latissimas ha-
 bebant manicas, sed has in medio cuneatas, ac argæteis
 vel deauratis nodis quasi tenaculis clausas. Præterea
 capitis ornamentum erat è panno rubro superius stri-
 ctum ac cuneatum, similiter argenteis nodis clauden-
 dum vel aperiendum: & hæ quoque coronis deauratis
 sub lineis pannis, valde subtilibus, ornabantur: & vti
 earum togæ, præsertim nobilium, pariter & plebeiarū
 (excepto valore panni) erāt strictissimæ ac breuissimæ:
 ita vrbana rū lōgissimæ, deauratas & quadratas in an-
 teriori

DE CONDIT. AQVIL. POP.

teriori parte laminas, à collo vsq; pedes super simbrriis ex vitro; latere depēdentibus, habētes. Scapulari autē virgines vtūtur, quo pudicitie obseruantia designatur.

De pudico virginum ornatu, & rigore pudicitie. Cap. 2.

*Frenū vir-
ginale.*

*Cōinentia
coniugalis.*

Virginum ergo ornatus in preciosis & amplissimis aureis, vel deauratis coronis, in capitibus erat: & pro pudicitie custodia, à collo antrorsum retrorsumq; dependebat sericeum, vel lineum candidi coloris pallium: quale nunc religiosi Scapulare, vel Patientiam nuncupant: quo habitu vel pallio, omnia corporis membra, tanquam freni moderamine, incendendo vel conuersando, cum admirabili modestia & verecundia (visu vel colloquio virorum nusquam, nisi parentum licentia permissa, vtentes) dirigebant. Tantaque inerat eis pudicitia, vt vix rogata virū publico in cōtū, donec coniugali vinculo stringerentur, raroq; tunc, inspicere vellent. Aded casta celebritate oculos vbiq; etiam à licitis, refrenabāt. Mira etiā & pertinax Aquilonarium fœminarū suæ pudicitie custodia, vt etiam admissio honesto cōiugio, certis tēporib; refrenent amplexus, ea scilicet constantia; vt in toto interpositione districti gladij mutuū sibi coarctent cōgressum, veluti Saxo de quadā Thira regis Anglię filia meminit, & insuper de singulari castitate multarū virginū illius aul.

De benedictione Catholicorum Regum. Cap. 3.

Catholicō ritu in populo fideli regnaturus, multis & magnis benedictionibus, vt Deo acceptior, & populo vtilior, ac sibi ipsi securior fiat, repleri solet. Sed in pri-

in primis sponte per sancta Dei Euāgelia iurat, & corā Deo, & angelis eius promittit, vt legem, iustitiā & pacem Ecclesiæ Dei, populoq; sibi subiecto cum obseruatione iurium & priuilegiorum, ac omnium bonorum custodiat: & hinc benedictionē Ecclesię postulat, & illi tribuitur, vt in donis gratiarū multiplicetur, dextera potentia Dei vbiq; circūdetur & protegatur: vt Abrahæ fidelitate, Moysi mansuetudine, Dauid humilitate, Solomonis sapiētia decoratus, Deo in omnibus complaceat, iustē incedat, in hostes crucis Christi fideliter triumphet, & optabilem pacē in omnibus seruet. Deinde visibili oleo, sanctissimis verbis benedicto, inūgitur, vt dona inuisibilia percipere, & tēporali regno iustis moderationibus executō, æternaliter cū Deo, Regum omnium Rege, gloriētur. Insuper orat Ecclesia, vt efficacia illius sacre vnctionis principatus sit super humerū eius, atq; vt sit iustus, fortis, fidelis pro viduis, & indefessus regni & populi gubernator, infidelium expugnator, iustitię cultor, Ecclesię sanctę, & fidei Christianæ defensor, ad decō & laudē gloriosū noīs Dei. Demū virtute Dei dato gladio ad vindictā malorum, & laudem bonorum, vt in hoc æquitate exerceat, iniquitatē destruat, & sanctam Dei Ecclesiam, eiusq; fideles propugnet ac protegat, atq; falsos Christianos disperdat, viduas & pupillos clemēter adiuuet & defendat, desolata restauret, & ea conseruet, quatenus in hoc virtutum triūpho cū mundi saluatore, cuius typū gerit, sine fine regnare mereatur. Insuper corona capiti ei⁹ imposita: qua gloria & honor, ac op⁹ fortitudinis intelligitur, vt participatione ministrorū ecclesię Christi in omni aduersitate defensor adsistat, regniq; à Deo dari, & Pōtificis benedictionis vice Apostolorū, qui p̄ fidē vicerūt regna, omniumq; Sanctorū eius regimini cōmissi, vt ilis executor, perspicuusq; regnator semper appareat: vt inter gloriosos athletas virtutum gēmis ornatus, & p̄mio æternæ felicitatis coronatus, cū Christo sine fine gloriētur. Deinde accepta virga, seu sceptro, intelliget se obnoxium mulcere pios, terrere probos, errātes, reducere, lapsis manū porrigere, superbos disperdere, & releuare humiles. Postea intronizato Regi in folio sedēti, di-

*Gotthorum
Regū con-
stitutio.*

DE CONDIT. AQVIL. POP.

et Archiepiscopus, qui eum assistentia Coëpiscoporum introduxit: Sta, & retine amodo locum tibi à Deo delegatum, per autoritatem omnipotentis Dei, & traditionem nostram, omnium scilicet Episcoporum, cæterorumque Dei seruorum: & quando clerum sacris altaribus propinquiorem prospicis, tantò ei potentior in locis congruis honorem impendere memineris: quatenus mediator Dei & hominum, te mediatorem cleri & plebis in hoc regni folio confirmet, & secum regnare faciat Iesus Christus. Vltimò Metropolitanus inter alia orationem super Regem ad Deum facit: Sis ei contra acies inimicorum lorica, in aduersis galea, in prosperis sapientia, in protectione clypeus sempiternus: & præsta, vt gentes teneant illi fidem, proceres habeant pacem, diligant charitatem, fugiant cupiditatem, loquantur iustitiam, custodiant veritatem, vt semper maneant tripudiantes, & in pace victores. Regina etiam mutatis mutandis, quæ sexui fœmineo congruunt, plurima ex supradictis à Deo reuerenter optantur, &c.

De equitibus auratis, & eorum iuramento. Cap. 4.

FActa igitur iuxta præmissas cerimonias (apud Deum & homines, omni æuo commédabiles) coronatione, ipse Rex secundum formam antiquarum legum regnorum suorum, noua priuilegia diuerso hominum statui, quatenus, & quibus opus sit, liberaliter concedit, vel pridem ab antecessoribus suis cõcessa restaurat, & auget. Demum milites auratos, feudis abundanter distributis, cingulo, & ense, ac clypeo præstitis, tali tamen interueniente iuramento, in manibus alicuius Prælati assistentis factò, creat: Ego N. opto mihi ita Deum propitium, & beatam Virginem, ac sanctum Ericum, quòd volo iuxta extremum meum posse per vitam & bona mea, defendere fidem Catholicam, & sanctum Euangelium, & tenere ac protegere Ecclesiam, & eius ministros in sua libertate & immunitate, & stare contra omne quòd iniquum est, & confortare pacem & iustitiam, & defendere pupillos & orphanos, virgines, viduas,

*Donatiũ
Regium
Gothorum.*

*Insurandũ
Equitum
auratorũ.*

viduas, & pauperes, & fore fidelem meo Regi, & regno seu patrię meę, & iustè exhibere & exercere meum militarem statum ad honorem Dei, secundum vltimum posse meū. Sic me Deus adiuuet, & omnes sancti eius. Amen. Hocq; iuramentum adeò fideliter & strictè obseruare solebant, vt audita proclamatione belli contra hostes fidei, maximè schismaticos Moschouitas in Orientali limite regni Suetiæ, & Finlandiæ, imò & à summis Pontificibus prædicata Cruciatà contra Turcas, ilicò proprijs expensis, armata, & valida manu alacriter prælia Domini bellaturi sese in expeditionè contulerunt, vel ad terram sanctam peregrinantes, accepto ad sepulchrum Christi militiæ cingulo, se in numerum fidelium armatorum contra eosdem Turcas pro religione præliaturi, voluntariè immiscuere: quòd plerunque euenit, vt gloriosi victores redirent in terrenam patriam, & tandem coronam susceperunt, in patriam cœlestem ac sempiternam.

De nuptijs plebeiorum. Cap. 5.

MOs est plebeię multitudinis apud Gothos, & Sueones, sponsalia cōtrahere cupientis, pluribus vti ceremonijs, diuerso tempore, modo, ordine, ac testimonio repetitis, præsertim hac ratione, vt stabiliore permaneat in mutua cohabitatione, vt nullo sit opus diuortio, etiam à lege permisso. Parentes nanq; puellæ ad coniugium petendæ, cuius stirpis, honoris, famæ, vel

Q5 infamiæ;

DE CONDI. AQVIL. POP.

infamie, probitatis aut improbitatis, morum & industria sit procus, imò an legitimo toro procreatus, diligenter inquirunt: compertaque virtute viri, presentibus duobus ex paterna maternaque linea testibus, pater presentat filiam sub his verbis astanti proco: Do tibi meam filiam ad honorem, & uxorem ad medium lectum, ad ianuas, & claves, & ad omnem tertiam pecuniam possidentem in mobilibus bonis ac immobilibus, & ad omne eius, quod superior Suetia à S. Erico habet, & ipse S. Ericus dedit. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Eoque casu sponsalitia pacta vigore suscipiunt, & accelerata maturitate, melioribus superadditis solennitatibus absoluunt, talibus præsertim, ut affines, agnati & consanguinei, sub prudenti virorum ductore, ac honesta mulierum ductrice, statuta die in equestri pompa vndequaque ornatius ad Ecclesiam confluant parochialem: ubi ardentibus faculis mirifice factis & incensis, sacerdotali benedictione coronata sponsa producitur, atque ante summum altare lateraliter cum sponso collocata, vtriusque solenniter requisito cohabitationis in prosperis & aduersis consensu, per annuli impositionem, & nuptialem benedictionem, omnes præmissæ ceremoniæ ratificantur. Nec filendum est, quod sub ipsa annuli impositione, dorso tenus pugno sese astantes impetunt, ut eadem ratione actum corroborarent, vti in Aurati militis creatione, ut memor sit, seruari solet. Qui talibus adsunt nuptijs, ut agnati, cognati, affines & amici, dona plurima, videlicet equos, boues, pecora, lectos, pannos, & fruges liberaliter offerunt: ut ijs felicibus auspicijs incipiant, & perficiant lætiores cohabitationem. Specialibus tamen ceremonijs equus ac bos, & securis traditur: ut sciant se venire ad eum laborem, periculorumque societatem, qua idem nolle & velle permanere debeat, donec vel diuortio, si lex vserit, vel morte soluatur. Sunt & multæ ceremoniæ circa tori introitum, ut parochialis sacerdos, si adsit, vel clericus, canat hymnum: Veni creator Spiritus, cum inuocatione diuini auxiliij, ut nouis coniugibus prospera cuncta desuper elargiantur. Præterea mos est, ut aliquot delicatoria fer-

cula

cula in lecto sedentibus nuptis exhibeatur, ut ijs cum astantibus breui mora vescantur: tandemque valedicentibus amicis, sua pace fruuntur. Sequenti tamen die noua nupta crinibus absconsis, affabili incessu conuiuiis argenteos scyphos electiore liquore repletos, in signum quod materfamiliâs effecta sit, liberaliter propinat.

De adulteris, & eorum pœna. Cap. 6.

Mulier adulterans, testimonio sex virorum deprehensa, perdit dotem, & quicquid secum tulit in cohabitationem viri: qui ea suspiciet: imò vitæ vtriusque potestatem habet & hereditatis eorundem, vigore municipalium legû patriæ Gothorû & Sueonum. Si verò multa contentari velit, etiam eam ex municipalibus præscriptam habet: quam & volens hic pertransio, licet Regi, Episcopo, & Fisco ciuitatis pars eius debeat, cuiuslibet separatim. Si pœnam pecuniariam dare nequierit adulter, tunc duo saxa mulieri humero tenus imponi debent, & ipsa virilibus adulteri funiculo ligatis, ipsum per plateas ciuitatis aspicientibus cunctis pertrahere, ac demum abiurare ciuitatem, deinceps non ingrediendam, cogetur. Si vnus coniugum simile scelus commiserit, eadem pœna partialiter fiat, altero innocuo declarato. Verum ministro ciuitatis in talibus seruienti, speciale pecuniarum munus siue præmium deputatur.

LIBRI DECIMIQUARTI FINIS.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

De diuersis hominum exercitijs.

EPITOME LIBRI XV.

De puerorum exercitijs. Cap. 1.

NE autem Gothorum pueri, & adolēscētes ignauia, & otio torpescere permittantur, aut damnatis artibus primos annos transigant iuuentutis, pro consuetudine semper seruatum est, vt diuersis exercitijs instruat̄ur exilis aetas, praecipue militaribus exercitijs reseruanda, in sagittatoria arte, iuxta vbius cuiusque aetatis capacitatem, vt se diligenter exerceat: eo videlicet modo, vt non panis quidem pueris exhibeat̄ur, nisi sagitta prius tetigerint metam, instructorum industria collocaram. Reperiuntur itaq; pueri vix 12. annos egressi, tanta peritia sagittandi instructi, vt iussi telo traicere caput, pectus, pedesq; minimarum auium a longē positarum, infallibiter tangerent: nec minus senes oculorum aciem adhuc retinentes. Huius rei monstruosum exemplum Saxo Danorum historicus de quodam sene adducit: cuius ballista tam portentoso cornu protendebatur, vt denos neruo calamos adaptaret: hi vegetiore iactu pariter in hostem detorti, totidē numero vulnera confecerunt.

*De ritu fugandae hyemis, & receptione
aestatis. Cap. 2.*

SVecis Meridionalibus & Gothis, longissimo prouinciarum spatio a polo remotis, alius ritus est, vt primo die Maij, sole per Taurum agente cursum, duplices a magistratibus vrbium constituantur robustorum iuuenum, & virorum equestres turmae, seu cohortes, tanquam ad durum aliquem conflictum profectura,

Dux hyemalis.

fura
hye
stis
gl
riol
por
alte
Flo
foli
ual
ce h
gre
æta

V
vig
dep
tos
fon
den
fun
Ne
ren
hor
vir
ren
tē
hy
fit
tan
do
iuf
læ
do
bo

furæ, quarum altera, sorte deputato duce dirigitur: qui hyemis titulo & habitu, varijs indutus pellibus, hastisque focalibus armatus, globatas niues, & crustatas glacies spargens, vt frigora prolonget, obequitat victoriosus: eoque duriores se simulat, & efficit, quod ab vaporarijs stiriac glaciales dependere videntur. Rursumque alterius equestris cohortis præfectus æstatis, Comes Florialis appellatus, virentibus arborum frondibus, folijsque & floribus (difficiliter repertis) vestitus, æstivalibus indumentis parum securis, ex campo cum duce hyemali, licet separato loco & ordine, ciuitates ingrediuntur, hastisque edito spectaculo publico, quod æstas hyemem exuperet, experiuntur.

Dux æstivalis, seu Comes floridus.

Adidem. Caput. 3.

VNde & acriter vtraque parte triumphate cupiente, illa vehementius alteram vrget, quæ eo die ex aëris clementia vel austeritate videtur mutuare vigorem. Si hyemis asperitas adhuc suum gelu spirat, depositis hastis cineres viuis ignium scintillis comixtos, urnis vel saccis extractos, obequitando hyemis persona, super aspicientes effundit. Similiter & hi, qui eodem cultu & habitu, quasi auxiliares turmæ adiuncti sunt, in equis igniuomos globos eijciunt in aspicientes. Ne autem æstatis persona ob defectum ramorum virentium florumve, cum sua equestri cohorte priuetur honore cupito, longè antea beruleas frondes, seu tiliac virgas, vaporarij calore & irrigatione artificiosè virentes, quasi è sylua productas, claculo elatas, sed apertè reductas ostendit: quo casu ob defraudatam naturam, hyemis propugnatores infestius instant, ne dolo quaesita victoria emergat, aut sistat in placida pompa: quæ tamen fauorabili astantis populi asperitum hyemis dominium per amplius sufferre negatis, iudicio, digna iustaque sententia conuincitur, vt æstati pro publica læticia victoria cadat, victoriamque partam splendido instructo conuiuio æqualibus perficiat, & corroboret haustibus: quam assequi vix potuit hastis.

De Maia-

DE HOMI. EXERCI.

De Maialibus festis. Cap. 4.

DEmum omnibus tam syluis, quàm pratis, & campis virefcentibus, & florefcentibus, sole per Canturum tranfeunte, hoc est, in Vigilia Natalitij ortus D. Ioannis Baptiste (quem diem miris festiuitatibus seruabat antiquitas, celebriq̃ cultu posteris seruandum docuit, & præcepit) populus omnis vtriusque sexus & ætatis, turmatim in publicis plateis vrbium, aut planicie camporum, vbique copiosis accensis ignibus, pro choreis tripudijsq̃ exercendis, concurrere solitus, vetustorum heroum domi forisq̃e magnifica gesta vbiliber in orbe peracta, saltando decantat: etiam quid illustriores fœminæ pro æternis assequendis laudibus, amore seruandæ pudicitiaæ perfecerunt. Præterea quid degeneres ignauiq̃e nobiles, crudeles tyranni, & turpes fœminæ exclusa honestate fecerunt, patrijs cantionibus & rhythmis sonantibus citharis, ac tibijs alternatim adductis, exoluunt. Insuper puellæ matrum doctrina præmonitæ, quot quantaq̃e mariti vitia, in lusibus alearum, rixa tabernarum, luxu vestium, societate scurrarum, & continua ebrietate & crapula exerceant, pfallendo resoluunt. Sed rursus ingeniosiores adolescentuli concinere norunt, quàm pigerrimæ, fallaces, indomitæ, rixosæ, garrulæ, furaces, nugaces & infidæ sunt mulieres, ne sola querela maritos suggillët. Deinde quid perfidi ciues, versuti artifices, vagi negotiatores, stertentes nautæ, rusticiq̃e infideles, & altitissimi proditores, ac blandiloqui adultores, & auari crudelesq̃e terrarum præfecti efficiunt, varietate cantionum, & musicis instrumentis exponunt: ea potissimum ratione permoti, vt tenera iuuentus agnoscat, quàm excelsa ac splendida virtus sit, æternisq̃e laudibus digna, bonorum inhære vestigijs, & à pessimis resiliere, ac præcauere exemplis.

De lusu

MOs est apud illustriores Gothos & Sueones, filias suas honesto coniugio collocaturos, procorum animos miris ingenijs & passionibus examinare, præsertim in ludo Larruncolorum, seu Schacorum. Eo enim ludo ira, amor, petulantia, auaritia, focordia, ignauia, aliæque plures dementiæ passiones, & animi motus, fortunæque vires & proprietates demonstrari solent: scilicet an procus agrestis animi fit: quod subito triumphando indiscretè exultet, aut iniurias illatas cautiùs pati, vel modestius auertere norit.

Procorum ingenium in ludo larruncolorum probatur.

De chorea gladiatoria, vel armifera saltatione. Cap. 6.

HAbent præterea Septentrionales Gothi & Sueci, pro exercenda iuuetute aliù ludù, quod inter nudos enses, & infestos gladios, seu frameas, sese exercent saltu: idq; quodã gymnastico ritu & disciplina, ætate successiua à peritis, & præfultore, sub cãtu addiscunt: & ostendunt hunc ludù, præcipuè tempore carnispriuij, Maschararum Italico verbo dicto. Ante enim tempus eiusdem carnispriuij, octo diebus cõtinua saltatione sese adolescentes numerosè exercent, eleuatis scilicet gladijs, sed vagina reclusis ad triplicem gymnum, Deinde euaginatjs, itidemque eleuatis ensibus, postmo-

DE HOMI. EXERCI.

Rosa gladiatoria.

postmodum manuatum extentis, modestius gyrando alterius cuspidem capulumque receptantes, sese mutato ordine in modum figuræ hexagonæ subijciunt: quam Rosam dicunt: & illic eam gladios retrahendo eleuandoque; resoluunt, ut super vniuscuiusque caput quadrata laterali collisione, celerrimè retrograda saltatione determinant ludum: quem tibijs, vel cantilenis, aut vtrisque simul, primùm per grauiorem, demum vehementiorem saltum, & vltimò impetuosisimum moderantur. Sed hæc speculatio sine oculari inspectione vix apprehenditur, quam pulchra honestaque sit, dum vnius parcissimo præcepto, etiam armata multitudo quadam alacritate dirigitur ad certamen: eoque ludo clericis sese exercere, & immiscere licet, quia totus deducitur honestissima ratione.

De arcuali chorea. Cap. 7.

Ludi petauristici.

Alia etiam iuuenum exercitatio est, ut certa lege arcualem choream ducant, atque reducant, alijs quidem instrumentis, sed eadem ut gladiatorum saltantium disciplina reducta. Arcubus enim, seu circulis inclusis, primùm modesto cantu, heròum gesta referente, vel tibijs, aut tympanis excitati, gyrando incedunt, sequè dirigentes (qui Rex dicitur) sola voce reducunt: tandem solutis arcubus aliquantulum celerius properantes, mutua inclinatione cõficiunt (veluti aliàs per gladios) rosam, ut formam sexangularem efficere videantur. Utque id festiuus sonoriusque fiat, tintinnabula, seu areas campanulas genu tenus ligant. Est & alia quedam chorea, seu ludi species, qua machina quadam lignea homines per aëra, rotarum more & impulsu iactantur: vel alio modo agilitate corporum insignes ludunt: ut hastis, circa quas se voluunt: funibus etiam, supra quos reciproci ambulant: item circulis, per quos se more piscium transmittunt: item tabulis, è quibus in aëra pendent, vno brachio se sustententes: hicque ludus Petauristicus appellatur, quod iuuenes lenioribus saltibus mouentur. Pilarum etiam proiectilium, atque fustium impulsu, aliarumque infinitarum specie-

specierum ludi, secundum varietatem temporum ibidem currendo, luctando, saltando, pedibusque sursum erectis super manus ambulando, fiunt. Sunt etiam bellicrepe armorum saltationes, quae clypeis ac ensibus, tibicinis moderatione tardius vel celerius variantur ad saltum.

De Pyrrhica saltatione. Cap. 7.

MOS est ante aulas Septentrionalium Regum & Principū, tempore frigoris copiosos ignes, ex arboribus abietinis præcipuè, quarum ibidem copia est, instruere: quia ex earum combustione tantus enascitur sonus & stridor, vt à longè non videntes sed audiètes, existiment corruere trabes, & tecta. Ne autè fragor ille naturæ videatur ociosus, quasi tympanis excitati circū sedentes ignibus fortissimi quiq; viri, in gyrū saltumq; conuertunt, tantoq; impetu saltando constringunt, vt necessum sit postremum quenque, quasi rupta fortissima catena, in ignem illabi: moxq; exiliens saltantium applausu in sublimiori sede reponitur, vt ilicò pro Regij ignis violatione, amphoram vnam atq; alterā, bene magnam, fortioris ceruiciae epotet. Eo enim potu sanissimo, sobriè tamen exhausto, animā viresq; resumens, celerrimè reuertitur ad suos congyrantes, & saltatores qui similiter motu, igne, sitiq; agitati, non inuiti retrahuntur ad pœnas affixas, exceptis his, qui aliàs flāmarū

Stridor ignis abietini.

R saltibus

DE ECCLES. DISCIP.

saltibus fuerant exercitati: quibus ars & robur inest, ut amplius haud possint in igne intrudi. Fortius namque tenedo, per experientiam didicere in tali spectaculo subsistere cautiore. Ideoque maiori mensura bibendi honorantur, licet minimè deliquerint in Regium igne. Reliqui verò successiua alacritate etiam in profundam noctem saltu continuantes, quasi omnes alternatim precipitantur in flammam: talique modo roboris firmitate, varioque agitationis genere tyrones militiae plurimum consequuntur, ut constantissimos mores in igne, saltu, & duro tactu firment, quatenus seriosis instatibus bellorum congressibus, aequanimiter sufferre valeant turbationes vehemētiore. Sortiuntur etiā taxillis adhibitis, quis ignem vestitus transfiliat. Si verò quis ianuam Principis malitiosa præsumptione iocum excedens offenderit, vix ignem, quod in eo non comburatur, euadet.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de Ecclesiasticis disciplinis.

Epitome Libri decimiseptimi.

De ritu orandi in Ecclesijs. Cap. 1.

Gentes Septentrionales ex pagis remotissimis ad Parochias baptismales profecturae, aliud genus armorum, præter ballistam, gladium, & securim, non ferunt. Ballistas inquam, propter feroces bestias, vrsos præcipue immanes & insatiabiles lupos, qui tribus mensibus, Ianuario, Februario, & Martio plus solito ferociunt, quam reliquo anni tempore: quod interimantur eo apud Deum præmissio voto, atque seruata fide, ut pelles ferae percussæ, quasi pro sacrificio scabellis sacrorum altarium sub pedibus celebrantis offeratur. Et hinc est ortum, quod maximo ac horrendo ut gente frigore, super vrsinam pellem stant sacerdotes celebraturi. Si verò lupina pel-

lis,

lis, aut lyncea, vel vulpina, aut alterius generis retibus excepta fuerit, pretium eius proceris Ecclesie fideliter adaptatur. Dixi præterea gladios, vt vim vi, si in infidiis occurrerit, repellant. Deinde secures, propter arbores diris tempestatibus per trãuersam viam eiectas, vt liberè transeant, excidendas & amouendas, vel pontes subita inundatione perfractos celerius restaurent. Ferunt etiã lanceas loco baculi, ob aqueas fossas transiliendas. Habent nihilominus baculos annales, seu Calendarios (de quibus libro primo dictum est) pro gestamine manuũ: quibus docent, disputant, interrogat, & concludunt lunares cõiunctiones, & oppositiones, ac cursus, festa mobilia, ac fixa: pariter & signa dierum, infallibili experientia, quasi è libro declarata legerent, exponuntur & interpretantur.

De Principum funeribus & sepulturis.
Cap. 2.

MOs antiquorum erat, cadauera Principũ in frondosis arboribus, præsertim quercinis, tanquam sacris locis numinibus consecratis, suspendere, aut flammis iuniperini ligni comburere, vel certis monticulis grandibus saxi, vel quadrato, vel rotundo ordine circumseptis, humi cũ gladio & claua recludere, quẽadmodũ Saxo l. 8. de victo & mortuo Danorũ Rege Haraldo meminit: cui victor Rex Suetiẽ Ringo fastuosissimum

R 2 adhi-

DE ECCLES. DISCIP.

adhibuit funeris cultum . Hæc etenim pietatis conditio est, vt victum victor inferiis prosequatur: & qui defuncto hosti (teste eodem Saxone lib.3.) iusta persoluerit, superstitiis sibi fauorem adsciscit: viuumque beneficio vincit, quisquis extincto studium humanitatis impendit.

De varietate egrotantium, morborum, & medicinarum. Cap.3.

*Morbus ca-
strensis, qui
videtur di-
ci cachexia*

Morbi Aquilonarium peculiare hi sunt, Tussis, calculus, dentium oculorumque dolor, tormina intestinorum, febris, pituita, scabies, & Gallicus morbus, ac puerorum morbilli: pestis etiam quod rarius venit, eò serius interimit homines, in crapula præsertim infatuatos. Est & alius morbus castrensis, qui vexat obfessos & inclusos: talis scilicet, vt membra carnosâ stupiditate quadam densata, & subcutaneo tabo, quasi cera liquefscens digitorum impressioni cedant: dentesque veluti casuros obstupescit: colores cutium candidos, ac ceruleos reddit: torporemque inducit cū nausea capiendarum medicinarum: vocaturque; vulgari lingua gentis *Schoerburch*, Græcè *Cachexia*, forsitan à subcutanea mollitie putrescente: quæ videtur esu salforum ciborum, nec digestorum nasci, & frigida muro rum exhalatione foueri. Sed vim tantam non habebit, vbi muri interius tabulis quorumcunque lignorum sunt cooperti. Insuper si diutius grassatur iste morbus, absynthiaco potu continuato illum arcere, sicuti & calculi radices, per decoctionem veteris ceruissæ cum butyro epotæ, tollere solent: quæ passionibus huiusmodi calculi & renum, totaliter auferre, vel in magna parte alleuiare solent.

OLAI

EPITOME LIBRI XVII. 131
OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
de animalibus domesticis.

Epitome libri Decimiseptimi.

PRAEFATIO.

Nimalium genera vti multa, variaq;
sunt in toto terrarum orbe, suis pro-
uinciis & naturis appropriata, ac di-
stributa, vt elephantes, cameli, leopar-
di, leones, struthiones, tigrides, simie,
& id genus reliqua, sine pilorum den-
sitate in calidis terris numero incom-
parabili multiplicata: Ita & in frigidis regionibus cō-
plures reperiuntur bestie, sed valde pilosæ, propter as-
perrimas hyemes exuperandas: vt sunt vrsi albi, vti ni-
gri, alces alti, rangiferi proceri, lupi feroces, gulones vo-
races, lynces perspicaces, lutræ fallaces, castores medi-
cinales, damulæ pauidæ, vulpeculæ astutæ, nigre & al-
bæ, atque alia alibi inustratæ naturæ & nominis be-
stia, successiuis capitibus inferius per ordinem diligen-
tius insinuandę: ea potissimum causa, vt pius inspector
agnoscat, quàm admirabilis excelsi creatoris affectus
& amor est in omnibus creaturis suis, vbique terrarum
suae dispositioni subiectis, maximè in frigidissimo cli-
mate Septentrionalis plagæ (concessa naturali sagaci-
tate) conseruandis: scilicet vt vndique conclusa niui-
bus & gelu tellure pastum prohibente, nedum viuere,
sed & genus producere atque alere possint, & inter as-
perrima elementa illæ sæ manere.

De Arietibus & Agnis. Cap. 1.

Insula est in Gothico mari, regno Gothorū, seu Sue-
tia subiecta, Gotlādia, id est, bona terra, ab omnibus *Gotlandia*
eam frequerantibus sic nominata, eò quod inter Aquil- *insula.*
lonares insulas meritò felix & abundans, ob plurimas
naturæ dotes, computari debeat, & magnificari. Hæc

R 3 arie-

arietes, siue verueces, cæteris robustiores, & proceriores
 producit: quibus quaterna, vel octona cornua crescunt:
 tantumque ferocia à cornibus mutuatur, vt tempore
 coitus, nisi ferra vel lima demantur, cæteris animanti-
 bus sint nocumento, ipsique pastori rebelles. Lanã ha-
 bent longam, & mollem: quam aliquando Romæ exi-
 gua veste resolutam, artifices birreta facientes, mirè cõ-
 mendarunt. Habet etiam tota Septentrionalis regio
 magnorum arietum & ouium multitudines: in quibus
 & fœminæ cornua gerunt arcuata. Sunt & multa lo-
 ca versus polum Arcticum, vbi nec arietes, nec oues cor-
 nua habent, neque tauri, aut vaccæ.

De bobus & Vaccis. Cap. 2.

Regna Aquilonaria, præsertim Vermelandia ac Da-
 lia, propter pascua vberissima, boues habent electissi-
 mos, etiam prouinciæ Vestrogothorum: hiq; boues sin-
 gulis annis non tam proceritate corporis, quam nume-
 ro magno multiplicantur. Habet & Noruegia, Suetia,
 & Finlândia similes, ad æstiuaria, seu hyemalia plaustra,
 seu etiam agrorum vsum aptissimè dispositos: quibus,
 sicuti & equis, ad vomeres voluendos vtuntur. Sed nũ-
 quam vaccæ plaustris trahendis, aut agris preparandis
 aptantur: imò nec vlli oneri, ob spem vitulorũ gignen-
 dorum, subduntur. Sed hi adhuc tenerrimi à matribus
 segregati, sequente frigoris horrore, in æstuariis ad hoc
 spe-

specialiter ordinatis, nutriri solent: hyemeque productiore, asperiori que inualefcente, putaminibus quercinibus, loco foeni vel culmi, iumenta vescuntur. Aestate vero, in lucidissimis noctibus pascula sumunt sub cura pastorum, propter improbos vermes, & bruchos: quos ipsi custodes piceis fumis, ubique pinorum combustione flammantibus, exurunt, aut arcent. Sed non ex integro: quia ingruente autumnali tempore, bruchi ingrediuntur cutes macrorum bouum, ibique hybernant, ut tempore vernali cutem exeant, ac hospitem vexent: veluti erucæ folia arborum depascentes, quarum seminario folliculo inhaerentes, hyemem transigant quietiorem. Boues tamen, quibus vermes huiusmodi sunt infesti, è coetu aliorum, quantum industria permittit, seorsum impinguandi mactandique segregantur: tuncque dorso tenus velut cribrum cutis perforata apparet, pretium sui diminuens aliena labe. In his autem locis sanius conseruantur, celeriusque impinguantur, ubi nec muscarum aculeis, nec bruchorum stimulis agitantur & fatigantur, & herbarum virètium satietate non priuantur.

De Equis Septentrionalibus.

Cap. 3.

NOruagici equi statura mediocres, admiranda: fortitudinis & pernicitatis sunt, in montibus ac viis saxosis penetrandis. Suetici vero ac Gothici, paludes & colles altos, profundosque saltus indifferenter longiore dieta, magnaque celeritate absoluunt. Oelandici, quia paruuli sunt, ludicro magis spectaculo, quam labori deputantur: licet & in illis egregij laboriosique, distincto genere reperiantur. Equi etiam Finnonici bonæ qualitatis sunt.

De Equis preliaribus. Cap. 4.

Maximi vero equi quos Septentrio producit, praesertim in regno Vestrogothorum, non solum publico edicto hippagogis educi prohibentur, sed ut militaribus exercitiis, & disciplinis ad omnem armorum usum pro patriæ defensione enutrirî, custodiri, & adaptari de-

DE ANIMAL. DOMEST.

beant, satis strictè iubetur. Tales etenim equi hyemalibus bellis, quæ in Aquilonaribus regnis fiunt, ob cõnatum frigus assueti, hyemis patientes, animositate ac fortitudine armatum fessorem, quocunque direxerit, inoffenso accessu, ac valido cursu intrepidè cõportant: & ob id omnibus generosis equis, quos Hispania, Neapolis, Gallia vel Germania gignit, assimilari possunt, si præferri non merentur. Licet Africis, Numidicis, aut Turcicis equis in celeritate cursus non comparantur: hanc tamen velocitatem mira audacia & fortitudine recompensantes, pro natura populi, loci, & temporis qualitate, maximis bellis satisfacere deprehenduntur.

De Felibus seu Cattis. Cap. 5.

Feles candida.

Feles seu catti, Græco vocabulo Aeluri nuncupati, satis magni, frequentesque, candidi præsertim coloris, in Septentrionalibus terris reperiuntur: qui nedum domos, humanaeque habitationes, horrea, atque granaria, sed & agros ædibus viciniores, mira sagacitate murium gliriumque præda compurgant. Qui verò sylvestres sunt, auibus, & minutulis animalibus infidiantes, vescuntur. Harumque feliũ pelles vestibus subductæ, mirè profunt aduersus hyemales asperitates.

Feles sylvestres.

De Hircis & Capris. Cap. 6.

Hircorum in Aquil. numerosus grex.

Hircorum & caprarum in Aquilonaribus terris locè maior est abundantia, quàm in reliquis Europæ locis, ob montana pascua, & pastorum caprariorũ diligentissimam curam. Hirci itaque ibidem sunt magno corpore, crassis cruribus, breui & plena ceruice, auribus flexis & depressis, paruo capite, longo, spisso ac nitido collo, cornibus altis & latis, animosi, bellicosi, & robusti, ita vt lupis mediocribus, canum tamè auxilio, congregari non formident. Ferè omnes colore albi sunt: ita & capræ. Hyeme pascuntur pinearum arborum corticibus, atque musco, & populeis virgibus. Pelles eorum maximis nauigiis, quæstus & lucri causa, decademque numero exportantur ad Germanicas oras:

Hirci & capræ ferè omnes albi.

vbi

vbi rursus amplius disperguntur in orbem. Similiter & casei, propter efficaciam nutrimenti, ac medicinae, scilicet stupidae ac ingrossatae carnis, vel turgentis. Carnibus caprinis crudis, sole, sale, ventoque siccatis, incoctae avidius vescuntur, quam illicd maectatis: idque tempore aestatis, & agriculturae.

Carnes cruda caprarum eduntur.

Quae munera dentur novis nuptis. Cap. 7.

Populis Aquilonaribus mos est, novae nuptae plebeae conditionis, pro initiandis augendisque armentis, & domestica suppellectile, liberaliter donare porcam, ouem, & vaccam, atque marito equinos pullos, canem, felem, & anserem.

De Rangiferis. Cap. 8.

IN partibus Septentrionis vtriusque Bothniae (sic enim extremi Aquilonis terrae, quasi à fundo vasis, vocantur) & magnae Lapponiae, bestia tricornis est, de genere ceruorum, sed longè procerior, robustior, ac velocior, Rangifer duplici ratione dicta: vna, quòd in capite ferat alta cornua, velut quercinarum arborum ramos: alia, quòd instrumeta cornibus, pectorique, quibus hyemalia plaustra trahit, imposita, Racha & Locha patrio sermone vocantur: quorum cornuum duo caeteris maiora, eo loco, quo ceruus habet: sed ramo-

*Racha.
Locha.*

DE ANIMAL. DOMEST.

fiora ac extensiora, ad ramos quindecim aucta. Aliud verò in medio capitis, ramusculis circumstantibus cæteris breuioribus, situm est, caput vndique contra inimicas bestias, præcipuè lupos, armatum reddens, imò admirationis decus inter cætera monstrans præsentans. Cibus huius bestię est, muscus montanus, candidus, præsertim in hyeme, auiibus in superficie soli coopertus: quas niues, licet densas, naturæ instinctu (quasi syluester equus) perforat, cibū quaesiturus. In æstare verò foliis ac frondibus arborum, stando eundoque melius, quàm se inclinando floribus ac herbis, propter cornua nimis antrorsum incuruata, vescitur: idque laterali & obliqua capitis inclinatione. Iubarum habet collum, veluti equus: vngulas bifurcas, & ferè rotundas, à natura tributas, eò quòd eius transitus, aut cursus etiam admissò fessore, fit super altas niues, in vallibus, campis, aut montibus condensatas.

De vtilitate huius animalis.

Cap. 9.

Mansuefacta hæc animalia, veluti armentarij greges, maximam præstant dominis suis vtilitatem, videlicet in lacte, pelle, neruis, ossibus, vngulis, cornibus, pilis, ac carnibus ad victū delicatiorem. Quidam terrarum incolæ possident 10. 15. 30. 70. 100. 300. vel 500. qui pastorum cura ad pascua ducuntur, & reducuntur, stabulisque, ob agmina montanorum luporum (cæteris ferociorum) grassantia, clauduntur. Educti in terras alienas, præsertim ultramarinas, ob cæli solique mutationem, aut insolitam escam (nisi pastore consueto cibentur) nò diu super sunt: quemadmodum olim Illustrissimum Principem Suetiæ Stenonem Sture iuniorem, Duci Holsatiæ Friderico sex huiusmodi animalia misisse, notatum est, duosque, masculum & feminam, Lapponicæ gentis coniuges, eisdem animalibus adiunxisse custodes: quibus è sua natiua terra trãslatis, atque alienæ directioni subiectis, quia oprata quies, viuendi que ratio substracta erat, nec ipsi, nec bestię singulari cura destitutæ, diutius in vita mansere. Similiter & à Rege Suetiæ Gostauro circa annos Domini

*Rangiferi
6. vna cum
pastoribus
duci Holsatiæ missi
moriuntur.*

mini 1533. postquā aliquot illustribus viris terrā Prus-
fiæ, cūm ad spectaculum, tum ad generis propagatio-
nem, decem similes vtriusque sexus rangiferi emisi es-
sent, syluestri libertate donati sunt: at nihil inde com-
pertum erat, an ipsa mutatio loci profuerit stirpis pro-
pagationi.

De curvilibus plaustris Rangiferorum. Cap. 10.

Videndum est, duo esse genera Rangiferorum, syl-
uestrium videlicet, & domesticorum: qui vsibus
humanis subdita mansuetudine fideliter inserui-
unt, vbi feræ naturæ reliqui in solitudine relictī, aug-
mento generis se sociant, vt interim venatione premā-
tur. Qui domestici sunt, curvilibus plaustris aptantur,
optimeque grauisima plaustra per rura camposque
deducunt, res scilicet pretiosarum pellium, pannorum,
piscisque diuersæ speciei continentia: eò quod pro ma-
iori parte Lappones ichthyophagi sunt, inexhausta fer-
tilium aquarum piscatura viuentes, vt & infra de eo-
rum diuersis exercitiis erit aperiendum. Iter itaque eo-
rum est in vallibus planis, Noruegiam (ad quam fre-
quentius proficiscuntur) respiciens, tanquam in rerum
commutatione locum viciniorem, ac populum fideli-
oris amicitia seruandæ commodiorem. Qui verd̄ his
curribus præfecti sunt, vulgari gentis nomine Quenar
appellantur, singulis diebus, si ita beneplacitum est,
aut

*Lappones
Ichthyo-
phagi.*

DE ANIMAL. SYLVEST.

30. milia- aut exegit necessitas, centum, & quinquaginta millia
ria Gothi- passuum, id est, triginta miliaria Gothica, siue Germa-
ta vno die nica conficientes: cursusque eorum animalium non mi-
excitunt noris grauitatis, quam equorum reputantur.
turules
vangiferi.

De vehiculis hyemalibus Rangiferorum.
Cap. 11.

HYemalium vehiculorum vsu miram commodita-
tem assequuntur prædicti Lappones, maxime
quòd lubricitate huiusmodi vehiculorum cum niue
conformi, longa peragunt itinera, ad loca rerum com-
mutationibus deputata, pro ut superius Libr. 11. de for-
ma eorum extitit declaratum: & edicto, ne externis ho-
minibus ob maximam celeritatem accommodentur.
Hic verò ostenditur, quòd ea velocitas causatur ex pel-
libus tenerrimorum Rangiferorum, vehiculis his hye-
malibus subductis, hac præcipuè arte, vt anterior pars
pellis, antrosum consuatur sub rheda: quo fit, vt pili
foras euerfi, nedum lubricitatem generent progredien-
di, sed & resistendi firmitatem, ne retro labatur auriga:
alioquin in collibus altis nunquam haberetur, aut per-
ficeretur optatum iter. Imò eo compendio viato-
res arcibus sagittisque extensis, sylue-
stres rangiferos venatu ac-
quirere solent.

De com-

De commoditate partium huius animalis. Cap. 12.

L Ac deputatur ad vsum domestici nutrimenti, ac serum illius, ad potum conuenientem. Pellis pro tegumento humano, tam corporis, quàm lectorū: imò equestrium sellis, culleis, & follibus artificum diuersorū aptatur: valde enim tenax & fortis est, ac durans. Nerui loco lini (ibidem ob frigora non crescentis) ad indumentorum vsum, instar fili præparati, deputantur, prout superius lib. 4. de colligatione nauium, ferro deficiente, fuerat interpretatum. Ossa atque cornua, arcuum & ballistarum artificibus, auidè ea pro rerū commutatione quærentibus, applicantur. Similiter & vngula spasmaticis profunt. Pili pro farciendis mollificandisque sellis equestribus, atque puluinaribus pro hospitibus honorandis, & hyeme reprimenda. Carnes eius animalis optimæ & salubres sunt, sale ventoque ficcata, durabiles ad plures annos: licet interim mos genti sit, ex venatione veteribus adiungere recetiores.

LIBRI DECIMI SEPTIMI.

finis.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

de animalibus syluestribus.

Epitome Libri decimioctau.

De Alcibus seu Onagris, & captura earum.

Cap. 1.

Agantur Alces instar ceruorum gregatim in vasta solitudine, infidiisq; extensorum telorū, industria venatorum sæpissimè capiuntur, vel maximorum canū insultu retruduntur in antra rupium, vt inde raro viæ euadant: imò quiescentes

quiescentes humi, vel erecti stantes onagri maximi, à minima quandoque mustela guttur insiliente mordetur, vt sanguine decurrente illicò deficient morituri. Aded infatigabilis est hæc bestiola in cruore sugendo, vt vix similem suæ quantitatis habeat in omnibus creaturis. Hacq; bestia cannis imposta, chordaq; directa, quidam prædantur nidos hyrundinum, columbarum, & gallinarum, vt eorum extrahant pullos: quibus mirè insidiatur, hoc solo instinctu, vt sanguinem fugat, quasi ventrem haberet elephante maiorem.

De pugna Alcium, seu Onagrorum contra lupos.
Cap. 2.

SED nec sufficit commodo atque vtili animali, homines sustinere venatores telis asperis, sagittisq; latis, millenis insidiis sese in vasta solitudine impetentes: imò & bestiolas contempribiles, mustelas scilicet præmissas, respectu tam procerae altitudinis suæ: nisi & ferocissimos lupos, montanos præsertim, sufferat insidiatores: eo videlicet modo, vt quæ asperrime hymes sint, denseque niues, ipsi lupi fame pressi, heremi latebras vasto agmine circumeuntes, expostulent prædam: lacubusq; congelatis onagros inesse speculantur: in quos irruentes, & ungulis & cornibus vel interrimuntur, vel effugantur. Tanta enim vis est in ictu vngulæ, vt illicò tactum lupum interimat, aut fodiat: quod sapius, in canibus robustissimis venatores experiuntur,

tur, imò elabente cane opposita arbor eliditur, quasi fungus adesset. Onagri naturæ instinctu, norunt apta certamini loca, scilicet in lubrica glacie, in qua mucronatis vngulis sunt solidiores, vbi lupi quasi in vaginis vngulas retinent viribus vacuatas: atque ita in conflictu manentes, non procul absunt venatores, qui fatigam partem prælio excedentem, ad interitum vsq; subsequi solent, alieno periculo prædas opulentiores conquisituri. Fit enim atrox certamen, vt pauci onagrorum, at multi luporum lacerati relinquatur: quos ob pellicum valorem venatores acceptant, atque interim onagri seu alces in tuta recedunt. Lupi procul dubio super congelatum niuium cacumen, tanquam leuius insultantes, exciperent victoriam, vbi alces graui pondere niuibus immersæ, lupis fierent esca. Ita prouidens natura vnicuique animanti, idoneum campum pro sui defensione distribuisse videtur.

De Ceruis & Damulis. Cap. 3.

Licet in Septentrionalibus terris, plus quàm in alia orbis vlla regione, videtur asperrima frigora prædominari: tamen innumerabilis ibidem etiam ignoti generis animalium multitudo reperitur, vt partim dictum est, atque per amplius ostendetur. Inter quæ ad usum humanum prædicti onagri, & hic dicendi cerui, damulæ, atque capreoli, nobiliorem sortiti sunt æstimationem: & ob id eorum venatio solis nobilibus, atque eorum officialibus, & priuilegiatis regnicolis, vt sunt hospitem receptores, & Ecclesiarum præfides, antiqua lege reperitur admissa: atque etiam ne auaritate venatorum (quorum maximus ibi numerus est) solitudines euacuentur in sobolis propagatione. Cornibus tamen in nemoribus, tanquam pignore futuræ prædæ relictis, vtuntur occupatores: licet non facilius sit ea inuenire, quàm ceruas prospicere parturientes, aut onagram liberum in terra saluginis rugientem.

De Castoribus. Cap. 4.

Maxima horum animalium abundantia est in Septentrionalibus aquis, eò quòd quietiores sunt, quàm Rheni, vel Danubij. vbi strepitus est, & incessabilis nauigantium labor. In Aquilone infiniti fluij sunt, & arbores aptissimæ, pro domibus ædificandis: quas & mira fabricant arte, docente magistra natura. Gregatim etenim ad cædenda ligna incedunt, dentibusque ligna præscindunt, & præscissa ad sua latibula miro modo comportant. Nam vnum ex suo grege laboribus inutilem, desidem aut ignaum, vel senio confectum, sed maximè alienæ societatis & gregis profugum, pro vehiculo pedibus eleuatis supinum, in terram dorso tenus sternunt: inter coxas & crura, ligna ordinant, & cõponunt: & eum trahentes ad suas mansiuiculas, à lignis exonerant: iterumque exeunt & redeunt, donec institutæ domunculæ fuerint elaboratæ, situ scilicet bicamerali vel tricamerali, vt corpus ab aquis emineat. atque cauda in eis quiescat, quæ, vt pedes posteriores, pro piscibus in escis habetur. Est enim cauda instar piscium squamosa, coriaria, tum densitate suffulta, atque nodis latentibus mirè distincta, delicatissimam præbens escam, atque medicinam iis, qui sauciis intestinis elanguent. Nec periti coci eius præparationem ignorant, siue pro cibo, siue pro medica refocillatione sit præparanda. Dentes habet acutissimos, vt arbores iuxta flumina, quasi ferrea nouacula cædat: quin & ho-

& hominis, venatoris præsertim, parte comprehensâ, non antè quàm fracta concreperint ossa, morsu resoluunt.

De Guloibus. Cap. 5.

INter omnia animalia, quæ immâni voracitate creduntur insatiabilia, Gulo in partibus Suetiæ Septentrionalis præcipuum suscepit nomen, vbi patrio sermone Ierff dicitur, & lingua Germanica Vielefras, Sclauonicè Rosomaka à multa comestione: Latino verò non nisi fictitio, Gulo, videlicet à gulositate appellatur. Grosities eius, vt magni canis: aures & facies, velut catti: pedes & vngulæ asperrimæ: corpus villosum, & prolixorum pilorum subfusco: cauda vt vulpis, licet breuior, sed crinium densiorum: vnde optima conficiuntur hyemalia capitum tegumenta. Hoc igitur animal voracissimum est. Reperto nanq; cadauere, tantum vorat, vt violèto cibo corpus instar tympani extendatur: inuentaq; angustia inter arbores, se stringit, vt violentius egerat: sicq; extenuatum, reuertitur ad cadauer, & ad summum vsq; repletur: iterumq; se stringit angustia priore, repetitq; cadauer, donec eo consumpto, aliud sollicita venatione inquirat. Creditur à natura creatum ad ruborem hominum, qui vorando, bibendoq; vomunt, redeuntq; ad mensam, noctes & dies continuaturi, prout Mechouita in sua Sarmatia opinatur. Caro huius animalis omnino inutilis est ad humanam escam: sed pellis multum commoda, atque pretiosa. Candet enim fuscata nigredine, instar panni Damasceni, diuersis ornata figuris: atque pulchrior in aspectu redditur, quò artificum diligètia & industria, colorum conformitate, in quocunq; vestium genere fuerit coadunata: soli Principes & magnates eo indumento tunicarum more confecto, hyemis tẽpore vtuntur: quia calorem adducit citius, & cum diutius seruat inductum: idq; non solùm in Suetia & Gothia, sed & in Germania, vbi raritas harum pellium maiorem sortitur æstimationem, quando nauigijs vnà cum cæteris mercibus fuerit appetiata.

DE ANIMAL. SYLVEST.

De honestandis hospitibus in harum pellium
tegmentis. Cap. 6.

NEquè incolæ terrarum quæstus causa permittunt
has pelles educi in alienas regiones, cum & ea-
rum tegumentis tractent in hyeme hospites honora-
biliore: argumentum ostendentes sufficiens, sese nihil
amœnius, clariusq; ducere, quàm bonos hospites quo-
vis tempore & ordine magnificare, etiam in vehemen-
ti frigore, quando inter alia beneficia lectos tam pre-
tiosis pellibus stratos, eisdem exhibent præparatos.
Sed neque silendum existimo, quòd dormientibus sub
harum pellium tegumentis, euenire solent somnia,
quasi eius animalis vitæ, naturæque conformia, in in-
satiabilitate deuorandi, & bestijs insidijs faciendis &
præcauendis: quod forsàn sub ratione fit, vt qui spe-
cies calidas, zinziber, aut piper comedunt, comburi vi-
deantur: & saccharum manducantes, aquis suffocari
credantur. Videtur & aliud subesse naturæ secretum, vt
ijs pellibus induti, bibendo & comedendo nullum sa-
turitatis vestigium relinquunt. Intestina huius anima-
lis, citharædorum opera ad vsum chordarum (volu-
ptate gentium) formata, seu extensa, raucum generant
sonum: qui temperamento chordarum dulcium citò
resoluitur in amœnitatem. Vngulæ in modum circuli
vertiginosis capitibus, ac tinnientibus auriculis appê-
sæ, celeriter recuperandę sanitati profunt. Sanguis eius
aquæ calidæ admixtus, venatoribus est pro potu: imò
etiam melle rarissimo conditus, in nuptialibus trium-
phis propinatur. Aruina seu pinguedo eius, putridis
vcleribus per modum vnctionis adhibita, celerimè sa-
nitati confert. Dentium vsus incantatoribus patrocina-
natur. Vngulæ prædictæ recenter extractæ, catts, ca-
nesq; fugant, si monstrentur, quemadmodum auiculæ
viso vulture, vel erythrotaone.

*Gulonis
pellis, san-
guis, arui-
na, dentes:
quid va-
leant.*

De modo venandi Gulones. Cap. 7.

Venatorum arte varia acquiritur hoc animal insi-
diosum solo respectu pretiosæ pellis, hoc modo:
Portatur

Portatur in syluam cadauer recens, vbi frequentius hæ
 bestia vagari videtur, præsertim in niuibus altis (æsta-
 te enim nil valent pelles) quo cognito per odorem, &
 apprehenso, vescitur, donec ventrem instar tympani
 extensum, inter arbores angustas, nõ sine cruciatu co-
 gatur exonerare: sicque occupatum, lata dimissa sagit-
 ta venator occidit. Est & alius modus huius bestia cap-
 piendæ, per trabes tenuissima chorda distinctas, vt eius
 leui motu, cadauer edendo stranguletur: vel etiam in
 effosas scrobes, seu cauernas obliquas incidens, capi-
 tur si cadauere immisso fames vrgeat vt vescatur. Alia-
 que via vix conceditur, vt à canibus apprehendatur,
 cum vngulas, dentesq; aded acutos habeat, vt eius con-
 gressum formident canes, qui in ferocissimos lupos
 vires suas extendere solent.

*Guloniae
 pelles æsta-
 te nil va-
 lent.*

De Leporibus. Cap. 8.

Quia in frigidis nationibus Septentrionis maxima
 est leporum multitudo, volui paucis eorum natu-
 ram saltem in mira colorum mutatione decla-
 rare. Est igitur certissimum, omnes lepores Aquilo-
 nares post æquinoctium autumnale, primo præsertim
 niuium casu, candidum (dimisso griseo) induere pilu.
 Vidi & ego mures candidum saccharum continuè co-
 medentes, album induisse colorem, atque itidem eun-
 dem exuisse, sacchari comestione subtracta. Quantum
 ergo ad escam leporum Septentrionalium regionum,
 certum est, eos (frigore, ac niuibus conclusa terra) vesci
 corticibus arborum pinei, quercini, tremulei, ac popu-
 lei generis, & alijs sagacitate naturæ conquisitis, non
 autem niuibus, vt Plinius opinatur lib. vij. in mēsis
 hybernis. Somnumq; capiunt sub densis abieru ramis,
 altitudine niuim (fouea relicta) condensatis. Habet
 nanq; hoc genus arborum maius frigoris temperamē-
 tum, propter densitatē ramorū, & latebras secretas in
 animalibus conseruandis, quàm quoduis aliud fruticu
 genus. Aestate verò in rupibus, & petris domiciliū ele-
 git securū, cum se nouit naturali cooperatē timiditate,
 omnibus animantibus datū in prædā: quā sola veloci-

*Lepores
 æstate leu-
 copeati,
 hyeme ve-
 rō albi.
 Mures cā-
 didi.*

DE ANIMAL. SYLVEST.

*Mustela
dolus.*

tate, & fuga vbi poterit, euadere meditatur. nō autem quando ludit cum mustela: quia hæc etiam lusum ostendit, tamen collo eius in tantum premendo se astringit, vt ilicò guttur leporis quantumcunque validè currentis, dentibus vt sanguinem eliciat, confringat, & manducet. Ita dolo, non viribus bestiolæ superatur: etiam accipitris velocitate: cōtra quem, vt flexuoso cursu aduersus canem, vix, aut rarè se reseruat immunem. Leporum cibus valde cōmunis est, & vsitatus in Septentrione, maximè elixus cum iusculo atro pro more gentis, satis salubri, atq; eius generis carnibus absis. Vnam tamen infelicitatem plerūque mulieres vterum gerendo incurrunt, vt vel esu, vel saltu super caput leporis factō, generent infantulos oris leporini, inter os & nares diuisa labia perpetuè retinentes: nisi statim à principio assuant particulam pectoris tenerrimi pulli, ilicò occisi, & sanguinolenti. Qui podagram patiuntur, pedes imponunt iusculo leporis cocti, temperato colore relicto. Renes etiam leporini inueterati, pedibus alligati, podagram leuant. Cōtra dolorem pedum frigore adustorū (vt plerunq; ibidem accidit) cineres pili combusti apponuntur, & profunt. Pellium leporinarum, candidarum præsertim, maximus questus, & vsus est apud institores Moschouitarum: qui plura millia uestium vel vendunt, vel pendunt Tartaris, vt redimās quietem, pace securiore fruituri.

*Esus leporina
grauis
noxius.*

*Remediū
contra po-
dagram.
Remediū
pro adustio
ne frigoris.*

De Lynceis & Pellibus eorundem. Cap. 9.

Lynces

Lynces in Septentrionalibus syluis non aded frequentes generantur, vt lupi, licet impares haud sint in auiditate praedarum. Natura igitur lyncis est, vt non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu praecipitet cursum. Cibus illi syluestrium cactorum frequentior, aut suauior est: quia sicut illis libentius vescitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, insidiatur. Pelles eius mollioribus plumis, & pulchrioribus maculis praedita, satis care venduntur, praesertim in asperrima hyeme praedatæ: tunc enim in virtute, & colore sunt aptiores, vti aestate viliores, imò deteriores.

De lupis & saeuitia eorundem. Cap. 10.

Sicut Africa & Aegyptus inertes, paruosque lupos signunt: ita frigidus orbis Septentrionis hos asperos & truces emittit. Et verè sic esse, saeuitia & malicia eorum ostendit, praesertim tempore coitus & frigoris immensi, quando viatores armatos incedere oportebit, vt se, iumentaque sua illæfos conseruent, praecipuè mulieres partui viciniore: quibus lupi capto odore magis insidiantur. Ideoque nulla foemina sola permittitur itinerari, quin armatus custos illi adsistat. Euenit enim plerunque mense Ianuario, vt hyemalibus vehiculis homines itinerantes, agminatim ab utroque latere accurrentes lupos, si viuere velint, arceant sagittis & bombardis: vnde fit, vt non secus viatores ad priuata negotia, etiam Ecclesias rurales transituri, armis praedictis sint prouisi, quam ad publica certamina forent profecturi: imò in tantam saepissimè ferociam, & rabiem urgente fame, frigore, & naturali congressu incidunt, vt humanas habitationes intrantes, rapta iumenta ibidem celerius deuorent, vel secum in syluas lacerata deportent. Sed neque impunè hoc faciunt: habent etenim & in his malis remedia ruricolæ, quod falces ferreas alligato cadauere ponant in niuibus: vt lupi praedam voraturi, pedibus amputatis poenas luan, vel sagittis impetiti, ilicò moriantur, vel subterraneis specubus auiditate praedæ immersi, fame macerentur.

Lupi insidiatur auidius mulieribus praegnantibus.

DE ANIMAL. SYLVEST.

De multiplici genere Luporum. Cap. 11.

Sunt in montibus Doffrinis, Suetica ac Noruegia-
na dominia diuidentibus, lupi albicantis coloris,
gregatim, vt pecora, partim in vallibus, partim in
montibus euagantes: quorum esca sunt animalia im-
becilla, vt mures, talpæ, &c. Syluestres & communes
lupi sunt, qui armentis incolarum mira importunitate
insidiantur, vt vaccis, vitulis, capris, ouibus, &c. Con-
tra quos, pauperiem incolis facientes, venatio publi-
ca, loco, die, & hora instituitur, vt retibus, canibus, ac
reliquis infidijs interimantur. Non enim tantam cu-
ram habent pro veteribus lupis intercipiendis, quam
catulis, ne coalescant, interficiendis. Quidam etiam ex
catulis sic interceptis, etsi domestici fieri videantur in
vinculis clausi, tamen sæuissimi generis non obli-
ti, quibusuis alijs etiam volatilibus insidiantur. Foetus
tamen ex ijs, & cane domestica procreatus, valde ini-
micus efficitur in omne aliud luporum genus, quod
gregibus insidiatur. Est & genus luporum Thoës di-
ctum, cæteris longitudine procerius, sed breuitate cru-
rum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum
homini: habitum, non colorem mutat: per hyemes hir-
tum, æstate nudum.

Thoës.

*De Lutris & earum diuersitate, ac
pellium falsitate.*

Cap. 12.

Lutræ quadrato ore mordaces, vt castores: quibus
similes in pellibus, triplo tamen longiores, & in
Septentrionalibus aquis, præsertim superioris Suetiæ,
Helsingiæ, Medelpadiæ, Angermanniæ, Iemphthiæ, &
Bothniæ vtriusque reperiuntur: quarum pelles, sicut
castorum, atq; aliorum animalium, mira multitudine
versus Moschouitas, & exinde versus Tartaros expor-
tantur: quia in ijs locis frigidioribus, pro humanis te-
gumentis, rerum commutationibus potiùs, quam nū-
mis auuidissimè comparantur. In Suetia autem apud
quosdam magnates aded cicurantur, seu domesticantur

*Lutræ ci-
curatæ ser-
uiunt cocis.*

tur lutre, vt signo dato per cocum, vadant in piscinam, piscem magnitudine ab eo designata suscipientes, rursumque alium & alium, donec sufficit imperatis satisfecisse. Caro eius solummodo valet pro bestijs venatione apprehendendis. In magno etiam vsu gentium Aquilonarium pelles earum sunt, ad fimbrias (propter corij tenacitatem) vestium ampliandas. Numero decadam, vt castorinæ, atque vulpinæ, seu mardurinæ, &c. diuenduntur: carbonibusque, & piceo fumo falsificantur, vt appareant nigredinem tenere resplendentem: sed mox linteo albo attritæ, colore relicto, sophisticationem ostendunt. Ita & luporum pelles, carbone ac creta puluerisatæ, linteo confricatæ, demonstrant falsificationem. Ita & sciurina (Dasse Italicè dictæ) pelles, creta resperisatæ, seipsas panno adhibito atro ostendunt, quis naturæ vel artis color sit inueniendus & æstimandus.

Pelles sophisticatede qui deprehendi possunt.

De Sciuris. Cap. 13.

Horum animalium minorum infinita est multitudo in Septentrionalibus syluis, pilorum densitate & colore distincta: vna adiecta infallibili regula, quod quantò magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tantò pulchriores (frigore causante colorem) sunt harum bestiarum pelles, sub eleuatione poli scilicet 77. graduum incipiendo versus

supremum polum : in quo spatio venatores magis fatigantur, quàm sariantur, hac infinita præda ubiq; in arboribus, veluti grege piscium in aquis abundante, ea præsertim commoditate, quodd arbores non sunt sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quantò magis reditur ad Austrum, tantò deteriores, & magis fuscæ occurrunt pelles. Caro huius bestiolæ assa, venatoribus est pro esca suavi. Dentes verò præstigiatoribus seruiunt, vt ijs detegant futuros euentus.

*Sciurinum
edunt ve-
natores.*

*Adhuc de eodem animali præscio futu-
rorum. Cap. 14.*

*Sciuri cor-
tice tranā-
tes, cauda
pro velo
vtuntur.*

TRanata hæc bestiola per amnes exiguo ligno, caudam habens pro velo expansam: non enim ei natura

natura alium concessit natandi modum, propter exiguum corpus, & nimiam pilorum densitatem in cauda villosa: qua cito imbuta aqua, mergeretur in fundū. Neg; pedes habet huic necessitati accommodatos: alioquin sagacissima est tempore caloris, vt cibos habeat pro parte longæ hyemis reconditos, vbi dormiendo & quiescendo reposuerat nidos: quos claudit ad latus, vel aperit iuxta flatuum asperitatem. Nuces autem corylinæ, & faginæ, siue pinæi pampini, sunt cibus earum. Estque alia earum species, quæ somno pascuntur pro cibo. Miræ pernicitatis sunt in saliendo de vna arbore in aliam: caudaque librant motum, & agilitate vngularum acutissimarum in ramis exultant, ludosque pulcherrimo spectaculo super congelatas niues ostendunt. Harum pelles decadem numero ad plura millia, quasi ad totam Europam nauigijs institorum exportantur, pretij augmentum viarum longitudine atque voluptate eas concupiscentium, accumulantes. Senibus quidem vtilis, & honestus vestitus est: sed minimè deseruit armatis aut fortibus viris: quibus congruit lupina pellis, vel gulonina.

De *Marduris*, & *Zebellis*, ac *pellibus*
eorum. Cap. 15.

Marduri ac zebelli, frigidarum regionum animalia sunt, vniuersis in nomine tatummodò nota: paucis tamè in proprietate virtutis: nisi ex qualitate pellium
S 5 quales

DE ANIMAL. SYLVEST.

quales bestiaē sint, agnosci possint. Id autem in eis deprehenditur, quod valde agiles sunt in cursu, & saltu praeualentes. Ferè etenim vt sciuri, cauda quasi pro remone vtētes, de arbore in arborem, ramos vngulis apprehendendo, saltant: sed morsu terribiles sunt, pro sui generis exilitate. Dentēs enim natura eis quasi nouaculas dedit, & vngulas valde subtiles & acutas. Sed vt caro ad nullum vsū valere dicitur, ita & pelles horum animalium sunt plurimum appretiatæ, apud remotas præcipuè nationes: quæ luxui magis intendunt, quàm commoditati. At earum differentia in hoc deprehenditur, quod mardurinæ grossioris pili sunt à vertice ad caudam, non autè econtrà contrectatæ, pulchrum ordinem habentes: haud ita zebellinæ, quia à cauda ad verticem contrectatæ, æqualem seruant decorem: quia villosiores sunt, & densiores pili: quæ ob id citius vermibus consumuntur, quàm reliquæ pelles, nisi sint in continuo motu, aut absynthij ramis interpositis, conseruentur. Et si pelles zebellinæ ad apertum solem siccandæ appenduntur, plus vno die consumuntur, quàm tritæ vel portatæ forent per vnum annū. Viuens enim bestia semper latitat in vmbroso saltu, ex insidioso quæstu auicularum quærens victum: libidinofum animal, & valdè foetidū in naturali congressu, vt infra de muribus Pōticis, seu hermelinis ostēdetur. Vtræq; tamen pelles, hæ scilicet & istæ, pilos habent tactu blandiores, satis superuacaneum generantes luxum: qui vermibus tandem consumitur, ac moritur horis suis, postquam tanti empta sit voluptas aliena. In extremis Moschouitarum syluis zebellus nascitur, & magno terrarum mariumque spatio deportatur ad alienigenas.

*Absynthij
seruandis
pellibus
prodest.*

*De Hermelinis, quos secundum Plinium
mures Ponticos opinor. Cap. 16.*

Plinius.

Conduntur (vt Plinius libro viij. cap. xxvij. scribit) in hyeme Pontici mures, & ij dunt axat albi: quod qualiter intelligi poterit, saluus sit sensus vnicuique, sine iniuria tamen naturæ philosophanti. Si hyeme perpetua clauderentur, & asperimo gelu, nunquā appa-

appareret albior pellis huius bestiolæ, quæ æstate sub-
 rufa videtur in fine Maij, quando deposita albedine,
 propagationi incēdit inter nouas herbas, prout fateor
 me obiter inter equitādum vidissē apud Helsingos po-
 pulos Septentrionales, Anno Dom. M. D. xviii. ita vt
 in congressu propter nimiam coniunctionem, in cursu
 velocissimo cohærent, atque dentibus striderent, tan-
 tum fœtorem in magna parte syluæ diuersarum arbo-
 rum (quia ibidem plures congregiebātur) relinquētes,
 vt vix meminerim me deteriorem sensissē vnquā. Af-
 ferit idem Plinius libr. x. capite Lxv. mures lamben-
 do generari quod in his animalibus simile vero haud
 viderur: Quia more communi bestiarum coēunt, licet
 volens taceo modum copulationis. Hæ autem bestio-
 læ singulo quoque triennio, vt in plurimum, præ ni-
 mia comestione, ad maximum lucrum mercatorum,
 ampliantur, ac prolongantur in pelle: quod eo modo
 nedum in Noruegia, sed & in prædicta Helsingia, at-
 que vicinis prouincijs Diœcesis Vpsalensis euenit, sci-
 licet vt bestiolæ quadrupedes, Lemmar, vel Lemmus
 dictæ, magnitudine foricis, pelle varia, per tempesta-
 tes & repentinos imbres è cœlo decidunt: incomper-
 tum vnde, an ex remotioribus insulis, & huc vento de-
 latæ, an ex nubibus feculentis natæ, deferantur. Id ta-
 men compertum est, statim atque deciderint, reperi-
 ri in visceribus herbæ crudæ nondum concoctæ.
 Hæ more Locustarum, in maximo examine cadentes,
 omnia

*Pelles her-
 melina by
 eme candi-
 disima.
 Murium
 quorundā
 in coitu
 fætor pes-
 simus.*

*Lemmar,
 vel Lemmus
 calamitosa
 bestiola.*

DE ANIMAL. SYLVEST.

omnia virentia destruant, & quæ morfu tantum attingerint, emoriuntur virulentia. Viuit hoc agmen, donec non gustauerit herbam renatam: conueniunt quoque gregatim quasi hyrūdines euolare: sed statuto tēpore, aut moriuntur aceruatim cum lue terre (ex quarum corruptione aēr fit pestilens, & afficit incolas vertigine, & ictero) aut his bestijs, dictis vulgariter Lekat, vel Hermelini, consumuntur: vnde iidem Hermelini pinguescunt, & reddunt pellium mēsuram longiorem. Et hæ quoq; pelles decadem numero, præsertim XL. pelles in quolibet fasciculo, vt zebellinæ, mardurine, vulpinæ, castorinæ, ac sciurine, vel leporinæ, venundantur, atq; nauigijs in regiones longinquas exportantur.

De venatione Hermelingrum. Cap. 17.

Qualiter autem Hermelini (vt vocabulo Italico, imò & Gothico vtar) à venatoribus capiātur, & ad quem vsum deputentur, paucis ostenditur, & in primis supradicta positione transuersorum lignorū subtilissima chorda adhibitorum: quæ (ingredientibus hermelinis tribus, quatuor, vel octo simul) mota, repente eos in sua pressura claudit: taliaque ligna, ob nimiam multitudinem harum bestiolarum, passim sunt extensa. Item sunt & fossæ seu fossæ oblongæ, quibus substernuntur subtilissima ligna, atq; super ea nix, vt quasi appareat cōtinuus atq; solidus campus, in quam fossam magno numero cadentes bestia. à patrono loci vel eius substituto captæ, occiduntur. Itē sunt & canes adeò celeres & sagaces, vt eas comprehensas moribus occidat, & comportent, vel ante pedes patroni cumulando colligant. Item sagittarij inter adolescentes, plurimi adeò triti sunt, vt nec in sagitta, nec in præda arripienda fallantur. Caro autem huius animalis, propter esum vilium esearum, nihil valet: sed pelles sola: quæ propter candidissimum colorem in summis Principum vtriusque sexus veneratur aulis. Licet ipsa bestiola sit luxuriosissima, vt prædictum est: in vno tamen admiranda, quòd ad finem Maij certis diebus operam præstet propagationi: & ita naturæ legibus est con-

Pelles Hermeline candidissima.

est contenta. Illustres personæ vtriusque sexus his pel-
libus continuo candore interpositis raris caudis ni-
gris, vtuntur, maximè in amplissimis vestium fimbrijs,
antiqua honestate seruatis.

De natura Taxorum. Cap. 18.

TAXI, quia in specubus, ac subterraneis antris na-
turaliter habitant, mansionē mirabili modo con-
fingunt, ita videlicet, vt vnum taxum constituat
terræ pedibus suis effossę vectorem: qui supinatus ex-
tensis cruribus, & erectis, supra ventrem suum terra
effossa accumulatur, oneraturque: per pedes ab alijs
exportatur: totiesque hoc faciunt, quousque man-
sionis latitudo habitatoribus sufficere possit. Sed ha-
bitationem huiusmodi tanto labore partam, non sine
difficultate postea tuentur. Primam nanque hostilita-
tem patiuntur ab insidijs vulpeculæ: quæ quum do-
mum nunquam fabricat, dolis confisa malignis & so-
litis, taxorum foueam ingreditur, ac fœtore stercoreis
tantum inquinat, vt horrore suam domum relin-
quere cogantur, & securitatem. Attamen
ne insidiosæ vulpis impunita perdu-
ret astutia, sapissimè venato-
rum industria canum pro-
ditione comprehen-
ditur, & ex-
coriatur.

*Taxorum
ingeniosa
industria.*

*Vulpium
astutia.*

Adhuc

DE ANIMAL. SYLVEST.

Ab hoc de eisdem. Cap. 19.

*Taxus ani-
mal quid.*

EST igitur Taxus animal agreste, magnitudine vulpis, licet staturæ humilioris: quia tibiae habet curuas, pilosq; plures albos, quàm nigros, præsertim in dorso, & in latere: caput in medio nigrum, & in lateribus album. Pili eius duri sunt, & spissâ pellis, ac fortis, dentes acuti, ideoq; mordax. Vnde à canibus, vel alijs bestijs molestatus, seipsum resupinat, & dentibus pedibusq; repugnat, præcipuè contra vulpes: à quibus haud alijs armis, quàm foetido stercore è proprijs ædibus abiguntur. Duplex eorum genus est, Domesticum videlicet, valde ludicrum: & sylvestre, rigidioribus fetis respersum. Dicitur etiam taxus caninus, quia in varia findit pedem, vt canis: etiam porcus, quia in duo findit vngulam, vt porcus. Ibi etiã vulpibus sunt maiores, pellem habentes villosam, & setis rigidam, atq; tenacem: de qua pharetras omnes & militares cooperiunt, & venatorias, vt sagittas à pluua, & niuibus illæsas conseruent. Fiunt & vestes integræ habitus virilis, prout & ex lupis, ex hac pelle, cõtra frigora, & omnem casum niuium sufferendum. Morsus eius fortissimus est, & exitialis, ac venenatus, propter nimiam vermium reptilium, scarabeorũ, & murium comestionem.

*Taxi mor-
sus exitia-
lis.*

De Vrsis piscantibus. Cap. 20.

VRsi albi maximi & fortissimi, qui vnguibus glaciem rumpunt, & foramina multa faciunt, in Islandia

Iandia sapius prænominata, reperiuntur: per quæ glacialia foramina se in mare immergunt, & sub glacie pisces capientes, eos extrahunt, & ad littus deferentes, inde viuunt: idque toties, quoties opus fuerit, reiterat, pro sua suorumq; catulorum sustentatione: quos etiã, vt similiter piscari debeant, naturali instinctu informant. Pelles horum vrsorum albæ, per venatores offerri solêt summis altaribus Cathedralium vel Parochialium Ecclesiarum, ne sacerdos celebrans in pedibus tempore horrêdi frigoris, gelu patiatur. In Ecclesia Nidrosia, id est, Metropoli regni Noruegię, continuis annis tales reperiuntur albæ pelles, voto venatorum fideliter in omni præda raptæ atq; oblate, etiam pelles luporum, pro careis emendis, atque ad reuerentiam Sanctorum comburendis.

*Nidrosia
Noruegię
metropolis.*

De Vrsis ingeniosè interficiendis. Cap. 21.

DE nigris, ac ferocibus vrsis, in Aquilonaribus regionis capiendis, is seruari solet modus, vt, cum in Autumno maturis certis arborũ rubeis fructib⁹, instar vuarum conglomeratis, arbores ascêdendo, vel humi stando, arbore ad terrã tracta, vescitur, sagax venator ballistis adaptatas latas sagittas, quæ pilos bene penetrant, in eum relaxet: ex quo terrore & vulnere tantum subito concutitur, vt impetu quodam eos fructus, quasi grãdines & lapillos per secessum emittat: &

MOX

DE ANIMAL. SYLVEST.

mox in occurtentem statuam, instar hominis, vel spectri ex industria collocatam irruit: atque in ea dilanianda laborat, donec aliam lethalem recipiat sagittam ab ipso venatore, post saxum vel arborem sese abscondentem. Mira etenim furia accepto vulnere: atque viso sanguine, quodcumq; occurrens ferit, & maxime ipsa vrsa, quando catulos alit.

De insidiosa venatione vrsorum. Cap. 22.

Attendant quam diligentissimè vrsi ceruorū transitum, & maxime enixis catulis ipsa fœmina: quæ non tam fame urgente, quam metu ne rapiantur catuli, in omne obiectum animal sœuire consuevit. Illa etenim huiusmodi violentijs prouocata, vrsi fortitudinem, dolos, & insidias, vt raptum vindicet, longè superat & excellit. Latitat enim inter densos arborum ramos, & virgulta: cui si ceruus cornuum gloria, aut narium virtute, vel cursus celeritate confidens, incautius appropinquat, mox in eum irruit iugulandum: & si primam sui defensionem, triumphumq; in cornibus ponat, illorum tamen nodositate & pondere fessus, vrsinaque rabie agitated, ad humum deprimitur, vt viribus & vita destitutus, ilicò corruat deuorandus. Accedit deinde cornutum taurum, simili astutia vtens, se super dorsum eius projiciens: cumque vrsam abigendo, cornibus se liberare nititur, ipsa cornua, scapulasque tenet vngulis, donec pondere fatigatus corruat moriturus

moriturus. Deinde dorso, velut sarcina, imposito tauro, bipes sylvarum latebras ingreditur, vt eo vescatur. Verùm cùm hyeme committitur hæc præda, vrsa canibus vel nialibus vestigiis prodita, non facilè euadet ilicò venatores vndiq; concurrentes. A trigesimo die conceptionis, quinos vt plurimum catulos, paulò muribus maiores, informes, & candidos carne, sine oculis, sine pilo, vnguibus tamen apparentibus, parere solet: quos paulatim lambendo matres figurant. Nec quicquam rarius hominibus, quàm parientè videre vrsam. Ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Specus si non habent, ramorum fruticumque congerie ædificant mansiones impenetrabiles imbribus, molliq; fronde, & musto cõstratas. Septenis diebus graui somno premuntur, vt vulneribus vix excitari queant: tuncque mirè pinguescunt, suctu præsertim dextri pedis. Fœtus rigentes apprimèdo pectori fouent, idque veluti volucres oua sua.

De Herinacei siue Echini cum Vrsa conflictu.

Cap. 23.

Licet herinaci⁹ pinnas habeat cacumine aculeatas, quibus sibi poma colligit ad victum, atq; recõdit in cauis arboribus, & vrsam in nido molestat: attamen mole opprimitur vrsi, ingenio adhibito, quãdo scilicet conuoluitur herinacius in formam pilæ, ne quid in eo præter aculeos comprehendi possit: quo tamen reme-

T dio

DE ANIMAL SYLVEST.

dio, aut vrinæ asperſione, contra vrfum vlcifcentē hoſpitiū violatū, præualere nequit: neque vrfus eam prædam, licet miſerā & inopem, quaſi ſpinofam eſcā, vorare poteſt. Quocirca rediens in cauernā ſuam quiet ſcit, atque ſuctu vngulæ viuūt, & impingueſcit: caſuq; quo caperetur, & caro eius aſſaretur, præter morē omnium carniū nigreſceret, licet nullum argumentum miniſtri humoris, in aluo eius inueniretur, neque circa cor, niſi exiguæ guttæ, nihilq; ſanguinis in reliquo corpore. Procedūt vernali tempore mares præpingues: cuius rei cauſa non prompta eſt, quippe qui nec ſomno quidem ſaginentur vltra 13. dies. Eſt etiam pugna vrforum contra apros, ſed rara victoria: quia plus præſidij habent in dentibus, quàm cerui vel tauri in cornibus aut celeritate. Equas grauidas dentibus ac calcitratio- ne pedum validi caballi defendunt ab vrfis. Pulli agilitate curſus ſe defendunt: attamen pauorem ſemper retinent, vt inutilis ſint ad bellum: in quo ſub ſtrata- gemate ſolet aliquis armatus occurrere in pelle vrfina, propter equos ab vrfis aliàs vexatos.

De occiſione Vrforum per ferream clauam.

Cap. 24.

CVm in Aquilonarib^o terris, maximè Podolia, Ruſſia, atq; vicinis locis, ob infinitā apum multitudinē, domeſtica aluearia, non ſufficiant: facilè terrarum incolæ ſinunt, vt ad cauas arbores arte ad eū vſum apta-

aptatas, vel à natura sic relictas, euolent, stirpem multiplicatura. Vrsis igitur ad rapinam mellis assuetis, eo modo parantur mortifera infidie, vt (cùm debilissimū caput habeant, vt leo fortissimū, quod aliquando ala pa accepta exanimetur) claua lignea, ferreis cuspidibus circumdata, super foramen egredientium apum ex altiori ramo, vel aliàs suspendatur: que impatiētis vrsi, mella rapturi, à capite reiecta, reuertens interimit rebelantem, vt vita priuatus carnem & pellem domino exhibeat, pro exiguo melle. Carnes sale cōdita, quasi suillæ asseruari solent, sicuti & ceruinæ, alcinae, vel rangiferinae, pro castrensibus cibis: aruinaque, pro medendis vulneribus, quacunq; occasione susceptis.

Caput vrsi
infirmum.

Carnes vrsi
sine edules.
Aruina
vrsina.

De raptu puellæ, & generatione Vrsonis, astutissimi ac fortissimi viri. Cap. 25.

Nisi Saxo Danorū scriptor, atq; reliqui post eū, tot circumstantijs recēserent puellę raptū, parū referret huius historiæ meminisse. At tamen quia simile nō nihil apud alios autores ostenditur, indignū non erit, opus naturæ potius admirari, q̄ temerè tantillulum in abditis eius rebus cōuitari. Quantū igitur ad raptum puellæ attinet, sic vt sequitur, ex noua historia charissimi mi fratris & antecessoris mei, Ioānis Magni Archiepiscopi Vpsalensis libr. 18. ex relatione Saxonis accepta,

Io. Mag.
& Saxo.

DE ANIMAL SYLVEST.

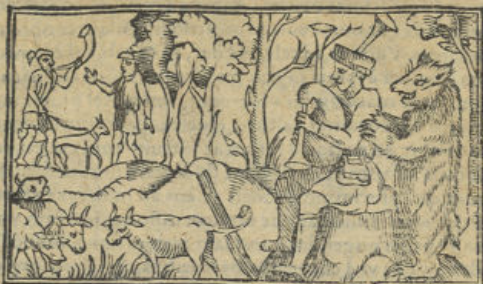
diffufius manifeftatur. Ait enim: Cuiusdā patrisfamiliās in agro Suetico filiam liberalis formæ, cū ancillulis lufum egressam, eximia granditatis vrfus, deturbatis comitibus complexus rapuit: exceptamq; vnguis præ se leniter ferens, ad notam nemoris latebram deportauit: cuius egregios artus nouo genere cupiditatis aggressus, amplectendi magis, quàm absumēdi studium egit: petiramque laniatui prædam, in vsum nefarie libidinis vertit. Continud enim ex raptore amator effectus, famem concubitu soluit, ardoremque gulæ verneris satietate pensauit. Quoq; eam indulgentius aleret, crebris incursionibus vicinum acrius incessabat argumentum: nec nisi lautioribus antè vesci solitam, sparsis sanguine dapibus assuefecit. Aded enim captiuę species esteratam raptoris seuitiam fregit, vt quem sanguinis sui cupidum extimescebat, amoris audum experiretur, partumque ab eo perciperet, cui fore protinus alimonia metuebat. Tandem fera à canibus & retiariis circumuenta, ac venabulis occupata, confoditur. Vt ergo duplicis materiæ benigna artifex natura, nuptiarū deformitatem seminis aptitudine coloraret, generationis monstrum vfitato partu edidit, syluestremq; sanguinem humani corporis lineamentis excepit: natoq; filio paternum nomen à necessariis imponitur: qui tandem agnita suæ propaginis veritate, à patris interfecto-ribus funesta exegit supplicia: cuius filius Trugillus Sprachaleg, nihil à paterna virtute deficiens, Vlfonem genuit: à quo Rex Sueno, & cætera Danorum Regum genuit: ceu quodam deriuata principio, longo successione ordine (teste Saxone) profluxerunt. Quomodo autem similes partus iudicabuntur, Aug. de ciu. Dei plurima dicit de simili propagine, vtri sexui magis fit attribuenda.

Danorum
Regum ge-
nium.

De raptu fistulantium Subulcorum.

Cap. 26.

Satis tritum est vrfos, sicuti & delphinos, ceruos, oves, atq; vitulos, imò & agnos plurimum delectari musicis melodiis, rursusque certis horrifonis cornibus, seu tubis, aded ab armētis arceri, vt sono percepto, in longos syluarum recessus abscedāt. Quod quia non

non ignorant pecorum pastores, bicornibus fistulis lu-
dentes, aliquando per vrsos rapti, cōtinuè sufflant, do-
nec fame vrgente vrsus discedat alimoniam conquisi-
turus. Quocirca accepto caprino cornu, interdumque
vaccino, sonum horridum excitant, vt territa fera, im-
munes ad armenta dispersa recurrant. Quodd bicornem
fistulam, vulgari gentis Seeckpipe dictam, secum ad pa-
scua ferant, ita naturæ vsus docuit, vt oves, & armenta
avidius escam sumant, atque compressius pascantur in
herbis.

Ingeniosè.

De chorea Vrsorum Lithuanicorum. Cap. 27.

Rvsii ac Lituani, Sueonibus & Gothis in Oriētali-
bus plagis viciniores, pro singulari voluptate du-
cunt

DE ANIMAL. SYLVEST.

Modus quo
cicrentur
vrsi.

cunt, ferocissimas bestias semper ad manum habere do-
mesticatas, ac omni eorum arbitrio singulariter obtem-
perantes. Vnde vt id celerius fiat, in caueis vel catenis,
eas recenter è syluis captas (præsertim vrsos) aliquântu-
lum fame macerandas obseruant, vnum vel plures ma-
gistros conformiter vestitos, eis escas porrecturos depu-
tantes, vt eo pacto ad lusum ac tactum cum eis etiam
solutis assuefcant. Adhibent & dulcem sonum fistula-
rum, quo plurimum gaudet, vt eos ad ludicos gestus,
& choreas assuefcant: ac tandem dissona tubarum vo-
ce ad pedes erigendos, tanquam acriore signo, inducunt:
& finaliter vt à choreæ inspectoribus, matronis præfer-
tim & virginibus, pilo anterioribus vngulis porrecto,
bipedali incessu mercedem saltus exquirant: quæ si il-
liberalior visa fuerit, directoris nutu murmurant, atq;
capite moto nummum petunt augeri. Ita mutus in-
terpres, linguæ ignarus in exteris terris, vbi hæc spe-
ctacula fiunt, mutæ feræ signaculo præscribit astutum
quæstum. Nec tamen id fieri videtur, quòd solùm eo
exili quæstu viuant ita proficiscentes: quia ij vrsorum
ductores sunt ad minus sex, vel duodecim valentes vi-
ri: in quorum societate quandoque sunt filij magno-
rum nobilium & magnatum, vt remotas nationes, mo-
res, locorum distantias, arma, concordiam, vel discor-
diam Principum ijs ludicris artibus agnoscant. Verùm
cùm aliquando deprehenfi sunt in Germania viato-
res spoliassè, atque vrsis obiecissè deuorandos, technis
his oppositæ sunt leges grauissimæ, ne amodo eò in-
grediantur.

De agilitate Vrsorum. Cap. 28.

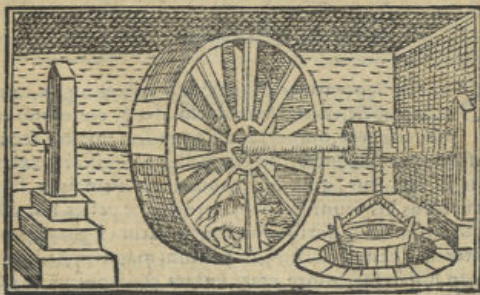
O ccurrit & aliud spectaculũ, quo vrsi capti depor-
tantur naui, atq; per funes ascendendo, vel descen-
dendo, ludicras exhibet exercitationes: aliquando etiam
vtilis, pro rerum inopinato euetu. Nam accidisse me-
minere prouincialium historia, quendã à pirata amu-
lo suo liberatũ fuisse, hac occasione, quòd territus erat
is pirata in accessũ sceleris perpetrandi, ex eo quòd à
longè funibus vidit ascendentes, & descendentes homi-
nes

nes (vt putabat) pro defensione nauis, vt moris est, è sublimiori malo nauis. Nec alij erant, quàm iuuenes vrsi, in funibus colludentes. Præterea amœnius est spectaculum, quòd eis ad aquas extra naues aspiciētibus, maxima multitudo marinorum vitulorū admiranda occurrit, vt quasi innumeri porci videātur hinc inde circumnatare nauem: fitq; vt hastis longis, atq; hamatis, affixa chorda capiantur à nautis. Similiter & cæteræ bestia, quæ captum vitulum marinum eiulantemq; more porcorum iuuare conantur: imò & ipsi vrsi ad natandum dimittuntur, vt ad eas admirantes viruli capiantur vel aliàs orta tempestate, cœloque tonantes eminentes extrahantur.

*Quanam
arte vituli
marini capiuntur.*

De vrsis voluentibus rotas. Cap. 29.

DE ANIMAL. SYLVEST.

NE autem domesticari vrsi escas, quasi solis spectaculis reseruati, inutiliter consumant, rotis applicantur in curiis magnatum. vt vno vel duobus sociis, aut pluribus annexis, pōdera aquarum, vel alias res eleuent à puteis altis: idque conuenientibus vrnis magnæ quātītatis capacibus, ad hoc specialiter ordinatis. Nec solū in hoc iuuaminis genere, sed & magnis plaustris pertrahendis applicantur: quia magna fortitudo eis inest in brachiis, vngulis, & lūbis. Sed nec inuisum est, vt in pedes erecti, saccos vel ligna ad locum designatum comportent, aut in portis magnatum pro custodiis, ne noxiæ intrent bestię, deputentur. Mirum tamen ludum, dum paruuli sunt, cum pueris domesticis impunè exercent.

Vrsi domestici ligna saccosque portant.

De Vulpibus & earum dolis. Cap. 30.

SVnt in Septentrionalibus syluis vulpes nigræ, candidæ, rubæ, crucigeræ in dorso, aliæq; cœlestino colore resperæ, omnes tamen in eadem malitia atque astutia participantes. Nigræ pelles preciosiores cæteris æstimantur, quia Moschouitarum Principes frequentius his vtuntur. Deinde crucigeræ pelles, hoc est, quæ nigra cruce dorsotenus sunt à natura signatæ, propter maiorem ornatum, & pellium magnitudinē: quæ non nisi in maturiore ætate vulpes consequitur. Hæq; pelles

pelles, vti nigræ, magno cōmercio, Moschouitarum & Rufforum, & Tartarorum appreciantur: quāuis nigræ annexam habent suspicionem, quod atro colore, fumo videlicet picearum tedarum sint adulteratæ. Candidæ pelles minoris sunt reputationis, & coloris cœlestini, aut asurini, propter multitudinem, & pilorum casum: minus enim cutibus adhærentes durant. Attamen qui curiositati student, aut vtilitati, mixtura diuersarū pel- lium operimenta arcendi frigoris, pro vsu dormiētium conficiunt, quia magnum calorem citò inductum con- seruant, leuesque sunt, senioribus conuenientes. Rubeg vulpes prædictis omnibus frequentiores, vbi que repe- riuntur, facileque vestigiis post se in niuibus relictis, ve- natorum sagacitate, & canū celeritate capiuntur, prout & lepores, vrsi, cerui, lupi, lynces, propriis vestigiis se venatoribus produunt, æstate verò odore canum.

De doloso ingenio Vulpium. Cap. 31.

Vulpes pressa fame, frigore, & niuibus, accedendo ad aedes humanas, fingit latratum canis, vt confiden- tius domesticæ bestiæ eam accedant. Insuper fin- git se mortuam, ac resupina flatum attrahit, lingua por- recta. Tunc aues incautè descēdentes quasi cadauer co- mesturas, aperto ore rapit & vorat. Præterea quādo esu- rit, nec inuenit quod māducet, rubea terra se inuoluit

DE ANIMAL. SYLVEST.

vt appareat quasi cruenta: proijciens se in terram, retinet flatum: quam videntes aues no spirantē, linguāque ore eiectam, mortuam putant: Sed mox vt descenderint, eas attractas deuorat. Præterea quum videt non posse propter aculeos superare echinum, se resupinat, atque ita mollem corporis partem lancinans enecat. Vesparum etiam quandoque multitudinem cauens, simulans se abscondit, extante cauda: circa quam villas certatim occupatas, villosque denso implicitas animaduertit, egreditur, atque ad saxum, siue arborem perfricando obterit, vt extinctas deinde pascatur. Eodem fere commeto cancris & pisciculis insidiatur, ripam oberrans: caudaque in aquam demersa, illi nouitati occurrunt, villisque; obuoluti illico extrahuntur. Præterea cum pulices habet, fasciculum mollis fœni ore accipit pilis inuolutum, seque paulatim posterius inchoando in aquam mergit, ac totum corpus, vt pulices aquam fugientes, ad caput ascendant. Deinde caput immergit, vt in fœnum fugiat: quo facto, fœnum relinquit in aqua, & mox enatat. Præterea cum famem patitur, ludum simulat cum lepore: quem illico rapit & deuorat, nisi fuga, vt frequentius fit, suam vitam conseruet. Canes etiam quandoque euadit latratu, se canem fingens, sed certius, dum ramo se suspendit, canes errare cogit, incerta vestigia insequentes. Solet etiam venatorem & canes eludere, dum gregem caprarum intrans vnam ex eis occupat, eius dorso insiliens, vt per cursum caprae fugientis propter odiosum sessorem, citius euadat. Nam & alia caprae sequuntur, quas quum venator turbari timet canes reuocat, ne pereant plures. Capta quoque in pedica, quandoque; morfu sibi pedem præscindit, vt vel sic euadat. Quum verò fuga nulla patet, se mortuam simulat, vt à pedica extracta fugam arripiat. Præterea quum canis eam insequitur, & assequitam apprehendere nititur, villosam caudam suam per insequētis oratrahit: sicque canem eludit, donec sylvarum latebras ingrediatur. Vidi & ego in scopulis Noruegiæ vulpem inter rupes, immesa cauda in aquas plures educere canes, ac demum deuorare. Idque non rarum est spectaculum, quum nulli pisces, ita vt cancri, immisse rei, prefer

tiam

tim v
emol
ius b
gata
& n
gued
brun
erit.
per e

IN
lo
poru
uerfo
mira
anim
ius d
quar
Nan
sylu
ipfas
quar
Cell
uifia
cua i
locat
pant
haru
si ali
lum
sibi p
turu
expe
mog
dam
pore

tim villosæ adhærēt: etiam aridis piscibus in aquas ad emolliendum emissis. Qui podagra vexatur, calidâ huius bestię pellicula extracta, atque pedibus circumligata sanantur. Adeps etiam eiusdem animalis, auribus & mēbris prodagram patientis adhibita, prodest. Pinguedo eius torminosis, & omni dolori confert. Cerebrum eius infanti sæpius datum, nunquam caducus erit. Et ita hæc & similia pro simplicibus medicinis per experientiam obseruant Aquilonares.

De ferocia hominum per incantamenta in

Lupos conuersorum.

.Cap. 32.

IN festo Natiuitatis Christi sub noctem, statuto in loco, quem inter se determinatum habent, tanta luporum ex hominibus diuersis in locis habitantibus cōuersorum copia congregatur, quæ postea eadem nocte mira ferocia quum in genus humanum, tum in cætera animalia, quæ feram naturam non habēt, sequit, ut maius detrimentum ab his, istius regionis inhabitatores, quàm vnquam à veris & naturalibus lupis accipiant. Nam uti compertum habetur, ædificia hominum in syluis existentium, mira cum atrocitate oppugnant, ipsasque fores effringere conantur, quò tam homines, quàm reliqua animantia ibidem manentia consumāt. Cellaria ceruisiarum ingrediuntur, ac illic aliquot ceruissæ, aut medonis tonnas epotant, ipsaque vasa vacua in medio cellarij vnum super aliud eleuando collocant: in quo à natiuis aut genuinis lupis discrepant. Locum verò, vbi forsitan illa nocte quieuerunt, harum terrarum incolæ fatidicum arbitrantur: quia si alicui in eo quid aduersi contigerit, veluti vehiculum obuertatur, atque ipse niuibis injiciatur, planè sibi persuasum habent, eum isto anno morte moriturum, quemadmodum id à multis temporibus per experientiam explorarunt. Intra Lithuaniam, Samogetiam, ac Caroniam est paries quidam, ex quodam castello diruto reliquus, ad hunc certo anni tempore aliquot millia eorum cōueniunt, ut vnuscuiusque agilita-

DE ANIMAL. SYLVEST.

agilitatem in saltando explorant, qui hunc parietem transilire nequiverint, vti pinguioribus ferè euenit, flagellis ab eorum præfectis cæduntur. Denique constanter asseritur, inter hanc multitudinem etiam istius terræ magnates, atque ex prima nobilitate viros versari. Hæc igitur metamorphoseos ratio, ipsi naturæ maxime contraria, à quodam huius veneficij perito, per poculum ceruisiæ propinando (dummodo is qui huic illicito consortio applicatur, illud acceptet) certis verbis adhibitis datur. Postea quando sibi consultum videbitur, hominis idæam, in cellarium aliquod, aut abditam syluam se conferendo, in lupi formam totaliter transmutare potest. Denique hanc iuxta placitum post aliquot tempus relinquere, atque illam vicissim assumere sibi integrum est.

Exempla hominum eorum, qui in lupos conuersi sunt, & contra. Cap. 33.

AC vt ad exempla perueniamus. Cùm nobilis quidam longam per syluam iter faceret, aliquotque seruilis conditionis rusticos, huius veneficij haud ignaros (quales plerunque istis in oris reperiuntur) secum ducebat: dies ad vesperam tendebat: tum etiam in sylua pernoctandum erat, quia in proximo nullum hospitium fuit: denique fame ac penuria premebantur. Tandem vnus eorum repentinum consilium proponit cæteros debere esse quietos, nec vllum tumultum, si quid viderent, excitare: sed à longinquo gregem ouium pascentem conspiciere: curaturum, vt abique magnis laboribus vnâ ex his ad cœnam haberent assandam. Statim deinde in opacam syluam, ne ab aliquo conspiciatur, se confert, ibique formam hominis in lupum transfigurauit. Postea in ouium gregem magno impetu irruit, & vnâ ex eis retrò in syluam fugiendo diripuit: quam aliquanto post in lupi forma ad currum defert. Socij autem huius prædæ conscij, talem grato animo suscipiunt, & in curru clam abscondunt: qui verò in lupum se transformauerat, ad syluam iterum reuertitur, humanamque formam rursus assumit. Contigit quoque in Liuonia haud multis ab annis, inter nobilis cuiusdam coniugem atque seruum suum (quorum illic

Lege Ouidium 1. Metamorph. de Lycæone.

illic m
rum re
lupos
eius re
cultu
paulo
agrum
fatis a
ad dor
adhuc
Prussi
huius
in lupi
tamen
igne p
diuina

OL
AR

nim, co

illic maiorem capiam, quàm in vlla alia Christiano-
rum regione habent) quòd altercarentur homines in
lupos mutari haud posse: prorùpit ergo ille exemplò
eius rei exemplum velle ostendere, dummodo sibi fa-
cultas concederetur: cellarium solus ingreditur: vnde
paulò post lupi forma indutus egrediens, à canibus per
agrum ad syluam tēdens effugatur: qui ei oculum (et si
fatis acriter se defendebat) eruunt. Postera autem die,
ad dominam suam monoculus redit: Denique recenti
adhuc memoria compertū relinquitur, quomodo Dux
Prussiae, tali veneficio parum fidei adhibens, quendam
huius maleficii expertum, vinculis clausum coëgit vt
in lupum se transformaret: quod ita factum est. Hunc
tamen, ne huiusmodi idololatria impunita maneret,
igne postea comburi mādauit. Talia enim flagitia tam
diuinæ, quàm humanæ leges seuerissimè puniunt.

LIBRI DECIMI OCTAVI.

finis.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
DE AVIBVS.

Epitome Libri deciminoni.

De Accipitre, & diuersis eius speciebus.

Cap. 1.

IN partibus Aquilonis huius auis na-
tura generosior ac fortior, quàm in ce-
teris mundi partibus esse censetur, ma-
ximè propter cœli soli; rigorem, &
abundantissimam escam volucrum,
scilicet suæ naturæ conuenientium,
pro solido nutrimento. Sanguine e-
nim, corde, ac pectore earū auidius nutritur, magnâq;
venandi

*Accipitres
Aquilona-
res generosi*

DE AVIBVS.

venandi audaciam affectumque sumit: qui & naturali superbia, ac tyrannide magis quandoque quam necessitate stimuletur ad raptum, & delectantur in illo. Sunt etiam, qui cor tantummodo, latere per rostrum aperto deuorant: aliquando etiam cerebrum appetunt, reliqua parte corporis reiecta. Qui venationi student per accipitres, cancos eis offerunt manducandos: ex quarum esca mira satietate delectantur, auideque volatilia venantur, vt gratam pro exquisita esca restituant prædam: idque facillimè faciunt ob volatus agilitatem, quam supra reliqua volatilia habent, pennasque acutas, quæ singulis annis veteribus abiectis, eis renouantur. Estque huiusmodi naturæ, quod auem, quam vesperi prædatur, vngulis sub pectore ob inducendum calorem seruat, maneque liberaliter sine iterata rapina absoluit.

Admiranda accipitris natura

Adhuc de natura accipitrum. Cap. 2.

Domesticus accipiter domino rapinam syluestrem porrigit: vnde cor & intestina recipit in escam. Et hi tepidioribus locis plus delectantur, citiusque carne bouina, vel porcina impinguantur, vti gallinacea carne iuvene marcescunt, & veteri temperantur. Ante aucupium commodius in locis non nimium tenebrosis seruantur, vt alternis diebus producantur. Sed ante omnia cauendum, ne teneris infantulis exitio sint. Nulla nanque bestia quantumcunque domestica, aded grassatur in infantulos, vt simiæ, & magni accipitres: qui aduolant cunabula, vngulasque tam fortiter imprimunt oculis, & naribus prolium, vt vix euolaturi exinant. Hi que sunt corpore amplo, oculis variis & pellucidis, vultu hilari, grossis pedibus, longis vnguibus, delitiosè comedentes, cunctasque aues inuadentes: quia nullas timent aues, nisi pauonem, immò & lepores, cuniculos, vulpeculas, porcellos, anferes, grues, anates, & gallos syluestres venantur, præsertim fame & frigore urgente, quando aduolant domos humanas: vbi subtilibus filis ala permotis, intra ianuam reclusi capiuntur: tandem longo ieiunio domesticantur

Accipitres & simiæ infantum hostes. Accipiter pauonem timet.

tur ferè eodem modo quo falcones. Est & aliud genus accipitrū in Septentrionalibus terris, quod domesticis auibus insidiatur, vt anserulis, anatibus, & pullis: hęcque; tempus suū cognoscens, latitat in nidis: audax in paruis, & timidum in magnis. A niso etiā fugatur, & gallo tandemque emoritur fame. Nisus rapax, vltra omnium ferrarum naturam sæuiens in suum genus, prout homo, ibidem in magna multitudine reperitur. Solus frequētius volat, ne in præda sustineat sodalem. Passeres, cæteræque; auiculæ eius insidias fugiētes, quàm celerrimè sese recipiunt ad rubos spinosos.

De Aquilarum natura, & differentia earundem. Cap. 3.

Aquilam auem nobilem & rapacem, ab acumine avisus sic dictam, omnibus notam relinquo. Veruntamen quia in Septentrione maxima multitudo, propter ferarum abundantiam reperitur, aliquid de earum natura, præmissa distinctione, præsentibus interponam.

Sex igitur sunt genera aquilarum.

Primum Herodius, qui & Girsalcus dicitur, auis inter omnes nobilissima, colore caruleo, ad albedinem tendens, præterquam in pectore & alis, vbi celestem colorem euidentius imitatur: aded fortis, vt aquilam rapiat: etiam aded animosus, vt si in aëre post quatuor vel quinque grues, vel alias aues dimissus fuerit, non desinat à præda, donec omnes ad terram successiue deiiciat, cane ad hoc edocto rapiendas. Nec reuocatus herodius is præ indignatione descendit donec rapiat elapsam. Nec plures generat, quàm vnum pullum.

Secundum genus post hos nobilius est, quod anseres, cygnos, cuniculos & lepores præcipue rapit, quando pullos habet, Herodio quantitate minor, coloris varij, ex albis & cinereis pennis intermixtis, candidas penas habens in breui ano.

Tertium, quod truncatis insidet arboribus, vnde denominationem accipit: estque; cinerei coloris: anates &

anserres

*Aquilarū
6. genera.
Herodius,
sive Girsal-
cus.*

anseris venatur, duobus prædictis generibus in quantitate, & audacia minus.

Quartum, quod accipit pisces, varium in ventre, album & nigrum in dorso, & in struma nigras habens maculas: vnum pedē habet anserinum ad natandum, alium vngulis acutū ad rapiendum. Infidet arboribus super flumina piscibus insidians: quorum maxima est multitudo in Aquilonaribus aquis.

Quintum genus paruum est, variūq; coloris, sed ingenio pollens: nam ossa in sublimi portata, versus saxum vt rumpantur, ad medullam exugendā emittit.

Sextum genus candidum, viuens ex venatione leporum, cuniculorum, porcellorum, catellorum, vulpium, & similibus. Aquila tantū pullos diligit, vt sagittarū ictibus sese pro illis interponat, tanquam scutum.

De proprietate Aquilarum, & incubatione. Cap. 4.

OMne autem genus earum hoc proprium habet, quod pellibus vulpinis & leporinis casu inuentis, vel ab eis extractis, oua fouenda inuoluunt, nidisque beneficio caloris solaris cubanda reponunt. Non enim continuū cubare possunt manentes in nidis: quia vngulæ tantū curuantur, vt rebus prædandis ineptæ reddantur. Curam tamen erga pullos educandos maximam gerunt, aues, lepores eis in escam adferendo. Quod quum considerant sagaces venatores, nidos ascendunt, anusque pullorum ligaculo stringunt, vt comedendi incurrant impedimentum. Solliciti itaque parentes erga sobolem ægritudine liberandam, omnia genera ferarum in cælo, terra, marique recepta, nidis important, vt diuerso medicamine, vno vel altero modo suscepto, sanentur. Congeritur in hanc rem maxima escarum copia: quam aucupes extrahunt, comeduntque, vel vendunt. Nec sterili quaestu id accidere solet, quum aliquando lepores, gallos syluestres, anseres, anates, lucios, & pisces magnos, plurimum florenorum æstimatione inueniunt, inuentosque domesticis cibis apponunt, vel magno pretio

*Aucupum
industria.*

tio vendunt. Colligitur, aucupem vnum quandoque plus duorum pullorum prouentu lucrari, quàm cololum aliquem prædijs binis. Ne tamē pulli huiusmodi fame pereant animum soluunt, animaq; in famelico corpore pendentis appositos cibos permittunt, iterumque restringunt, quantò longius id natura concedit. Est nāque aquila aded generosi animi, vt pullos proprios nō ante dimittat, quàm sibijpsis enutriēdis sufficiant: nec eis putridas escas apponit, sed recētes. Nobilitate naturæ aquila nedum alijs auibus secum permittit partem, verūm eo deficiente ex eis vnam rapit deuorandam: ynde & pennæ aquilæ in pharetris telis alijs appositæ, pennas alitum consumunt, præcipuè anserinas. Item visa aquila, ceteræ aues pro eo die tantum terrenatur, vt vix famem pulsuræ exeant in prædam.

*Aquilarū
enā alias
consumūt.*

De Anate & genere eius. Cap. 5.

ANas ab assiduitate natandi dicta, omnibus nota, tam syluestris quàm domestica, alioque modo & genere diuisa, hic veniet annotāda, maximè quod in Septentrionalibus aquis, tanta earum, præsertim syluestrium, copia est, vt ferè cunctas aquas cooperire videantur. Non enim eas aucupes exturbant, nisi raro: quia anatum carnes frigidæ sunt, & grossi nutrimenti: imò verius, quia longè meliores ex syluestri venatione, quàm aquatica, habent carnes. Et licet anates diuersi sint generis, tamen omnes conueniunt in forma rostri, seu oris lati, & figura pedum membranalium ad natandum, colore secundum qualitatem regionis abinuicem discrepantes. Domesticae tamen propè candidæ sunt vniuersæ: sed syluestres non nisi in tepidis aquis morantur, quarum subterraneæ venæ calidam quasi sulphuream exhalationem continuè subministrant. Ne tamen glacie constringantur aquæ huiusmodi, naturæ instinctu circulariter, & obliquè natantes, eas aquas seruant apertas, tantumque vociferantur, vt ad magnam viarum distantiam inde audiantur. Cūm verò vehementia frigoris fuerint superatæ, in sublime se eleuant, vastum

*Anates do-
mesticæ &
syluestres.*

DE AVIBVS.

mare velut vnicum præsidium pro securissima statione perentes.

*De mirabili generatione Anatum
Scotia. Cap. 6.*

PRætereà prope Glegorum (teste Scotorum recentiore historico) ad duas leucas est rupes Bassensis, in qua est arx inexpugnabilis: circa quam magnarum anatum (quas Sollendas vocat) piscibus viuentium, est mira multitudo: quæ cum anatibus ferinis communibus, aut domesticis, non sunt eadem specie specialissima: sed quia eis in colore & figura perhimmiles sunt, nomine communi anatum congaudent. At discriminis causâ Sollendæ vocatur. Hæ anates in vere turmatim à Meridie in rupem de Bassè quotannis veniunt, & rupem duobus vel tribus diebus circumuolitant: quo in tempore rupem inhabitantes, nullum tumultum faciunt. Tunc nidificare incipiunt, & tota æstate manent, ac piscibus viuunt: & incolæ rupis, piscibus ab illis captis pascuntur. Ascendunt enim illarum nidos, vt superius de pullis aquilæ dictum est, & ad libitum pisces acceptant. In capiendis autem piscibus mirabilis est huius auis industria. In fundo maris Lynceis oculis piscem contemplatur: contra quem se præcipitat, sicuti contra ardëam nisus: quem proinus ore & vngulis extrahit: etsi à rupe aliquo alio intervallo distet, alio pisce meliore viso priorem elabi permittit, quatenus posterius visum capiat: & sic semper recentissimos pisces habent, tota æstate rupem inhabitantes. Iuniores anates aut anserculos in terra vicina vendunt. Si ex his bis vel ter quis comederit, sapidissimæ apparebunt: aues enim istæ pinguisimæ sunt. Earumque pinguedinem artificiosè extrahunt, quia in multis medicaminibus prodest: & partes macras vendunt. In fine autumnii rupem triduo circumuolant, & postea agminatim ad partes Meridionales pro tota hyeme auolât, vt illic viuant in æstate: quia quando nobis est hyems, Meridionalibus est æstas. Diutissimè hæ anates viuunt: quod per quasdam signatas incolæ perpenderunt, Triginta, aut quadraginta in rupe bellato-

*Sollendæ
Bassenses.*

*Sollendarū
pinguedo
medicinalis.*

bellatores, harum auium fructus alit, & domino rupis nonnihil vectigalis penditur. Præterea alius Scotorum scriptor, qui diligentius rerum secreta pertractat, dicit in Orchadibus ex quodam fructu arboris cadente in mare, generari anates: qui paululum susceptis alis euolant ad domesticas, vel syluestres.

De Anseribus. Cap. 7.

Syluestrium, domesticorumque anserum mira est multitudo in Septentrionalibus regnis, & maximè tempore cubationis, quo syluestres redeunt à Meridionalibus plagis, idque circa initium Aprilis: hi que cinerei, nigri que coloris, & rubei rostri ac pedum sunt, veluti domestici ferè omnes candidi, & magni reperiuntur. Syluestres sunt in multiplici differentia, videlicet in quantitate, colore, volatu, & origine. Quidam enim alijs sunt maiores, vt cinerei coloris: quidam nigri, & cinerei, altè volantes: quidam candidi nigerrimas pennas in extremitate alarum habentes, & hi altissimè volant: quidam ex arboribus nascuntur, vt præcedenti capite de anatibus Scotia dictum est. Vtuntur homines Septentrionales adipe anserino domestico in cibis condiendis, loco butyri: etiam in medicinis ad perfrictiones, conuulsiones, cacosque dolores subitos. Hic adeps butyro coniunctus, sanguinem sistit: eo que ignis facer, carbunculus, vlcera linguæ, & labiorum, cutis in facie, & grauitas aurium sanatur. Anserino adipe vtuntur Aquilonares ad rimas labiorum, totiusque vultus, ortas ex frigore. Isque adeps melli coniunctus, & morsui canis rabidi adhibitus, ad celerem sanationem prodest. Carnibus anserinis sale conditis, vento que siccatis, tam coctis quam crudis, post æstiuale solstitium, vti omnium aliorum animalium, vtuntur Aquilonares. Sed ante solstitium hyemale augurium sumunt ex osse pectoris anserini, quam læua & quam durabilis erit hyems, hoc scilicet modo: Si clarum est esis carnibus, hyems rigida apparebit. Si spissum & opacum, nix plurima, hyems que

DE AVIBVS.

tepida sequetur. Anser radio longissimæ noctis ante diluculum in forti frigore plus solito cantat: quia fame, & frigore concutitur, etiam in tantum, quod albescit rostrum, & vngues: cuius vnicum remedium est, paleis vti substratis. Nec minus intentatis insidijs, aut orto incendio clamat.

De Coruis marinis. Cap. 8.

EST quoddam genus coruorum, aquaticum, siue cornices anguillarum appellatum. Hæc aues nigerimæ sunt, præter pectus & ventrem: quibus cinereum colorem natura præscripsit, & incomparabile vorandi auiditatem. Venantur pisces, tardi sunt volatus, diuq; sub aquis manent, quando se immergunt. Habent rostra dentata, vt falces messorum: quibus retinēt lubricos pisces, anguillas præsertim: quas adeo gulose venantur, & vorant, vt eas per aluum, tãquam per canale egerant viuas. Sunt etiam hæc aues ingratisimæ naturæ: quia stercoreibus egestis, cortices ac arborum ramos, vbi habitant, inficiunt, vt subito arefiant. Idq; ardea facit: quæ æquè ac illæ in altis arboribus nidum collocat prope pisciferas aquas, vt ferè omnia genera auium aquaticarum. In vere produciunt oua. Est & aliud genus coruorum, quod in principio hyemis septem diebus nidificat, & septem diebus pullos cubando producit. Hyemis autem principium intelligitur, quando quarta cæli hyemem facit, cum scilicet sol inerat Tropicum Capricorni hyemalem, vsq; ad Arietem. Accedit etiã huic coruio, ingrato auium generi, alia auis aquatica, Morsæx dicta, totaliter nigra: quæ ei insidiatur, rostrum habens ferratile, vngues fortes: quibus aquis immerfa, grandes pisces venatur, & edit. Gregatim in arboribus nidificat iuxta aquas, pullos piscibus pascens. Relinquens nidos, si sentit se grauari, nouum cibum euomit, alio qui peritura. Hæc saturata, alas sole siccadas expandit, diuque aquam cauda percùtit, antequã ad volatum eleuetur. Sortitur ergo aliud nomen, quod Humuscullus, vel Humiduscullus dicatur. In omnibus littoribus. Septentrionis tã æstate quã hyeme hæc auis versatur.

Morsæx siue Humuscullus.

De ini-

De inimica aue huius Corui. Cap. 9.

Avis est Platea dicta, Septentrionalis aquæ incola: *Platea auis.* quæ acerrimus vindex est auium se mari mergentium, ut piscibus vescantur. Ideoq; his insidiatur hoc modo: Inuolat in eas, capitaq; mordet, & corripit, donec ad suum usum extorqueat prædam: quam mox dimittunt taliter lacessitæ. Hæc aliquando conchylibus se replens, cum testis grauari se sentit, calore vëtris semicoctas eijcit, conchyliaq; & ostreū quod intus est, latè exugit & edit. Præterea inter pisces Oceani latos & aculeatos, Raia dictus reperitur: qui hominem à canibus marinis natâtem, ad deuorandum raptū & suffocatum defendit, nec deserit, donec viderit eum à periculo euasisse. Hic piscis coruum marinum sub vndas se mergentem, sæpissimè ad partum rapit, ne etiam in aquis careat vltore suæ rapacitatis.

*Raia piscis hominum amatrix.**De Falconibus & eorum distinctione. Cap. 10.*

Aquilonares montes Falcones generant valde feroces, sed generosos: etiam candidos, qui ballistis incolarum, nisi omnimodam vim in rapiendo fecerint, tanquam aues sacre non impetuntur: alioquin damna facientes, quantumcunque nobiles, aut candidi sint, sagittas incolarum non euadent. Habitant tamen in rupibus quasi inaccessis, viuentes ex raptu piscium: quos ob nimiam multitudinem diminueri non sufficiunt homines etiam innumerabiles, nisi concurrerit adiutorium rapacium bestiarum. Ad eam natura ludit in rebus, abundantia vel defectu sagacissimè temperandis. Abundant etiam ibidem accipitres, & milui, ac corui, ob aquaticarum auium segnitiam, ac tardum volatum: quia nimium fertilitate fundi saginantur.

De Hirundinibus ab aquis extractis. Cap. 11.

Et si multarum naturalium rerum scriptores memoria prodiderunt, hirundines mutare stationes, hoc est, exurgente leui hyeme, repetere terras calidior-

DE AVIBVS.

res:attamen in Septentrionalib. aquis sapius casu piscatoris extrahuntur hirundines, in modum conglomeratæ massæ: quæ ore ad os, & ala ad alam, & pede ad pedem post principium autumnî sese inter cannas descensurâ colligarunt. Notatum enim est, eas eo tempore, suauissimo completo cantu taliter descendere, & pacificè post principium veris inde euolare, atq; reperere vetustos nidos, vel nouos naturali sollicitudine fabricare. Massa autè illa per imperitos adolescentes (nã antiqui & experti piscatores eam remittunt) extracta, atq; in æstuarîa portata, caloris accessû hirundines resolutæ, volare quidem incipiunt, sed exiguo tẽpore durant: quia immatura acceleratione nõ liberæ, sed captiuae sunt reductæ: Accidit etiã tẽpore verno, liberè reuertentes, nidosq; veteres intrâtes, aut nouos cõstruentes, superueniente horrida hyeme cum denso casu niuium, omnes pariter emori, vt nullæ in tectis, aut fluminum ripis tota ea æstate videantur, præter paucissimas, tardius à profundioribus aquis ascendentes, aut aliud peregrinantes, quæ naturæ beneficio sobolè reparaturæ, hyeme penitus in Maio soluta, aduolare cernuntur. Agricolaë enim ex earû nidis sublimius, vel depressius ædificatis, prognosticum capiunt, an in vallibus, an in montibus, vel collibus (propter imbrîi incrementum, vel decrementum) sint seminaturi. Imò nec bonum omen capiunt incolæ ex tectis, vbi hirundines habitare perhorrescunt: quia ea culmina casura creduntur.

De Aui-

De Auibus sub niue reclusis. Cap. 12.

SVnt in Septentrionalib. terris galli syluestres, quã-
 stitate similes phasianis, licet multò breuiore cauda,
 & absoluta nigritie in toto corpore, & cãdentibus ali-
 quot pennis in extremitate alarum & caudarum. Mares
 rubra & eminenti crista, foeminae verò humili ac lata,
 colore griseo decoratur. Hęc aues mirabili natura susti-
 nent frigus immesum in nemorib. vti anates in aquis.
 Verum cum niues instar collium terrae superficiei vbi-
 que cooperiunt, ramosq; arborum diutius deprimunt, & con-
 densant, certos fructus betulae arboris (Gatulo Italicè
 dictae) in forma longi piperis vorant, & glutunt indig-
 gestos: idq; tanta aviditate ac quantitate, vt repletum gut-
 tur toto corpore maius appareat. Deinde partitis ag-
 minibus sese inter medios niuium colles immergunt, pre-
 fertim in Ianuario, Februario, Martio, quando niues vt
 turbines, typhones, vel tempestates grauissimae e nubib.
 descendunt. Cumq; coopertae sunt, penitusque vt
 nulla videatur conglobatae, certis hebdomadis cibo in
 gutture collecto, egesto ac resumpto viuunt. Venatorum
 canibus non produnt: attamen sagacitate expertorum
 venatorum sapius euenit, vt canibus in odore errantibus,
 ipsi signis deprehensis maximè numerum viuarum auium cõ-
 prehendant, extrahantq; ad magnam lucrum. Sed id fieri
 oportebit celeriter: quia audito canum latratu, mox vigo-
 re alarum (non secus ac agmina apum) erumpunt, & se in sub-
 lime efferunt. Quod si praesentiunt niuem imminere maio-
 rem, praedicto fructu iterum deuorato, aliud domicilium
 captunt, inq; eo manent vsq; ad finem Martij, vel celerio-
 ris resolutionis niuium, sole Arietis egrediente: tunc enim
 niue liquefacta, naturae instinctu (vt multae aliae aues)
 à latebris surgunt, oua pullosq; producturæ: & hoc in
 montibus, vbi vepres sunt, & arbores densae. Mares &
 foeminae vicissim oua cubant, & vterq; pullos obseruat,
 & praesertim mas, ne ab aquila vel vulpe rapiantur.

De venatione earum extra niues. Cap. 13.

HAE in maxima turba congregatae volant, atq;
 in altis arborib. praesertim betulinis, manent: nec
 descendunt, nisi propagationis causa, quia in earum arborum
 summitate habet sufficiens nutrimentum. Et eo viso,

DE AVIBVS.

scilicet quod sese dilatant per cāpos, etiā niue repletos, venatores siue rustici, ad quos rura spectāt, baculis seu fustibus longitudine viij. vel x. pedum obliquo fitū è terra supra niues erectis, è quorū summitate dependet laqueus ad omnē ractum mobilis, venātur huiusmodi aues: quia in congressu nature miræ saltāt, vt perdices currūt: & ita incidūt in laqueos, atq; pendētes manēt. Cumq; vna funiculo videtur suspēsa, alię eā liberature aduolāt, & similibus laqueis irretiuntur. Est etiā alius modus eas capiēdi, videlicet sagittis sub vmbra equorum, vt minus insidias valeāt præcauere Tempore autē propagationis, incessabili garrulitate alterutrū se superare volētes canūt, mares præsertim, vt longo latoq; spatio per oēs syluas audiātur: seq; cātū frequētius produnt. Est etiā alia auīū species, Bonosa dicta, carnes habens exterius nigras, interius albas, satis delicatas & sapidas more perdicum, licet sint magnitudine phasianorum. Tempore coitus masculus hianti ore currit, donec spumet: tunc fœmina occurrens spumam recipit, indeq; videtur concipere & parere oua, atq; educere pullos. Carnes verò supradictarum auium, syluestrium scilicet gallorum, sunt admodum dulces & tēperata, vt caponum: & ob id ingeniosè, hyeme scilicet laqueis, & æstate sagittis capiuntur.

Bonosa
avis.

De nivalibus Auiculis. Cap. 14.

EST præterea admiranda quarundā auium Aquilonariū natura, quod in syluarū solitudine ita sese conti-

contineant, vt ibi genitæ humanis habitaculis nunquam vel raro appropinquent. Sturnorum magnitudinem, & colorem æstate habent: hyeme verò multiplicatis niuibus semper cæcidæ apparent, veluti cygni. Pedes earum rubei, vt nigrarum ciconiarum: sed rostrum croceo colore decorum, breue tamen & acutum. Cibus earum, vt cæterarum auium, vermiculi inter cortices rimosarum arborum latitantes, vel aridi pinorum, aut abietum, aut coryli fructus: quæ etiam sub asperrima hyeme vim nutrimenti, non amittunt. Sed difficile capiuntur retibus, laqueis, arcubus, aut ballistis, ob niuium profunditatem, quum pulchriorẽ colorem habeant, quàm saporem. Vbi verò alites prædictæ concauitates niuium, veluti abditas specus fortitæ fuerint, eas ingrediuntur, sese balneantes, vt puluere gallus, vel sturnus arena: deinde cacumina arborum niuibus oppressarum repetunt, tanquam locum naturæ beneficio maiorem voluptatem administraturum: imò & necessitatem, vt eminentius præcaneant insidias importunas accipitrum: quibus visis se in medias niues intrudunt, vt passeres contra miluum inter spinas, & demum niuibus consumptis, inter arbores densas tempore veris. Quãdo ab albedine in cinereum colorem naturali varietate transeunt, vitam degunt, placidam, nullum inter rapaces alites accipitre minore sentientes hostem seueriorem.

*De ponderosis Niuibus, & Culicibus
hyemalibus. Cap. 15.*

Hæcque niuium magna pressura continuè durat, vsquequo solis ascensu, & Austrino vento consumitur. Deinde post tantum tamque diuturnum naturæ certamen, rediuiuo humore arbores incuruatæ, ad pristinam libertatem & decorem resurgunt, eminentius in sublime tendentes, quò terra niuiũ humore resoluto, singulari fertilitate fuerit impinguata: quod & agricolis pro liberaliori commodo cedit. Resolutione enim niuium agri foecundiores redduntur, citiusq; germinat, quàm quiuis alij agri diligentissimo labore præ-

DE AVIBVS.

parati. Similiter & prata ac pascua tantū luxuriāt graminum vbertate & diuersitate, vt necessum sit inde arceri iumenta, ne nimio herbarum esu crepent, aut debilitentur: imò, vbi prata sunt, falcibus sepe truncare herbas. Accedit præterea aliud nature portentum, versus Septentrionem, quomodo in plerisque locis penes terrarum calida spiracula minutuli culices generantur, Austroq̄ne flante modicum à terra eleuantur, & innumerabili agmine supra niues turbato volatu moventur, sicut nulli sunt molesti, ita vnico flatu venti Borealis asperi, veluti hemerobij extinguuntur. Sed tamen rediens Auster nouos producit ex eisdem cauernis & similibus, vt plurima pars hyemalis etiam culices videat in aëre perstrepenes. Licet autem flaccescant arbores niuium densitate, & teneri rami nimio pondere more arcuum deprimantur, atque plures arbores pronæ in terram inclinentur: tamen sub eis, tanquam in opacis locis, frigido vento liberis, habitant diuersæ bestię in maxima securitate. Sed nec silendum est, itinerantes sub his incuruatis arboribus, tanquam fornicibus, perficere vias suas: leues tamen ictus casu niuium aliquando sustinere.

De Ouis insularibus diuersarum auium. Cap. 16.

Quia aquatilibus auibus tutum minimè est, ova ponere in terra firma, aut pullos producere longè ab aquis, propter noxias bestias, vulpeculas scilicet &

cet & mustelas: idè naturæ instinctu in insulis (quarum infinitus in Aquilone numerus est) & rupibus fruticum germine denudatis, maximo agmine, ac numero diuersi generis cohabitant: nidosque earum aliquæ in nudo silice, aliquæ tortis aridisque stipulis, vel gramine sicco reponunt, ouaque innumera pariunt: quæ quibuscunque nauigantibus liberè cedunt occupanda, ita vt maxima vasa colligant, & in forum vendenda comportent, aut sale (corticibus exuta) ad domesticum cibum, non ingratum, longo tempore seruent: bonique saporis sunt, licet à feris accepta. Anas tamen in terra prope aquas aut insulas educit pullos. Inter eas aues fulica aquatica est, nigri coloris, de genere mergorum, anate minor: quæ in mari, & circa stagna habitat, non vagabunda, sed permanens in loco suæ generationis. Cadaueribus vescitur piscium à rapacibus auibus dimissorum: præter quos ipsa insidiosè inter rupes alios venatur: è quibus vice versa cæteris auibus magna liberalitate escam partitur. Tempestatibus gaudet, eò quòd ludendo se submergit, & enatat. Matutino clangore tempestatem præfagit.

Insula innumera in Septem.

Adhuc de ouis certarum auium. Cap. 17.

IN littoribus Noruagicis etiam sunt innumerabiles insulæ, vsque ad suppolares terras progredientes: in quibus vti plurimæ aues alibi non reperibiles sunt, ita & oua producant innumera: quæ occupantibus cedunt. Sed vnum est cæteris spectaculis miserabilius, quòd gallina ex anatum ouis pariter & proprijs pullos producens; proprio fœtu secum gaudet in fricatione ventris cubatione fatigati: alterum verd aquis se immergentem vocat ad escam, qui nec matrem agnoscit etiam vociferantem.

Insula littoris Noruagici innumera.

De Pano-

DE AVIBVS.

De Paonibus. Cap. 18.

IN Ostrogothia, & Vestrogothia, ac Suetia plures generantur Pauones, & maxima diligentia educantur, ita vt primis diebus farina hordeacea in modum pillularum confecta vescantur: postea caseo recenti à lacte expresso (nam serum nocet) deinde xxxv. die euo luto, hordeo solido nutriuntur: ac vltimo in apertis agris & campis, vbi naturæ instinctu seipsos liberius sustentare possunt, præcipuè vbi vulpes non habeant ad eos accessum. Quod autem cæteris auibus diligentius fouentur, causam præstat vtilitas, & pulchritudo pennarum, quam pictores & textores Aquilonarium terrarum in colorum varietate distinguenda imitatur, quum magnorum artificum picturæ raro, ob intricis prolixitatem, à remotis terris afferantur.

De auibus ignoti noruinis in Lacu albo. Cap. 19.

Lacus alb.

Lacus albus inter Scricfinnos, & Biarmos, ac Moschouitas versus polum Arcticum situs, dominiorum & gentium terminos habet, longus & latus, adeoque piscosus, vt quibusuis piscatoribus, æstiuo præsertim tempore, exhibeat se sine sui diminutione liberalem. Quare ad eum multæ gentes accedunt, domesticam prouisionem ex eius abundantia facturæ in totum annum. In eo lacu & penes eum, habitant infinitæ species

E

cies auium, continuum garritum ferè sex mensibus sub clarissima luce dierum ac noctium, vsque ad graue fastidium emittētium. Quædamq; earum ignoti nominis sunt, & maxime mollium plumarum, vt incolæ eas venantes, exinde acquirant ingentem quæstum. Opus enim est in his regionibus frigidissimis pro arcendo gelu, vri plumis, & mollibus lectis, præcipuè pro aduentitijs viatoribus, qui talibus asperitatibus non sunt assueti. Cernuntur hic diuersorum hominum habitus, in nauibus (Strudzar, & Haapar dictis) Moschouitarum scilicet, Finnorū, & Scricfinnorum, quibus stante regionum pace, pacificâ est conspicienda, vt nulli (quod mirum est) iniuria pro quæstu, seu captura piscium, aut auium irrogetur: nisi furto (quod rard accidit propter continuam lucem) aliquid ablatum fuerit, aut falsificatum. Gens enim illa Moschouitica more Græcorum astuta est, & varia in verbis. Videntur etiã aues Onocrotali, saccum sub gutture habentes, ne & deesse videatur inexplebilis auis: de qua suo loco, sicuti & coruo, & reliquis non nihil fuerat allegatum. Item in hoc lacu infiniti cygni, anates, & anseres reperiuntur.

Moschouite taxatur astutia.

De Anibus alle alle dictis. Cap. 20.

EST in hoc lacu quoddam auium genus admodū frequens, imò & in alijs sinibus maris Bothnici, ac Sue-

DE AVIBVS.

ac Suetici, quod tempore æstiuo nunquam intermissa voce clamitat, Alle alle: vnde propter hoc vbique ab incolis aues illæ Alle alle appellantur. In eo namque lacu propter dulces aquas à calidis fontibus vndique scaturientes multarum ac magnarum volucrum (pro- ut ante dictum est, tanta multitudo reperitur, vt quasi spatiosa littora, & vasta flumina cooperire videantur, præcipuè corui marini, siue cornices anguillarū, mor- fices ac mergi, anates duarum specierum, & cygni, præ- terea minuta aquatilia infinita. Hos igitur coruos, & reliquas inexplebiles aues, venatores facilius ob gra- uem tardumque volatum, duobus vel quatuor cubitis super aquas eleuatas, capiunt eo videlicet modo, quòd in arctis scopulis, velut insularum ianuis, in vtraque ripa hastis atra retia, vel aqueo colore tincta appen- dunt: quæ trochleis sursum deorsumque repente mobi- lia redduntur, vt agmine magno aduolaturas aues, depressis subitoque leuatis in obliquum casum reti- bus inuoluant: quod necessario auibus illis euenit, ob grauem tardumque volatum, quem recto & linea- ri motu seruant institutum, ita vt pauca periculum euadant. Etiam anates, aliæque aues quandoque reti- bus huiusmodi subijciuntur. Hæ igitur aues nigrae & pigræ, siue natantes, siue volantes, semper Alle alle vociferantur, quod Latine sonat Omnes omnes, etiam quando retibus sunt inclusa: quam vocem irrisoriam folicitus auceps interpretatur, quòd nequaquam om- nes habeat in sua potestate, neque vnquam per retia quoque sexcenta sit habiturus. Sunt & hæ aues maxi- ma multitudine in scopulis Suetiæ, & Gothiæ supe- rioris, licet non tanta, vt lacu prædicto, alijsque flumi- nibus huic vicinis. Capiuntur etiam aquaticæ aues in vasculis littoralium arborum, ramis per modum nido- rum appensis: in quæ anates præcipuè sese recipiunt, ad producendum oua & pullos, propter vulpeculas, à quibus in terra infestationem patiuntur.

Item capiuntur & visco, præ- fertim paruulæ.

De Vpupis

De Vpupis, & alijs auium generibus. Cap. 21.

VPupæ quando ad Septentrionales campos stato tempore è regionibus alienis adueniunt, veris tempus accedere indicant. Avis gemitu plena & clamore, ob ouorum, aut pullorum custodiam. Vulpes in herbis importuno clamore latitare indicat: ita & canes, ac cæteras bestias ab omnibus locis abigendas exclamat. Bellum eis cum hirundinibus ac picis, & monedulis est. In paludum tuberibus ona ponit, & pullos educit. Domesticata venando muscas domum purgat, etiam in murium rapeu. Pluuiam gemitu indicat: quod & nepæ campestres faciunt, cuculi equarū dictæ: quæ transuerso volatu, citatoque forti sonitu, imbres ilicò adesse præfagiunt. Item nepæ maiores longissimis rostris pluuiam adesse prædicunt: ita & pici arborum. Est etiam avis, quæ pluuialis dicitur, perdicis magnitudine, varijs pinnis ornata, croceo, albo, nigroque distincta colore: hæc creditur solo aëre viuere, licet pinguis sit, & in ventre eius nihil inueniatur. Hanc grauibus baculis venantur aucupes, quos altius in aërem ad deterrendum eam iactant, vt ita auem ad ima volantem, & fugientem acquirant.

*Avis plu-
uialis aëre
viuit.*

EST etiam in Aquilonaribus syluis optatæ lætitiæ
 annunciatrix auis omnibus nota, Cuculus appel-
 lata, circa principium Maij erumpens in vocem
 sonoram: quam ferè in fine mensis Iulij continuat. Sed
 hoc in vastis nemoribus, ob inimicas aues, naturali
 odio eam in omnibus molestantes, eò quodd & ipsa
 (Coccyx Græcè dicta) alijs sit insidiosa. Nidum enim
 proprium non facit, sed in alienis, palumbi scilicet,
 alaudæ, vel passeris solitarij, ponit sua oua cubanda,
 & alterius labore producit pullos: qui è testa exeun-
 tes, pulchritudine, vt educentur, prouocant nutricem:
 quæ specie & forma impinguescentis sobolis gaudēs,
 fœtus suos damnat, atque absumi patitur, donec ab
 adulterino fœtu eualaturo interimatur: & demum
 ipse Coccyx à suo genere, videlicet accipitre, dilania-
 tur. Præterea picorum genera plurima sunt in Aqi-
 lone, magnitudine monedularum, asperissima hye-
 me in corticibus arborum quærentes victum:
 quorum aliqui nigerrimi sunt, rubeam
 habentes cristam, aliqui glauci, ali-
 qui virides, aliqui vario colore
 respersi, signa asperioris
 hyemis venturæ, ge-
 mitu prænun-
 ciantes.

FINIS LIBRI. XIX.

OLAI MAGNI GOTHI
 ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
 DE PISCIBVS.

EPITOME LIBRI XX.

De triplici Bothnia terra Septentrionalis, & abundantissima eius piscatura. Cap. 1.

BOTHNIA, quæ finum Gothicum *Bothnia, id*
 siue Sueticum ad Septentrionem *est, fundus*
 terminat, latissima est terra, diuisa in tres *vasis.*
 magnas prouincias, Occidentale, A-
 quilonarem, & Orientale. Qui A-
 quilonarem incolunt, piscatu maxime vi-
 uunt: non quod agrum sterilem habeant,
 sed quia tanta est his copia piscium optimorum, ut
 omnium necessariorum rerum permutatione abunde suf-
 ficiat. Suntque in omnibus rebus locupletes: siquidem ex
 Hispania ac Lusitania optimum vinum, & sal: ex Anglia
 & Flandria, pretiosum pannum: ex Germania ciuita-
 tibus variam domorum suppellectilem & ornatum,
 praeter domesticum cultum: ex Suetia & Gothia tri-
 ticum, filiginem, hordeum, & omne genus necessarij le-
 guminis illuc nauibus aduectum, comparant. Omne litus
 insula, sinus, amnis, riuulus, illic exuberantem piscium
 X copiam

DE PISCIBVS.

copiam toto anno, maximè tempore æstiuo, quo omnia ibi amœnissima sunt, præbet. Insule circa maris litora plurimæ sunt, & iucundissimæ: quæ herbis, arboribus, & graminibus, maximam recreandi delectationem exhibent. In arboribus auium diuersi generis suavis concentus: piscium mira varietas, sese super vndas ludendo efferentium: piscatorum maximus in omni loco prouentus: nulla illic nocua belua in mari, nullum perniciosum reptile, aut formidabile animal prope in terra: nullæ tenebræ tempore totius æstatis, nullus ardor solis, ær salubris, & temperatus: omnia ibi iucunda, quieta, & tranquilla. Verùm quod magis mirum est in tanta locorum & temporum amœnitate, ac licetia, nullum turpis lasciuie facinus admittitur: castus, & verecundus inter homines vtriusq; sexus conuictus: nec incestus, nec fornicatio, nec adulterium fit, aut nominatur in illis: tantum enim valet lex Domini immaculata apud simplices illos populos, vt ipsorum castimonie multi in lege diuina doctissimi cedere videantur. Labitur ex montibus huius Aquilonaris Bothniæ (id est fundi maris) vndosus, & profundus amnis: qui duobus ostiis fertur in mare, relicto in medio breui spatio, in quod fundatum est oppidū, quod Thorna, id est turrita insula dicitur: cuius latitudinis eleuatio est circiter 82. grad. longitud. 42. Est autem hoc oppidum in loco plurimum amœno, & commodo situatum: nec aliud emporium frequentius in toto tractu suppolari, quàm est hæc Thorna. Ad ipsam enim confluunt Russi albi, Lappones, Biarmi, Bothnienses, Finni, Sueci, Tauasti, Helsingi, & complures alij, ex partibus Noruegiæ, per altissimos mōtes, & vastas solitudines, ac Iemphiam regionem: & hi omnes, partim oblongis nauiculis, incitatissimis fluuiorum casibus aptatis, partim curribus domitorum rangiferorum vtuntur, partim etiam pandis perticis, quibus conspersa niuibus iuga montium citò superant, celerique allapsu concurrunt, vt in principio huius voluminis explanatum reperitur.

Thorna emporium celeberrimum.

De multitudine piscium huius emporij.

Cap. 2.

Comportati pisces diuersarum specierum ex piscaturis superiorum fluminum in hunc locum, mercatoribus longin quarum prouinciarum rerum commutatione venundantur: & hoc in colligatis fasciculis quingentarum grauium librarum, quod pondus illic est vitatus: & præterea in maximis vasis sale conditi pisces, seu alio modo suauioris saporis contiliandi gratia fumigati. Ad hanc insulam frequentiore nauigationem Holmenses, Aboenses, Raugmenses, & Eregrundenses, quotannis in maximo capiendo lucro instituit, ac mercimonia non pecuniarum numeratione (ed quod gens illa numos non æstimat) sed commutatione rerum necessariarum, prout libro quarto fuit enarratum, distrahunt. Et id quidem fit, quia ad hoc emporium ob populi simplicitatem, ac crudelitatem, plerumque à dolosis mercatoribus importata moneta, deprehensa sic falsa, vasfro præsertim ingenio Moschouitarum, qui illuc circa æstiuale solstitium (vti ego anno millesimo quingentesimo decimonono vidi) in magno numero, nauigia in humeris aliquando inter distantes aquas portantes, concurrere solent.

Sed dolus eorum cum detegitur, repentinam illic recipit ultionem.

Rerum commutatio apud Bosh.

Pecunia quo in loco negligitur.

DE PISCIBVS.

De piscatura Salmonum. Cap. 3.

Vix alicubi in tota Europa vberior salmonum piscatura reperitur, quam in Bothnico mari versus Lappones, è quorum montibus & terris, vastissima flumina dulcium aquarum descendunt: contra que pulcherrimo spectaculo, quasi milites micantibus armis, sub solari æstu ascendere videntur salmones, tanto præsertim agmine, vt superiores montium aquæ prædam referuent piscatoribus suis. Dicitur nanq; salmo à saltu: caudam enim ore replicat, & reflectit, firmiter eam ore tenès, donec saltus agilitate locum abruptum conscendat: ad quem tendens contra fluminis impetû, à proposito non desistit, quousq; dulcibus aquis (quas auidè desiderat) reficiatur: ac postea vicissim defilièdo, ad nota domicilia intra cauernosas rupes reuertitur. Gaudet enim alternatim falsis, & dulcibus aquis. Crescit hic piscis in longitudine 6. vel 7. pedum, magno præualens robore, sed ponderosus & grauis: omnisque quam habet agilitas, à potentia virtutis eius est potius, quam à leuitate corporis. Carnes eius rubeæ sunt: quæ licet dulces & gratæ sint, valde tamen satietatem citò manducantibus ingerunt: quod verum est recentes auidius sumptæ. Dum verò sale condiuntur, gratiores æstimantur, ita vt magno pretio ac multitudine emptæ, ad superioris Germaniæ partes vsque, primùm nauigiis, & demum curribus aduehantur. Neque genus

*Salmones
6. vel. 7. pe-
dum longi-
tudine.*

nus hoc piscium, quantumcumque capiatur, deficere videtur in loco nativo suo. Vidi enim ego circa æstivale solstitium in extremis Bothniæ littoribus circa Thornam, ad eam magnam eorum multitudinem capi, atque in tanto numero extrahi, ut fortissima retia rumpentur. Nititur enim hic piscis, dum sentit se retibus pressum, omnibus viribus se liberare, caudam ad os applicando, ut circulari saltu exiliat: idque, licet tardus sit, et piger ob suam pinguedinem, celerrimè ostendit. Cor eius extractum diutius omnium cordibus animalium movetur. In Rheno & Vistula, ac Duna, vel Dzuina prope Rigam in Liuonia, magno pretio comparantur salmones: hiq; fumo querno ad gratissimum saporem indurantur, prout generaliter fieri solet apud omnes aquas Septentrionales. In regionibus autem Ostrogothorum ac Vestrogothorum, etiam plurimi capiuntur. Flumina enim illic in plerisque locis 20. vel 30. pedum altitudine reperiuntur, maximè penes Vestrogothos in provincia Vermelandia dicta, quæ olim regio titulo decorabatur: vbi lacus dulcium aquarum, centum millibus passuum in longitudine, & 40. in latitudine patet, cui nomen Vener est: in quem 24. magna flumina à montibus Noruegiæ illabuntur, vnum solum exitum versus Meridiem habentia: qui Trolhetta, id est, dæmonum caputium appellatur: In fluminibus illis recentibus in maxima copia salmones capiuntur: inque genere suo maxima producunt ova, cicerculas, vel pisa in quantitate superantia, ac maculas nigras in cute resperfas habentia cum magno decore. Maximus denique horum piscium, vbi cunque capiuntur, quæstus est, & adhibito ingenio capiendi maior in dies excrefcit.

*Salmonis
cor duntaxat
mè vivit.*

*De lacu
Vener va-
stiss. iam di-
ctum est.*

De piscatura Vitulorum marinarum. Cap. 4.

Quia in mari Bothnico & Finnonico maxima vitulorum marinarum, siue phocarum multitudo reperitur: idcirco naturam eius, & demum venandi modum, quem videram, paucis annectam. Vitulus marinus, qui & Helcus Latine dicitur, à similitudine terrestris vituli sortitur nomen, habetque corpus durum & carno-

Helcus.

DE PISCIBVS.

*Phocarium
parius.*

sum, ideoque difficulter interficitur, nisi elisis temporibus capitis. Vox eius est, vt tauri: quatuor habet pedes, non autē auriculas: quia regimen vitę eius, & mansio est in aqua. Si enim auriculas haberet, multum humorem susciperet, natationemque sibi in aqua prohiberet. Animal generat completum: parit vt homo omni tempore, sed maximē cum primis capris. Vitulus marinus pilo vestitus, auerso coitu, vt canis, inuitus adheret: parit animal in terra more pecudum, nunquam tamen plures geminis foetus, licet author de natura rerum dicat, tres. Foetum nō ante duodecimū diem à partu in mare producit, subinde assuefaciens. Iphis in somno mugitus, vnde nomen vituli. Accipiunt tamen discipulam, voceque pariter & visu populum salutant, in cordito fremitu: nomine vocati respondent. Nullum animal grauiore somno premitur. Pinnis, quibus in mari vtuntur, humi quoque pedum vice serpunt, sursum deorsumque; claudicantium more se mouētes. Pelles eorum etiam detractas corpori, sensum equorum retinere traditur, semperque aestu maris recedēte inhorrescere. Dextra pinna vim soporiferam, somnosque alliciendi capiti subdita habet. Paudi fulminum, tutissima putant tabernacula è pellibus vitulorum marinarum confecta, eod quod solum hoc animal in æquore, vt aquila in æthere, à fulminis ictu immune est, & securum. Hoc animal, catulos mammis lactat.

De modo

De modo piscandi eos, & eorum medicina. Cap. 4.

Piscator mentita pelle nigra, cum longa hasta ferro hamata, super glacie curuatus iacet, mugituq; vitulum vocat, qui mox accedit, putans nouam suscipere cōiugem, propria interfecta: est enim super omnes beluas crudelior vxoricide, vt vnam alteri super inducat, donec ab aliqua earū in defensione fuerit interemptus: verūm non consortem, sed iaculū, non luxuriam, sed laqueū inuenit, vt occidatur. Nam spiculū per hastam immissum, manet in corpore, donec debilitata belua ex suscepto vulnere, per funem attrahatur. Capitur etiam dormiēs, præsertim humano mucrone, quia profundissimè dormit, vt & alij quidam pisces, de quibus infra de rosmano dicitur. Canicies vti homini, & equo sic quoq; vitulo marino accidit: senectutiq; reuerentiā iuniores semper habent. Vbi enim in scopulis 30. vel 40. vel plures dormiendo iacent, tanquam pecorū greges, fideliter notatum est, senes pariter & iuniores seorsum dormire: vnde & seniore in aquas descendēte, nec vnus è toto grege in scopulo montano, lato, vel in glacie parte natante remanet, nisi pariendi causā. Nam si mare turbatum in fluctus surrexerit, & pilus similiter erectus exurgit: si verò mare pacificum fuerit, pilus in planum sternitur: sicq; maris status in re insensata, & mortua deprehenditur. Bothnici nauatæ prognosticon suscipiunt ex vestitu proprio, de pellibus huiusmodi composito, an mare tràquillum, & prospera nauigatio sit speranda, vel periculum in mari subeundum.

Vitulus marinus in senem suam crudelis.

Senem inter vitulos marinos reuerentiā.

Phocarum pellicum prognosticon.

Adhuc de virtute huius bestie. Cap. 5.

Itē bestie hæc aded animosæ sunt, vt audito tonitru, visoq; fulmine ac coruscatione, gaudentes ascendāt planos mōticulos, sicuti ranæ exultāt accessu pluuiarū. Nauigaturi Bothniēses, seu Aquilonares nauatæ, versus Germaniam in asperrima hyeme, pinguedine huius beluæ liniūt tabulas nauium, ne glacie congelentur ad nauis demersionem. Item pinguedo hæc, Seeltraan vulgari ter dicta, plurimum valet ad inungendum diuersa generis coriorum, ac pellium, quas alutas appellant: vnde

Vitulus marinus tonitru & fulgure gaudet.

DE PISCIBVS.

caligæ molliores conficiuntur: quemadmodum videtur quomodo in Prussia hac pinguedine per aquarum rotas aluta præparatur, atque diffrahendi gratia in Flan diam, & tandem in Italiam, Galliam ac Germaniam transportatur. Tegora etiam bouina, nisi vncta fuerint hac pinguedine, vel ceti, non valent ad conficiendum ocreas viatorum in pluuiâ, eò quòd arceat omnem hu miditatem, & diutissimè conseruat eas: nec mures hac pinguedine calceos vel ocreas vnctas rodunt, aut lora equorum ad præsepia ligatorum, sicuti alia, scilicet bo uina, vel arietina pinguedine vncta. Imò hoc bonum naturaliter inest huic corio, vt fulmine non tangatur, vbicunq; fuerit alligatum.

*De perplexitate comedentium carnes huius Vituli
tempore Ieiunij. Cap. 6.*

CVM hoc animal carnem habeat, & laridum, more domesticorum porcorum, nonnulli scrupulosè se torquent, ne his, scilicet interioribus carnibus, vescantur in Quadragesima, ea securitate, sicuti lardum vel pinguedinem, quæ foris est, & auulsa carnem retinet sibi coniunctam. Quocirca rectoribus Ecclesiasticis hæc causa discutienda committi consuevit: dumq; in vnâ & alteram partem physica ratione multa adduci, probariq; solent, nec satis concorditer diffiniri, simplicioris ingenij viri, multis post habitis causis, in vtranque partem prolatis, dicunt, & probant, ex ipso vitulo marino sumendam fore demonstrationem, hæc videlicet, vt cum partum fecerit in littore, si ad sylvas à venatore compulsa belua fugerit, abstinendum eius esu erit tempore prohibito: si verò ad aquas, securissimè ea vescendum erit. Et ita seruatur, vt infinitæ hominum multitudines hac pinguedine vtantur in obsoniis suis, loco olei: atque ob eam causam carnes in maxima quantitate, veluti latera porcorum, in vasa recluduntur. Pinguedo tamen huius vituli marini solidior, defertur ad amplam Germaniam.

*Paradoxon
pareneti-
cum.*

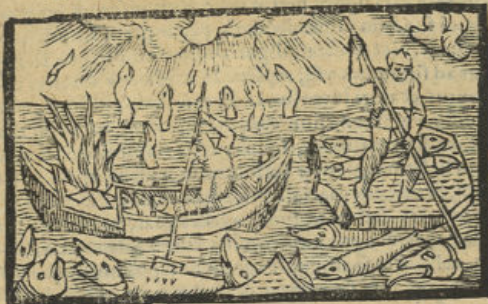
SVNT lacus dulcium aquarum in montanis Lappo-
niæ, 400. miliarium Italicorum longitudine, laritu
dine verò 100. & amplius: in quibus tanta est lupor-
um aquatilium (quanvis & aliorum piscium) copia,
vt non solum alendis hominibus, per quatuor amplif-
sima Septentrionalia regna sufficiant, sed etiam latius,
salse soleq; siccati, nauigijs velut lignorū magnæ strues
in amplam Germaniam vendēdi exportentur. Idem
de lacubus Finlandiæ cēsendum erit. Est igitur lupus;
piscis fluuiatilis, ore lato, dentibus acutissimis, mino-
rum piscium deuorator: cui tamen perca squamis &
pinnis asperrimis armata resistit, vt sibi non preualeat:
tamen ex insidijs transuersam percam, ore compressam
lupus ipse minutim lacerat, & deglutit: adeò nullus,
etiā armatus piscis, à voracitate eius permanet immu-
nis. Vescitur lupus seu lucius, bestiis venenosis, vt bu-
fonibus, ranis, & huiusmodi: nihilominus ægotanti-
bus consilio medicorum deputatur inter sanos cibos.
Retibus inclusus facillimè euadit, si attrahendo retia
piscatores lento vtuntur tractu: celerrimè etenim retia
attracta non euadit. Lupus hic aquatilis nominatur,
& si fluuiiales aquas cibumque pro vita sufficientē ha-
buerit, successū temporum ad longitudinem octo pe-
dum euadet: piscemque ferè ad sui magnitudinem vor-
rat, Nam vbi victum subegerit, caput primū ore co-
medit, quo digesto, paulatim sequentia, donec totum
consumat. Pari quoque generi suo parcere recusat, vel
ob naturalem crudelitatem, vel quia auidus est cibi, ra-
pinæque impatiens. Præterea & propria semina per-
sequitur, vbi induerint formam piscis: neque ab
habētibus spinas acutas, ac squamas acule-
atas abstinet: stomachum nanq; ha-
bet ita gutturi continuatum,
quòd aliquando eijcit
eum, auiditate glu-
tiendi pi-
scem.

*Lacus in
Lapponia
ingentes.*

DE PISCIBVS.

De eiusdem piscis captura. Cap. 8.

Fœmina huius piscis cùm oua spargit, multum à loco, vbi morari consuevit, abscedit, ibiq; oua parit, vt filij sui non sint sibi impedimento ad prædam capiendam: idq; fit vel naturali crudelitate, vel rapinè inuidia. Capitur multis modis, hamo videlicet lato, ex aurichalco, vel rutilante ære ad hoc fabricato, cui appositus est piscis candidi coloris. Item furca ferrea dentata sub tenebris, ad ignem piceis tedis accensum: quem quum auidè miratur, ferro furcaq; percutitur. Insuper quando sub glacie ludit in sine Martij: tunc enim projicit oua, tantùm aquæ strepitum valido capitis motu ostendit, vt vltro piscantibus signum suæ capturæ demonstret. Domunculis etiam capitur, ex asserculis longis confectis, ac in arundine firmatis: quas ingressus grassatur in quoslibet pisces deuorandos. Proceres gulæ, qui hosce pisces in piscinis pro claris hospitibus excipiendis, præcipuè in Germania, seruant, plus in eos singulo mense expèdunt, quam in equos ad equestrem militiã enutriendos. Sexaginta enim lupi magni, men se vno plures pisces, quos carpiones vocant, aliunde quæstos pede humano lōgiore, piscinis immissos consumunt, quàm alias equi decem in pabulo. Habēt etiã nonnulli, nedum pro voluptate, sed domestico vsu fabricatas penes aquarum littora lacunas, vbi piscium agmen sub libera captiuitate ludentium, & delectatione reficit animos intuentium, & hospitibus parat appetitum. Currunt auidi ad manus hominum, & antequam cibi fiant, escas expetunt. Pascit homo delicias suas, & dum habet in potestate quod capiat, frequenter euenit vt repletus omnia derelinquat. Lupi autem sale conditi, longo tempore inter castrenses cibos seruantur. Sed siccati sole, sale, & vento, longè vtiliores sunt: quia crudi, fuste vel malleo cūfusi, escam exhibēt conuenientem. Sale verò conditi viscositatem sibi annexam etiamnum retinent. Dentes luporum combusti mediocriter, & in puluerem redacti, rapturas equorum sub ephippio aspersi, atque membrana cooperti, continuo sanant.

De piscatione per flammam. Cap. 9.

Quia superius de furca ferrea dentata, qua lupi aquatiles faciliè capiuntur, mentio facta est: ideo primà virtus eius erit hic ostendenda: quia ea, ob plures hamos, sagaces piscatores in captura luporum, ac anguillarum præcipuè vtuntur, maximumque questum facilitate talium instrumentorum assequuntur: eo tamen modò, quod in lintribus monoxylis, aut duobus ex lignis confectis, in prora piccis tedis, quoniam tenebræ sunt alacriori suscitata flâma, videant lupos & anguillas admirationis causa in magna multitudine accedentes, atque eos ferro hoc hamato transfossos, ad vus suos retrahant. Quandoque etiam suppositis lignis grossioribus, in natatibus crustis glacialibus extructo igne, simili ferro, quasi in nauicula starent, acquirunt pisces: qui ita stupidi redduntur, vt nullum adesse periculum putent. Similiter & frõdibus in nauigio erectis capiuntur, quibus pisces quiescendi gratia sese submitunt. Sæpe etiã accidit, vt sæuientibus tonitruis, anguillæ tanquam non secure in gurgite, aquas exilire volentes, vel retibus, vel hamis, vel casibus, ac ligneis ædificiis quadratis perforatisque, in maximo numero capiantur: Et hinc est maior incolarum prouentus, quando tonante cœlo, ab antris excitantur anguillæ, aliàs difficulter exituræ. Item appenso sufficientis ponderis saxo, cuneata

*Anguille
 cientur to-
 nitru.*

DE PISCIBVS.

cuneata vasa lignea perforata, culmis piforum repleta, & ad fundum vsque demersa, pro ingressuris piscibus seruant. Nec frustra: alligatis enim funibus extrahuntur ad summum vsq; repleta. Is modus est nouiter inuentus, & mirè lucrosus. In hyeme latent in limo profundo, vbi stagna non congelatur: quæ si totaliter glacie constricta fuerint, simul omnes respiraculū ab aëre non habentes, pariter suffocatae moriuntur, prout aliàs vidi, & infra de glaciali piscatura dicitur. Diu etiam, scilicet sex diebus anguilla extra aquas, præsertim Borea flante, in agris pifis confitis viuere solent: sed fabulo, vel cinere sparso, inde egredi non possunt. Mirè delectantur sub frumentariis molendinis, ob dulcedinem farinae minutatim descendens. Maxima anguillarum multitudo in Aquilonaribus terris reperitur, tã sale conditarum, quàm fumo siccatarum, & hæ crudæ comeduntur.

De aestiua Piscatione, & Aucupio. Cap. 10.

DVo præcipuè obseruare solent prouidi piscatores, vt in aurora ante solis ortum, quãdo visus pisciũ maximè fallitur, gregatimque cibaria quarunt, cum magno silentio piscari possint. Eliguntur ad hoc perficiendum aridi fungi betulini ligni, quos maximos ea regio gignit: qui per vadofas aquas proiiciuntur, vt vagantes aues sint securiores. Auceps autem magno fungo,

fungo, vti galea, caput contextus, ac mento tenuis stagnum ingressus, insidias eis vt struat, ad volucrum nantium agmen progreditur: hæ viso fungo capiti aucupis imposito, persuasum sibi habentes, vnum esse ex reliquis natantibus, appropinquantes manu ipsius aucupis intercipiuntur: & ita successiuè plures accedunt, similiter interficiendæ. Nam auceps exerta sensim manu, volucrum incautam cæco raptu pedibusprehendit, & demersam subtrahit in manticâ ad id præparatam. Cæteræ volucres sua sponte subnataste comitem arbitrate, quærendi victus causa (vti solent) nil sollicitæ, omnes suū iter prosequuntur, vt sic in aucupis & ipsæ manus cadant. Quod autem altera manu amplo casse piscatur, nō frustra agit: quippe aqua pedibus eius turbata, pisciū oculos alioquin debiles, debilissimos facit, adeoq; incautos reddit, vt vltro in retiâ tendant. Præterea hamo post tergū brachiumq; longo fune dimisso, nō improprie piscatur. Vbiq; etenim tanta piscium occurrit multitudo, vt quibuscunq; piscatoriis instrumentis, etiam singulis membris applicatis, facillimè capiatur, maximè in sinibus maris, & fluminibus, quo magna societate se recipiunt pisces, vt tranquillius tempestatibus liberati, ac securiores degant. Sed nullibi tuti, vbi humano ingenio poterint deprehendi.

Adhuc de ingeniosa piscatione. Cap. 11.

EST & alius modus piscandi sonoris insidiis inuenire, quum cōstet, plurimos pisces sensum auditus habere, vt soni dulcedine rapiantur. Retia tenduntur in longum aquæ, vel in trāuersum, & ante retia super aquas instrumentum instar arcus, ita vt fluitet super vndas: in superiori autem huius arcus parte, nola seu campanula suspēditur. Ob cuius sonū pisces gregatim adueniunt, tinnitū nolæ mirantes: vnde apertis insidiis capiuntur. Nec pigeat vnum referre casum, quē vidi: citharædum videlicet in aperto mari cithara acuto sonocanentem, plurimos allexisse delphinos: qui postquam spatio vnus horū sonū in tranquillissimo mari (vbi nec festuca ventis mouebatur) audierant, flatu caudaq; turbarunt

*Pisces ad
campanæ
sonum capiuntur.*

*Delphini
mulcentur
citharæ cantu.*

DE PISCIBVS.

*Delphini
tēpestates
præiudunt.*

barunt aquas: cumque abiissent, signū gratitudinis for-
tē monstrantes, ex templo sequutæ sunt tempestates tā
horrendæ, tamq; sæuæ, vt vix vita ex aded magno pe-
riculo liberari potuerit. Quidam etiam piscatores pisci-
culos filis alligant viuos, filaq; per longum & latū tra-
hūt, vt maiores ob prædam & voracitatem grassantes
reti circumueniant. Quidam etiam fossas faciunt, iuxta
fluminis ripas, vt aqua ingrediatur, tabulisq; obstruūt
vt pisces quietem capturi, ibi delitescāt: qui deinde per
insidias rapiuntur: idq; frequētius autumnō, quā æ-
state contingi, propter sæuiores tempestates. Quidam
etiam ponunt oblongas cuneatasq; sæpes, ex saxis li-
gnisq; congestas in modum pyramidalem ad medium
fluminis vlque: ne tamē vicinis publicus piscium mea-
tus, qui per medium flumen protenditur, venaq; regia
huius gentis appellatione nuncupatur, omnino occlu-
datur, atq; sic in orificio pyramidalī, vbi nassa depressa
ac extensa manet, comprehendantur.

*Vena regia
piscium.*

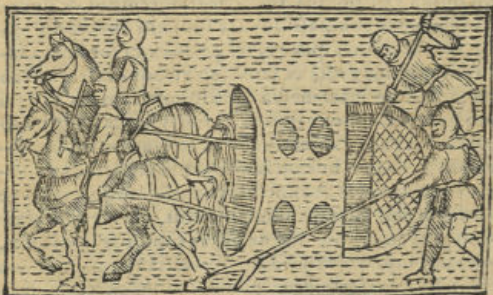

De glaciali piscatura. Cap. 12.

*Borbocha
piscis.*

HIC modus ostenditur diuersus, qualiter sub gla-
cie capiuntur pisces, Borbochæ dicti, seu Lak
vulgari gentis idiomate appellati: quos piscatores
sub tenui glacie visos, ictu grauis mallei stupefactos,
subtus sistere cogunt, atque supinato motu peruertere
ventrem

ventrem, vt glacie perforata eos apprehendant semiu
 uos. Et hic modus circa solstitium hyemale frequētius
 vsu venire solet. Est & alius modus piscandi sub gla
 cie, cæteris communior, per hamos: quibus pisciculi al
 ligati, maiores sui dulcedine inuitat ad rapinam, lupos
 præsertim, qui reliquis piscibus perhibentur magis in
 satiabiles. Mittitur subtilis funis 60. vel 100. passuum,
 inter duo foramina longè directeq; distantia, per no
 ctem integram, sub glacie cum hamis plurimis depen
 dentibus permansurus: quem quum piscatores sequēt
 die vicissim extrahunt, miram piscium multitudinem
 consequuntur: hiq; pisces varij sunt, & vt plurimū val
 de pingues, propter meliorem pastum, & tutiorē quietem,
 quam obtinent in frigidis locis, præsertim in lacu
 bus degentes. Masculi quidem foeminis sunt pinguior
 es, præter halecem, vt in fine dicitur.

De piscatura equestrium piscatorum. Cap. 13.

Modus hic piscandi supra glaciem, in magnis lacu
 bus, & dulcibus aquis, ac sinibus salis maris, sin
 gulo quoque anno à mēse Nouēbri in finem Martij, &
 amplius. quoties opus fuerit, pro multitudine piscium
 capiendorū obseruatur. Siue enim glacies spissa, siue ni
 ue cooperta, siue clara, siue lubrica, aut prout frigore
 constricta sit, apparuerit, aut quomodocunq; natura

eam

DE PISCIBVS.

eam produxerit, nunquam deest ingenium, aut volūtas publicæ vtilitati in necessariis rebus fideliter inferuēdi. Ita frigus & æstū pariter æquo animo tolerant populi Septentrionales. Pro calcanda verò glacie, calceis tabulatis vtrisque pedibus congruentibus, ferreæ cuspidis triangulares, æqualiter in glaciem lubricam cuspidibus versis alligantur quo fit, vt ad omnem motum solidior figatur gressus, quemadmodum in firma terra. Si ferrum non adsit, nudis sotularibus sine cadendi formidine firmiter gradiuntur piscatores. In calceis verò corij vncti, nequaquam stabiuntur pedes, propter gelu, quod corium huiusmodi illicò induratum in glaciale lubricitatem cōuertit: maximè si rara nix vnus noctis, aut mediæ super glaciem sit respersa: quia hæc improuisum reddīt casum in momento. Alta verò, siue spissa, vestigiis solidiorē incessum & cursum permittit. Volentes igitur piscari sub glacie, duo magna foramina, latitudine 8. vel 10. pedum, centum, & quinquaginta, vel 200. passibus à se inuicem directā distantia, aperiunt: inter quæ 30. vel 40. minora foramina, latitudine vnus pedis & semis, ab vtroque latere distantia 30. pedum, inter media constituunt: tum per ea à primo grandi foramine immisos funes hastis longis sub glacie dirigunt, directosque ad alterum magnum foramen, extremas horum funiū partes sessoribus equorum extrahendos committunt: iniunguntque, vt eo velocius equos ad trahendum incitent, quò retia ad exitum properare videntur, ne pisces captos se sentientes, maximè lupi, impetuoso strepitu retia frangant, & euadant. Et sic extrahuntur plerunque pulcherrimo spectaculo, aded grandī multitudine, & diuerso genere pisces, vt non libra (cuius vsus ibi non est) sed integris plaustrorum magnorumque vasorum mensuris diuidantur.

*Decursu glaciali pro piscibus, & cur tam sepe
piscatura insituantur. Cap. 14.*

Accidit plerunq; , vt in tanta multitudine pisciū, viri iuuenes pecuniam nō habētes, à piscatoribus gratiam

gratiam & fauorem obtineant, quod celeritate glacialis cursus, posita meta longissima, in lubrica glacie aliquam piscium quantitatem stadio cōpleto, assequi sua fortuna valeant. Nec eis negatur, quod honestè, vel laboribus meruerant, vel alia liberalitate eisdem sit vltro concedendum. Communiter xx. vel xxx. magni pisces (qui fortè totidem florenos valerent Romæ) proponuntur eisdem lucrandi. Quodd autem tanto labore & industria sub glacie fit piscandum, multiplex ratio vrget, tempus scilicet propagationis piscium, quorum plura genera in asperrimo frigore oua emittūt: qui societate plures pisces, non naturali amicitia sibi coniunctos, sed tanquam suorum ouorum deuoratores habent. Vtilitas etiam, & necessitas publica vrget, vt de abundantia piscium populo prouideatur: naturaq; piscium exigit: qui nisi glacie perforata respiraculata susciperent, quotquot in flumine, vel stagno versantur, subitò morerentur. Pisces longi miro modo impinguntur vento Septentrionali, quemadmodū lati aura Meridionali. Neque vno solo lacu, sed ferè in omnibus tempore hyemis, fit hæc vel similis piscatio glacialis, maximè in amplioribus stagnis, vt sunt Meler, Vener, & Vether, lacus recentes: tempusq; hi demonstrant, naturali sua proprietate, quo tutè in eis piscatio fieri non possit. Vether autem præcipuè suam naturam hominibus, ne ob hoc graue aliquod periculum incurrant, significāt: tempore enim resolutionis glaciæ, vehementissimo strepitu incipit ebullire, & à fundo commoueri, magnaque violentia rumpi in paruas rimas, vel scissuras, quæ plerunque fiunt in glacie: & has in modico temporis spatio valde latas faciens. Licet autem tunc glaciæ in densitate etiamnum plus, quàm palmas sex vel septem habeat: tamen cooperante superiore impetu venti, tota in plures particulas diuiditur, ita vt multi pedestres, vel equestres super ipsam existentes, sæpius submergantur, si eius naturā ignorent, aut negligant, celerimè fugiendo ad litus, seruare vitam, vel saltem audita, & visa horribili glaciæ collisione, maiori particulæ natanti adherere, quæ vi ventorum celerius iactatur ad litus.

*Qui venti
quibus pi-
scibus sagi-
nādis com-
modiores.*

DE PISCIBVS.

De mirabili euentu glacialis stagni
Vether. Cap. 25.

RVricola quidam plaustrum fœni ex aduersa parte huius lacus (Italicorum miliarium xvj. in latitudine, longitudine verò Lx. habentis) in aliud litus transuecturus, audiuit crepitum fieri, atque glaciem in rimas exiguas paulatim rumpi. Quocirca intelligens naturam eius citò viscerum inferiorum vrgente impetu, illam ruptum iri, ac fuga opus esse, vt quàm celerrimè suæ consuleret saluti: relicto plastro fœni, equis citatis velocissimè festinauit ad proximum litus. Quod quatuor armati equites retro eum constituti videntes, hunc celerrimè (quasi furem, aut latronem, propter eorum accessum præ nimio terrore fugientem) velocissimequè insequuntur, atque in littore apprehendunt: & causa intellecta, quod ob crepitum glaciæ mox resoluendæ, secundum experientiam eius, ac nullum maleficium, aufugisset, valde lætati sunt, se præter suam intentionem, atque etiam industriam, à suffocatione liberatos fuisse. Vnde & rusticus ille eisdem in littore demonstraui, plaustrum suum non in glaciæ, sed apertissima aqua natate: quod & illis periclitantibus (nisi quàm citissimè aufugissent) euenisset. Per hunc lacum qualitercunque congelatum, ab Ostrogothis ad Vestrogothos, & econtrà, solet fieri iter: sed nunquam fornatum equestribus turmis, qui terris illis hostilia arma meditantur inferre. Neque etiam in vicino nemore amplissimo, Holueden vulgariter dicto, felicia auspicia senserunt, videlicet cùm Danica temeritas ibidem sæpius tentauerit vires suas demonstrare: quæ prima sepulchra eodem in loco inuenit, ne ad vltiora tormenta procedere opus haberet. Demum hic gregatio Danorum militi, Ostrogothorum exercitus prima stipendia ferro numerare consuevit.

Holueden
Dm. 1.

Depisci-

De Piscibus nigri fluminis ad Arcem nouam in Finlãdia. Cap. 26.

ARX est in extremis terris Finlãdiæ suppolaris, regno Suetiæ subiecta, Noua arx dicta, eò quòd miris ingenijs extructa, arte, naturaq; munita sit: nam in rotundo monte collocata est, vnicum habens introitum, & exitum versus Occidẽtalem partem: idq; per ratem grãdibus catenis ferreis alligatam, quæ forti labore singulis diebus trochlearũ beneficio, ob aquarum impetum, per noctem à custodibus Regis Suetiæ deputatis, vel feudum ibi tenentibus, ad vnã partem fluminis attrahitur. Hoc castrum præterlabitur vastissimus fluuius, inscrutabilis profunditatis, ex albo lacu ortus, successiueq; descendens: à fundo, nigri coloris efficitur, præsertim in circuitu huius arcis, vbi omnes pisces nigros habet, & generat, non tamen ingrato sapore existimatos, vt sunt salmones, trutæ, percæ, lupi, & cæteri de genere mollium piscium. Producit etiam trebium piscem æstate nigrum, ac hyeme candidum, qui (vt Alberto libr. xxiiij. placet) in Oceano efficitur macer, & cùm pedalis sit, pinguedinem habet quinque digitorum: quæ sale condita, aurum ex aquis, quamuis in profundissimas deciderit, extrahit, & de fundo facit fluctuare. Tandẽ verò nigrum lacum efficit, rãnsiens per Viburgum, quemadmodum Nilus nigrum flumen facit, vbi se exonerat.

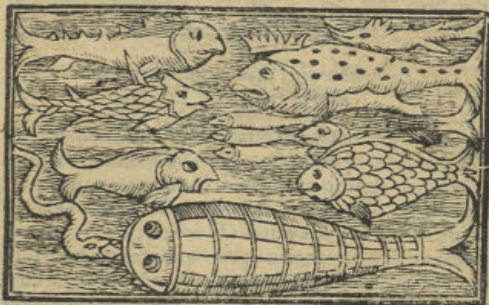
Aqua nigra, & in ijs pisces nigri.

Trebium piscis, æstate niger hyeme candidus

DE PISCIBVS.

De potentoso Citharædo huius fluminis. Cap. 27.

Quod autem superius cernitur imago instar citharædi modulantis in medijs vndis, portentum signat, videlicet, quod arcis præfectus, vel capitaneus in fata subito ruet, aut è sublimibus muris negligens, & somnolentus custos (castrensi lege) moribundus præcipitabitur. Interea aqua hæc à spectris, ac monstris omni tempore apparëtibus, haud est immunis. Audiuntur & cantus tibiærum, & tinnitus cymbalorum per oram maritimam.

De piscibus diuersorum generum. Cap. 28.

Variæ figuræ piscium præsentis imagine designata, miram ac diuersam eorum multitudinem circumquaq; per Aquilonaria littora inueniri ostendunt, quorum vsus, nomina, naturæ, & proprietates, nec apud Philosophos, nec alias nationes reperiuntur: vt pisciculi forma, palmam longitudine non excedens, leporinam faciem ac spicula in dorso habens, qui quolibet etiam magnos pisces solo aspectu terret, & in fugam conuertit. Deinde pisces aculeati dorso, instar ferræ, qui asperis illis aculeis, ac pinnis acutis, antrorsum (dum nocere intendunt) adorotis, omnes offendunt: & hi duo tanquam aquarum & piscium latrones, vbi capiuntur, vti inutiles ob spinas & aculeos, & carnem inspidam abijciuntur. Sunt & pisces cornu in capite gerentes antrorsum, sicuti rostratæ, vel Liburnicæ

nicæ naues, in ventre ora habentes, macilenti & infipidi, ob corporis macritudinem, quam incurrunr alios pisces persequendo. Pisces prætereà arcuata figura, capitis bubalini, ac soleæ ferreæ similitudinem habentes: in vsu escarum plurimum frequêtes, cum in grege electorum piscium ad cibum capiuntur. Qui verò electiores ex vilitatis aliorum vocabulis reperiuntur, hi sunt. Araneus piscis, spicula in brachijs habens, quibus appropinquantres percutit: etiam in dorso spinas altas, similiter nociuas. Aniger, bonarum, & albarum carniū, rotundus & longus est, dulcisque saporis. Prasini pisces pingues ac lati, & longi vnus vel duorū pedum. Borbochæ pisces fluuiatiles, & in lacubus degentes, breuiores anguillis, sed magnis ventribus: profunda petentes, præterquam in hyeme, quando sub glacie (vt supra dictum est) malleo stupefacti capiuntur. Carnem habent dulcem, pellem viscosam, non spissam, hepar magnum, rotundum & dulcissimum. Euoluto duodecimo anno maximus euadit, mutatq; nomen, ac Solaris vocatur.

*Araneus.**Aniger.**Prasini.**Borbochæ.**lake Gothicè dicti.**Solaris.**De piscibus salsis, siccatis & fumigatis. Cap. 29.*

TRactabimus iam de multiplici genere salorum, ficatorum, ac fumo induratorū piscium, ea præsertim ratione, quòd talibus cibus nutriuntur durissima illa corpora Septentrionalium populorum: in primis siccis piscibus, vt lupis, mugilibus, prasinis, borbochis, & quos Gothicè *Sijck* appellant: qui omnes vt strues lignorum, tum mensura canarum, seu cubitorum, tum ponderum maiorum, vt centenariorum, millenariorū, ac eorum quæ vulgari Gothico Schippunt appellatur, libramento communiū venundantur. Aptandi atque hi pisces esui humano, biduo forti lixiuio, ac vno die pura aqua, vt ad gratam mollietiem redeant, resoluntur: deinde cœcti, ac salso butyro respersi, mensis etiam principum, vt nutrimentum desiderabile & voluptuosum, imponuntur. Postea diuersi generis recetes pisces cum siccis alternato ordine, & festiuitate, obsonijs interpositis eduntur, præsertim in corū symposijs & ædi-

*Ratio qua
lixentur
salpæ.*

DE PISCIBVS.

bus, qui luxum & felicitatem in esca reponūt. Reliqua hominū turba celi rigore semper vrgetur, vt non quā̄m delicata, sed quā̄m fortia comedat, curam habeat. Quidam pisces malleis ex robusto ligno apparatus, ante decoctionē fustigantur: quidam etiam sole, saleque siccati, crudi tunduntur, ac manducantur: quos *Sijck* vulgari sermone vocant: suntq; genere duplici præfer in mari Bothnico, in quod influunt maxima flumina ex altissimis montibus Noruegianis. *Fumati* pisces non infimam sortiuntur æstimationem, vt salmōnes, prafmi, *sijck*, halec, murænæ, mugiles, & boctes. Salmōnum tamē genus ceteros omnes præcellit, eò quòd vices omnium escarū sua bonitate supplet, tum quòd ante quemlibet potum esus, gratum appetitum parat. Estq; viatoribus grata, & parata esca: crudi enim optimum saporem habent. Idem de arengis passis, quas Germani *Bucking* appellant, sentiendum est: quæ satis carè à Romanis emuntur, & auidissimè nullo generato fastigio (præter morem aliorum piscium) manducantur: nauigijs verò Flandrorum per portus Hispaniarum in Vrbera quotannis, nisi bella impediunt, deferuntur. Sunt & boctes, ac orches pisces fumigati, qui in esum genti deprentionali conceduntur.

Sijck.

*Fumati
pisces.*

*Boctes.
Orches.*

De piscibus sale conditis. Cap. 30.

Salitis piscibus infinita gentiū multitudo nutritur. *S*ijdem ferè omnes qui vento siccantur, aut fumo mace-

macerantur, etiam sale, vt longius, diutiusque interni
 sapores illæli permaneant, condiuntur: ac æqua æstima-
 tione, non libra (vt dictum est) sed numero decadam,
 & quantitate venundantur. Horum maximus, & ne-
 cessarius vsus in castrorum obsidione, & classica pu-
 gna attendi solet, quales sunt agenda, anguilla, præs-
 mi, & quos in vulgari lingua Torsek appellamus. Si
 quis verò huiusmodi salitos pisces immiscendo cor-
 ruptos falsificauerit, aut vasis putridis conseruandos
 crediderit, grauitè à sisco mulctatus restituet pretium
 acceptum: & tales pisces in aquam proijciuntur, vel in
 publico foro comburuntur. In aquam autem perato
 mittuntur, ne fortè reliqui pisces boni sanique, fame
 urgente his vescentes inficiantur. Integri verò pisces
 infinita multitudine signo magistratus appposito vali-
 datur, vt in remotas terras pro lucroso quæstu in vasis
 ad hoc fabricatis exportentur. Et vt omnia iustè recte-
 que fiant, iurati officiales, sicuti præfecti annonæ, ita
 & piscium, pelliumque scrutatores ac æstimatores,
 sunt deputati.

Torsek.

De Halece siue Arenga. Cap. 31.

HAlec in littorib⁹ Meridionalis Gothiæ terræ Scho-
 ningiæ, veteri iure ad regnū Gothorum, sub prin-
 cipio autumnii in tāta multitudine plerunq; capitur, &
 infinitis in vasis sale cõditur, exportaturq; vt sufficiat

DE PISCIBVS.

in falfamentorum genere, maiori parti totius Europæ cibandæ. Congregatur enim illic super latas, longasq; ripas in domicilijs, & tentorijs spatio duorum mensium, ex omnibus vicinis nationibus diuersæ sortis mercatores, pretio, vel rerum cõmutatiõne huiusmodi halecem ementes, vt nauigijs abducant. Euenit plerumque vel leuissimo pretio comparari queat, ex maximo eius accessu, quoniam tam vasta in multitudine littoribus offertur, quod non solum retia piscantium laceantur, sed etiam in agmine illo bipennis, vel lancea militaris in medio piscium immissa firmetur: idq; Regio fisco maximum in lucrum cedit. Lex enim grauibus vallata pœnis, mercatoribus huiusmodi imposta est, vt ante omnia vectigali Regio soluto, ad sua abeũtes saluum conductum siue testimonium à Regio prefecto accipiant: duas quidem ob causas, tum quod licentia recedendi eis libera concessa sit, tum quod ad propria reuertentes, apertis documentis demonstrare queant, nemini isto in loco, vbi tam piscaturam quàm mercaturam exercuere, violentiam, iniuriam, vel damnum intulisse. Capitur & halec, duobus aut tribus miliaribus ab eo loco: sed degener est in sapore & æstimatione, ac vilispeditur. Est etiam eodem tempore copiosissima halecis piscatura in littoribus Angliæ & Scotiæ, quæ per pisces Flandriæ instituitur: à quibus postea sortitur nomen, vt Romam ille piscis delatus, halec Flandorum appelletur. Non tamen adeo pingue genus est piscium, licet longura & crassum, ob sterilem fundum, & pastum minus vberem, ac vndarum confictum, quemadmodum halec Septentrionale, quod propter gratum saporem vbique in maiori pretio habetur.

*Haleces
Angliæ
& Scotiæ.*

De natura Halecis. Cap. 32.

CVM vnumquodq; ferè genus piscium marinarum habeat suum tempus, quo sit bonum & delectabile hoc ab Augusto ad finem Octobris copiam sui præbet: gratiq; saporis tum temporis esse, cunctis qui eo vescuntur, notum relinquatur. Recenter captus, delicia-
tor

tior videtur: falsus autē in vsus hominum vltra quā alij pisces (præter salmōnes) integer durare potest. Omnium ferē piscium solus aqua viuūt. Ductus extra aquam, statim expirat, nulla mora inter aëris contactum & eius expirationem, quando aqua extrahitur, visa. Oculi eius instar luminis noctu lucent in mari: imò quod magis est, huius piscis maximo motu, & reflexu vasti sui agminis, quasi fulgura & coruscationes per æquora excitata apparent, fulgura halecis communiter nuncupata. Vbicunq; super aquas in mari lumen videt, gregatim adnata, & hoc astu ad retia statis temporibus allicitur, quasi paratus ad capiendum, vt iussu Dei (qui dat escam in tempore opportuno) ad vsu & nutrimentum infinitorum hominum rapiatur. Hyberno tempore in abdito maris ad consuetum terminum, vsque dum capiat, se abscondit. Appropinquat etiā littoribus propter contemplandos ignes copiosos, ante tentoria mercatorum accensos, veluti in militaribus castris. Est & halec longitudine vnus palmæ in mari Bothnico versus Thornā, quod nō minus quā ante dictum, gratissimū est saporis & nutrimenti: atque hoc ferē omni tempore capitur, maxime in æstate & autumnō, ac hyeme sub glacie. Tanta etiā multitudine post æquinoctium autumnale capitur, quod funes retium scindere oporteat. Hic piscis non habet intestinum nisi ieiunium, & ideo in ventre eius nihil inuenitur: tamen propter hoc sola aqua haud viuūt, quemadmodum superius notatum est. In hoc genere piscium foemine vulgi æstimatione carius emuntur, quia oua earum stomachum satiant, dum stato tempore à piscibus veniet abstinendum: quod & similiter aliorum piscium oua, vt salmonum, & quos Gothi stick vocant, faciunt. Deniq; mas & foemina eandem afferunt vtilitatem, sale, sole, & vento siccati, tanquam paratior esca ad præsentissimū vsu. De halece Schoeningiæ Celtes loquitur:

Oceanum Codanumque videns, vbi Scandia diues
Haleces totum mittit piscosa per orbem.

Y 5 De pisci-

*Halec a
qua tantū
vinit.*

*Halec
Bothnicū.*

Celtes.

DE PISCIBVS

De piscinis, & semine piscium. Cap. 33.

SVNT etiam in aquilonaribus terris, qui piscinas pro singulari quorūdam piscium quæstu extractas habent: quas aliquando emisis aquis deficcant, atque piscibus euacuant, vt nullo penitus relicto, easdem pro alio genere imponendo euacuat relinquant: vnde & reductis aquis, atque piscibus impositis nouis, simul exoriuntur ex semine priorum piscium latente in limo, veteris speciei pisces, atq; amplius cæteris immisfis coalescere deprehenduntur, Aegyptiacis Nili piscibus non dissimiles, qui post annum à semine sparso, & in limo recedente aqua relicto, accessu redeuntis aquæ quasi infinita multitudine reuiuiscunt. Quidam etiam semen exenterando pisces receptum, in humido loco per hyemem custodiunt, vt tempore propagationis post vernale æquinoctium in aquas emittant. Verùm statim in aquas haud proijciunt, eò quodd à piscibus famem patientibus, ob pigritiam quærendi victus, ilicò deuoraretur, prout plurimi tam malignæ naturæ sunt, vt vel propter præmissam rationem, vel odium proprii germinis augendi, vel luxuriam (vt in terrestribus animalibus dictum est) continuandam, vorent proprium semen. Hoc autem tam fertile genus, nisi in tam infinita multitudine instar grani papaueris, vel milij, infinito numero de vno pisce emitteretur, non posset coalescere in aquis ad sustentandam humanam vitam. Cui optimè, sed temperatè natura subuenit, vbi sunt homines voratiores, veluti in terris frigidis (gelu citò vrente, & consumente) ibi prouidit de maioribus beluis marinis: vbi verò graciles morantur populi, pisces ordinauit tenuiores.

FINIS LIBRI XX.

OLAI

174

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
De piscibus monstrosis.

EPITOME LIBRI XXI.

PRAEFATIO.

Pectaculum admirabile vastus Oceanus in suo gurgite cunctis nationibus offert, diuersos partus ostendit, hosq; non tam magnitudine & cōparatione syderum mirabiles, quàm forma minaces adducit, vt nec caelo, nec terra, aut eius visceribus, aut domesticis instrumētis aliquid abscondi videatur, quod non adsit in sua profunditate retentum. In eo namque Oceano tam lato, supino, molli ac fertili accremento accipiēte semina genitalia, sublimes semperq; pariente natura, pleraq; esse mōstrifica reperiuntur: quae perplexis, & in semet aliter atq; aliter nūc statu, nunc fluctu cōuolutis, ex se ac alijs principijs generare formas vidētur, vt quicquid nascatur in vlla parte naturę, etiā in mari esse nobis persuasum habeamus, & perquā multa alibi nusquā reperibilia, ibidē inueniri. Nec solū animalū simulachra mari inesse licet intelligere intuentibus, sed vnam quoque in eo, gladium, ferras, equorum capita in paruis cochleis eminare. Præterea spongas, vtricas, stellas, lamias, miluos, monachos, vaccas, lupos, erythinos, spondylos, mures, passerēs, merulas, coruos, ranas, porcos, boues, arietes, equos, asinos, canes, locustas, vitulos, arbores, rotas, cantharos, leones, aquilas, dracones, hirundines & similes. E quibus quædam beluæ in terram exeunt, partæque radices fruticum ac satorum remeant: quædam Australi, & quædam Aquilonari vento hausto impinguescunt.

Sunt & beluæ in mari quasi hominis figurā imitantes, lugubres in cātu, vt Nereides: etiam marini homines,

*Monstra
marina.*

DE PISCIBVS MONSTRO.

nes, toto corpore absoluta similitudine, qui ascendere navigia nocturnis temporibus videntur: statimque degravari quas infederint partes compertū est, & si diutius permanent, etiam ipsæ naues merguntur. Imò per fidelem Noruagicorum piscatorum assertionem addo, nisi tales capti ilicò dimissi fuerint, aded sæua tempestas exurgit cum horrido planctu eius generis hominum, ac nonnullorum aliorum monstrorum, vt cælum ruere videatur: piscatoresque vitæ suæ vix etiam summo labore succurrere, multò minus piscibus insidiari poterunt. Quocirca in tali casu piscaria lege cautum est, & obseruatur, vt monstrosi pisces taliter attracti, secundum figuræ varietatem ilicò abscissis hamatis funibus dimittantur.

Lex piscatorum.

De piscatura periculosa in Noruegiano Oceani.

Cap. 1.

Periculosa piscatura in Noruegiano Oceano, ob multiplices rationes dicitur, quia in aperto mari longissimo tractu à littore committitur. Diris tempestatibus ortis, celerrimè piscatores fluctibus obruuntur: tum fluitante mole maxima glacierum disperguntur: balenarum monstrorumque pugnae in diuersa diuiduntur: deniq; horribili quorundā piscium seu monstrorum è gurgite extractorum forma, & attactu, in manibus eneruantur, ac nisi eos ilicò dimiserint, mota tempestate suffocantur. Si igitur quidam piscatorum temerarij

tēmerarij certamine commisso cum belua, eam intra nauim (cucullati hominis formam habentis) induerint, mox vlulatu & strepitu socialium bestiarū obruti, nec hamos ad capturam piscium projicere, nec remis laborare, vixq; vela pro fuga arripienda, nisi monstrū dimiserint, expandere queant. Hæc monstra etsi æquæ atque pisces electi (salpæ communiter dicti) in recibus apparuerint, tanquam inutiles eiiciuntur, sed electi in nauī referuntur, magnoq; venduntur lucro, tum in loco vbi capiuntur, tum in vicinis Regnis, ac vltimis Germaniæ oris. Plura millia piscatorum in pagis extremæ regionis Noruegiæ habitant, Andanes, Trondanes, Duuanes, Gamblauick, Nyauick dictis, & alijs circumiacentibus terris apud Vvardahus, id est, castrum, siue domum præsidij totius regni. Mense Feb. & Martio, imò & Ianuario, robustis nauibus horum locorum incolæ piscandi gratia à littore in altū vadunt, quantum scilicet intra biduum nauigando conficere possunt, rebus necessarijs ad victum xx. vel xxx. dierum spatio secum comportatis. Locus autem, vbi frequentius hanc piscaturam exercere solent, inter Noruegiam & Islandiam situs est. Neq; hi piscatores, dum tempestates sæuiunt, in anchoris manent, sed fluxu refluxuq; maris fluitando piscantur, donec naues sint vndiq; plenæ. Sola autem eis salus in repetendo littore indicio gnōmonis nautici consistit: quia per hunc ortis ventis quò iter suum dirigant, agnoscunt. Estq; notatum, quotiescunq; extrahuntur à mari monstrosi pisces leonina vel humana facie, & similibus, quod semper discordiam, & bella in terris portendant.

Pisces portentosissimi bella portendunt

De periculo piscatorum, & qualitate piscium. Cap. 2.

NEC leue periculum illis ipsis piscatoribus imminet, quando hamis attrahūt maximè fortitudinis molis, ac xij. pedum longitudinis pisces, vt sunt rhōbi, squalinæ, & reliqui pisces alati: qui cū apparuerint ab aquis extrahendi, sæpe piscatores in mari retrahunt, nisi se funibus firmati in nauī antea præmuntant, aut mutua ope hoc in labore sibi inuicem subueniāt. Qui verò felici vento tantis maris periculis superatis, nauibus

*Rhombi.
Squalinae.*

DE PISCIBVS MONSTRO.

uibus piscosis ad littora propria appellunt, pisces extractos purgatosque, integros vel in partes diuisos, salito liquore conspergunt, sole, flatibus asperrimis, frigore, atque aëris rigore ad ficcandum exponunt: tum in excelsas quasi lignorum strues componunt: quas in naues vicissim collocant, atque ad celeberrimum totius Noruegiæ emporium, Bergen nuncupatum, pro rerum commutatione aut pretio distrahendas exportant. Et hinc verius hoc genus piscium Bergerfisk vulgari gentis idiomate vocatur, & nō stockfisk à fuste vel baculo, vt mollior ad coquendam fiat pluries fustigatus. Non tamen vno eodemque genere hic Bergensis piscis, sed quantitate, vel bonitate affirmatur. Nam aliud est genus longioris quantitatis, asellus dictus: cuius ventres in bicubitales ligulas instar funium abscissos, & aëre deficcatos, quasi longè delicatioribus cibos Aquilonares eligere, & vendere solent, Roedscher dictos. Similiter & extremas caudas eorum piscium in magnis vasis ad quæstum, siue delicatam escam reseruant, quas Spore Germani vocant. Præterea ex ventre rhomborum etiam fiunt ligulæ cubitales, vel bicubitales, sed latiores alijs, valde pingues, quas incolæ Raff vocant: eisque pro pane & obsonio vtuntur. Fortibus enim hominibus iste cibus conuenit, non delicatis: ferè eius saporis est, vt semen piscium induratum, Italicè Bottargi dictum: sed illi longè pinguiores. Capitibus horum piscium loco lignorum pro cibis coquendis vtuntur incolæ Noruegiæ. Capitur etiam in littoribus Noruegiæ, præcipuè in scopulis Asloënsibus, quidam piscis in maxima multitudine Makreel dictus, sale sufficienter conditus, optimus, & sine sale pessimus.

Bergen emporiū Noruegiæ celeberrime.

Asellus piscis Roedscher.

Raff. Capita piscium, lignorum vice.

Makreel piscis.

Piscium nomina.

De piscibus Islandia. Cap. 3.

EST & alia piscium distinctio & qualitas, qui in Islandicis aquis infinita multitudine ab incolis illius loci capiuntur, molliori scilicet carne, & longitudine ab

dine ab istis, quos supra introduximus, differētes. Præterea a fellis, rhombi, vituli marini, merlusia, Gothice Torfck appellata: inter quos balenæ, pristis, atque alia monstra marina apparent: quorum indomabili immanitate miræ aquarum turbationes excitantur. Pisces verò electiores ibi capti, ab Italis & Hyspanis Mar-lucz, in Romam vsq; etiam per Hispanos aut Lusitanos delati, appellantur. Tempus capturæ eorum est in Februatio, Martio, & Aprili: piscesq; capti frigidis ventis exsiccantur, ac demum in apertis campis, quasi lignorum combustibiliū strues compositi, per mensuras longorum cubitorum, siue cannas Italica mensura, ad plura millia mercatoribus Germanicis diuenduntur, aut pro frumento ceruisia, panno & similibus, in rerum commutatione distrahuntur. Si verò pondere vēdēdi sunt, idipsū centenario ac millenario numero, & æstimatione distincto fieri solet. Huiusmodi pondus vernacula eorum lingua VVaagh dicitur, veluti apud Gothos, Suecos, & Germanos Schippunt communiter appellatum (ccc. maioribus libris constans) in ponderando obseruatur. Gentis huius quasi melior & maior prouentus est in piscibus, propter quos fiunt maximæ nauales pugnæ inter diuersarum nationum mercatores: quia ad hanc insulam nauigaturi mercatores quæstus causa, non aliter se instruunt, quam si aliquod atrox prælium subeundum foret.

Mar-lucz.

VVaagh
maximum
pondus.

Præterea

DE PISCIBVS MONSTRO.

*Beluæ ma-
rine fugan-
tur sono
tubæ.*

Præterea quum humanus hostis sufficere haud videatur, occurrunt vastissimæ beluæ instar môtium in magna multitudine, nauigantibus, nisi prospexerint, periculum illaturæ. Sed his inter alia remedia per clangorem acutè sonantis tubæ succurritur: cuius tinnitum eadem beluæ audiendo sufferre minus valètes, ad gurgitem ac maris abyssum vicissim aufugiunt, prout infra de phytetere ostendetur.

De mira abundantia butyri Islandiæ. Cap. 4.

*Capsæ lig-
næ ad cõ-
dendũ bu-
tyrum 30.
pedum lon-
gitudine.*

*Helgafiel
abbatia.*

IN eadem præterea insula Islandiæ tanta butyri falsi, Iob pecudum multitudinem, & pascuorum vbertatem reperitur copia, vt non sufficietibus vasis aut tonnis, cistas vel capsas ex odorifero ligno confectas xxx. vel xl. pedum longitudine iiii. verò vel v. altitudine, quotannis pluribus in locis repleant, atque in domesticum vsum, imò & mercatorum commutationem conseruent. Piscibus enim tostis, huiusmodi butyro inunctis, loco panis frequentius vtuntur: vnde etiam Ichthyophagi appellati. Capsæ autem huius abundantis butyri, reperiuntur in Abbatia Helgafiel gentis idiomate appellata: quæ in butyro & piscibus ficis, quasi melioribus thesauris, est fundata, quemadmodum & duæ Ecclesiæ Cathedrales Scalholdensis & Hollensis, vnà cum nobilium mansionibus plurimis, habentibus similem prouentum. Pro potu gens illa vtitur exotica ceruisia, è ciuitatibus Germaniæ maritimis nauigio adducta. Præterea sunt apud eas gentes fontes cerealis liquoris dulcedinem habentes, qui omni earum necessitati in bibendo, certa etiam cum delectatione ac sano sapore subueniunt. Hi autem Islandenses sani, iucundi, & liberales sunt: diu sine medicina, etiam supra centum annos viuunt. Facili causa prouocantur ad arma ac bella, quæ satis crudelia gerunt: deniq; tam ad pedestrem, quàm equestrem expeditionem in omnem euentum cuncta disposita habent.

De mira

De horribilibus monstris littorum Noruegiae.

Cap. 5.

Sunt mostrosi pisces in littoribus, seu mari Noruagico, inusitati nominis (licet reputentur de genere cetorū, qui immanitatem suā primo aspectu ostendunt, horroremq; inuentibus incutiunt, tum in formidinem diutius cōspicientes pariter & stuporē vertunt. Horribilis etenim formæ sunt, capitibus quadratis, vndique spinosis, & acutis, ac longis cornibus circūdati, instar radicis arboris extripatae: decem aut duodecim cubitorū longitudine, colore nigerrimo, prægrādibus oculis: quorū ambitus octo vel decem cubitus excedit: pupilla verò vnius cubiti, rubeum & flammeū colorē referens, qui à longè in tenebrosis tēporibus inter vndas, veluti ignis accēsus, piscātibus apparet: pilos, vt anserinas pennas, spissos & lōgos, in modum dependētis barba: reliquū verò corpus ad magnitudinem capitis (quod quadratū est) valde pusillū, cum vltra 14. vel 15. cubitos in lōgitudine minimè habeat. Vna harū beluarum plures naues & grandes, fortissimis nautis confertas, facillimè subuertit, aut mergit. Huic admirandæ nouitati idoneū testimoniū perhibet longa ac clarissima epistola Erici Falchendorff, Archiep. Nidrosiensis Ecclesiae (quæ totius regni Noruegiae metropolis est) Leoni 10. circa annos salutis 1520. trāsmissa: cui epistolæ annexum erat alterius cuiusdam monstri horredum caput, sale conditum.

Z

De Phy-

DE PISCIBVS MONST.

De Phytetere, & eius in nauas crudelitate. Cap. 6.

IN genere cetorum Phyteter, siue prister, ducenū cubitorum, seueram admodum cōsecutus est naturam: in perniciem enim nauigātium plerunq; ultra nauium antennas se extollit, haustolq; fistulis fluctus supra caput collectos ita eructat, vt nimbofa alluue plerunque naues fortissimas deprimat, aut maximo periculo nauigantes exponat.

Os etiam hæc belua magnum & amplum habet, circulare, veluti muræna, quo escam vel aquam fugit, pōdereq; suo in proram, vel puppim iniecto & impresso, nauim deprimat & submergit: quandoq; sola aqua (vt diximus nocere non contenta, dorso, vel cauda nauim,

vt mi

vt minusculum aliquod vas, crudeliter euertit. Spissum & nigrum corium habet in toto corpore, pinnas longas in forma latorum pedum, ac caudam bifurcatam latitudine 15. vel 20. pedum, qua circumuentas nauium partes vehementius stringit. Verum malignitati eius remedio occurritur opportuno, tuba videlicet militari, ob asperum acutumq; sonum, quē ferre haud potest: et magnis ac immanibus vasis seu doliis eiectis, cursum beluæ impediuntibus, siue pro lusu ei oppositis: aut validis tormentis, seu bombardis, quarum sono magis, quam ferreo vel faxeo globo terretur, cum globus huiusmodi vel aqua, vel pinguedine obstāte vim perdit, vel paululum vulnerat vastissimum corpus, immensa pinguedine instar valli munitum. Imò & addendum erit, in Noruegiano littore frequentius, tum vetera, tum noua cerni monstra, maximè propter inscrutabilem aquarum profunditatem. In profundo etiam maris multa piscium genera sunt, quæ nunquā, vel rarissimè hominum aspectibus præsentantur.

De pugna Balenæ contra Orcam. Cap. 7.

BAlena, etsi quantitate maxima, centum scilicet aut trecentorū pedū longitudine, & vastissima corporis mole prædita, tamen orcam quantitate minorem, sed agilitate tam in saltu, quam aggressū crudelio

DE PISCIBVS MONST.

rem, sibi infectam habet. Est autem orca similitudine carinæ inuersæ, belua truculenta dentibus, quibus ceti Liburnicarum rostro secreta balenæ, ac vituli eius corpus lacerat, vel celeriter aculeato dorso discurret eam agitando, vt in vada littoraq; protrudat. Illa verò, scilicet balena, pondere vasti corporis ad flexum immobilis, ad repugnandum astutiæ orce iners, in fuga vnicum præfidium collocat: licet ea fuga infirmior sit, ed quòd ignaua belua pondere suo onerata, ad vada periculaq; euitanda directore indigeat.

De multiplici genere Cetorum. Cap. 8.

Multiplex est genus cetorum, quidam enim hirfuti, & hi quatuor iugerū magnitudine: (iugerum verò habet in lōgitudine pedes 240. in latitudine 120.) quidam planæ pellis, hiq; sunt minores, atque in Occidentali ac Septentrionali Oceano capiuntur. Quidam rictum oris habent dentatum, ac longissimum, videlicet longitudinis 12. vel 14. pedū, ac dentes sex, vel octo, vel duodecim pedum. Duo tamen dentes canini cæteris sunt longiores, subtus sicut cornu ad modum dentium apri, vel elephantis. Hoc autem genus ceti habet os aptum ad māducandum: oculos aded amplos, vt ambitus vnus cuiusque 15. homines sedētes admittat, imo 20. vel amplius, secundum beluæ quātitatem. Cornua præterea longitudinis sex vel septem pedum, 250. super quemlibet oculum habet, cornea duritie, ad rigidā vel placidam, anteriorem vel posteriorem motionem & ventilationem. Hæc simul coherent ad oculorum protectionem tempore tempestuoso, aut cūm alia eum inuaseric belua inimica. Neq; mirum, quòd tot cornua, licet satis molesta, habeat, cūm inter oculos in fronte spatium sit 15. vel 20. aut amplius pedum. Quantæ autem magnitudinis aut longitudinis, costæ & ossa eius sint, aut in quem vsum reseruata prodesse queant, etiam pellis, caro, pinguedo, inferius ostendetur.

De mon-

*De monstroso pisce in littore Septentrionalis Anglia Anno
M. D. XXXII. reperto. Cap. 9.*

ET si hæc monstrofa belua pro portento ab incolis
illius regionis habita fit, atq; cum stupore ob in-
solitã magnitudinẽ conspecta: attamen littora Norue-
giana inter Bergenfiũ ac Nidrosiensfiũ ora, quasi conti-
nuũ domesticumq; hospitẽ talẽ beluã habent. Ideoque
locũ hic inter grandiores maris incolas obtinet, ea re-
latione, qua verẽ descriptus erat à quodam nobili An-
glicano, sub hac forma. Proiecit in arenã apud Thine-
muthum, mare nostrũ hoc mense Augusto 1532. mortuã
beluam molis, & magnitudinis ingentis, quæ iam ma-
gna ex parte discerpta est, remanet adhuc tamen, quan-
tum centum fermẽ ingentia plaustra vix auehere pote-
runt. Aiunt, qui primũ beluam viderunt, & vti pote-
rant diligenter perscripserunt, longitudinis illam fuis-
se 30. vlnarum, hoc est pedum nonaginta: à ventre ad
spinã dorsii (arenis immersam) spatiũ esse circiter octo,
vel nouem vlnarum: certum non habetur. Nam 27. die
Augusti ipse ibi affui, fœtente iam belua, vt vix ferri
posset fœtor. Coniectant dorsum ipsius ad spatiũ triũ
vlnarum esse in arena immersum, quãdo quidem quo-
tidie alluitur, & operitur fluctibus arenosis. Rictus o-
ris longitudo sex vlnarum & dimidiã: mandibulæ se-
ptem vlnas ac mediam continent: circuitus alicubi vl-
næ vnus & dimidiã, alicubi minus: omnino sicut quer-
cus grandis est. Triginta costas in lateribus habet, ma-

DE PISCIBVS MONST.

gna ex parte longitudinis 21. pedum, circuitu vnus pedis & dimidij: tres ventres, veluti vastos specus: & triginta guttura, quorum quinque prægrandia sunt. Habet duas pinnas, vtrâque quindecim pedum in longitudine: vix poterant decem boues alteram earum abstrahere. Palato adhærebant quasi lamina cornea, vna ex parte pilosa, qualem iam vnâ vides supra mille. Non est fabula Polidore, sed res verissima, quâuis non omnes vnus magnitudinis. Longitudo capitis à principio vsque ad rictum, septem vlnarum. De lingua variatur: maior pars censet septem vlnarum fuisse longitudine. Aiunt genitale ei fuisse prodigiosæ magnitudinis: mēbrum (inquam) masculinum vir quidam cū dilaniaret, ferè submersus fuisset, in ventre beluæ cadens, nisi costa arrepta se sustentasset. Spatium inter oculos sex vlnas tenebat: oculi & nares tâto corpori valde impares, & quales bobus esse solent. Cauda bifurcata & serrata, latitudine septem vlnarum. In capite duo magna foramina erant, per quæ putatur beluam plurimâ aquâ, veluti per fistulas eiectasse. Nulli denique illi fuerint dentes: vnde colligitur non fuisse balenâ: nam balenis aiunt maximos esse dentes: exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore huius piscis erant.

De Xiphia, Monocerote, & Serra. Cap. 10.

Quia hæc belua versatur in Septentrionalibus aquis, merito aliis monstrosis veniet adiungenda. Est enim

enim Xiphia, animal nulli alteri simile, nisi in aliqua proportiōe ceto. Caput habet horridū, vt bubo: os profundum valde, veluti barathrū immensum, quo terret & fugat inspiciētes: oculos horribiles, dorsum cuneatum, vel ad gladij formam eleuatum, rostrū mucronatum. Littora verò Septentrionalia plerunq; veluti latrunculi, ac noxij hospites damna semper occurrētibus nauigia perforādo ac submergēdo illaturi ingrediūtur. Monoceros est monstrū marinū, habens in fronte cornu maximū, quo nauēs obuias penetrare possit, ac destruere, & hominum multitudinē perdere. Sed in hoc pietas diuini numinis nauigantibus prouidit, cū ferox sit hæc belua, tarditas sua, quā habet maximā, præuisa, timentibus eius accessum fugam concedit. Serra beluz similiter marina est, ingens corpore, caput habēs cristatum, durū, sicut serra dentatū: subter nauibus natans fecat easdem, vt intrāte aqua merfis hominibus, eorum cadaveribus satietur. Est & aliud genus serræ, se erigēs contra velificantes: quod mox 30. vel 40. stadiis peractis, lassum descendit in mare. Orçarū gladio dorsetenus eleuato sæpe piscatores vulnerati, deficiunt: ita & loliginum tactu manum retrahunt stupefactam.

*Orcæ.
Loliginum
tactus.*

De modo piscandi Cetos & Balenas. Cap. 11.

Quia mira audivitate balena fertur in esum halecis, & vitulorum marinorum, tanquam pisciū ceteris omnibus

DE PISCIBVS MONST.

omnibus pinguiorum : idcirco sapius periclitatur in scopulis arenosis, qui maris æstu, siue fluxu, atque refluxu, quasi denudati ab aquis, immerse beluæ exitum non concedunt, vt se recipiat ad gurgitem propinquorem: vnde tanto cum impetu, fortitudine caudæ laborat, quòd fossa amplissima relicta, veluti in nido ligata (obstantibus vndique arenis) enatare nõ possit. Hoc cum piscatoribus innotuerit, turmatim accurrunt, funibus atque anchoris fortissimis (ne æstus reditu euadat) intra rictum oris, atq; capitis spiracula, seu branchias, bestiam hanc ligant: magnaque manu, multiplicatisque viribus eam in lictus attrahunt, vel ita cõstringunt, vt nulla etiam magna potentia in aquas resilire valeat. Eoq; casu feliciter arridente, diuisa præda, quique regreditur ad alias domesticas occupationes, donec iterum occurrat simillimus, vel alius optatior questus. Saneq; in tempestatibus contingit, vt aliqua immanis belua, vi inimicæ bestię vulnerata vel fatigata, seu cunctis viribus destituta, vëtorum vi ad lictus proiciatur, præda vt sit occupantibus eam. Verum vbi dubitatur quòd illi rediturae sint vires, gladiolos, aut grades acutissimosque tribulos sub latus quiescentis immittunt, vt sanguine impetuoso ferri motu effluente, vita destituatur. Accidit etiam, & quidem facilius, quòd beluam in arena ad obiectum solidis profundissimè dormientem, funibus & anchoris ita firment, vt in prædam venantibus cedat.

De

De mira affectione Balenarum erga fœtum. Cap. 12.

Balenæ branchias nō habentes, fistulis spirāt: quod in paucis animalibus inuenitur. Fœtus suos gestāt cum infirmātur, & inualidi sunt: & si parui sunt, eos in ora suscipiunt. Hoc idem imminente tēpestate faciūt, & post tempestatē illos euomunt. Quādo propter defectum aquæ fœtus impediuntur, ne matrē sequantur, mater aquam ore receptā, instar fluuij, ad eos eicit, vt sic inhaerentes terræ liberet. Adultos etiam diu comitatur. Adolescūt autē celeriter, & decem annis crescunt.

*Balenarū
descriptio.*

De spermate Ceti, quod Ambra dicitur, & eius medicinis.

Cap. 13.

Cetus humanæ propagationis more cū balena cō-
grediens, ob velocitatem coitus multum sperma
emittit,

DE PISCIBVS MONST.

*Medicine
ex ambra.*

emittit, & resoluit, atque sic resolutum vulua totaliter nō admittit. Spargitur amplē per mare in diuerfis figuris, colorem ceruleum habentibus, magis tamen ad albedinem tendentibus, sibi inuicem conglutinatis: atq; à nautis sollicitē (vt inter nauigandum in Oceano sparsum vidi) colligitur, vt medicis purgandū vendant, qui purgatum ambra vocant: eoq;ue contra guttas & paralyfin, tanquam præcipuo & pretiosissimo vnguento vtuntur. Est autem alba, & si inuenitur coloris gypsei, melior est. Sophisticatur autē cum puluere ligni aloës, & styrace, musco, & quibusdam aliis. Sed hoc agnoskitur: quia sophisticata ad molliciē facile reducitur tanquam cera, ambra verò integra nō ita liquefcit. Habet virtutem confortandi, valetq; contra syncopin & epilepsiam.

De vsu partium Ceti. Cap. 14.

*Curru
300. ex
no ceto re-
plentur.*

Cetis, seu balenis è mari piscatorū arte, & magno labore extractis, siue vi vëtorum ac tempestatum: aut inimicorum piscium furia littoribus impulsis, incolæ prædam securibus & ascis partiuntur, ita vt ex vnus balenæ, siue ceti carne, pinguedine, & ossibus 250. vel 300. plaustra repleri possint. Carnem & lardū in multis & magnis vasis, inter ceteros immentos marinos pisces sale condiunt: eaq; pro cōmoditate & esca dome-

domestica vtuntur, aliisque ad eum usum vendunt in remotas orbis partes deferenda: Pinguedo, vel adeps Ceti, magna est in toto corpore, sed maxima in capite circa cerebri medullam: vnde quandoque duodecim lagenæ, quarum quælibet vix ab vno homine portari potest, quandoque triginta, vel quandoque quadraginta huius pinguedinis plenæ (quælibet Barile Romanum magnitudine sua superas) per totidem viros fortes vix portatu idoneæ extrahuntur, eliciunturq;: Vtilitas verò huius saginæ ea est, vt lapidibus infusa, & aucta semper, ad altaria, siue alia loca sacra, tam noctu, quàm interdiu continuò lumē administret: priuato etiam vsui, ac domestico, quum in hyeme nulli ibidem dies sint, plurimum deseruiens. Ossa præterea eius minora, defectu lignorum domestico foco adaptantur: imò & aliorum piscium capita. Ex corio denique balenæ fiunt balthæa, loculi, tractorij funes pro vsu campanarum, diu durantes: imò partita pelle vnus beluæ, quadraginta homines ex ea vestiri queunt. Nautæ præcipuè vtuntur eius pinguedine ad nauium tabulas foris inungendas, ne in horrida siue asperrima hyeme, glaciales aquæ nauibus submergendis adhæreant, aut congelentur, quia aquarum constrictionem prohibet. Aurigæ etiam necessarium eius usum sibi vendicant in rotis curruum perungendis: imò & pellicum præparatores, vt etiam superius dictum est de pinguedine vitulorum marinorum.

De

DE PISCIBVS MONST.

De structuris ex ossibus Cetorum. Cap. 15.

*Arbores in
extremis Se-
ptentrionis
humiles.*

FActa mentione quàm maxima sint corpora cetorum, siue balenarum, in capite, dētibus, oculis, ore, cute, ossa locum exigunt, vt & suam inueniant declarationem: quæ talis est. Cùm vehemētia frigorum in extremis partibus Septentrionis, & valida tempestates ibidem haud sinant in altum crescere arbores, è quibus erigi possint necessaria: ædes: idēd prouida natura incolis prospexit, vt ex ingentissimis beluarum costis fabricare valeāt domos, & reliqua necessaria in eisdem. His enim beluis marinis ad littora tam inimica vi aliarum bestiarum appulsis, quàm venatione hominum frequenti attractis, vt illic incolarum præda fiant, vel putredine consumantur, certum est ex eis relinqui talia tamque vasta ossa, quòd ex his integræ habitaciones, tum quoad parietes, portas, fenestras, recta, sedilia, tū etiam quoad mensas, cōfici queant. Hæ enim costæ 20. 30. aut plurium pedum sunt: præterea spinæ, spondyli, atque vasti capitis bifurcata ossa haud paruam in se quantitatem habent: quæ omnia artificum industria ita ferris & limis aptantur, vt faber lignarius adhibita ferrea iunctura compendiosius nihil extruere possit.

De domi-

De domibus ex erectione integrarum costarum. Cap. 16.

Ex his igitur ac dissolutis carnib⁹ et intestinis huius vastissimæ beluæ, sola ossa remanēt in modū magnæ carinæ: quæ demū imbribus & aëre purgata, viribus hominum ad hoc vocatorū, instar domus erigitur: tum industria constituētis patroni, fenestris in culmine tecti, vel lateribus beluæ collocatis, in plures & commodas habitationes diuiditur: ianuæq; fiunt ex corio eiusdem beluæ, longè prius ad eū aliumq; vsum extracto, atq; ventorū asperitate indurato. Separatim etiam intra hanc carinam, quasi domum erectā, distinguūtur camerae pro porcis & aliis animalibus, more aliarum ædiū lignearū: relicto semper sub culmine huius structuræ loco, pro gallis quasi horologiis, vt homines nocte (quæ ibidem hyeme cōtinua est) ad opus excitētur. Dormientes inter has costas non alia insomnia vidēt, quàm si continuè in fluctibus marinis laborarēt, aut in tēpestatibus ad naufragium vsq; periclitarentur.

De anchoris dorso Ceti impostis. Cap. 17.

Habet etiam cetus super coriū suum superficiē tanquā sabulū, quod est iuxta littus maris: vnde plerunque eleuato dorso suo super vndas, à nauigantibus nihil aliud creditur esse, quàm insula. Itaq; nautæ ad illum appellunt, & super eum descendūt, inq; ipsum palos figunt, naues alligant, focos pro cibis coquēdis accendunt: donec tādē cetus sentiens ignē sese in profundum mergat, atq; in eius dorso manentes, nisi funibus

*Ceti ossium
cōpago pro
domo eri-
gitur.*

DE PISCIBVS MONST.

nibus à nauì prorensis se liberare queât, submergatur. Hic cetus (vt superius de physterere, & pristè dictũ est) aliquãdo fluctus haustos ita eructat, quòd alluuiè nimbofa plerunq; classè nauigantiũ deprimat: & quĩ in mari tempestas oritur, se super fluctus attollit, vt in his cõmotionibus ac turbinibus naues mergat. Arenas aliquãdo dorso sustollit, in quibus ingruente tẽpestate, nauatẽ terrã se inuenisse gaudetes, anchoris demissis falsa firmitate quiescũt, ac ignes accesos belua sentiẽs, subito cõmota se in aquas mergit, hominesq; cum nauibus, nisi anchoratũ rumpantur, in profundum attrahit.

De Porco monstroso Oceani Germanici. Cap. 18.

Hic porcus eo ipso anno aduentus Anuerp. corã omnibus dicitur esse.

Dictum est superius de mōstroso pisce reperto in littoribus Angliæ, cum clara descriptione totius corporis, & singulorũ membrorũ eius, q̃ scilicet 1532. ibidẽ visus sit, & ab incolis in prædã raptus: nunc autẽ ad memoriã reducetur mōstrofus ille porcus, qui 1537. postea anno, in eodẽ Germanico Oceano repertus est, totusq; in omnibus sui partibus portentosus visus. Habuit enim porcini caput, quartam lunæ partẽ in occipite, quatuor pedes draconis, duos oculos ab utroq; latere in lumbis, tertium in ventre ad vmbilicũ inclinãtem, atq; in posteriorib; caudã bifurcatã instar vltimi piscis.

De Rosmaro, siue Morfo Noruagico. Cap. 19.

Noruagicũ littus versus loca ad Septentrionẽ magis vergentia, maximos ac grandes pisces elephantis magnitudine habet, qui morũ seu rosmari vocatur, forsitan

forſitan ab aſperitate mordēdi ſic appellati: quia ſi quē hominem in maris littore viderint, apprehendereq; poterint, in eū celerrimē inſiliunt, ac dente lacerant, vt in momēto interimāt. Roſmari itaq; hi piſces, ſiue morſi dicuntur, caput habentes bouinæ figuræ, hirsutam pellem, piloſq; ſpiſſitudine veluti culmos, vel calamos frumenti late diſfluentes. Dentibus ſeſe ad rupium cacumina vſq; tanquā per ſcalas eleuāt, vt rorulento dulcis aquæ gramine veſcantur, ſeſe q; volutando mari viciffim exponant, niſi interea ſomno profundiffimo oppreſſi, pendēdo in rupibus dormierint: quoniam tunc piſcatores appropinquantēs quantocyus poterunt, pellem à lardo ſecundū caudam ſoluunt: & in hoc, quod ſolutum eſt funes fortiſſimos mittunt, eoſq; in ſcabroſis rupibus, vel propinquis arboribus firmāt: ſaxis deinde funda ad caput, vt exciteretur, proiectis, eū deſcendere cogunt, maiori parte pellis funibus firmatæ ſpoliatum: vnde debilitatus, exāguis ac ſemiuiuus redditur in opimā prædam, maxime propter dentes, qui pretioſi ſunt apud Scythas, Moſchos ſcilicet & Ruthenos, ac Tartaros (vti ebur apud Indos) ob duriciam, cando rem, & grauitatē: qua de cauſa etiam framearū manubiis artiſicum excellenti induſtria accedente adaptantur. Et hoc Miechouita quoq; Poloniae hiſtoricus in ſua duplici Sarmatia atteſtatur, & Paulus Iouius poſteum ex relatione cuiuſdam Demetrii à Magno Duce Moſchouitarum ad Clementem VII. miſi.

*Dētermorſi
pretioſi.
Miechouita
& Paulus
Iouius hiſtorici.*

De piſci-

DE PISCIBVS MONST.

De piscibus alatis. Cap. 20.

*Piscis Oce-
ani alati
descriptio:*

INuenitur piscis in mari Germanico inter Angliam & Noruegiã, qui habet duos pedes & quatuor alas: quæ mouentur flexæ ad inferiora ventris & pectoris sui, sicut aliarum auium alæ. Sunt autem duæ antè iuxta branchias, & duæ posterius ante caudam, suntq; alæ membranaceæ, spissæ quidem valde iuxta corpus in parte, quæ est loco adiutorij brachij, & tenuiores in parte anteriori alæ: & hanc dispositionem habent etiam alæ posteriores. Branchiæ autem istius piscis non habent fissuram versus ventrem, vel pectus percingentem: sed hi pisces habent branchias, quæ terminantur super humeros alarum anteriorum, quatuor foraminibus quadratis: ita quod duo sint propinquiora capiti, & duo propinquiora alæ dextræ, similiterque disponuntur branchiæ in sinistro latere. Caput autem istius piscis, color, pellis, figura corporis, ac sapor carnis, est ferè sicut piscis, qui raia vocatur. Crura autem eius sunt cartilaginee sine iunctura, & subtrus in pedibus habet foeas, vt fortius figatur. Cauda autem eius non est vt raia, sed similis caudæ aliorum piscium, nisi quod est aliquantulo longior. Denique ante caudam in loco dorfi, vbi stringitur solida pars corporis, quæ est post concauum venteris, habet & pinnã more aliorum piscium, valde tamè magnã respectu sui corporis. Capitur hic piscis inter

inter
pter
cillin
eruit
qui
fo: ce
oia si
duas
in lat
re lu
in fac
tur it

IN
tit, e
trãsf
fis) a
quat
dit, a
erofa
tur:
Mut
xim
Hab
corp
adur

ie por
ipso c
o adue
us An
terp. c
nnibu
ditus

inter raia & squatinas, vt plurimū minū vtilis, propter steriles carnes, & exiguam pinguedinē: verū difficillimè è profundo fune & hamo, ob resistētiam alarū, eruitur, &c. Pisces præterea quidam lati corporis sunt, qui quatuor pinnas habēt, duas in vētre, & duas in dorso: & hæ pinnae, quibus vtūtur, alae vocātur: quales per oīa similes habent pisces lepores marini dicti: hi enim duas pinnas in ventre habent, & duas directè super eas in latere versus dorsum. Est etiā de supradictorū genere ludolatra animal marinū, quatuor habens alas, duas in facie, & duas in dorso, quibus magna velocitate fertur in omnem, quem elegerit volueritq; locum.

De Polydora. Cap. 21.

IN littoribus Noruegiae polydora, siue multipes animal est, fistulam in dorso habēs, qua mare transmittit, eamq; modò in dexteram partē, modò in sinistram trāsfert. Cæterū per brachia (velut acetabulis dispersis) ac denticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, inuoluit: animal carēs sanguine. Quicquid comedit, aggregat in cauernis vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea venatur: testas etiam & crustas cancrorum residuas eijcit. Mutatur color eius ex lapidis colore cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum cōgri inimici sui. Habet 4. pedes medios magnos, & in totum 8. parū corpus, quod pedum magnitudine cōpensatur: aliosq; adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queūt. His

A a se susten-

DE PISCIBVS MONSTRO.

se sustentat, mouetur, & tuetur, tum etiã apprehendit quicquid à se fuerit remotum: supinusq; adheret saxi, vt vix amoueri possit, nisi re aliqua fœtida admota.

De crudelitate quorundam piscium, & aliorum benignitate. Cap. 22.

Hominem natãtem in aquis salis, piscis de genere canicularũ marinarũ Boloma Italicè, & Haafick Noruagicè dictus, aded auidè turmatimq; ex insidijs adoritur, vt non tantũ morfu, sed pondere etiã in profundum demergat, deuoretq; teneriora membra, nares videlicet, digitos & genitalia: donec superueniat raia, vt iniuriarum vindex, quæ per aquas armata naturalibus pinnis discurret, ac quodã impetu demersi hominis grassatores abigit, eumq; vt enatet, pro viribus vrget: ea quoq; eum custodit, quatenus spiritu penitus extincto, post aliquot dies, dum mare naturaliter se purgat, sursum feratur. Cernitur illud miserabile spectaculum in Noruagicis oris, quãdo lauãdi gratia homines, exotici videlicet nauarũ, periculorũ & insidiarum ignari, è nauibus in vndas exiliunt, Latitãt enim caniculæ, siue bolomæ huiusmodi, sub nauibus in anchoras manẽtibus, velut aquatici arietes, vt homines rapiant naturæ militia stimulatè. Veruntamè hoc periculũ vrinatores stylis præacutis lineis annexis euitant, quibus arietes morinos, & has caniculas interficiũt: quia nisi his perfossi fuerint, haud recedũt. Ita sub aquis cum eis atrox oritur dimicatio. Inguina enim hominum, & calces, omnemq; candorem hæ beluæ appetunt. Huius caniculæ cutis in asperitate, ad expolienda ligna & ossa, eandem naturam cum cute raiarum habet.

De Spongijs. Cap. 23.

Spõgia valdè multiplicata penes littora Noruegiæ, seius est naturæ, quòd conueniat cum cæteris animantibus in motu dilatationis & cõtractionis. Quædam verò earum immobiles sunt à saxi, & si abrumpanitur à radicibus, recrescunt: quædam autè sunt mobiles de loco ad locum: & hæ in maxima copia in litoribus prædictis reperiuntur. Cibantur limo, pisciculis, & ostreis. Viuentibus idem qui madentibus, nigricans color. Adhærent nec parte, nec totæ: interiunt enim

enim
per q
concr
rum i

Es
vix sp
ita vt
re se t
pressi
digi
tuofu
cer en
etiam
anch
ab eiu

V
bus
quan
bent
res, vt
dunt

e por
ipso
adu
us An
erp. e
nibus
ditus

enim fistulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed supernè concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur. Viuere constat longo tempore.

De vermibus longissimis. Cap. 24.

ESt præterea in littoribus Noruagici vermis glauci coloris, longitudine xl. cubitorum, & amplius, vix spissitudinè infantis brachij habens: lineæ modo, ita vt eius progressus difficulter percipi queat, per mare se trãsmittit, nemini noxius, nisi humanis manibus pressus: vnde contactu tenerrimæ cutis eius tangentes digiti intumescunt. Vexatus & detentus à cancris, tortuosum cursum euadèdi gratia attètat: sed frustra. Cácer enim brachijs suis quasi dèciculatis forcipibus, tum etiam pedibus ita eum stringit, vt non secus ac nauis anchora demissa, firmetur. Hunc vermem sæpius vidi, ab eius tactu nautarum informatione abstinens.

De pisce, quem Noruegiani Svansifck appellant, & alijs quibusdam monstris marinis. Cap. 25.

Varietas horum piscium, siue potius môstrorum, hic inserta est, ob earum mirabilem formam, ac multifariam naturæ proprietatem, cum littoribus Noruegicis inter alias beluas sæpius appropinquant, capiunturque propter pinguedinem, quam habent copiosam & abundantem. Eam nanque piscatores, vt carnes, supra ignem coquendo expurgant, venduntq; ad vsum corij inungendi, aut causa luminis in

DE PISCIBVS MONSTRO.

*Svvalm-
fisk.*

lampadibus, cū tenebræ cōtinuæ fuerint, conseruandi. Occurrit igitur in primis rotunda forma monstrum, Noruagico idiomate Svvalmisk dictū, cæteris oībus marinis beluis animal gulosius: cōtinua etiā præda vix satiatur, stomachum distinctū nō habere dicitur: vnde quicquid comedit, vertitur in sui corporis crassitudine, vt nihil aliud videri possit, quàm vna massa pinguedinis adunata. Dilatatur, & extēditur supra modū, cumq; amplius extēdi nequeat, pisces per os facile eijcit, quoniā, vt cæteri pisces, collo caret. Os eius cōtinuatū est ventri. Est autē aded crassum hoc animal, quodd vrgente periculo carnē, pinguedinē, & pellē suā, vti Hericius, super caput reduplicat, & cōtrahēdo se caput abscondat: neq; id sine sui detrimēto facit, quia inimicas bestias timēs, fame vrgente se nō aperit, sed esu carniū suarū sustentatur, magis eligēs in parte cōsumi, quàm à beluis totaliter depredendū vorari. Scrutatur tamē vt saluetur, si periculum est sublatum. Est & aliud monstrū marinū Cahab dictū, pedes paruos habens respectu magnitudinis corporis sui: vnum tamen longum, quo loco manus vtitur in omnibus membris suis defendēdis: & per ipsum ori suo cibū porrigit, herbasq; eradicat. Habet autē pedes maximè cartilagineatos, & formatos ad modū pedis vaccæ, aut vituli. Hoc animal natās in aqua spirat, & cūm spiritū emittit, ad aërem redit aquamq; eijcit in altū, vt delphini & balenæ.

lenæ
habe
bean
Pes
mag
fert
solu
plica
hare
quē
De

M
sed n
dilig
re trā
preg
caud
lus n
deme
eo m
niatu
brāc
vnur
pend
sapi
pede
in m
ad m
pisci
fossa
fossa
& de
ris es
spici
ueni
nas,
pisci
quar
prof

lenæ. Apparet etiã huic aliud simile monstrũ Circhos, habens cutẽ testaceã, mollem, partim nigrã, partim rubeam, fissuras duas in pede, quæ tres digitos efficiunt. Pes dexter huius animalis valde paruus, sinister verò magnus longusq; : & ideo dum ambulat totũ corpus fert super sinistrũ, & aliũ post se trahit: aëre sereno absolutum incedit, cõmoto autẽ vëto, nubiloq; cælo applicatur lapidibus, & immotũ quiescit, ac fortiter adhæret, vt vix auelli queat. Natura hæc satis admiranda, quæ sereno tẽpore sana, tẽpestuoso infirma inuenitur.

De Vacca, Vitulo, Equo, Lepore, & Mure marino. Cap. 26.

Marina Vacca monstrũ est magnum, robustũ, iracundum, & iniuriosum, edēs partum sibi similẽ, sed nõ supra geminum, vnũ tamẽ sapius, quẽ plurimũ diligens sollicitẽ secũ ducit, quocunq; tandẽ se per mare trãsmittit, aut in terra gressus dirigit x. mēsisbus impregnatur: demũ hoc animal aliquãdo cxxx. annis, per caudã ipsius amputationem probatũ est vixissẽ. Vitulus marinus superiorib⁹ capitulis pro parte naturẽ suã demonstratus est, hoc vno præsentĩ loco adiecto, quòd eo maior halecis deprædatur inter aquatilia haud inueniatur. Accedit nanq; retia, in quibus halec secundum brãchias, vel aliam partem corporis captum retinetur, vnumq; post alium deuorat, vt paucum remaneat dependens. Equus marinus inter Britannia, & Noruegiã sapi⁹ videtur, caput habēs equinũ, & hinnitũ emittēs, pedes autẽ fissos cum vngulis ad similitudinẽ vaccæ, rã in mari, quam in terra paltũ quærēs. Rarò capitur, licet ad magnitudinem bouis deueniat. Caudam deniq;, vt piscis, bifurcatã habet. Mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra. Tricesimo die refossa aperit, foetumq; ad mare producit, primò cæcum, & deinde oculis illuminatũ. Lepus marinus varij generis esse in Oceano deprehẽditur, sed captus mox ob suspicionem veneni, quocunq; saltem indicio lepori cõueniat, dimittitur. Habet autẽ post caput quatuor pinnas, duas, quarum motus est secundum longitudinem piscis, & illæ sunt longæ sicut aures leporis: & duas, quarum motus est à dorso secundum ventris piscis profunditatem, quibus grauitatem capitis sui eleuat.

*Vacca marina 130.
an. vixit.*

DE PISCIBVS MONSTRO.

Hic lepus in mari formidabilis, in terra vti lepusculus
pavidus, timidusque reperitur.

De magnitudine Noruagici serpentis, & aliorum.

Cap. 27.

Qui naualibus exercitijs in littoribus Noruegiæ,
vel mercaturæ, vel piscaturæ operâ nauant, cõfor-
mi testimonio stupendâ sanè rem asserunt, serpẽ-
tem videlicet vastę molis, ducetorum pedũ, & amplius
lõgitudine, ac viginti pedũ spissitudine, in rupibus &
cauernis penes oras maris Bergesium versari: qui vitu-
los, agnos, porcos voraturus, ab antris solũ lucido no-
ctis tẽpore in æstate exit, vel polypos, locustas, & gene-
ra marinorũ cancrorum vt deglutiat, maria trãsmittit.
A collo deinceps depẽdentes pilos cubitalis lõgitudi-
nis habet, squamasq; acutas, atro colore, & flammeos
oculos rutilãtes. Hic nauigia infestat, hominesq; se in
sublime instar columnę erigens rapit, ac deuorat: neq;
id sine portentoso spectaculo regni, instãte mutatione,
euenire solet, nempe quod principes in fatũ cõcedent,
vel in exiliũ turbabũtur, aut bellicus tumultus euesti-
gio subsequetur. Est & alius miræ magnitudinis ser-
pens in insula Moos dicta, diocesis Hãmerensis: qui vt
cometa orbĩ reliquo, sic is regni Noruegiæ mutationẽ
portẽdit, prout visus est anno M. xxij. altẽ super aquas
se extollens, atq; in modum spheræ conuoluens. Exi-
stimatus est hic serpens coniectura collecta ex longin-
quo visu quinquaginta fuisse cubitorũ: quem expulsio
Regis

Regis Christierni, atq; grauis prælatorum persecutio
secuta est: imò excidium patriæ demonstrauit.

De diuersitate ac vario colore serpentum. Cap. 28.

ARbitratur plurimi in solis regionibus calidis habitare serpentes, ob connatam frigiditatē eisdem animalibus inhaerentem, tum quòd calore magis multiplicentur, ac citius incrementū fuscipiant: sed reuera frigida illa Europe pars in Septentrione etiā pessimos habet, & nutrit serpētes, licet quoad naturā veneni debiliores, quàm sint Africani. Vt cunq; se habeat huiusmodi certamē, certum est plures, & noxios esse serpentes in frigidissimā plaga Septentrionis, terrestres scilicet, qui acrius aquaticos persecuuntur: & hi in rerris manent, ac diuersis nutrimentis minutarum herbarum, in quibus acriorem veneni vim cognoscunt, auidius reficiuntur, maximè in locis montosis productarum: hiq; deteriores sunt in ledendo homines veneno suo, quàm littorales aut riparij. Serpentes autem ieiuni, satiatis sunt crudeliores: ita & irati, ac prouocati. Coloribus diuersis distinguuntur, nigro scilicet, cinereo, arenaceo, candido, rubeo, vario, guttis denique distincto. Remedij verò cōtra serpentū venena vtuntur Aquilonares, theriaca videlicet Veneta, quę ceteris omnibus præstantior reputari solet, ab exoticis mercatorib⁹ in maxima quātitate ob quæstū terris illis importata. Nigri coloris serpētes, partim aquas, partim terras inhabitāt, par-

DE PISCIBVS MONSTRO.

tim tubera in paludibus existentia (Gothicè Iuar dicta) partim rupes petrosas aquis contiguas. Hi serpentes de genere aquaticorū sunt, atq; noxij existūt: inter quos & Berus serpens aquaticus locum habet, astutus, nequiciosus & lethifer. Serpentes in rupibus morantes plerunque nigri sunt, quos vulgari gentis idiomate Snock appellāt, quanuis etiam ibidem varij in magna multitudine reperiātur. Hi mortalibus in rupibus versantibus, æstate præsertim, haud parum molesti sunt, cum etiā veneno suo sæpe homines occidāt. Antra incolentes lacertæ sunt, & hæ quoq; multiplices: sed nō ita noxiæ, vt serpentes, attamen cauendæ sunt. Scytale serpens est duplicis speciei: vnus admiratione suæ pulchritudinis detinet insipientes, piger, paruus, & ignei veneni, ita etiam quoddam ille quē lædit, statim moriatur: atque Slaa Gothicè vocatur. Hic frigidissima hyeme pellem deponit, sicuti stupefaciēs aspis, quæ pellē mutat. Hic etiam, veluti alij serpentes in hyeme latitantes, se recipit in viscera terræ, à solis videlicet ingressu in libram, vsq; dum Arietis signum exeat: intra quē terminum si Solis attractu antra exierit, atq; calore haud tempestiuo nimis diu delectatus fuerit, niue geluq; antrum cōstringente, moribūdus extra illud relinquitur, prout superius de Hirundinibus est specificatū. Alius Amphisbœna dicitur, eò quoddam duo capita habeat, vnū in loco suo, alterum in cauda, currens ex utroq; capite tractu corporis circulato. Hic solus serpentium frigori se committit, primus omnium procedens.

De habitatione ac mansione Serpentum. Cap. 29.

Videretur (licet nō rarè) mirum spectaculū in Aquilone, quomodò profundè sub radicibus arboris berulinę manēt serpētes: quorū multitudo suo afflatu calorē in radicibus excitat, vt folia huius arboris semper durante hyeme viridia permaneant. Quocirca gens nature secretæ ignorans, arborē sacrā putat, quasi magno numini consecratam. Hyeme tamen in cauitis arboribus, vel rupibus serpentes latent, pro cibo somno vtentes: aliās in æstate cibus eorū herbae, carnes, & aues sunt, quarum pennas & plumas postea euomunt demum si possunt, lac & vinū, vel modicā aquā bibūt.

De

Berus serp.

*Scytale,
qui Slaa.*

Aspis.

*Amphis-
bœna bi-
ceps.*

Et
eo
ne
ff
su
or
ne

De pugna pastorum contra serpentes. Cap. 30.

SVNT & aspides in partibus Aquilonaribus scabrosa *Aspides.*
 Scute, dura siccitate, cinereo colore, oculis scintillā-
 tibus, longitudine trium vel quatuor cubitorū, veneni
 acumine hominē interficiētes ante horas 4. nisi reme- *Remedias*
 dijs opportunis occurratur, theriaca scilicet Veneta, *contra ve-*
 aut allio cum cereuisia antiqua bibito, aut succo fraxi- *nena.*
 ni expresso, & epoto, aut furfure more emplastri ap-
 posito. His remedijs pro se pastores, sed theriaca pro
 pecoribus inungēdis cum sale in circuitu tumoris vtū-
 tur. Nam hi serpentes eleuati super pectus ad medium
 cubitum incedunt, venenumque in magna quantita-
 te, diuersissimo colore in gutture collectum in resi-
 stentem aut obuium hominem expuunt, ac celerrimē
 sub antra & saxa fugiendo se recipiunt. Hoc autem
 ita esse meo ipius exemplo comprobare queo, quia
 ante L. annos is casus in Arosiensibus pratis mihi ac-
 cidit, dum morē scholarium in medio Augusti colle-
 cturus eram granā iuniperorum, quæ tunc primum in
 Aquilone maturefcunt. Sunt etiam serpentes, qui ar-
 cuato seu rotato cursu velociter mouentur, decē pedes
 saltando: & insuper pugnant, strepitum vehementem
 inter herbas sole siccatas facientes. Verū benignitate
 naturę factū est, vt sonitu prodantur, quando nocituri
 accurrunt. Venenum autem sic exputum, in vestem oc-
 currentis multiplici colore distinctū descendit, nec an-

DE PISCIBVS MONSTR.

quis posteaquam venenum expuendi in hominem sibi audaciam assumpsit, apparet. Sūt etiam domestici serpētes, vt penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino vel ouino nutriti, cū infantibus sub testis ludunt, & plerunq; in cunis, vt fidi custodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquæ sunt veterum superstitionum, omnino suscepta Catholica fide interdicti. Si verò fulgure vel domestico incendio domus huiusmodi deletæ, aut peste grassante habitatoribus euacuata fuerint, remanent serpentes in antris exusta domus, tantoque agmine coalescunt, vt difficultatem nouo cultori pariant, quo minus tutè cum ipsis cohabitare possit. Cernuntur etiã serpentes innumerabiles sub quercubus in ætatis initio, duces (cui candida crista vt corona eminet) tanquam apes suum rectorem, sequentes. Creduntur veterum relatione lapidem situ suo gignere, ex aliqua venenata particula eo in loco vbi manent, inter folia producta, vel reperta.

De Thrissa pisce nuper etiam in Prussia reperto. Cap. 25.

Q Vandoquidē Itali in hunc vsq; diem se solos frui delicijs piscis persuasum habēt, quem cōmuniter Thrissam, nostrę ætatis Gręci corruptè Phrissam, Romani Laccia appellant: quidã ex eo Clupeam esse opinantur, quod id genus pisciū Veneti etiamnū Chie pam nuncupent: talem etiã hoc anno in Prussia circa mare (vt vocant) recens, eo in loco, vbi in sinū Balthicum, seu Codanum iuxta Celtè, se exonerat, videlicet circa castra Balge, & Lockstede ad ducè Prussię pertinentia, in maxima multitudine captū esse compertum habetur. Nã horum pisciū quos Pruteni Porpel appellant (nomē antea incognitū) piscator quidã duodecim millia & sexcentos, seu quod idē est, sexagenas (vri appellant) mille octingētas, mense Maio intra quatuordecim dies, præter alios pisces, quorū etiam haud parua copia erat, cepit. Nō est igitur quod in posterū Italia de hoc pisce, tanquam sibi soli à diuino numine cōcesso gloriatur, cū idem profus genus per Dei benignitatem alijs in oris quoque repertum sit.

FINIS LIBRI XXI.

Hi
eo
no
Eu
tue
om
uē

EPITOME LIBRI XXII. 190
OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
De insectis animalibus.

EPITOME LIBRI XXII.

De molestissimis Culicibus extremi Aquilonis. Cap. 1.

ST versus extremas Septentrionis terras & aquas, maxima molestia grandiorum culicum præsertim in punctura, & fastidiosissimo sono, quando in continua dierum ac noctium luce dormiendum est. Verùm ad euitandam horum molestiam, Aquilonares absynthio vtuntur, aceto peruncto, ac tosto, & fumigato, vt eo graui odore percepto aufugiant. Simili modo recedunt, quando caput, cæteraq; membra decoctione absynthij asperguntur, vel rutæ, aut nigellæ, quum haberi queunt: vel atramento sutorio, permixto cum iunipero vsto & fumigato. Dormientibus autem tentorolum ex panno linteo, vel cortice confectum necessarium est, sub quo, tanquam velamento, contra iniuriam culicum tutò dormire liceat, ac nullus omnino sonoris istis insectis aditus pateat, ne duplici malo, punctura videlicet, & fastidioso sono quiescentes molestantur.

*De remedijs fugandi Culices, & Cimices.
Cap. 2.*

PRæterea vt iumenta in pascuis à culicum muscarumue infestatione libera permaneant, iuniperorū rubos vbiq; tã in cãpis, quàm syluis abundantes, vel pineas arbores, vbi greges pascuntur, penes radices pastores incendere solêt, similiter & iuncos odoratos, ac aridas radices herbe serpentariæ, quoniam horum omnium

DE INSECTIS ANIMAL

nium fumis mirè arcentur. Deinde ad effugandū culices, & cimices è domibus, fit suffitus cum minutissimis partibus pini, quæ dum serratur, in magna multitudine colliguntur: aut cū nigella: similiter cum myrto sicca, & cum sulphure, & bdellio, ac spina foetida, tum etiam stercore vaccino. Item pro eodē malo abigendo, aspergatur domus ex decoctione radices lupinorum, vel nigellæ, vel absynthij, vel rutæ. Cimices grauis odor rubrarum pellium, quæ à Germanis Reusch leder appellantur, mirificè tollit: hæ autem à Moschouia per Bulgariam in Italiam, & Romam venales aduehuntur: ita & calx viua cū sulphure mixta eos interficit. Occiduntur præterea cimices mixtura ex oleo, argento viuo, sale, aceto, & amaro pomo facta, simulq; contrita, decocta, ac rimis lectorum bis vel ter immissa: sed simplicius & frequentius feruentissima aqua, quæ intimius penetrat, etiam semina vermium noxiorum corrumpete. Quod verò culices tam multi frequentesq; in suppellectilibus illis terris vagantur, hanc præcipuè causam habet: quia nulli vespertilioes, qui hos, similiaq; insecta noctu deprædari solent, propter continuam dierum & noctium lucem, ibidem manent, neq; aliæ lucifuge seu nocturnæ aues: quanuis quædam à natura deputatæ, culices ac muscas in escam colligentes reperiuntur. Verùm vt à putrescentibus celeriter incrementū accipere apparent, ita & aspero flatu euanescere citò consueverunt: pastu nanq; deficiente, ad cognatam putredinem pascendi euolant, atque ibi tabescunt.

De Apibus, & earum nutrimentis. Cap. 3.

Regiones Aquilonares vt in plurimis rebus tam necessarijs, quàm etiam superfluis, in vsum cæterarum nationum cōmunicandis, abundat: ita & singulari naturæ benignitate prouidente, maximā mellis copiam habent, magnamq; curam semper, & ubiq; circa apes adhibent, vt pura custodia seruentur, & coalescāt. Cū autem mella de aluearijs exempta sunt, mos est genti tantum nouellis apibus dimittere, quantum eis sufficere videtur ad hyemalē victum, scilicet duas partes: quia in hyeme, ac principio vcris, anteaquàm flores

appa-

*Causa cur
adeò mul-
tis culicib.
infestetur
Septent.*

Hi
eo
no
Et
sue
om
uē

apparent, ex melle contritis ficis, & uvis passis aliunde quaesitis maximè viuūt. Sed quia res istae exoticae sunt, & rarè inueniūtur, mel eis pro esca praecipuè relinquitur: quod etiā minoris, quā praedicta, venditur: quanuis necessitate urgente, loco mellis, contusis fabis, pisif, libis ex papauere confectis, triticea farina mulso humectata, etiam carnibus pullorum recenter occisorum, in minutissimas partes confractis nutriantur.

De melle, & eius probatione. Cap. 4.

Mellis abundātia magna est in Septentrionalibus terris, vt testatur Plin. fauos Septentrionales caeteros magnitudine superare, ponitq; in exemplis octo pedum longitudinis visum fauū. Sed reuera adhuc longiores in Podoliae terris Regi Poloniae subiectis, reperiuntur: vbi apes propter pascuorum vbertatem, odorē suauem, florem abundātem, ac saporem iucundū, maximas siccarum terrarum foueas fauis melle plenis replent, ita vt immanes vrsi in tales foueas cadentes, ob nimium mel deuorātū suffocētur. Et hinc est, quod tot tantaq; nauigia Orientalium gentium, cerae plena, per vniuersam Europam dispergantur: ceram quidē ad finitimas oras emittūt, verūm mel pro infinito vsu praecipuè omnigeno potu, vino deficiēte, sibi in magna copia referuant, prout superius lib. xij. satis superq; tractatum est. Post aestiuale igitur solstitium, vti optimū mel (etiam per excellentiā bonum) colligitur, ita & in illis terris sine fraude dolōve in sua puritate conseruatur: licet vltra mare translātū, insatiabili mercatorum auaritia adulteretur. Mella quē post solstitia colliguntur, aded salubria sunt, vt nedū pro sano cibo in pane, potu, & escarū condimentis vsurpentur, sed etiam pro electissimis medicinis diligenter custodiantur: quādoquidem in Aquilonaribus terris medici diligenter custodiantur: quandoquidē in Aquilonaribus terris medici rarissimi sint, sed salubris aēr, escarum sana virtus, & melleus potus, optimam medicinam praestent. Hic quantō vetustior est à tēpore suae decoctionis (nempe sex vel duodecim annorum) tantō efficacior ad multorum morborum remedia adhibitus reperitur.

Medici apud Aquilonares rari.

DE INSECTIS ANIMAL.

De formicis. Cap. 5.

Formicas tam alatas, quam sine alis in multiplici specie habent terræ aquilonares: quæ maiores, & alatae sunt, in solitudinibus aedes ex folijs capillatis pinorum, ac insectis pectinum modo abietum confectas, atq; magno altive cumulo congestas inhabitant. Has vrsi leuandi pruritus gratia in naribus impetuose molestant, sed celeriter ab earum domibus recedunt, ne aliquas in suum nidum comportent, quæ quandoq; sobole multiplicata, eos à proprijs cauernis exturbare possent. Præterea in turribus altis Ecclesiarum, regijsque pomarijs sua domicilia collocant, vbi aliquando notatae sunt euentum abbreviandi imperij Regū portentoso omine præfagiuisse, quodd videlicet Reges à plebeia multitudine vel occisi, vel è regno expulsi sint. Quando autem tale aliquod portetum imminet, tunc tenuiores formicæ iniuria maiorum excitate, arborem, præsertim antiquam pyrum, in qua grandiores morantur, infinita multitudine ad iniuriam illatam vlciscendam ascendunt, præliumque graue in ea committunt: quod nullo modo antea dirimere, licet ab vtraq; parte plurimæ earum ab arboris frõdibus moribundæ ruât, quàm maiores superarint, earumq; mansionibus potitæ sint, in animo habent. Hoc genus portenti binis in locis Vpſaliae scilicet, & Holmiæ M. D. xxj. notatū est contigisse, quando Rex Daniæ Christiernus ij. ab incolis Suetiæ è regnis Gothorum ac Sueonū expulsus est, atque omnibus fortunis spoliatus. Tales enim nullius æstimationis creature per iniuriam illatam prouocate, inuictæ pro diuersis generibus detrimentorū acceptis, ad vindictam atrociter sumendam existunt: neq; aliter quàm iratorum numinum prodigiosi nuntij, nihil boni suis prælijs annunciâtes, reputari queunt. Sunt præterea formicæ rubeæ, parua, vrina sua valde noxium pruritus excitantes: atq; hæ ab Aquilonaribus venenatae appellantur, & in tuberibus pratorum habitant. Verum hoc genus formicarum ab alijs iam enumeratis in laborum assiduitate haud dissimile esse videtur quoniã etiã vestigia cursus sui in duro silice relinquit.

De mar-

Præfagiū.

Hi
eo
no
Et
me
om
ne

De margaritis, & earum generatione. Cap. 6.

NE autem margaritarum delicata materia post descriptionem piscium omiſſa, intacta relinquatur, in primis fatendū eſt, in Aquilonariſus terris quosdā eſſe amnes gemmiferos: quoniam hi cōchas producūt, è quarum teſtis albicantes margaritę, licet pallidę propter aërem gelidum, extrahūtur. Aër enim iſte rori admixtus, circa medium menſis Auguſti in concham deſcendit, cauſamq; præſtat, vt quanto cyus margaritę in ea contentę matureſcāt. Hæ autem ita extractę, in ornatu ac pretio apud Septentrionales habētur, atq; vbi debito ordine collocatę fuerint, pulchritudinē micantem obtinent: quę illuſtratione mangonū augetur. Et hi quoq; ſplendidiores Orientis margaritas, ſeu vniones maximo numero, præſertim in vſum vel potius abuſum illuſtrium ſcēminarum, imò cōmunis ſortis mulierum, ad oras Aquilonarium apportant: quę talibus tanquam rarioribus gaudēt ornamentis, atq; ijs in coronis, brachialibus, humeralibus, ac capitū deniq; tegumentis vtuntur. Nulla tamen mulier ibidem quantumcunq; illuſtris, viſa eſt vnquā margaritas, vniones, aut gēmas propter graue opprobriū euitandū, auribus apoſuiſſe, quaſi nō vnicuiq; membro ſuū decorem & venuſtatem, abſque aliunde à vermibus viliffimis mutuato ſplendore, artifex ipſa natura attribuiſſet.

*Amnes
gemmaferi
in Septem.*

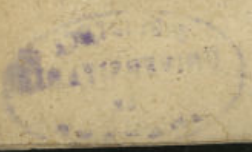
FINIS.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

1112

Hi
eo
no
Hu
tic
om
nea

C. 6.

